NOAM CHOMSKY GILBERT ACHCAR

TEHLİKELİ GÜÇ



ABD'NİN DIŞ SİYASETİ VE ORTADOĞU

TERÖR, DEMOKRASİ, SAVAŞ VE ADALET ÜZERİNE DİYALOGLAR

ithaki

İTHAKİ>TARİH TOPLUM KURAM

İthaki

TEHLİKELİ GÜÇ

NOAM **CHOMSKY** GILBERT **ACHCAR**

Noam Chomsky

Noam Chomsky, 1928 yılında Philadelphia'da dünyaya geldi. Sosyalizm ve anarşizme yönelik eğilimi, kendi ifadesiyle, "radikal New York Yahudi cemaati"nin yarattığı etkinin sonucudur. 20. yüzyılın en önemli ve en etkili dilbilimcilerinden biri kabul edilen Chomsky, 1960'larda Amerika'nın Vietnam savaşındaki tutumuna eleştirel bir yaklaşım getirmiş ve o dönemden itibaren, Birleşik Devletler'in dış siyasetine ve medyaya karşı sergilediği eleştirel tutumla öne çıkmıştır. Çok sayıda eseri Türkçeye çevrilmiştir.

Gilbert Achcar

Lübnanlı siyaset bilimci. 1983'ten bu yana Fransa'da yaşıyor. Paris-VIII Üniversitesi'nde siyasal bilimler dalında öğretim üyesi olan Achcar *Le Monde Diplomatique*, *New Left Review*, *Monthly Review*, *Inprecor* gibi dergilerde yazmakta.

Aralarında, Türkçeye de çevrilen *Kaynayan Ortadoğu*, *Barbarlıklar Çatışması* adlı kitaplarının da yer aldığı çalışmaları çeşitli dillerde yayımlanmıştır

Yavuz Alogan

1951'de Pazarviran Köy Enstitüsü nde doğdu. AİTİA Ekonomi ve Maliye Bölümü ile AÜ Eğitim Bilimleri Fakültesi Halk Eğitimi Bölümü nü bitiren Alogan, Dev-Genç ve ADYÖD gibi gençlik örgütlerinde çalışmıştır. Sosyalist Birlik Partisi, Birleşik Sosyalist Parti, Özgürlük ve Dayanışma Partisi'nin çeşitli kademelerinde görev alan Alogan, kitap editörlüğü yapmış ve siyaset, iktisat, tarih üzerine elli civarında kitabın çevirisine imza atmıştır.

Noam Chomsky - Gilbert Achcar
Tehlikeli Güç - ABD'nin Dış Siyaseti ve Ortadoğu
Terör, Demokrasi, Savaş ve Adalet Üzerine Diyaloglar
Özgün Adı: *Perilous Power - The Middle East & U.S. Foreign Policy -*
Dialogues on Terror, Democracy, War, and Wustice
Çeviren: Yavuz Alogan
Yayına Hazırlayan: Berna Akkıyal

İthaki Yayınları - 532
Tarih Toplum Kuram - 90
ISBN 978-975-273-345-9

1. Baskı Nisan, 2007, İstanbul

© Noam Chomsky ve Gilbert Achcar, 2007
Önsöz © Stephen R. Shalom, 2007
© İthaki, 2007

Yayıncının yazılı izni olmaksızın herhangi bir alıntı yapılamaz.

Yayın Koordinatörü: Füsun Taş
Sanat Yönetmeni: Murat Özgül
İthaki™ Penguen Kitap-Kaset Bas. Yay. Paz. Tic. Ltd. Şti.'nin yan kuruluşudur.

Kapak, İç Baskı: İdil Matbaacılık
Emintaş Kazım Dinçol Sanayi Sitesi No: 81 / 19
Topkapı-Istanbul Tel: (0212) 674 66 78
(Penguen Kitap-Kaset Bas. Yay. Paz. Tic. Ltd. Şti.)

İthaki Yayınları:
Mühürdar Cad. İller Ertüzün Sok. 4/6 34710 Kadıköy-İstanbul
Tel: (0216) 330 93 08 – 348 36 97 Faks: (0216) 449 98 34
ithaki@ithaki.com.tr – www.ithaki.com.tr – www.ilknokta.com

Noam Chomsky - Gilbert Achcar

TEHLİKELİ GÜÇ

ABD'nin Dış Siyaseti ve Ortadoğu

Terör, Demokrasi, Savaş ve Adalet
Üzerine Diyaloglar

Editör: Stephen R. Shalom

Çevıren: Yavuz Alogan

İrfan

İÇİNDEKİLER

Önsöz 7

1. **Terörizm ve Komplolar** 15

Terörizmi Tanımlamak 17

Terörist Tehdit 25

Terörizme Tepki Göstermek 30

11 Eylül Komploları 34

Saddam Hüseyin'in Kuveyt'i İşgali 42

2. **Köktencilik ve Demokrasi** 57

Köktencilik 59

Suudi Krallığı 71

Ortadoğu'da Demokrasi 77

Köktencilik ve Demokrasi 86

Irak İşgalinden Bu Yana Demokrasi 93

3. **ABD Dış Siyasetinin Ortadoğu'daki Kaynakları** 97

Petrol 99

İsrail, İsrail Lobisi ve ABD Siyaseti 110

İsrail ve ABD Çıkarları 117

4. **"Büyük Ortadoğu"da Savaşlar** 125

Afganistan 127

11 Eylül e Gösterilen Tepki 134

Bugünkü Afganistan 139

ABD ve Irak, 2003 145

Ötekı Büyük Güçler ve Irak 155

Irak'ta Şimdıkı Durum 163

Irak Ayaklanması 173

Bugünkü Irak'ta ABD Siyaseti 185

Savaş Karşıtı Hareket Ne İstemelidir? 192

Çekilme İç Savaşa Yol Açar mı? 196

Irak'taki Kürtler 199

Türkiye'deki Kürtler 204
Ayrılma, Kendi Kaderini Tayin ve Adalet 211
Suriye 215
İran 223
5. **İsrail-Filistin Çatışması 232**
İsrail'in Meşruluğu 235
Filistinli Her Çözümde Söz Sahibidir 243
Bir Çözümden Kalıcı Barışa Geçiş 257
İsrail'in İçindeki Filistinliler 259
Mizrahim 264
Filistinli Mülteciler 266
Barışı Sağlama Çabaları 270
Çözüme İlişkin Filistinli Görüşü 285
Siyonizm ve Filistinliler 289
İsrail Siyasetleri 297
Filistin Siyasetleri 303
İsrail/Filistin'de Adalet İçin Ne Yapabiliriz? 307
Boykotlar, Terk Etme ve Diğer Taktikler 313
Anti-Semitizm 319
Batı Avrupa'da Antı-Semitizm 326
Arap Karşıtı Irkçılık ve İslam Fobisi 336
Sonsöz 343
Irak'ta Durum 345
İktidarda Hamas 354
İsrail-Hizbullah-Lübnan Çatışması 360
İsrail Lobisi 366
ABD ve İran 368
Hizbullah 375
Hamas ve Hizbullah'la Karşı Karşıya 378
Notlar 389
Dizin 433

ÖNSÖZ

STEPHEN R. SHALOM

Üniversite giriş mülakatlarında genellikle sorulan bir soru vardır: "İki tarihi kişiyle akşam yemeğine çıkabilecek olsaydınız, kimi seçerdiniz?" Bütün ilgi alanlarındaki tarihi kişiler yelpazesi düşünüldüğünde fikirler kuşkusuz değişik olacaktır, ancak kişi çağdaş çözümlemecilerden modern çağın Ortadoğu'sunu öğrenmek istiyorsa, Noam Chomsky ve Gilbert Achcar'dan daha çekici ve bilgili yemek arkadaşları düşünemiyorum.

Noam Chomsky'le 1966'da, MIT'te (Massachusetts Institute of Technology) öğrenci olduğum sırada tanıştım. O sırada kendisi lingüistik alanında devrim yapan biri olarak tanınıyordu ve ABD'nin Vietnam Savaşı'nın sözünü sakınmaz eleştiricisi olmuştu. O zamandan beri kırk yıldır, dış siyaset, medya ve entelektüellerin toplum içindeki rolüne ilişkin yaptığı çözümlemeleri okuyorum ve çok şey öğreniyorum. Ancak Chomsky'nin şaşırtıcı zekasından çok daha etkileyici olan, toplumsal değişime olağanüstü adanmışlığıdır. Üniversite öğrencisiyken, böylesine seçkin bir bilim insanının öğrencilerle birlikte oturma eylemlerine ve gösterilere katılması beni hep şaşırtmıştır. 1970'lerin başında Filipinler'de sıkıyönetime karşı çıkan küçük bir haber bülteni üzerinde çalıştığım sırada, her yıl postayla aboneliğini yenileyen

ilk kişi Noam Chomsky olurdu. Onu tanıdığım süre boyunca bu durum hiç değişmedi. Sayısız siyasal örgüt ve yayına her zaman yardımcı olmuş, dünyanın her yerinden gelen sayısız mektubu yanıtlamış ve daha iyi bir dünya için mücadele eden herkesle konuşmak, onlara tavsiyelerde bulunmak ve esin kaynağı olmak için zaman ayırmıştır.

1970'lerin başında Chomsky, gençliğinde sol Siyonist harekete katıldığından beri ilgilendiği bir konuya tekrar dönerek, Ortadoğu hakkında yazmaya başladı. 1950'lerin başında eşiyle birlikte bir İsrail Kibbutz'unda yaşamayı düşünmüştü. Sonunda bu fikirden vazgeçtiyse de bölgeye ve bölgede barış ve adalet sorunlarına her zaman büyük bir ilgi duydu. 1974'te, *Peace in the Middle East? Reflections on Justice and Nationhood*[1] başlıklı kitabı yayımlandı. Ortadoğu'ya ilişkin bir sonraki kapsamlı incelemesini, 1982'de İsrail'in Lübnan'ı işgalinden hemen sonra yazdı: *The Fateful Triangle: The United States, Israel, and the Palestinians* (*Kader Üçgeni*).[2] Chomsky'nin diğer pek çok kitabında, bölgenin önemi ve değişkenliği dikkate alındığında ABD dış siyasetiyle ilgili her kitapta olması gerektiği gibi, Ortadoğu'ya ilişkin bölümler ya da denemeler bulunmaktadır. Ancak elinizdeki kitap *Kader Üçgeni*'nden beri Chomsky'nin dünyanın sadece bu bölümüne odaklandığı ilk yeni kitabıdır.

Gilbert Achcar, Chomsky'nin uluslararası barış ve adalete olan güçlü bağlılığını ve ABD dış siyasetine duyduğu büyük ilgiyi paylaşagelmiştir. Ayrıca Achcar, Ortadoğu'ya ilişkin bilimsel bilginin yanı sıra, bölgeye ilişkin birinci elden derin bir bilgiye de sahiptir. Lübnan'da yetişen ve orada yıllarca yaşayan Achcar, bölge siyasetleriyle yakından ilgilenmesinin yanı sıra, Arap dünyasındaki sol çevreleri de yakından tanıdı. Fransa'ya taşındıktan sonra da gerek

bir akademisyen gerekse savaş karşıtı bir eylemci olarak Ortadoğu'da yaşanan olayları dikkatle izlemeyi sürdürdü.

Gilbert'le ilk kez Şubat 2003'te, ABD'nin Irak'ı işgalinden kısa süre önce karşılaştım. O sırada ders vermekte olduğum, New Jersey'deki William Paterson Üniversitesi'nde düzenlenen bir kitap tanıtım programında konuştu. Sonraki birkaç yıl içinde, Irak ve daha geniş anlamda Ortadoğu'ya ilişkin analizlerinin, gerek uzmanlığı gerekse Arapça basını yakından izlemesi sayesinde olağanüstü bir değer taşıdığını gördüm. Makalelerine ve çevirilerine, benim de çalışmakta olduğum ilerici internet sitesi ZNet'te, içgörülerini İngilizce konuşan geniş izleyici kitlesine aktarma umuduyla sık sık yer verdim.[3] İlişkimiz genellikle Atlantik ötesinden e-posta'yla sağlanmış olsa da arkadaş olduk ve 2005'in sonunda Gilbert'le birlikte ABD birliklerinin Irak'tan "çıkarılması" için öne sürülen çeşitli planları değerlendiren bir makale yazdık.[4]

Achcar'ın yazıları, uluslararası ilişkilere, özellikle *La Nouvelle Guerre Froide* (*Yeni Soğuk Savaş*)[5] başlığı altında incelediği ABD, Rusya ve Çin stratejik üçlüsüne ilişkin kapsamlı değerlendirmelerden oluşur. *The Clash of Barbarism: September 11 and the Making of the New World Disorder* (*Barbarlıklar Çatışması*)[6] başlıklı kitabıyla Achcar, güvenilir sezgilere sahip bir çözümlemeci ve hem Washington'un küresel hakimiyet arayışının hem de İslami köktenciliğin uzlaşmaz eleştirmeni olarak kabul edilmiştir. Aynı zamanda, iki solcu Yahudi arasındaki mektuplaşmaları derleyerek[7] kanıtladığı gibi, İsrail-Filistin çatışmasının ilerici çevreler arasında bile ateşlediği bazı duygulara daima duyarlı bir anlayışla yaklaşmıştır. Achcar'ın, bir kısmı *Eastern Cauldron: Islam, Afghanistan, Palestine, and Iraq in a Marxist Mirror* (*Kaynayan Orta*

Doğu, Marksist Aynada Orta Doğu)[8] başlıklı kitapta derlenen pek çok makalesi, küresel adalet isteyenlere makul ancak tutkulu çözümler ve pratik tavsiyeler sağlamıştır. Nisan 2003 tarihli makalesi, "Letter to a Slightly Depressed Antiwar Activist," haklı olarak bir klasik haline gelmiştir.[9]

Bu kitap, iki yazarın denemeleri bir araya getirilerek oluşturulmadı. Burada, kendi aralarında, kendi perspektifleri ve bilgileri temelinde bazen anlaşarak, bazen birbirinin çözümlemesini tamamlayarak, bazen de anlaşamayarak sürdürdükleri ve aslında parçaların toplamından daha fazlasını temsil eden bir diyalog esas alınmıştır. Karşılıklı konuşmalarına rağmen ortaya, paylaştıkları görüşlerden, farklı uzmanlıklarından ve deneyimlerinden daha zengin bir anlayış çıkmaktadır.

Chomsky ve Achcar daha başında üçüncü bir kişinin bu yüz yüze görüşmeye aracılık etmesinin yararlı olacağına karar verdiler. Tasarıya göre, ikili bir görüşme yapılacak, ancak üçüncü bir kişi soruları ortaya koyacak, tartışmaların dağılmamasını sağlayacak ve teknik kayıt sürecini denetleyecek, böylece iki tartışmacının sadece kendi çözümlemeleri ve tezleri üzerinde yoğunlaşabilmelerini sağlayacaktı. Bu hizmeti benim sunmam istendi. Konuşmanın dışında kalmaya, ancak gerekli olduğunda araya girmeye çalıştım.

İzlediğimiz yordam çeşitli basamakları kapsıyordu. Ele alınacak soruların listesini gelştirerek başladık. Burada amaç, bir ansiklopediye başvurularak yanıtlanamayacak, ancak belirleyici etkenleri ve dinamikleri açığa çıkarmaya çalışan sorular üretmekti. Ortadoğu'da yaşanan olaylar öylesine hızlı gelişiyordu ki, olgulara dayalı bir betimleme yapma çabası kısa süre içinde geçersiz kalacak, ancak hareket halindeki belli başlı güçlerin ve kritik

meselelere yaklaşım tarzının çözümlenmesi okurun geçmişi kavramasını, bugünkü ve gelecekteki gelişmeleri anlamasını sağlayacaktı. Kitap Ortadoğu'ya ilişkin olsa da, bölge, dış güçlerin, son yıllarda özellikle ABD'nin çıkarlarından ve müdahalelerinden ayrı olarak anlaşılamaz. Bu nedenle, belirli çatışma alanlarının yanı sıra, Ortadoğu ve ABD dış siyasetiyle ilgili daha geniş temaları da ele almaya çalıştık. Bu temalar, terörizmi (ne olduğu, tehdidin boyutları ve nasıl ele alınması gerektiği), komplolaı (siyasal gelişmeleri anlamamıza yardımcı oldukları ölçüde), köktenciliği (onu neyin yönlendirdiği, nerelerde en güçlü olduğu), demokrasiyi (Ortadoğu'daki durumu, Irak Savaşı'ndan nasıl etkilendiği) ve ABD'nin bölge siyasetinin köklerini (özellikle petrolün rolü ve "İsrail lobisi"nin önemi) kapsadı. Üzerinde odaklandığımız özgül çatışmalar, 11 Eylül'ün ardından Afganistan, bütün boyutlarıyla Irak (ABD'nin rolü, siyasal gelişmeler, Kürt halkının Irak'ta ve aynı zamanda Türkiye'deki durumu), yanı sıra İran ve Suriye'deki potansiyel çatışmalardı. Ve kuşkusuz, büyük ölçüde Filistin-İsrail çatışmasını, bu çatışmanın tarihsel köklerini, şimdiki dinamiklerini ve potansiyel çözümlerini, İsrail toplumunun doğasını, farklı Filistinli siyasal güçleri; anti-Semitizm, İslam fobisi ve Arap karşıtı ırkçılık meselelerini de kapsayacak şekilde dikkate almak istedik.

Soruların son şeklini alması üzerine üçümüz 2006 Ocak ayının 4'ünden 6'sına kadar süren üç günlük bir görüşme için Massachusetts, Cambridge'de, Noam'ın MIT'teki bürosunda bir araya geldik. İnanılmaz derecede yoğun günlük programı nedeniyle Noam'ı üç gün bir yerde tutabilmek kolay iş değildir. Nitekim bir keresinde yabancı bir gazeteciyle önceden ayarlanmış bir mülakat yüzünden görüşmeye ara vermek zorunda kaldık. Gene de

yaklaşık on dört saat süren bir görüşme gerçekleştirmeyi başardık. Oturumlarımız tam bir dostluk havası içinde ve gayet canlı geçti, ancak anlaşmazlıklar olduğu zaman, ne Noam ne de Gilbert savundukları görüşlerden geri adım attı. (Tartışma iki kez öğle yemeğini ihmal etmemize yol açacak kadar şiddetlendi.)

On dört saat tutan kayıtların bant çözümünü Melisa Jameson en iyi şekilde yaptı. Ortaya çıkan metin üzerinde, fazla sözleri ve konudan sapmaları çıkararak, bazı bölümleri yeniden düzenleyerek ve metnin daha kolay okunabilmesini sağlayarak yüzeysel düzeltmeler yaptım. Daha sonra Gilbert ve Noam metni gözden geçirerek kendi sözlerinde istedikleri düzeltmeleri yaptılar. Burada amaç, ortaya çıkan görüşme metnine kelimesi kelimesine sadık kalmak değildi. Fikir, daha çok, her ikisinin de kendi ifadelerini daha anlaşılır hale getirmelerine ya da genişletmelerine izin vermekti (diğerinin karşılık verdiği önemli bir tezi değiştirmek değil). Kaynaklara ulaşmadan yapılan sözlü yorumların son söz olarak görülmemesi gerektiğini düşündük. Bu yüzden olguları doğruladık, alıntılarla denetledik ve destekledik. Ve yazarların söyledikleri her şeye okurların güvenmelerini beklememek gerektiğine inandığımız için, çok açık olmayan ya da tartışmalı bütün iddiaları belgelemenin önemli olduğunu düşündük.

Bu türden bir çalışmada her zaman malzemenin güncelleştirilmesi sorunu ortaya çıkar. Kitabı yayma hazırlama süreci içinde konuşmaları güncelleştirmenin yanıltıcı ve kafa karıştırıcı olacağını düşündük. Bu yüzden esas metni Chomsky ve Achcar'ın değerlendirmelerinin Ocak 2006'daki kaydı olarak bırakmaya, ancak kitaba altı ay sonra hazırlanan, her iki yazarın da önemli yeni gelişmeleri yorumlayabilecekleri bir Sonsöz eklemeye karar verdik.

Bu kitabın, Noam Chomsky ile Gilbert Achcar'ı sizinle bir akşam yemeğinde bir araya getirerek zihinlerinizi doyuracak bol miktarda besin sağlayacağını umuyorum.

I. Bölüm

TERÖRİZM VE KOMPLOLAR

TERÖRİZMİ TANIMLAMAK

SHALOM: Sence terörizm makul biçimde nasıl tanımlanabilir?

CHOMSKY: 1981'den beri terörizm konusunda yazıyorum. O yıl Reagan yönetimi göreve geldi ve yönetimin odaklanacağı konulardan birinin, terörizmle, özellikle devlet yönetimli uluslararası terörizmle savaş olacağını hemen ilan ettiler. Başkan Ronald Reagan, Dışişleri Bakanı George P. Shultz ve diğer yetkililer, "modern çağın vebası," "çağımızda barbarlığa" bir dönüş, "terörizmin kırbacı" vb. meselelere ilişkin dikkatle oluşturulmuş abartılı sözler sarf etmeye başladılar.

Tarihle asgari düzeyde tanışıklığı olan biri bile neler olacağını biliyordu. Bir terörist savaşa giriliyordu. Muazzam bir uluslararası terörizme girişmeyi bizzat planlamıyorsanız terörizme savaş açamazsınız. Aslında olan tam da buydu. Ve ben de dostum Ed Herman[1] gibi, birlikte ve ayrı olarak terörizm hakkında yazmaya başlamayı düşündüm. Bu yazma faaliyeti Reagan yönetiminin teröre savaş ilanı bağlamında olduğu için, doğal olarak ABD hükümetinin resmi tanımlarını kullanmak gerekiyordu. Böylece ABD yasalarındaki, resmi hukuk sistemindeki tanımı kullandım. Oldukça makul bir tanımdı bu. Kısaltılmış versiyon-

ları askeri el kitaplarında ve buna benzer yerlerde bulunuyordu. O zamandan beri kullanmakta olduğum tanım budur. Gayet akla uygun bir tanımdır. Buna göre terörizm, "siyasal, dinsel ya da ideolojik nitelikli hedeflere ulaşmak için ... yıldırma ve baskı yoluyla ya da korku yaratarak, kararlaştırılmış şiddet ya da şiddet tehdidi kullanmak"tır.[2] Bu tanım şimdiki resmi İngiliz tanımıyla da özünde aynıdır. Ne var ki ABD tanımı, muhtemelen belirgin sonuçları yüzünden uygulama sırasında iptal edildi. Bu tanımı kelimesi kelimesine benimserseniz, ABD'nin önde giden bir terörist devlet olduğu ve Reagan yönetiminin aslında yaygın bir uluslararası terörizme başvurmakta olduğu, neredeyse abese varacak ölçüde ortaya çıkar. Kuşkusuz, böyle bir sonuca varılmasına izin verilemeyeceği için tanımı değiştirmek gerekti. Ve o zamandan beri de ortaya başka sorunlar çıktı.

Örnek vermek gerekirse, Reagan yönetiminin baskısı altında Birleşmiş Milletler terörizm konusunda karar metinleri çıkardı. İlk önemli metin Aralık 1987 tarihini taşır. Bu karar, terörizm suçunu en güçlü ifadelerle kınamakta, bütün devletleri bu vebayı kökünden söküp yok etmek için birlikte çalışmaya vb. çağırmaktaydı. Uzun, ayrıntılı bir karar metniydi. Kabul edildi, ama oybirliğiyle değil. 153 evet, 2 hayır ve 1 çekimser oyla kabul edildi. Çekimser kalan Honduras idi. Her zamanki gibi iki ülke, ABD ve İsrail karşı oy kullandı.[3] Genel Kurul tutanaklarında ABD ve İsrail büyük elçileri karar tasarında itiraz ettikleri bir pasaj olduğunu belirterek oylarının gerekçesini açıklıyorlardı. Pasajda şöyle deniyordu: "Bu karar kendi kaderini tayin, özgürlük ve bağımsızlık hakkından zor yoluyla mahrum bırakılan halkların ... özellikle sömürge ve ırkçı rejimler ve yabancı işgali ya da başka sömürge hakimiyeti formları altında yaşayan halkların

Birleşmiş Milletler Anayasası'ndan kaynaklanan bu haklarını geçersiz kılmayacağı gibi, Anayasa nın ilkeleri uyarınca ve yukarıda adı geçen Bildirge ye uygun olarak, bu halkların bu amaca ulaşmak için mücadele etme ve destek arama ve sağlama hakkını da geçersiz kılmaz."[4] ABD ve İsrail bunu elbette kabul edemezlerdi. "Sömürge ve ırkçı rejimler"le, o sırada ırk ayrımcısı rejim altında hâlâ bir müttefik olan Güney Afrika kastediliyordu. ABD, Güney Afrika'ya uygulanan ambargoya teknik olarak katılmış, ancak uygulamada katılmamıştı. Güney Afrika'yla yapılan ticaret arttı ve Washington'un Pretoria rejimini desteklemeyi sürdürebilmesi için ambargoyu bir şekilde kıracak yöntemler bulundu. Aslında Güney Afrika'ya uygulanan ambargonun kırılmasına önderlik eden ülkelerden biri olan İsrail için de aynısı geçerliydi. Ve "yabancı işgali" bariz biçimde, Batı Şeria, Gazze ve Golan Tepeleri'ne gönderme yapıyordu. Ne ABD ne de İsrail işgale direnilmesine, bu direniş sivillere karşı terörist saldırıları kesinlikle kapsamayan meşru bir direniş olsa bile, izin verebilirdi. Bu durumda, Genel Kurul'da teknik anlamda bir veto olmasa da, ABD ve İsrail karar tasarısını *fiilen* veto ettiler.[5]

Ve ABD bir şeyi veto ettiği zaman, bu bir çifte vetodur: o şey önce engellenir; sonra tarihten silinir. Nitekim bu ABD eylemi de bildirilmedi ve tarihin dışında kaldı. Yanlış sonuçlara yol açacağı için onu bilimsel araştırmalarda da pek bulamazsınız. Ve aynısı resmi tanımlamalar için de geçerlidir. Onlar da belleğin derinliklerine itilmişlerdir. Ben onları kullanmayı sürdürüyorum ve onlar da resmi tanımlar olmayı sürdürüyor. Ancak o zamandan beri, yani 1980'lerin ortasından beri, birilerinin bu "çok zor sorun"u, yani terörizmi tanımlama sorununu çözüp çözemeyeceğini anlamak için, Birleşmiş Milletler konferanslarıyla, sıkı-

cı ciltlerle ve toplantılarla bir bilimsel endüstri geliştirilmiştir. Herkese açık bilimsel yayın organlarında onlarca farklı tanım ve çözümleme vardır ve kimse bunlarla başa çıkamaz. Bunun nedeni gayet açıktır, ancak kimse bu nedeni dile getirmez. *Onlara* karşı *bizim* uyguladığımız terörü dışlayan ve *onların bize* karşı uyguladıkları terörü içeren bir tanım bulmanız gerekmektedir. Ve bunu yapmak gayet zordur. İnsanlar bunu alt ulusal gruplarla sınırlamaya çalışmışlardır. Ancak terörist devletlerden söz etmek zorunda kaldıkları için bu da bir çözüm olmaz. Aslında, doğru sonuçlar verecek bir tanım formüllendirmek, ancak bunu o sonuçlara göre tanımlama yapmadan gerçekleştirmek olağanüstü zor, neredeyse imkansızdır.

Geçerli terör tanımının ABD siyasetini belirleyen kişilerin bakış açısına göre yapılması gerekmektedir. Terör, onu bize karşı uyguluyorsanız standart anlamda terördür; ancak onu biz size karşı uyguluyorsak, iyi huyludur, insani müdahaledir, iyi niyetle yapılmaktadır. Fiilen kullanılan tanım budur. Eğitimli kesimler dürüst olsalardı, bunu söylerlerdi. Bu yapılsa tanımlama sorunu da tamamen sona ermiş olurdu. Ancak bunun yerine önümüzde sadece iki seçenek bulunmaktadır: Ya benim yaptığım gibi resmi tanımı kullanmak; ya da bunun imkansız, çok derin vb. bir sorun olduğunu söylemek. Ve geçerli bir anlam kabul edemediğimiz sürece bu durum değişmeyecektir.

ACHCAR: Kavramı genişletme girişimlerine de işaret edilebilir. Örnek vermek gerekirse, Avrupa Birliği'nin Haziran 2002 tarihli tanımı[6], "Bir Hükümet'in ya da bir kamusal hizmetin ... kamusal bir mekanın ya da özel mülkiyetin ... büyük bir iktisadi kayıpla sonuçlanması muhtemel kapsamlı yıkımına neden olmak

veya böyle bir yıkım 'tehdidinde bulunmak' " gibi ifadeleri içeriyordu. Bu tanım küresel adalet protestocularının ya da çevreci ya da köylü protestocuların, söz gelimi, bir McDonald's restoranına ya da genetik olarak değiştirilmiş organizmaların ya da buna benzer bir şeylerin üretildiği deneysel bir tarım alanına karşı gerçekleştirecekleri eylem türlerini kapsayabilir ve dolayısıyla bu eylemler terörizm kategorisine sokulabilir. Bu, tanımlamanın vahim ve tehlikeli biçimde genişletilmesidir.

CHOMSKY: Genişletmenin önemli bir öğesi bu ve bir bakıma onu anlamlı kılıyor. Yapman gereken sadece hoşlanmadığımız eylemleri terörizm olarak tanımlamaktır. Hoşlandığımız eylemlere gelince, onlar terörizm değildir.

Saldırganlık ya da müdahale tartışmalarında da aynı sahtekarlığı görüyoruz. Saldırganlığın bütünüyle açık biçimde ortaya konmuş tanımları var mıdır? 1945'ten sonra Nurnberg'de Nazi savaş suçlularını yargılamak için kurulan Uluslararası Askeri Mahkeme'nin başsavcısı Robert Jackson, dikkatli, belirgin bir saldırganlık tanımı yaptı.[7] Ve bu tanım bir Genel Kurul kararıyla, 1974'te açık olarak yapılan ve kimsenin itiraz etmediği bir oylamayla bir kez daha onaylandı. Dolayısıyla, neredeyse aynı şeyi söyleyen resmi bir Genel Kurul kararı bulunmaktadır.[8] Ancak bunun bir faydası olmaz, zira bu tanıma göre neredeyse her Amerikan başkanının savaş suçlusu olduğu iddia edilebilir. Bu durumda, sadece Vietnam ya da Irak savaşları gibi olaylar saldırganlık olmakla kalmaz; Reagan yönetiminin Nikaragua'ya açtığı Kontra savaşı bile uluslararası terörizm olarak değil, Jackson'un ve Genel Kurul'un tanımlamalarına göre saldırganlık sayılır. Saldırganlık tanımının alt maddelerinden biri, bir devletin toprak-

ları üzerinde şiddet eylemlerinde bulunan silahlı grupların o devletın rızası olmaksızın desteklenmesine ilişkindir[9]. Tanımı gereği Kontra savaşı tam da budur. O halde bu bir saldırganlıktır. Bu durumda Reagan yönetiminin bütün üyeleri ve kuşkusuz onlara biraz destek çıkan Demokratlar savaş suçlusu olmaktadırlar. Ancak böyle bir tanım yapamazsınız. O halde saldırganlık tanımının da çok karmaşık ve belirsiz olduğu söylenebilir.

ACHCAR: Terörizmin resmi tanımlarından söz ediyoruz. Peki kendi aramızda terörizmi nasıl tanımlayacağız? Halk arasında terörizmin, temelde, sivil insanları ya da demokratik hükümetleri hedef alan bir uygulama olarak görüldüğünü söyleyebilirim. En genel anlayışa göre, terörizm, hükümetlerin ya da diğer kolektiflerin belirli bir tarzda davranmalarını sağlama girişimleriyle bağlantılı amaçlara ulaşmak için sivillerin hedef alınmasıdır. Bir işgal ordusuna karşı girişilen eylemler çoğu insan tarafından terörizm olarak görülmez. Kasım 2005'te Mısır'ın Kahire kentinde yapılan Iraklı siyasal güçler konferansı nihai bildirisinde bile, yabancı işgaline karşı meşru görülen direniş hakkı ile (açıkça belirtilmemekle birlikte, burada Irak'taki işgalci ABD güçlerine karşı yapılan eylemlerin direniş hakkının kullanılması olduğu ima edilmektedir) Iraklılara saldırıyla sınırlı olan ve kınanması gereken terörizm arasında bir ayırım yapılması manidardır. Ve bu gayet manidardır, zira bu konferansta ABD'nin müttefiki sayılan Irak hükümetinin, devlet başkanı ve başbakan dahil olmak üzere temsilcileri de yer almışlardır.

En az sorunlu olan terörizm tanımının silahsız masum sivillere karşı girişilen eylemleri işaret ettiğini düşünüyorum. Masum sivilleri hedef ya da rehin almak yabancı işgaline karşı sa-

vaşta bile kesinlikle terörizmdir.

CHOMSKY: O zaman tanımlamayla ilgili bir soruna yol açmış oluyorsun, çünkü birinin sokakta vurulması mutlaka terörist bir eylem değildir. O halde eylemin, ideolojik, dinsel, siyasal ya da başka amaçlarla, belki de bir hükümeti etkilemek amacıyla, esas olarak sivil hedeflere karşı tehdit ya da güç kullanımı olması gerekir. (ACHCAR: ya da bir kolektifi etkilemek amacıyla.) Evet, bir kolektifi etkilemek amacıyla.

ACHCAR: Aslında bireyleri hedef alan eylemler değil, bir kolektife ya da bir hükümete bir şeyi zorla kabul ettirmeye çalışan eylemler. (CHOMSKY: Tamamen katılıyorum. Bu doğru.) Bence bu, ayrıntılı olmasa da, olgun bir terörizm kavramı sayılır.

CHOMSKY: Ve pratikte uygulanmıyor olsa da resmi ABD tanımına çok yakın düşer, çünkü bu tanımın kullanılması ABD'yi önde giden bir terörist devlet haline getirecektir.

SHALOM: Ve alt düzey hükümet görevlilerinin masum siviller sayılıp sayılmayacağına ilişkin gayet çetin davalar da vardır.

CHOMSKY: Bu doğru. Yani, bu fizik değil. Açık tanımları olan siyasal ya da toplumsal tartışma terimleri yok.

ACHCAR: Hayır. Tali olarak bu hukuksal bir meseledir. Bu durumda her davayı ayrı ayrı ele alarak tartışman gerekır. Sorun mahkemeye intikal eder.

CHOMSKY: Doğal bilimlerde bile, belirli bir ilerleme kaydedilene kadar açık tanımlar yoktu. Matematikte bile; söz gelimi, "limit" gibi terimler. Tanımlar ancak çok sonra ortaya çıkar. O halde, aslında yapman gereken kesin bir tanım bulmak değil, bir kavramı saptamaktır. Ve bu kolayca saptanabilir; ancak hemen kabul edilemez. Çünkü kabul etmen halinde bu nitelendirme güç kullanmayı gerektiren eylemlerin terörizm tanımı kapsamına girmesine yol açacaktır ve buna izin verilemez.

ACHCAR: Bu durumda "aktörler"e ilişkin bir Uluslararası İlişkiler 101 dersinde yer verdiğin ayırımı tanıma ekleyebiliriz: Hükümet, hükümetler arası ve hükümetler dışı aktörler arasındaki ayırım. Aynı ayırım, aynı kategoriler, terörizme de uygulanabilir. Şu son birkaç yıldır haberlerde çok öne çıkan hükümet dışı terörizm vardır ve hükümet terörizmi vardır ve gene NATO ya da bu türden hükümetler arası kurumlar terörizm tanımımızdan hareketle terörist olarak anladığımız eylemleri gerçekleştirdiklerinde ortaya çıkan hükümetlerarası terörizm de vardır. Ve diğer pek çok devleti terörist olmakla suçladığı için bizzat ABD hükümeti de hükümet terörizmi diye bir şeyin var olduğu fikrini reddedemez.

CHOMSKY: Terörizmi altulusal gruplarla sınırlama çabaları olmuştur, ancak bu siyasete ters düşer, çünkü senin de aynen dediğin gibi, o zaman bazı devletleri terörist olarak etiketleyemezsin. Ama o zaman da aynı ikileme geri dönersin: kendinizi nasıl dışarıda tutarsınız? (ACHCAR: Doğru.)

TERÖRİST TEHDİT

SHALOM: Avrupa ve ABD'ye yönelik bir tehdit gerçekten var mı, yoksa hepsi uydurma mı?

CHOMSKY: Hayır, çok ciddi bir tehdit var. Aslında tehdit bilinçli biçimde tırmandırılmaktadır. 11 Eylül'de başladı. 1990'lara bakalım. İlk önce, 1993'te Dünya Ticaret Merkezi'ni havaya uçurma girişimi oldu ve az kalsın başarılı olacaktı. Gilbert, senin *Clash of Barbarisms*[10] başlıklı kitabında yazdığın gibi, biraz daha iyi bir planlamayla on binlerce kişi öldürülebilirdi. Ardından tünelleri, BM binasını ve FBI binalarını vb. havaya uçuracaklardı. Tam zamanında durduruldular. Bunlar esas olarak ABD tarafından Afganistan'da eğitilen, CIA himayesinde ABD'ye getirilen Mısırlı bir din adamının önderlik ettiği cihatçılardı. Vahim bir terör eylemiydi bu.

1990'lar boyunca tam bir teknik kitaplar yazını oluştu. Bunlar, örnek vermek gerekirse, MIT Press tarafından da yayımlandı. Bu kitaplar yemek tarifi yapar gibi terörizmi anlatıyor ve terörizmin çok muhtemel olduğunu söylüyorlardı.[11] Ve kuşkusuz 11 Eylül'den sonra bunlar daha da arttı. Ve bu başlı başına büyük bir terörist tehdittir. Eski savunma bakanları Robert McNamara ve William Perry on yıl içinde bir ABD hedefine yönelik nükleer bir patlama ihtimalinin %50'den fazla olduğunu gösteren bir değerlendirme yapmışlardır. Bu oran biraz yüksektir ve ABD istihbaratı izlenmekte olan çizginin sürdürülmesi halinde böyle bir saldırıyı kaçınılmaz görmektedir.[12] Ve başka terörizm türleri de (biyolojik terör ve diğerleri) çok muhtemeldir. Ancak bu, hükümet için çok düşük bir önceliktir; fazla umursamıyor-

lar, böylece gayet bilinçli olarak tehdidi fiilen artıracak şekilde hareket ediyorlar. Ve bu tehdidin onlar için öncelik taşımadığı bir sır da değil. En açık örnek Irak'ın işgalidir. İşgal terör tehdidinin muhtemelen atacağı beklentisiyle gerçekleştirildi. Hükümetin kendi istihbarat kuruluşları ve diğerleri, pek çok terör uzmanı, bu konuda tavsiyelerde bulundu. Hepsi gayet açık nedenlerden ötürü işgalin terörü artırmasının çok muhtemel olduğunu söylüyordu. Nedenlerden biri, gerekli gördüğümüzde her yeri işgal edeceğimizi ve herkese saldıracağımızı bütün dünyaya ilan etmekte oluşumuzdur. Bu durumda her potansiyel hedefin bir caydırıcı haline gelmesi sağlanır. Savaş meydanında hiç kimse ABD'nin karşısına çıkamaz. ABD askeri harcamaları aşağı yukarı bütün diğer dünya ülkelerinin askeri harcamalarının toplamı kadardır ve ABD'nin silahları teknolojik bakımdan çok daha ileridir. Bir başka caydırıcılık formuna da sahip olmanız gerekmektedir: Biri nükleer silahlardır ve diğeri terördür. Aslında Washington'un yapmakta olduğu şey potansiyel hasımlarının terörist bir sistem ve nükleer silahlar geliştirmesini istemektir.

Bundan tamamen ayrı olarak, ki bunun öngörülebildiğini de sanmıyorum, Irak'ın işgali, dış destek olmaksızın fiilen bir ayaklanmaya yol açan topyekun bir askeri felaket oldu. Bu neredeyse görülmemiş bir durumdur. Nazi işgali sırasında Avrupa'daki partizanlar dış destek olmasaydı ayakta kalamazlardı; üstelik Almanya o sırada daha geniş bir dünyada savaşmaktaydı. Fakat Irak'ta ABD, eğitimli terörist yaratmakta olan bir ayaklanmaya yol açtı; orada halka terörizm eğitimi sağlamaktadır. Ve bazı yabancılar terörizm eğitimi almak için oraya gitmektedirler ve aslında CIA'nın ve diğerlerinin savaş sonrası değerlendirmelerine bakılırsa, bu savaş bütün dünyaya yayılarak beraberinde teröriz-

mi taşıyacak profesyonelleşmiş teröristlere eğitim alanları sağlamıştır. Bu gelişme öngörüldü ve hattâ öngörülenin de ötesinde gerçekleşti. Ancak Washington'da bu soruna düşük bir öncelik veriliyor. Washington için Ortadoğu'daki enerji kaynaklarının denetimini ele geçirmek çok daha önemli.

Ve bu durum başka biçimlerde de ortaya çıkıyor. Maliye Bakanlığı'na bağlı olarak çalışan OFAC (Office of Foreign Assets Control), Yabancı Varlıkları Denetleme Bürosu adında bir şube var. Bu şube bütün dünyada kuşkulu para transferlerini denetlemekle görevli. Sözde terörle savaşın büyük bir parçasını oluşturuyor. OFAC görevlileri Nisan 2004'te kendi faaliyetleri konusunda Kongre'ye ifade verdiler. Şube'de çalışan dört kişinin Usame bir Laden'e ya da Saddam Hüseyin'e atfedilebilecek para transferlerini izledikleri ve Küba'ya uygulanan ambargonun muhtemelen pek çok kez ihlal edildiğini nerdeyse altı kez gözlemledikleri anlaşılmaktadır. Üstelik bu uygulamanın geçmişi 1990'a, Clinton'ın başkanlık yıllarına kadar uzanıyor. 1990'dan 2003'e kadar terörizmle ilgili 93 ve Küba'yla ilgili olarak da bunun 100 katından fazla (10683) soruşturma başlatmışlardı. 1994'ten beri terörizmle ilgili olarak 9425 dolar, Küba'ya uygulanan ambargonun[13] kırılmasıyla ilgili olarak da bunun 800 katından fazla, 8 milyon dolar para cezası vermişlerdi. Üstelik Küba'ya uygulanan ambargo konuyla ilgili uluslararası her kuruluş tarafından yasadışı ilan edilmiş ve bu konuda ABD sadece İsrail'in desteğini alabilmiştir. Ancak bunlar önceliklerdir. Küba'yı cezalandırmak teröre verilen desteği kesmekten çok daha önemlidir. Ve bu durum birbirini izleyen davalara konu olmuştur.

Suriye'yle ilişkilerin şimdiki durumu mükemmel bir örnek oluşturuyor. Hakkında ne düşündüğünüz ayrı bir soru; ancak Su-

riye hükümeti ABD'ye terörizm konusunda önemli bilgiler sağlıyordu. Çok daha iyi bağlantıları vardı ve İslami terör gruplarına CIA'nın yapamayacağı şekilde sızıyorlardı. Dinsel bir ucube yerine seküler bir ucube olan Suriye rejimi, İslami teröristlerden hoşlanmadığı için ABD'ye değerli istihbarat sağlıyordu. Ancak ABD Suriye'nin bölgenin verilen emirlere uymayan bir parçası olmadığını kesinleştirmek için bu ilişkiden vazgeçmeye razı oldu. Emirlere uymamak büyük bir suç olarak görülüyor ve cezalandırılması gerekiyordu. Burada her mafya şefinin açıklayabileceği gayet anlaşılabilir bir mantık vardır. "Başarılı meydan okuma" denebilecek şeye izin vermezsiniz. Kırk yıl önce, Kennedy-Johnson yıllarında Küba'ya yöneltilen suçlama, iç kayıtlara göre, Küba'nın, geçmişi 150 yıl gerilere, Monroe Doktrini'ne kadar uzanan ABD hakimiyetine "başarılı meydan okuma"sının katlanılamaz olmasıydı. Küba'nın başarılı meydan okuma siyasetinin 150 yıllık bir geçmişi olduğu dikkate alınırsa, sorun Rusya'yla hiçbir şekilde ilişkili değildi. Bu durum kabul edilemezdir. Bir dükkan sahibinin himaye karşılığında haraç ödememesi gibidir. Bunu kabul edemezsiniz, aksi halde başkaları da aynı fikre kapılır; hakimiyet ve denetim sistemi aşınır. ABD siyasetlerini belirleyenler için bu, ülkenin terörden korunmasından çok daha ağır bir durumdur.

11 Eylül'de neyin yanlış olduğunu saptamak için tarafsız bir yüksek komisyon kuruldu ve pek çok tavsiye oluşturuldu. Bunların hiçbiri dikkate alınmadı. Bu komisyonun faaliyet süresi bitince, süreci gözlemeyi sürdürmek için özel bir komisyon kurdular ve raporlar hazırladılar. Bu arada tavsiyelere uyulmadığı için dövünüp durdular.[14] Tavsiyelere uyulmamasının nedeni, bunların yüksek bir öncelik taşımamasıydı. Bush yönetimi sorunu pek dikkate almadı. Aslında terörü soruşturmaya, eyvallah,

diyorlardı; ama ancak daha yüksek bir hedefe hizmet ediyorsa. Bu, başkalarına uyguladığımız terör türünden tamamen ayrıdır. Ancak kendimizi sadece geçerli tanımlamaya uygun terörle sınırlamamız (bize yaptırdıkları budur) yüksek bir öncelik oluşturmaz. Asla oluşturmamıştır.

ACHCAR: Terörizm, tanımladığımız şekliyle, bir tehdit olmanın çok ötesindedir; bir gerçekliktir. (CHOMSKY: Ve giderek daha da kötüleşecek.) Devasa, güçlü, gayet kudretli bir devlet ve müttefikleri ile, sınırlı, ancak sivilleri hedef aldıklarında muazzam zarar verebilecek araçları olan hükümet dışı terörist örgütler arasında devam eden, tamamen eşitsiz, tamamen asimetrik bir savaş var. Her şeyden önce, bir devleti terörizmden korumak imkansızdır ve İsrail bunun başlıca örneğidir. Hiçbir devlet terörü önlemek için İsrail'in aldığı güvenlik önlemlerinin ötesine geçemez ve buna rağmen alınan önlemler etkili olmuyor. Ve hiç kuşku yok ki, ABD ve Avrupa düzeyinde bu türden koruma önlemlerinin alınması kesinlikle imkansızdır. ABD'yi bir duvarla kuşatamazsınız!

CHOMSKY: ABD hükümetinin Kanada sınırı boyunca bir duvar inşa etmeyi planlamakta olduğu bildiriliyor.

ACHCAR: Gene de etkili olmaz.

CHOMSKY: Bu konuda yazılmış, benim sevdiğim tabirle yemek tarifi kıtapları gibi yazılmış teknik kitaplara ya da hükümet araştırmalarına bakarsanız, hayır. Bu çalışmalarda belirtilen noktalardan biri, ABD ithalatının büyük bir bölümünün konteynerler-

le yapılmasıdır. Ülkeye giren muazzam sayıda konteyner var ve bunları aramak neredeyse imkansız. Bunlarla pekala radyoaktif madde taşınabilir. Onları çıkış noktalarında arayamazsınız. Araştırmaların birinde bazı hesaplar yer alıyordu. Konteynerleri, söz gelimi Avrupa'dan başlıca deniz ulaşım noktalarından biri olan Rotterdam'da aramaya kalkışırsanız, Avrupa trafiğini kelimenin tam anlamıyla tıkamış olursunuz.

ACHCAR: Ayrıca, bir ülkeyi dışarıdan gelen hükümet dışı terörizmden korumanın bir yolu olduğunu teorik olarak farz etsek bile, yerel terörizm sorunuyla karşılaşacaksınız. Ayrıca 11 Eylül'den önce ABD'de Oklahoma City olayı, 11 Eylül'den sonra da, gizemli biçimde unutturulan şarbon olayı yaşandı.

CHOMSKY: Görünüşe bakılırsa şarbon bir federal laboratuarda saptandı.

TERÖRİZME TEPKİ GÖSTERMEK

SHALOM: Bu durumda ne yapacağız? Terörizm konusunda ne yapılabilir?

CHOMSKY: Terörün sebeplerini azaltmak lazım. Söz gelimi, El-Kaide'yi ele alalım. 1980'lerde terörist eylemleri Afganistan'dan Sovyetler Birliği'nin içlerine taşıyorlardı. Aslında bir ara neredeyse Sovyetler Birliği ile Pakistan arasında savaş çıkarıyorlardı. Rusya'nın Afganistan'dan çekilmesi üzerine terör durdu. Kuşkusuz hâlâ Çeçenistan'dan terörist eylemler taşınıyor, ama Afganis-

tan'dan değil. Bu insanlar hakkında, yani Usame bin Laden ve diğerleri hakkında ne düşünürseniz düşünün, konumları oldukça açıktır. Ve söyledikleri sözler ile yaptıkları işler arasında da bir uyum vardır. Bildiğim kadarıyla konunun uzmanları da bunu kabul ediyorlar; bin Laden ve diğerleri, Müslüman topraklarını saldırıya karşı savunmakta olduklarını düşünüyorlar. O halde, Müslüman topraklarına yaptığınız saldırıyı durdurursanız terör tehdidini azaltmış olursunuz. Aynısı diğer terör türleri için de geçerlidir.

ACHCAR: Bunun iktisadi bir yönü de var, çünkü son çeyrek yüzyılda yaşanan neoliberal dönüş ile terörizm olarak nitelenen bu şiddet biçimlerinde ya da genel olarak kent şiddetinde görülen artış arasında gayet belirgin bir karşılıklı ilişki var. Neoliberal küreselleşme toplumsal dokunun ve sosyal güvenlik ağlarının parçalanmasına yol açtı. İnsanlar giderek bir kargaşa ve toplumsal endişe yaşamaya başladılar ve bu da şiddet yoluyla "kimlik" edinmeye, dinsel, siyasal ya da başka türlü olsun, aşırılığa ya da fanatizme yol açıyor.

CHOMSKY: ABD istihbarat kuruluşlarının kolektifi, Ulusal İstihbarat Konseyi, sürekli olarak ikiye dönük aydınlatma ve açıklama metinleri hazırlıyor. Bu metinlerde, küreselleşme dedikleri sürece ilişkin şöyle ifadeler yer alıyor: "[Bu süreç] kronik mali akışkanlıkla ve genişleyen bir iktisadi bölünmeyle belirlenen çok çetin [bir süreç] olacak ....Geride kaldıklarını hisseden bölgeler, ülkeler ve gruplar gittikçe derinleşen bir iktisadi durgunluk, siyasal istikrarsızlık ve kültürel yabancılaşmayla yüz yüze gelecekler. Bunlar genellikle şiddetin eşlik ettiği, siyasal, et-

nik, ideolojik ve dinsel aşırılığı besleyecekler."[15] Askeri projeksiyonlar da aynı şeyi söylemektedir. Uzay komutanlığının[16] Clinton dönemi çalışmalarına bakacak olursanız, onlar da aynı şekilde, uzayı askerileştirmemiz gerekeceğini söylerler, çünkü (gene aynı şey) bütün dünyadaki iktisadi süreçler, yani küreselleşme, sahip olanlar ile sahip olamayanlar arasında giderek daha da keskinleşen bir bölünmeye yol açmaktadır. Ve sahip olmayanlar nükleer silahlar ya da buna benzer başka araçlar geliştirebilirler ve bizim de alınmakta olan uluslararası önlemlerin kestirilebilir etkilerinden kendimizi korumamız için yeni silahlara ihtiyacımız olacak. Böylece bir kez daha nasıl sonuç vereceğini bildiğiniz önlemler alıyorsunuz ve daha sonra onları baskı altına almak için daha acımasız ve şiddetli araçlar geliştiriyorsunuz. Ancak terörizmi gerçekten ezmek istiyorsanız toplumları tahrip eden önlemler almazsınız.

ACHCAR: Ve daha genel olarak terörizmin panzehirinin kesinlikle sözde terörle savaş olmadığını söyleyeceğim. Bunun yerine adaleti sağlamak gerekir: siyasal adaleti, hukukun üstünlüğünü, toplumsal adaleti, iktisadi adaleti. Terörizmin yegane gerçek panzehiri budur.

CHOMSKY: Ve baskıya son vermek (ACHCAR: Elbette.) İslami terörizm konusunda da yaptıkları şundan ibaret: Bize saldırıyorsunuz, o halde biz de kendimizi savunuruz.

SHALOM: El-Kaide'nin bazı yakınmaları da açıkça saldırganlık örnekleri. Ancak onların yakınma listeleri, örnek vermek gerekirse, Doğu Timor'u İslam'a yönelik bir saldırı vakası olarak

kapsıyor. Muhtemelen siz böyle düşünmüyorsunuz.

CHOMSKY: Onların kendileri için bir hak olarak gördükleri şeyi kabul etmek gerekmez. Müslüman bir devlet, animist„Hıristiyan bir devleti işgal ettiği için Endonezya'nın Doğu Timor'u işgalini destekledi̇ler. Bunu kabul etmek zorunda değiliz. Bu tam bir saldırganlıktır.

ACHCAR: Saldırganlık el-Kaide ya da bin Laden için asla önemli bir kaygı konusu olmamıştır; bu onlar için gerçekten de marjinal bir sorun.

CHOMSKY: Bu konuda bir bakış açısına sahipler. Bu bakış açısını anlamaya çalışabilirsiniz. Aslında Pentagon bunu anlıyor. Savunma Bakanı olduğu sırada Paul Wolfowitz, ABD'nin askeri üslerini Suudi Arabistan'ın dışına taşımaya çalışacağını açıkladı. Irak'ın işgal edilmesinin bir nedeni de bu. Açıkça şunu söyledi: Bu, el-Kaide propagandasının bir bölümünü kesecek. Müslümanlar için kutsal olan bir bölgeyi işgal etmiş bulunuyoruz.[17]

ACHCAR: Çünkü ABD yetkilileri bin Laden'in ABD'nin karşısında yer almasının ABD askeri birliklerinin Suudi Krallığı'nda konuşlandırılmasıyla başladığını biliyorlardı. Askeri açıdan fazla anlam taşımasa da bu durumun yol açtığı bütün tehlikelerin farkındaydılar. Bu birlikleri Kuveyt'te de konuşlandırabilirlerdi. Orada kaç asker var? 5000 kadar mı? Hiç önemli değil, onları pekala bölgede daha güvenli herhangi bir yere yerleştirebilirsiniz. Ancak onları Suudi Arabistan'da tutmak da istiyorlar. Bunun oradaki muazzam petrol rezervinin küresel stratejinin bir

gereği olarak ABD için taşıdığı önemle ilgili gayet açık nedenleri var. Bir bakıma bunun bedelini ödemeye razı olmuş durumdalar. 1990'larda bu gerçek fazla dile getirilmedi. ABD yetkilileri terörizmi besleyeceğini bildikleri şeyleri yaparlar; yaparlar, çünkü kendileri için sivillerin hayatından çok daha önemli olan başka kaygılara göre davranırlar.

11 EYLÜL KOMPLOLARI

SHALOM: Bu noktadan hareketle şöyle bir soru ortaya çıkıyor: 11 Eylül olayının Bush yönetimi ya da Mossad vb. tarafından düzenlenmiş bir komplo olduğuna dair iddiaları nasıl değerlendiriyorsunuz?

CHOMSKY: Bu konuda pek çok şey yazılıyor. Çoğunu okumuyorum, çünkü genellikle okunmaya değer bulmuyorum. Ancak merakımı yenemeyerek bazılarına göz attım. Bana öyle geliyor ki, bu tür iddialarda bulunanlar kanıtların doğasını anlamıyorlar. Her şey bir yana, bilim insanları neden deney yaparlar? Neden sadece dışarıda olup bitenlerin görüntülerini kaydetmekle yetinmezler? Duyularla algılanabilen dünyada olup bitenler incelenemeyecek kadar karmaşıktır. Onları inceleyerek kesin sonuçlara varamazsınız; çeşitli karışıklıklar olur, anlayamayacağınız tuhaf şeylerle karşılaşırsınız vb. Bu nedenle kontrollu deneyler yapmanız gerekir. Ancak dikkatle kontrol altında tutulan deneylerde bile çeşitli anomaliler olur; açıklanamayan rastlantılar, belirgin çelişkiler ve buna benzer şeyler. *Science* gibi bilimsel teknik dergilerin okur mektubu sütunlarını okursanız, dikkatle

kontrol altında yapılan deneylere ilişkin bu tip noktalarla dolu olduğunu görürsünüz; dikkatinizi çekmeyen bir rastlantıdan ya da yanlış giden, farkında olmadığınız bir şeyden söz ederler. Aynı şeyi gerçek dünya için yapmaya çalıştığınız, bu standartları gerçek dünyaya uygulamaya çalıştığınız zaman, evet, gene her türlü tuhaflıkla karşılaşırsınız. Öyle bulgulara ulaşabilirsiniz ki, bunlardan hareketle, dün Beyaz Saray'ın bombalandığını bile kanıtlayabilirsiniz.

Bulguları sunmanın da bir tarzı vardır. İnşaat mühendisliği hakkında, internetten topladıkları rastgele bilgiler dışında hiçbir şey bilmeyen insanlar ne yapılması gerektiği konusunda gayet malumatlı görüşler öne sürüyorlar: Bir bina şunu, bunu ya da başka bir şeyı nasıl yapabilir? Bunlar önemsiz meseleler değildir. Sadece internete girerek şöyle diyemezsiniz: "Ben çok iyi bir inşaat mühendisiyim." Bu tür iddialarda bulunan kişiler bulguların doğasını anlamazlar.

İkinci nokta, Bush yönetiminin gerçekten böyle bir şey yapabileceği düşüncesi neredeyse insan kavrayışının ötesindedir. Her şeyden önce, yapılan iş belirsizliklerle doludur; sonucu önceden kestiremezsiniz. Uçaklardan birinin Pennsylvania'da durdurulması halinde ne olurdu, bir düşünelim. Farz edelim ki hepsi durduruldu. Bu durumda her şey olabilirdi. Demek ki çok riskli bir operasyon yapıyorsunuz. Planlamaya pek çok kişi katılıyor. Sızıntı olması neredeyse kesin. (ACHCAR: Elbette.) Herhangi bir sızıntı olması halinde, hepsi yargılanmaksızın infaz müfrezelerinin önünde sıraya dizilirlerdi ve Cumhuriyetçi Partı nin varlığı ebediyen sona ererdi. Hem de ne uğruna? Burada "kim kazandı" tezi devreye giriyor; ancak bunun da bir anlamı yok. Yeryüzünde var olan her iktidar sistemi 11 Eylül'den kazançlı çıktı. Çinlilerin ka-

zançlı çıktığını kanıtlayabilirsiniz, çünkü bu olay onlara Batı Çin'deki Uygurları ezme fırsatı verdi. 11 Eylül'den sonra, olayın üzerinden henüz birkaç saat geçtikten sonra verdiğim ilk mülakatta söylediğim şeylerden biri, yeryüzünde var olan her iktidar sisteminin bu olayı şiddet ve baskıyı artırma fırsatı olarak kullanacağı idi. Her yerde tam da bu oldu: Çeçenistan'da Ruslar, Batı Şeria'da İsrail, Aceh'te Endonezya, Batı Çin'de Çin; mevcut hükümetlerin yarısı terörist eylemlerden korunma önlemlerini kendi halklarını baskı altına almak ve denetlemek için kullandılar. "Kim kazandı" tezi karşısında, her iktidar sistemi, diyebilirsiniz.

Ancak son ve bence en önemli nokta, 11 Eylül hakkındaki bu iddiaların saptırma olduğudur. Bush yönetiminin saldırıları planlamış ve uygulamış olduğu iddiası doğru olsaydı bile, bu olay onların Amerikan halkına ve dünyaya karşı işledikleri suçlarla kıyaslandığında önemsiz kalırdı. Onların terörü körüklemeleri ABD halkı için Dünya Ticaret Merkezi'nin yıkılmasına kıyasla çok daha vahim bir tehlike yaratmıştır. Nükleer savaş tehlikesini önemli ölçüde artırıyorlar. Bu çok önemlidir. Teknik yazın dışında fazla söz edilmiyor ama, bu çok vahim bır durumdur ve Dünya Ticaret Merkezi'nin yıkılmasıyla kıyaslandığında akıl almaz ölçüde daha trajik sonuçlara yol açabilir. O halde, ihtimal dahilinde olmayan, bu akıl almaz senaryo üzerinde odaklanmak, dikkatleri gerçek suçlardan ve gerçek tehditlerden uzaklaştırmaktadır ve bu teorinin hükümet ve yorumcular tarafından bu yüzden fazla eleştirilmediğini düşünüyorum. Yönetimin bu durumdan memnun olduğunu düşünüyorum. ABD'nin Irak'ı bu ülkedeki petrolü almak için işgal ettiğini ya da buna benzer ciddi bir şey söylemeye kalkışırsanız, anında bir iftira ve yalan yağmuruna yakalanırsınız. 11 Eylül olayına ilişkin komp-

lo teorilerinin en çarpıcı yanı bunların çok az eleştirilmesidir. Bazıları bu teorilerle dalga geçiyorlar, ama ciddi bir eleştiride bulunmuyorlar. Ve bunun sebebi, bence, bir saptırma olarak gördükleri bu durumdan memnun olmalarıdır.

Geçenlerde bununla ilgili bir belgeye rastladım. Belgede Pentagon'un yazılı metinleri üzerindeki gizliliğin kaldırılmasına ilişkin öneriler yer alıyordu. Önerilerden biri, Savunma Bakanlığı yetkililerinin JFK suikastı endüstrisinin canlılığını koruması için Kennedy cinayetiyle ilgili bilgileri periyodik olarak piyasaya sürmeleriydi ve öneri Kennedy cinayetindeki komploları çözme çabası üzerinde odaklanıyordu. Bu beyhude çabayla uğraşanlar, ciddi sorular soramayacaklardı.[18] Aynı şeyin bu konuda da geçerli olduğunu düşünüyorum.

ACHCAR: O zaman da şöyle diyenler çıkacaktır: Bunun bir "komplo teorisi" olduğunu ve makul olmadığını söylüyorsun, fakat hükümetin söylediği de bir komplo teorisi. Orada da el-Kaide örgütü ve uçakları kaçıran on dokuz kişinin bir komplo yaptıkları söyleniyor. Bu, pek çok ülkenin ve pek çok istihbarat kuruluşunun karıştığı bir soruşturmanın ortaya koyduğu şeyle aynı düzeyde, tamamen fantazmagorik bir tür imalatı ortaya koyuyor. Böylece tartışma abese varıyor.

Ama öte yanda, olaya ilişkin anlatımın sözde zayıf versiyonu var. Buna göre, Bush yönetimi 11 Eylül'ü planlamamıştı, ancak olayı önlemek için ciddi bir çaba da göstermedi; ellerinde bazı ipuçları vardı, ancak bunları dikkate almak istemediler.

CHOMSKY: Ancak bundan çok daha ağır bir durum var. Başka terörist eylemlere ilişkin ellerinde ipuçlarından daha fazlası var.

Örnek vermek gerekirse, daha önce de söylediğim gibi, gayet güvenilir kaynaklar terörist bir nükleer saldırıyı çok muhtemel görüyorlar. Bu ciddi bir durum. Bu konuda ne yapıyorlar? Sadece bu ihtimali daha da artırıyorlar.

ACHCAR: Doğru. Bu şekilde konulursa kabul edilebilir.

CHOMSKY: Komplo teorisi değil bu; sadece önceliklerin sıralanmasıyla ilgili bir mesele.

ACHCAR: Aslında ABD çıkarlarına karşı gerçekleştirilen saldırıların, bu ülkenin emperyal tasarıları için çok önemli bir işlev gördüğü gayet açık iki olay vardır: 1990'da Irak'ın Soğuk Savaş'tan sonra dünya düzeninin yeniden biçimlenmesine yol açan Kuveyt işgali ve ABD'nin Ortadoğu'nun petrol üretim alanlarının ve diğer stratejik noktaların denetimini sıkılaştırmayı amaçlayan bütün bir siyasetler setini uygulamasına yol açan 11 Eylül. Dünya Ticaret Merkezi saldırısı ikincisi için çok önemliydi. İster bilinçli, ister bilinçsiz, isterse yarı bilinçli olsun, ABD siyasetini belirleyenler belirli tipte bir olaya ihtiyaç duyuyorlardı ve bu tipte bir olayın gerçekleşmesini önlemek için ciddi bir çaba göstermediler. Bu yüzden insanların zihninde meşru biçimde yer ettiğini düşündüğüm bir yorumlar yelpazesi var. Bu yorumlar Bush yönetiminin 11 Eylül'ü örgütlediğini iddia eden komplo teorilerinden çok daha meşrudur.

CHOMSKY: Ben bu konuda hâlâ kuşkuluyum. Planlayanların o kadar zeki olduklarını düşünmüyorum. İncelediğim olaylardan hareketle, neler olacağını genellikle bilmediklerini söylüyorum.

Planlayıcıları dikkatle incelediğinde, dünyada olup bitenleri kavramadıklarını görüyorsun. Onların titiz planlar yapabilecekleri düşüncesi ...

ACHCAR: Benim söylediğim bu değil. Titiz planlar yapmak ile bilinçli olarak bir şey yapmamak arasında çok büyük bir fark var.

CHOMSKY Yapabileceğin bir şeyi yapmamak.

ACHCAR: Aynen. Bir olayı önlemek için yapman gereken bir şeyi yapmıyorsun, çünkü olayın gerçekleşmesi fiilen sana hizmet ediyor. Bu asla titiz bir planlama değil.

CHOMSKY: Bu bana bir zamanlar bir Senato komitesinde yaptığım tanıklığı hatırlatıyor. Başında William Fulbright'ın bulunduğu Dış İlişkiler Komitesi'ydi. Çok muhafazakar bir senatör olan Fulbright, Vietnam Savaşı'ndan biraz rahatsızdı ve ABD'nin oradan çekilmesi gerektiğini düşünüyordu. Ve başında olduğu Dış İlişkiler Komitesi'ni savaş konusunda bir tür akademik seminere dönüştürdü. Konuşmaya davet edildim. Benimle birlikte tanıklık eden kişi 1960'ların başında Beyaz Saray'da hizmet vermiş Arthur Schlesinder Jr. idi. Böylece ikimiz oradaydık. 1970 civarıydı. Genellikle Kennedy yönetimine ilişkin konuştum. Esas suçlunun bu yönetim olduğunu düşünüyordum. Benim söylediklerimi kabul etmedi, fakat bir ara bana dönüp şöyle bir şey söyledi: "Biliyorsunuz, yaptığınız çözümlemenin sorunu planlayıcıların aptallığını yeterince değerlendirememenizden kaynaklanıyor." Ben de ona doğru eğilip şöyle dedim: "Ama siz de oradaydınız." Gene de söylediği şeyin yanlış olmadığını dü-

şünüyorum. Genellikle ne yaptıklarını bilmezler. İç tartışmaların belgesel kayıtlarını okuduğunuzda, kavrayışsızlıkları dehşet vericidir. (ACHCAR: Elbette.) Onlara karmaşık planlar yapma yeteneği atfetme eğiliminde değilim.

ACHCAR: Hayır, ben de aynı fikirdeyim. Mesele de bu zaten. Karmaşık planlarla uğraşmıyorlar. Bu olmasını istediğin bir olaya izin verecek şekilde davranmak. Olayı önlememek onu planlamakla aynı şey değil.

CHOMSKY: Gerçekten çok büyük riskler almış olurlardı. 11 Eylül'ü durdurmamak Beyaz Saray'ın yıkılmasına yol açabilirdi. Az kalsın olacaktı.

ACHCAR: Doğru, olacakların ayrıntılarına ilişkin herhangi bir şey bildiklerini sanmıyorum. Elbette.

CHOMSKY: Olacaklara dair herhangi bir fikirleri olsaydı, ortaya çıkacak sonuçlar önceden kestirilemeyeceği için onu durdurmaları gerekirdi.

ACHCAR: O halde bir çelişkiye işaret etmeme izin verin. Terörizmle ciddi biçimde savaşmadıklarını tekrar tekrar söylüyorsun ve şimdi de ellerinde ipuçları olsaydı ve hiçbir şey yapmasalardı büyük bir risk almış olurlardı diyorsun. Ancak senin de dediğin gibi, nükleer bir aygıt ya da nükleer bir bomba ya da biyolojik bir komplo olabileceği ve bu da 11 Eylül'den çok daha vahim olabileceği için terörizmle savaşmayarak zaten büyük bir risk almış oluyorlardı.

CHOMSKY: Hedeflerdeki farklılığa dikkat et. Sivilleri korumak için ciddi bir çaba göstermiyorlar, ancak iktidar sistemlerini korumak için var güçleriyle çabalıyorlar. (ACHCAR: Kesinlikle.) O halde bu önemli bir farklılıktır. 11 Eylül'de gerçekleştirilen saldırı tarzı iktidar sistemlerini kapsayabilirdi (ACHCAR: Elbette) ve bu bir bakıma oldu da: Pentagon ve Dünya Ticaret Merkezi. Bunu istediklerini sanmıyorum. İktidarın merkezine saldırıyorlar.

ACHCAR: Doğru, tam olarak hazırlanmakta olan şeyin kesinlikle farkında değildiler. Kuşkusuz, "iktidar sistemleri" dediğin şeyi korumak için mümkün olan bütün önlemleri aldılar, fakat senin de bizzat işaret ettiğin gibi, genelde insanların başına gelecekleri fazla umursamadılar.

CHOMSKY: Bir nükleer bombanın gizlice ABD'ye sokulduğuna dair bulgulara sahip olsalardı, buna izin vermezlerdi sanıyorum. Nükleer bombaya karşı önlem almamaları çok daha küresel bir anlam taşır. Terörün buna yol açabilecek şekilde artmasını önleyecek küresel bir siyaset oluşturmuyorlar. Tamam, bu büyük bir olay. Ancak önemli merkezlere uçaklarla saldırılacağını ya da New York'a gizlice nükleer bombanın sokulacağını bilselerdi, eminim bunu durdurmaya çalışırlardı. Bu çok tehlikeli olur.

ACHCAR: Evet, ancak kendilerine bahane sağlayabilecek terörist bir eylemi istedikleri tezini destekleyen pek çok görüş var. Bush yönetiminin 11 Eylül'den sağladığı faydaların tam bir listesi çıkarılabilir. Muazzam faydalar. Bu yönetim Bush'un başkanlığa geliş tarzı nedeniyle önceleri gayrı meşru gibiydi ve 11 Eylül'den sonra ansızın onu destekleme konusunda geniş bir

ulusal ve uluslararası mutabakat oluştu. Ve iktidar ansızın, Afganistan savaşını bahane olarak kullanıp eski Sovyetler Birliği'nin merkezinde, Orta Asya'da askeri bir varlık oluşturmak, daha sonra Irak'ı işgal etmek gibi, 11 Eylül'den önce imkansız olduğu düşünülen siyasetleri uygulayacak kadar yetkili olduğunu hissetti. Öte yanda, yönetimde olan ve Yeni Amerikan Yüzyılı Projesi'ni (YAYP) hazırlayan yirmi beş kişi arasında yer alan önemli grubu düşünün. Bu kişilerin gündemi 11 Eylül'den sonra uygulandı. Dick Cheney, Donald Rumsfeld, Paul Wolfowitz, Zalmay Halilzad ve şimdiki Bush yönetiminin daha alt düzeyde yer alan pek çok üyesini kastediyorum. Bunlara George W.'nun kardeşi Jeb Bush'u da eklemek gerekir.

CHOMSKY: Aslına bakılırsa, bu ekibin izlemekte olduğu siyasetler Clinton yönetimininkinden çok farklı değil.

ACHCAR: Farklılığı oluşturan şey tam da 11 Eylül'dür. YAYP yazınında, projemizin gerektirdiği siyasetleri izleyebilmemiz için yeni bir Pearl Harbor'u andıran bir şeye ihtiyacımız olduğu fikrine pek çok gönderme yapılmaktadır.[19]

SADDAM HÜSEYİN'İN KUVEYT'İ İŞGALİ

SHALOM: Gilbert, 1990'da Irak'ın Kuveyt'i işgali olayını ele aldın. ABD'nin buradaki rolü hakkında ne düşünüyorsun?

ACHCAR: ABD, Saddam Hüseyin'in 1990'da Kuveyt'i işgal etmesini önlemek için ciddi bir girişimde bulunmadı. Şimdi,

ABD'nin fiilen Saddam Hüseyin'in Kuveyt'i işgal etmesini istediği sonucuna bir hamlede varmak istenirse, bu sonucun doğru olduğuna inanmak için ciddi sebepler mevcut; ancak baba Bush bu olayın gerçekleşmesini istediğini anılarında yazmadıkça bunu asla kanıtlayamazsmız, çünkü bu bir niyet meselesidir. Saddam Hüseyin'in Kuveyt'i işgal etmesinin o noktada ABD emperyal siyasetinin çıkarlarına uygun olduğu benim açımdan kuşku götürmez. Tıpkı 11 Eylül'ün oğul Bush yönetimi için bir tür nimet oluşu gibi, Birinci Bush yönetimi için de bu olay beklenmedik bir anda kazanılan bir ikramiye gibiydi. O halde, bir şeylerin olacağını bilmelerine rağmen bunu önlemek için ciddi bir çaba göstermemeleri gerçeğinden hareket edersen, bu olayı gerçekten istediklerinden kuşkulanmak için bazı gerekçelerin var demektir.

CHOMSKY: Ben pek emin değilim. Bu olayları gerçekten de büyük bir dikkatle ele almamız gerekir. Ben bunu bir ölçüde yaptım. Elimizde bazı belgeler var. Olaydan sonra, 1989-1990'da Irak'taki Amerikan büyükelçisi April Glaspie'yle görüşmek için çok zaman harcadım. Kuveyt'in işgalinden sonra ABD yönetimi ondan biraz rahatsız olduğu için San Diego'ya gönderildi. Ben de kendisini orada buldum ve bir süre görüştüm. Sonra belgeleri okudum. Benim izlenimime göre (bu bir tahmindir) gerçekten bilmiyorlardı. Örnek vermek gerekirse, işgalin gerçekleştiği gün ABD fiilen Saddam Hüseyin'e yardım sağlıyordu; İngiltere de aynı şeyi yapıyordu. Bence o sırada Saddam Hüseyin'i bir dost olarak görüyorlardı. İşgalden iki ay önce Bush yönetiminin oraya bir senato heyeti gönderdiğini hatırlayın. Yapılan görüşmenin tutanakları[20] komiktir. Senatörler Saddam Hüseyin'e olan hayranlıklarını, ona olan aşklarını ifade ediyorlardı. Yardımı artırı-

yorlardı; Bush, Maliye Bakanlığı'nı Saddam Hüseyin'e daha fazla yardım sağlaması için zorluyordu. Ve bu durum neredeyse işgal gününe kadar devam etti. Glaspie'nin, Saddam Hüseyin'e talimatları aktardığı doğrudur. Bu talimatların oldukça belirsiz olduğunu söyleyebilirsiniz. Bu talimatlarda Saddam Hüseyin'in bir sınır düzenlemesi yapması halinde ABD'nin buna itiraz etmeyeceği ifadesi yer alıyordu. Sınır düzenlemesi Rumeyla petrol alanlarının Kuveyt'ten alınması anlamına geliyordu; belki de denize bir çıkış sağlanacaktı ya da buna benzer bir şey. Ya da petrol fiyatlarının yükseltilmesi. ABD petrol fiyatlarının yükseltilmesine hiç itiraz etmemişti. Ve ben Saddam Hüseyin'in bunu yanlış yorumladığından kuşkulanıyorum. Onun bir diktatör olduğunu söylemeye çalışıyorum. Diktatörler kanaat oluşturamayacak kadar kötü bir konumdadırlar: kimse onlarla konuşmaz, kimse onlara bir şey söylemez ve her şeyi anladıklarını sanırlar. Beyaz Saray'ın tutumundan ya da talimatlarından bu izlenimi aldı ve tamam, dedi, Kuveyt'i alırsak bunu umursamayacaklar. Aslında Irak o muazzam tepkiyi görür görmez, birkaç gün içinde çekilme teklifinde bulunmaya başladı. 8 ya da 9 Ağustos 1990'dan itibaren, müzakereler yapıldı, öneriler getirildi ve bunların ardı arkası kesilmedi. Oluşan tepkiyi hemen, birkaç gün içinde gördüler. Ve bu noktada, öyle sanıyorum ki, ABD'nin orada kalmalarını istediğini ikna edici biçimde öne sürebilirsin. Aslında, bunu doğrulayan bulgular da var.

ACHCAR: Evet, ancak senin söylediklerin benim söylediklerimle çelişmiyor ki Noam. Zira ABD hükümeti gerçekten Saddam Hüseyin'in bu işi yapmasını istiyor idiyse ve tekrar ediyorum, kimse bunu kanıtlayamaz, son dakikaya kadar elbette ona

normal davranacaklardı. Ona ciddi bir endişeye kapıldıkları izlenimini vermeyeceklerdi. Söylemek istediğim şey bu. (CHOMSKY: Bu mümkün.) ABD hükümetinin bu adamı gerçekten durdurmak isteyip istemediğini bir an düşünür müsün...? (CHOMSKY: Bunu önleyebilirlerdi.) Kuveyt'i işgal etmesi halinde, bunu bize karşı bir savaş eylemi olarak göreceğimizi ona hemen söyleyebilirlerdi. Bitti! Bu durum karşısında onun gibi çılgın bir diktatör bile yapacağı işi iki kez düşünmek zorunda kalacaktı.

CHOMSKY: Dediğim gibi, ABD'nin gösterdiği tepki karşısında onun şaşırdığını sanıyorum. Gene de bu, iç yazışmalar elde edene kadar, belki o zaman bile yanıtlanamayacak bir soruyu açık bırakıyor. İkili bir yanlış anlama olduğuna inanmak için de sebepler var. Glaspie olanları anlatırken çok samimi görünüyordu, bunu söyleyebilirim. Gerçekten ona neye izin verilebileceğini tam olarak anlatmak niyetinde olduklarını bana gösterdi: sınırları düzenleyebilirsin, fiyatları yükseltebilirsin, ama daha fazlasını yapma. Ve o bunu, işgal edebilirsin, diye yorumladı.

ACHCAR: Yapma, lütfen. ABD hükümeti Saddam Hüseyin'in kim olduğunu, İran'ın bir bölümünü işgal edecek kadar çılgın bir adam olduğunu gayet iyi biliyordu.

CHOMSKY: Ama bu on yıl önceydi ve bu girişim onu zayıflatmıştı. Ve artık ABD'nin dostuydu. Bilemiyorum. Elimize şimdikinden daha iyi bulgular geçene kadar bu açık bir soru olarak kalacak. Bildiğimiz ve kanıtları olan şey şudur: İşgalden hemen sonra Colin Powell (o sırada Genel Kurmay Başkanı) kendi aralarında yaptıkları toplantılarda, Saddam Hüseyin'in Kuveyt'ten

çekilmesini ve arkasında kukla bir hükümet bırakmasını olabilecek en kötü sonuç olarak betimliyordu. Bunu önleyebiliriz. Bu nedenle herhangi bir müzakere ya da bir tür anlaşma yapmayı kabul etmiyoruz.

SHALOM: Irak'ın Dışişleri Bakanı Tarık Aziz, Irak yönetiminin sadece bir sınır düzenlemesi planlamış olduğunu söyledi. Son anda Saddam Hüseyin, tam işgale karar vermiş.[21]

CHOMSKY: Olabilir. Bu benim sezgilerimle daha uyumlu. Çılgın bir diktatörün yapabileceği bir şey. Yani bu tür adamlar tek başlarına hareket ederler. Diktatörlerin yaptıkları hataların şaşırtıcı olduğunu biliyoruz. Stalin'e ve Sovyetler Birliği'nin işgaline bakın. Hitler'in işgali başlatacağı yere ilişkin pek çok bulguya sahipti. Ama o sadece kendi içgüdülerine güvendi ve hiçbir şey yapmadı.

ACHCAR: Ben ise, Irak ordusu sınırların düzenlenmesi söylenen düzeyde kalsaydı bile bu eylem ABD müdahalesiyle sonuçlanırdı,[22] diye düşünme eğilimindeyim. (CHOMSKY: Böyle mi düşünüyorsun?) Böyle düşünüyorum, çünkü bu dünya tarihinde, aslında Soğuk Savaş sonrası dönem için belirleyici bir andı. Körfez Savaşı ABD için, baba Bush'un o sırada söylediği gibi Vietnam Sendromu'nu gömmek; Reagan döneminde biriken ABD mühimmatının gücünü kanıtlamak; Sovyetler Birliği dağılmış olsa da, özellikle ortakları söz konusu olduğunda ABD'ye bütün dünyada büyük bir ihtiyaç duyulduğunu göstermek bakımından gayet belirleyici bir olaydı. Ortaklar, yani Batı Avrupa ve Japonya, Ortadoğu petrolüne ABD'den daha fazla bağımlıydı ve kuşkusuz Sad-

dam Hüseyin'in hırslarını engelleyecek ve ordusunu geri püskürtecek güçten yoksundu. Bunun için Batı dünyasında bunu yapabilecek tek ülke olan ABD'ye ihtiyaçları vardı. Üstelik bu ABD açısından, 1962'de birliklerinin Suudi Arabistan'dan çekilmesini tersine çevirmek için mükemmel bir fırsattı. O dönemde Arap ulusalcılığının Suudi krallığına yaptığı baskı yüzünden oradan çekilmek zorunda kalmışlardı ve o zamandan beri ABD oraya askeri olarak tekrar dönmek, dünyanın bu bölümünde yeniden doğrudan bir askeri varlık göstermek istemişti.

Bütün bunları hesaba katarsınız ve neden uygun bir bahane bulmak zorunda olduklarını anlarsınız. O sırada Saddam Hüseyin var olmasaydı bile, öyle birini yaratmaları gerekecekti. Tasarılarını gerçekleştirebilmeleri için onun sağladığına benzer bir bahaneye ihtiyaçları vardı. Hüseyin'in aptallığını ve diğer her şeyi kabul ediyorum, ancak şunu da unutmamalıyız ki, Soğuk Savaş'tan sonra ABD, askeri harcamalarda büyük bir kesinti yapılması gerektiğinden, barış payı denilen şeyden söz eden her türlü insanla yüz yüze kaldı. Gerçekten iktisadi rekabetin savaşların yerini alacağı bir çağa giriyor idiysek, ABD'nin küresel sistem içinde büyük avantajlarından biri, yani askeri gücü, değerini önemli ölçüde kaybedecekti.

CHOMSKY: Baba Bush yönetimi genellikle geleneksel muhafazakarlardan oluşuyordu. (ACHCAR: Doğru.) Büyük bir uluslararası karşılaşma yaratmak gibi toplumsal bir hedefleri yoktu; hattâ bundan korkuyorlardı. Irak'ın sınırlarını düzenlemesini istediklerini göstermek çok zor değildir. Çünkü bunu söylüyorlardı. Glaspie, Saddam Hüseyin'le yaptığı görüşme sırasında, sınırları düzenlerseniz bunu dert etmeyiz, anlamına gelecek şeyler söyle-

di. Bu kadarıyla sınırlı kalsaydı, askeri birliklere izin vermesi için Suudi Arabistan'ı asla seferber edemezlerdi. Suudi yöneticilerin bunu kabul etmesini sağladılar, çünkü onları Iraklıların sınıra yığınak yapmakta olduklarına ve ülkelerini işgal edeceklerine inandırdılar. Eğer onlar Irak-Kuveyt sınırı yakınlarında durmuş olsalardı, bu sonuca asla ulaşamazlardı. Kanıtlayamam, ancak ABD yetkililerinin gafil avlandıklarından kuşkulanıyorum.

SHALOM: Saddam Hüseyin'le yaptığı görüşmenin çözümlerinde Glaspie şöyle diyor: "Sizin Kuveyt'le olan sınır anlaşmazlığınız türünden Araplar arası çatışmalar hakkında hiçbir fikrimiz yok." Ancak anlaşmazlığın barışçı yöntemlerle halledilmesi gerektiğini de söylüyor. (CHOMSKY: Doğru.) Ve Saddam da aynı umudu taşıdığını söylüyor, ancak bir çözüm bulamamaları halinde, "Irak ölüme razı olmayacak," diyor. Ve Glaspie "karşılaştığımız güçlükler nedeniyle" bir ara seyahatini ertelemeyi bile düşündüğünü söylüyor; "Ancak Pazartesi günü uçacağım," diyor. Ve ayrılıyor.[23]

CHOMSKY: Bu, sınırları düzenleyebilirsiniz demek. Ve Saddam'ın bunu, Kuveyt'i işgal edebilirsiniz şeklinde anladığını sanıyorum. ABD, sınırları düzenlemek için herhangi bir şey yapmayacağız, diyordu.

ACHCAR: İran'la yaptığı savaş sona erdikten sonra, Saddam Hüseyin Arap komşularına karşı gittikçe saldırgan bir tutum almıştı. (CHOMSKY: Özellikle petrol fiyatlarını yükseltmeye çalıştı ve bunu yaptı da.) Ve Suudi krallığı büyük bir endişeye kapıldı. Senin söylediğinin tam aksine, bence Suudi yöneticileri Irak

ordusu Kuveyt toprakları içinde belirli bir sınırda durmuş olsaydı bile ABD müdahalesinden kesinlikle memnun olacaklardı, çünkü Saddam Hüseyin'in İran'a karşı verdiği savaş sırasında kurmuş olduğu devasa, aşırı büyümüş ordusunu ayakta tutmak için başka gelir kaynaklarına el koyma çabasında olduğunu biliyorlardı. Savaştan sonra Saddam'ın iki seçeneği vardı: Birincisi, savaş amacıyla inşa etmiş olduğu bütün aygıtları önemli ölçüde azaltmak, yeniden inşa ve sivil amaçlar üzerinde yoğunlaşmaktı. Diğeri ise, askeri gücünü muhafaza etmek ve bunun için de ek bir gelir kaynağı bulmaktı. O sırada zengin komşularına olan borçlarından ötürü onları tehdit ediyor, şantaj yapıyordu.

CHOMSKY: Önemli olan, bunun açıkça yapılabileceği bir yöntemin olmasıydı ve ABD buna itiraz etmiyordu: Petrol fiyatlarını yükselt ve Arap ülkelerinin borçlarını ertelemesini sağla. Şöyle diyordu: Bakın biz İran'la sizi savunmak için savaştık; şimdi bunun bedelini ödeyecek ve size olan borçlarımızı affedeceksiniz. Petrol fiyatlarını da yükseltmek zorundasınız. Aslında Saddam Kuveyt hükümetini Irak'ı boğmak için petrol fiyatlarını düşük tutmakla suçluyordu.

ACHCAR: Fakat Washington bunu istemezdi ve bu yönde hareket etmiyordu.

CHOMSKY: Bu doğru değil; ona bunu önemsemediklerini söylediler. Aslında ABD hükümetinin bunu dert ettiğini sanmıyorum. ABD petrol fiyatlarının mutlaka düşük olmasını istemez. Fiyatların değişken olmasını ister. Fiyatların çok düşük olması ABD'nin işine gelmez.

ACHCAR: Ne çok düşük ne de çok yüksek; onu optimum dedikleri düzeyde tutmak isterler. Ama bence o noktada bu şekilde olmasını, Saddam Hüseyin'in petrol fiyatlarının düzeyini belirleyip zorla kabul ettirmesini istemiyorlardı.

CHOMSKY: Glaspie'yle yapılan o görüşmede, petrol fiyatlarını yükseltmek için Saddam'ın yumruk sallamak gibi bir şey yapmasına karşı çıktıklarını gösteren hiçbir belirti yok. ABD ve kâr peşinde koşan şirketler fiyatların yükselmesini rahatlıkla kaldırabilirlerdi.

SHALOM: Hattâ Glaspie petrol üreten eyaletlerden geldikleri için fiyatların yükselmesini isteyen pek çok Amerikalı (bizzat başkan gibi) olduğunu söylüyor.[24]

CHOMSKY: Glaspie tam olarak Dışişleri Bakanlığı adına konuşuyordu ve aldırmayacağımızı söylüyordu ki bu muhtemelen doğrudur: Aldırmadılar. Fiyatlar yükseldiğinde enerji şirketlerinin karları da yükselir. ABD ve yüksek maliyetle petrol üreten İngiltere, Kuzey Denizi ve Alaska'dan çıkardıkları petrolü piyasaya sürebiliyorlar ve Suudi Arabistan'a giden fonların önemli bir bölümünü şu ya da bu biçimde, Hazine menkul kıymetleri, Bechtel inşaat sözleşmeleri vb. sayesinde yeniden ABD'ye kazandırıyorlar.

ACHCAR: Evet, evet, ama Saddam Hüseyin, askeri şantaj yaparak, kendi askeri gücünü artırmasını sağlayacak şekilde öteki Arap devletlerine petrol fiyatlarını yükseltmeyi ve onlara olan borçlarını silmeyi kabul ettirseydi, Washington mutlu olmazdı. Buna İran-Irak savaşından sonra bu ülkenin İsrail için büyük bir

endişe kaynağı olduğunu da eklemek gerekir. İki ülke birbirini yakıp yıktığı sürece herkes mutluydu; İsrail mutluydu, ABD mutluydu. Başkalarının yanı sıra eski dışişleri bakanı Henry Kissinger şunu açıkça söyledi: Mümkün olduğu kadar uzun süre birbirini tahrip etmeleri çıkarlarımıza uygundur. Ancak savaştan sonra İsrail ve ABD'nin Saddam Hüseyin'in inşa ettiği bu devasa askeri güçten kaygılanmaları için gerçek bir sebep vardı. Kuşkusuz, Irak'ın askeri tehdidini savaşı haklı çıkaracak bir aygıt olarak kullandılar. "Dünyanın en büyük dördüncü ordusu" dedikleri güce karşı savaşacaklardı. Bunun Irak ordusunun önemini, özellikle bu ordunun o sırada sahip olduğu teknoloji bakımından aşırı biçimde şişiren bir propaganda yalanı olduğunu elbette biliyoruz. Ancak ben Irak'ın askeri gücünün gene de ABD için gerçek bir kaygı kaynağı olduğuna ve baba Bush yönetiminin o sırada yaptığı şey için bir bahaneye ihtiyaç duyduğuna ikna olmuş bulunuyorum.

CHOMSKY: Saddam Hüseyin'i neredeyse işgal gününe kadar desteklediler ve aslında savaştan sonra ona yeniden destek verdiler. Saddam, Mart 1991'de gerçekleşen Şii ayaklanmasıyla devrilebilirdi. Oysa ayaklanmayı ezmesi için ona yetki verdiler (ACHCAR: Kesinlikle), çünkü onu önceki kadar büyük bir tehdit olarak görmüyorlardı.

ACHCAR: Fakat o sırada istedikleri şeyi almışlardı. Irak'ın askeri gücünü üçte bire indirmişlerdi.

CHOMSKY: Bunu niye hedeflediler peki? Bak, onlar neredeyse işgal gününe kadar Saddam Hüseyin'e kitle imha silahları geliş-

tirmesini sağlayacak araçlar sağladılar. Orduyu zayıflatmak istiyor idiyseler, bunu niye yapsınlar? İran'la savaştan çok sonra oldu bu. Saddam Hüseyin'i bir tehlike olarak gördüklerini sanmıyorum. Onu Amerikan sistemine dahil edilebilecek biri olarak görüyorlardı. (ACHCAR: Buna inanmıyorum.) Peki neden ona büyük miktarda mühimmat sağlamayı sürdürdüler?

ACHCAR: İran-Irak savaşından sonra Saddam Hüseyin'e kim büyük miktarda mühimmat sağladı?

CHOMSKY: ABD, İngiltere (muhtemelen Rusya, Almanya, Fransa ve diğerleri de) ona ileri silahlar geliştirmesi için gerekli araçları sağlamayı sürdürdüler. Aslında tarımsal alanda yapılan yardım bile buna katkıda bulunuyordu. Tarımsal yardım çok önemliydi. Saddam Hüseyin'in 1986-1989'da Kürtleri ezmek için gerçekleştirdiği seferin ardından, her türlü tarım alanı önemli ölçüde tahrip olmuştu. Bu yüzden ona tarımsal yardım sağlamaya başladılar. Bu yardım ülkeyi güçlendiriyordu.

ACHCAR: Bir bakıma haklısın, ancak bu 1988'den sonra Irak askeri gücünün ABD için gerçek bir sorun oluşturan herhangi bir bileşenini değiştirmiyordu. Yaklaşan ABD işgalinden önce, neoconlar Irak ordusunu önemli ölçüde azaltmak için bir tasarı hazırladılar. ABD bu tasarıyı uygulamaya çalıştı ve son Irak işgalinin başlarında bu tasarıdan vazgeçti. (CHOMSKY: 2003'te.) Evet, ancak bu güçlü, güvenilmez bir Arap devleti istemediklerini gösteriyordu ve ben Saddam Hüseyi'i asla güvenilir bir müttefik olarak görmediklerinden eminim. İran-Irak savaşının başlangıcında Saddam Hüseyin'i bir tür ABD ajanı olarak gösteren-

lerin görüşüne katılmadım. ABD'nin bu adamı, İsrail gibi stratejik bir müttefik olarak gördüğüne asla inanmadım.

CHOMSKY: Elbette, hayır. O sadece bir müvekkil devlettir.

Burada başka bir unsur var. İran'ı, Washington'un baş düşmanını hatırlayın. Bölge de İran'ın karşısına çıkacak bir güç istediler. Irak budur.

ACHCAR: Burada iki düşmanı birbiriyle savaştırmak gibi çok klasik, Makyavelci bir siyaset uyguladılar. Gayet zekice düşünülmüş bir siyaset.

CHOMSKY: Ancak bu 1988'de İran-Irak savaşının sona ermesinden sonra da devam ediyor. İran hâlâ orada. İran yıkılmadı, hâlâ güçlü bir devlet, ancak onun karşısına yerel bir gücün çıkmasını istiyorlar. Ve Saddam Hüseyin'e neden sınırlı ama gerçek bir destek verdiklerini açıklamak için bunun yeterli bir sebep olduğunu düşünüyorum.

ACHCAR: Bence İran askeri bakımdan çok zayıflatıldı. Bunun en iyi kanıtı da İran'ın BM'nin savaşa son veren kararını kabul etmek zorunda kalmış olmasıdır. Bizzat İran lideri Ayetullah Ruhullah Humeyni'nin 1988'de dediği gibi, bu karar, içmekte olduğu zehirli bir ayin kadehiydi.

CHOMSKY: Ancak bunu ne zaman yaptıklarına dikkat et. Bunu ABD savaşa doğrudan karıştığı sırada yaptılar. Washington Kuveyt gemilerine bayrak çekerek ve İran yolcu uçağını tahrip ederek işe karışacağını açıkça gösterdiğinde İran, tam da o nok-

tada, 'Tamam,' dedi, 'ABD'yle savaşamayız'. Ancak orada hâlâ önemli, büyük ve güçlü bir devlet kaldı. Irak orada olmasaydı ona karşı çıkacak hiçbir güç olmayacaktı. Elimizde belgeler yok, ancak Irak'ı makul ölçülerde askerileştirilmiş ve işlevli bir toplum olarak muhafaza etmek baba Bush'un tarzı, Scowcroft tipi plancıların tarzı açısından makul bir konum olacaktı. Kimseyi tehdit edemeyecek, fakat İran'ı durdurabilecek bir konum. Bana öyle geliyor ki muhafazakar olmakla birlikte bu yorum, ABD yetkililerinin işgale kadar Saddam Hüseyın'e devasa olmasa da neden önemli miktarda askeri ve diğer destekleri verdiğini yeterince açıklamaktadır.

ACHCAR: Benim itirazım şu: Washington, İran'a karşı koymak için Irak'ı öne sürmek istemedi, bunun yerine bölgede doğrudan bir ABD varlığı istedi. Suudilerin ve diğer petrol monarşilerinin ABD korumasına her zamankinden daha fazla muhtaç olduklarını hissetmelerini istediler. Bölgeye, Suudi krallığına, II. Dünya Savaşı'ndan sonra ABD dışında dünyanın en önemli askeri üslerinden birini inşa ettikleri Dhahran'a dönmeyi çok istiyorlardı. Ve ABD üssü boşaltmak zorunda kaldığı için içerliyordu; bu gerçek bir sorun ve bir yenilgiydi. Aslında İsrail'in stratejik önemini artıran da budur. Bu konuyu daha sonra tartışacağız. Ancak Suudi üssünden ayrıldığından beri Washington bu durumu tersine çevirme özlemi duymuştur. Ve Saddam Hüseyin bunu yapmalarını sağlayan altın bir fırsat sundu.

Bence ABD'nin Saddam Hüseyin'e olan güven eksikliğini gerçekten küçümsüyorsun. O adamın ne yapacağı kestirilemez biri olduğunu biliyorlardı. Pek çok kez gayet Amerikan karşıtı tumturaklı ifadeler kullanmıştı; İsrail karşıtı tumturaklı sözleri ise

sürekli kullanıyordu. Ve Suudi krallığı da dahil olmak üzere Arap komşularına yönelik taleplerini sürekli artırıyordu.

CHOMSKY: Bölgedeki ABD askeri varlığı esas olarak petrol üretiminin gidişatını kontrol etmektedir. Orada 5000 asker bulundurmak ABD'ye herhangi bir şey kazandırmadı. Hattâ ABD'nin çıkarlarına zarar verdi. ABD çıkarlarına tam da gördüğümüz tarzda zarar verdi; ABD'nin şu anda savaşmakta olduğu cihat hareketinin yükselmesine yardımcı oldu.

ACHCAR: Bu senin değerlendirmen ve doğru. Ancak ABD siyasetlerini oluşturanlar bunu görmediler. Onlar, Jimmy Carter'ın başkanlık döneminden beri planlamakta oldukları gibi, dünyanın bu bölümüne doğrudan müdahale etme güçlerini yeniden elde etmeyi düşündüler. Ve bu muazzam bir önem taşıyordu.

CHOMSKY: 1990'daki Kuveyt işgalinin bu amaçla kullanıldığını kabul ediyorum, ancak bununla bu amaca ulaşmak istediklerini söylemek arasında uzun bir adım var. Bunun için başka yöntemleri vardı. Bunu yapmanın başka yöntemleri aslında yapmakta oldukları şeydi; bir tür muhafazakar yaklaşımdı. Bu yaklaşım Saddam Hüseyin'e sınırlı ancak önemli bir destek veriyor, onu İran'ın karşısında tutuyor, Suudi Arabistan ve emirlikler üzerindeki yüksek hakimiyetlerini, onlarla olan çok yakın ilişkilerini muhafaza ediyordu. Ve bu onlar için oldukça iyi bir düzenlemeydi; beraberinde getirebileceği bütün belirsizliklere ve karmaşıklıklara rağmen Saddam Hüseyin'i yerinden oynatmaları için hiçbir özel neden yoktu. Bölgenin ne kadar değişken olduğunu biliyorlardı; buraya karışmaya kalkıştığınız anda her şey

olabilirdi.

ACHCAR: Öyleyse 1991'den sonra Irak'a neden ambargo uyguladılar?

CHOMSKY: Irak, Kuveyt'i ele geçirdiğinde elbette bu durum sona erdi. (ACHCAR: Saddam Hüseyin bir anda kötü adam mı oldu?) Kuralları ihlal etti. Küba'nın başarılı meydan okuması gibi. Bir noktaya kadar serbestçe hareket etmenize izin verilir, ama kuralları ihlal ederseniz, cezalandırılırsınız. İran'ı neden cezalandırıyorlar? Çünkü İran 1979'da kuralları ihlal etti, bu yüzden sonsuza dek cezalandırılacak. Ve Irak da sonsuza dek cezalandırılacak. Sırbistan gibi. Emirlere uymayan her kimse, bunun bedelini öder. İyi düzenlenmiş bir sistemi yönetme yöntemi budur. Ancak emirlere az çok uydukları sürece onları ezmeniz için özel bir neden yoktur. İşte emperyal yönetim!

ACHCAR: Senaryoyu farklı okuyoruz.

II. Bölüm

KÖKTENCİLİK VE DEMOKRASİ

KÖKTENCİLİK

SHALOM: Bugünün dünyasında İslami köktencilik bir huzursuzluk kaynağı olarak ne kadar önemlidir?

CHOMSKY: İslami köktencilik esas olarak dünyada huzursuzluk çıkaran güçlere karşı *bir tepki*dir. Arap ve Müslüman dünyada yıllardır güçlü bir seküler ulusalcılık vardı. Mısır'ın Cemal Abdül Nasır'ı seküler bir ulusalcıydı. Irak'ta bir yüzyıl öncesine uzanan, demokratikleştirme çabaları vb. ile birlikte güçlü bir seküler gelenek vardı. İran, yarım yüzyıl önce Muhammed Musaddık hükümetinin 1953'te yıkıldığı sırada seküler bir ulusalcı programa sahipti. Seküler ulusalcılığın hem içsel hem de dışsal olan başarısızlığı ve dışarıdan gelen saldırı bir boşluk yarattı ve bence bu boşluk bir ölçüde İslami köktencilik tarafından doldurudu. Gilbert? Sanırım sen de böyle düşünüyorsun.

ACHCAR: Elbette, ama her şeyden önce bir olguyu vurgulamama izin verin. Bugünlerde en fazla göze batan, sadece hükümet dışı terörizmin İslami köktenci türüdür. Hükümet dışı terörizm, esas olarak hükümet terörizmi olan ve genellikle ABD tarafından uygulanan küresel terörizmin sadece küçük bir fraksiyonundan

ibarettir. Bugünün dünyasında huzursuzluğun esas kaynağının ne olduğuna gelince, ikimiz de bunun ABD hükümetinin bütün düzeylerde sergilediği davranış olduğunu vurguladık.

CHOMSKY: Bu gücün, İslami köktenciliğin yükselişinin seküler ulusalcılığın hem içsel hem de dışsal olarak zayıflamasının bir yansıması olduğunu kabul ediyor muyuz?

ACHCAR: Ben bu konuda daha açık sözlü olacağım. İslami köktenciliğin şimdiki gücü gayet doğrudan yürütülen ABD siyasetlerinin doğrudan bir ürünüdür. Söylediğin çok doğru, ancak bir koşulla: Seküler ulusalcılık onu baş düşman olarak gören ABD tarafından zayıflatılmış ve tahrip edilmiştir. 1960'larda genelde Müslüman dünyada başat eğilim seküler ulusalcılık ve Arap dünyasında Mısır Devlet Başkanı Cemal Abdülnasır'ın kişiliğinde cisimleşmiş Arap ulusalcılığıydı. ABD, İslami köktenciliğin Suudi krallığı tarafından uygulanan ve propagandası yapılan en gerici türünü temel alarak bu ulusalcılık türüyle savaştı. Yaptığım konuşmalarda beni dinleyenlere hep hatırlattığım bir şey var: Ortadoğu'da ABD'nin esas ve en eski müttefiki İsrail değil, İsrail devleti doğmadan çok önce var olan Suudi krallığıdır. Ve ABD seküler ulusalcılığa, komünizme ya da bölgedeki her türlü seküler solcu ya da ilerici akıma karşı Suudi krallığındaki İslami köktenciliği çok kasıtlı biçimde kullandı. Ve bu siyaset Afganistan'daki Sovyet savaşı boyunca devam etti. ABD bu savaşta İslami köktenciliği, Mücahiddin'i destekledi. Mücahiddin kimlerden oluşuyordu? Bunlar, Sovyetler Birliği'ne karşı kullanılan, bazıları çok fanatik İslami köktenci gruplardı.

CHOMSKY: Bana da öyle geliyor. Aslında bu şekilde devam edebiliriz. 1980'ler boyunca ABD'nin Pakistan'daki general Muhammed Ziya-ül Hak'ı desteklemesi İslami köktenci rejimin seküler ulusalcılığa karşı desteklenmesinin bir başka örneğidir.

ACHCAR: ABD, 1996'da Afganistan'da iktidara gelen Taliban'ı bile başlangıçta destekledi.

CHOMSKY: Nasır kuşkusuz 1950'lerde ve 1960'larda baş Arap düşmandı, ancak aynı siyaset 1958'de Irak'taki monarşiyi deviren Abdül Kerim Kasım'a da uygulandı, çünkü ABD bunun seküler bir ulusalcı hareket adına gerçekleştirilen ulusalcı bir darbe olduğunu sanıyordu. Başkan Dwight D. Eisenhower ve Dışişleri Bakanı John Foster Dulles (ABD hükümetinin iç kayıtlarından artık biliyoruz) seküler ulusalcı bir hareketin Ortadoğu petrolünü ele geçirmesinden ve onu bölgesel amaçlar için kullanmasından korkuyorlardı. Bu ABD için dehşet verici bir felaket olurdu. ABD o sırada Ortadoğu petrolünü kullanmıyor, ancak kendi müttefikleri olan Avrupa ve Japonya için petrolün orada olmasını istiyordu. Nasır yönetiminde ve daha sonra, sandıkları gibi, Kasım'ın Irak'taki nüfuzu sayesinde, bölge petrolünü kendi halkı ve kendi kalkınması için kullanabilseydi, Avrupa ve Japonya'ya yapılan ıkmal üzerindeki güçlü ABD denetimi önemli ölçüde zayıflayacaktı. Bu durumda, evet, seküler ulusçuluğun yok edilmesi gerekiyordu. Ve bu en aşırı köktenci devlet, Suudi Arabistan'la yapılabilirdi ve daha sonra, Reagan yıllarında ABD köktenciliğe yönelmesi için Pakistan'a yardımcı oldu. Bu ülkenin nükleer silahlar geliştirmesine bile izin verdiler ve bunu bilmiyormuş gibi yaptılar.

İsrail de aşağı yukarı aynı şeyi yaptı. İsrail seküler ulusalcı olan Filistin Kurtuluş Örgütü'nü (FKÖ) yok etmek istedi ve bunu yaparken, İslami köktenci grupların 1980'lerin sonuna kadar gelişmesine yardımcı oldu. (ACHCAR: Doğru.) Aslında İsrail işgal Altındaki Topraklar'da bu türden grupları FKÖ'ye karşı özellikle destekliyordu. Aynı şeyi Lübnan'da da yaptılar. Orada bunu amaçladıklarını sanmıyorum ama olan şey budur. Seküler FKÖ'yü yıkmak için Lübnan'ı işgal ettiler ve sonuç Hizbullah oldu.

ACHCAR: Gerçekten de, çok dinli seküler ideolojileri temel alan (komünist ya da ulusalcı ya da başka türlü) bütün grupları kasten silahsızlandırdılar. Ve Hıristiyan müttefikleri bir yana, ister Şii ister Dürzi olsun, cemaatçi grupları silahsızlandırmadılar.

CHOMSKY: İsrail işgalinden önce Hizbullah'ın orada bir kaynağı var mıydı? Hizbullah, Lübnan'a özgü olan ve hâlâ orada bulunan bir şeyden mi çıkıp gelişti?

ACHCAR: Evet, İsrail tarafından tıpkı Dürzi milisler ya da Hıristiyan sağcı milisler gibi silahsızlandırılmayan cemaatçi bir Şii hareketten, Emel hareketinden çıktı.

CHOMSKY: Emel köktenci miydi?

ACHCAR: Hayır. Bir din adamı tarafından kuruldu, ancak köktenci olmak şöyle dursun, dini bir örgüt bile değildi. Daima komünalist bir Şii örgüt oldu.

CHOMSKY: O halde Emel'den Hizbullah'a geçiş nasıl oldu?

ACHCAR: 1982'de İsrail'in Lübnan'ı işgaliyle hızlandırılan bir radikalleşme sayesinde.

CHOMSKY: Ve bu köktenciliği hızlandırdı. Öyle mi?

ACHCAR: Evet. Ve böylece Hizbullah'ın içinde gelişen ve İran tarafından desteklenen hizipleşmiş bir grup ortaya çıktı. Klasik bir büyücünün çırağı masalı... Bölgede daha özgül olarak İslami köktencilik sorunuyla ilişkili buna benzer onlarca vaka görüyorsunuz. Genel bir örüntü olarak bölgede, Arap ulusalcılığı, Nasırcılık ve benzer eğilimler 1970'lerde çökmeye başladığı zaman, çoğu hükümet soldan ya da seküler ulusçuluktan geri kalan her şeye karşı koymak amacıyla bir araç olarak İslami köktenciliği kullandığı için böyle oldu. Aynı olguya ilişkin bir başka çarpıcı örnek, Mısır devlet başkanı Enver Sedat'tır. 1970'te yönetimi ele aldığında Nasırcılığın kalıntılarına karşı koymak için İslami köktenciliği güçlendirdi ve sonuç olarak 1981'de İslami köktenciler tarafından katledildi. Aynı öykü hep tekrarlanıyor: ABD hükümeti bir tür cinin şişeden çıkmasına izin veriyor, ama onu denetleyemiyor ve bir süre sonra cin onların karşısına dikiliyor. İlerici ya da seküler ideolojilere uyguladıkları baskı ile bu ideolojilerin Sovyetler Birliği'nin çöküşüyle ağırlaşan öznel başarısızlığının (iflasın) birleşmesi, meydanı zaten var olan Batı karşıtı protestonun yegane ideolojik kanalına açık bıraktı. Bu kanal İslami köktencilikti. İslami köktencilik, yerel rejimler ve ABD tarafından hoş görülen ve hattâ kullanılan, teşvik edilen; ABD'ye ve sonunda kendilerini devreden rejimlere yönelik hoşnutsuzluğun aktarıldığı bir kanal haline gelmiş dini bir ideolojiydi.

CHOMSKY: Çok yakın bir analoji yapmaya çalışmadan ABD'deki Hıristiyan köktenci durumda da kısmen benzer bir şey olduğunu düşünüyorum. "Köktencilik" Protestan bir terimdir; geçen yüzyılın başlarındaki Princeton'dan gelir. Ancak köktencilik dediğimiz şey ilk yerleşimcilerden bu yana ABD'de çok derin köklere sahip oldu ve her zaman varlığını korudu. Tekrar tekrar diriltilen az çok köktenci, en uçta yer alan, aşırı dini bir unsur her zaman olmuştur; 1950'lerde bunun başka bir türü mevcuttu. "Biz Tanrı'ya inanırız" ve "Tanrı'nın Huzurunda Bir Ulus" ve buna benzer boş laflarımızın sebebi budur.[1] Ancak son yirmi beş yıl içinde bu ilk kez büyük bir siyasal güce dönüştürülmüştür. Ve bunun, bu örnekte ilerici toplumsal siyasetleri zayıflatmaya çalışmak için, senin betimlemekte olduğuna benzer, bilinçli bir sömürü olduğunu düşünüyorum. Bir önceki dönemin çok radikal olmayan, daha çok ılımlı sosyal demokrat siyasetleri ciddi bir saldırı altında; neoliberal saldırı altında, yeni muhafazakar saldırı altında. Her zaman burada olan Hıristiyan köktencileri, ilk kez bu saldırılara bir üs sağlamak ve aynı zamanda (siyasal sistemin çok fazla olmayan işlevleri ölçüsünde) seçmenlerin pek çoğunun ilgi odağını, çıkarlarını gerçekten etkileyen sorunlardan (sağlık, eğitim, ekonomik sorunlar, ücretler gibi) evrim teorisinin öğretilmesini, eşcinsel haklarını, kürtaj haklarını engellemek için yapılan dini kampanyalara kaydırmak için siyasal bir güç halinde seferber edildiler. Bunlar, örnek vermek gerekirse, CEO'ların fazla dikkate almadıkları konulardır. Onlar başka sorunlarla ilgilenirler. Ve tartışmanın, dikkatin ve başkanlık siyasetlerinin vb. odağını refah açısından marjinal sorunlara, söz gelimi eşcinsel haklarına kaydırabilirseniz, işçi sendikalarını yok etmek, başkaları hayatlarını zar zor sürdürürken

aşırı zenginlerin yararına bir toplumsal/siyasal sistem kurmak isteyenler için harika bir iş yapmış olursunuz.

Bu köktenci seferberlik, Amerikan iktisat tarihinin yaklaşık yirmi beş yıldır çoğunluğun reel ücretlerinin ya sabit kaldığı ya da azaldığı (böylesi daha önce hiç görülmedi) benzersiz bir döneminde gerçekleşti. Çoğunluğun reel ortalama aile gelirleri sabit kalıyor ya da azalabiliyor. Bu daha önce asla olmadı. Büyük Depresyon gibi şeyler oldu, ancak hiçbir ciddi iktisadi kesintinin olmadığı bir dönemde yirmi beş yıl boyunca çoğunluğu etkileyen bir durgunluk asla yaşanmadı. Çalışma saatleri artırılıyor, sosyal imkanlar azaltılıyor, borçluluk muazzam bir artış gösteriyor. Bunlar gerçek toplumsal ve iktisadi krizlerdir. Ve bu durumla başa çıkmanın yolu, büyük ölçüde, her zaman orada olan şeyi, Hıristiyan köktenci kesimleri harekete geçirmek ve onları faal bir siyasal güce dönüştürmektir. Ve aynı dönem içinde, söylemi, odağı vb., köktencilerin ilgilendikleri, fakat toplumun sahibi olan ve onu yöneten insanlar için marjinal kalan konulara kaydırmaktır. Aslında CEO'ların tutumuna bir göz atabilirsiniz. Onlara liberal deniyor. Üniversite profesörlerinden pek farkları yok. İnsanlar "evrim teorisi"ni ve eşcinsel haklarını vb. saplantı haline getirseler de, onlar toplumsal ve iktisadi siyasetleri yürütebildikleri sürece, onlar için sorun yoktur. Örnek vermek gerekirse, iş dünyasının basın yayın organları son seçimlerin ardından yönetim kurulu odalarında yaşanan, kendi deyişleriyle "coşku"yu betimliyorlardı ve bunun nedeni eşcinsel evliliklerine karşı olmaları değildi. Bazıları karşıydı, bazıları değildi; çoğu ya da çocukları zaten eşcinseldi; hayır, onların bildikleri tek şey işlerini serbestçe yürütebilmektir. Ve işi yürütebiliyorsanız, bu bir başarıdır; halkı denetim altında tutabilme yöntemlerinden biri budur. Bunun

yanında, korku yayarsınız; bu da standart bir araçtır.

Biraz tuhaf gelebilir ama, benim izlenimim Jimmy Carter yönetimiyle birlikte gerçek bir kayma olduğudur. Carter'dan önce hiç kimse başkanın dindar olup olmamasını umursamıyordu. Lyndon Johnson'ın her Pazar kiliseye gidip gitmediği kimin umurundaydı? Ancak Carter, muhtemelen samimi olarak, parti yöneticilerine her nasılsa bir şey öğretti. Buna göre, yüzünüze dindar bir ifade yerleştirmeniz (ve kalbinizdeki imandan, tövbekar olduğunuzdan, İsa'yı gördüğünüzden vb. söz etmeniz) halinde büyük bir seçmen bloğunu cezbedebilecek bir yöntem edinmiş oluyordunuz. Şimdi, Carter'dan bu yana, her başkanlık adayının dinsel bir geçmişi varmış gibi davrandığını düşünüyorum. Muhtemelen ancak benim kadar dindar olan Bill Clinton bile her hafta Baptist kilisesinde ayin söylerken görünmesini sağladı. İslami köktenciliğin yükselişine ve kullanılışına ilişkin betimlediğin şey ile bu durum arasında bazı bakımlardan benzerlik var.

ACHCAR: Çok önemli bir noktaya işaret ediyorsun. Gerçekten de şunu sormak gerekir: Bu konu neden Carter'dan bu yana siyasal bakımdan karlı hale geldi?

CHOMSKY: Carter döneminde neoliberal siyasetlerin başlangıcına da tanık olundu bu, aynı dönemdir.

ACHCAR: Ve burada daha önce söylediklerimle tam bir çakışma da gördük. 1970'lerin ortasında kriz yaşadık; küresel iktisadi kriz, bir karışıklığa yol açan eşzamanlı büyük bir iktisadi kriz, bilinen referans noktalarının kaybı, sosyologların "anomi" de-

dikleri şeyin her türlü insanı kapsayacak şekilde yaygınlaşması. Ve bu, dini canlanma ya da köktencilik için zemini çok verimli hale getirdi, çünkü böyle durumlarda insanlar kimlik imalatçılarına sığınma eğilimi gösterirler. Böylece yirminci yüzyılın son çeyreğiyle birlikte bütün dünyada, ister etnik, ulusalcı, dini, mezhebi, köktenci ya da her ne olursa olsun, her türlü kimlik ya da kabile siyasetlerinde muazzam bir yükselişe tanık olduk ve bu durum ABD toplumu için de geçerlidir. Carter'ın cazibesi de, dediğin gibi, bu durumdan kaynaklanıyordu. Aynı dini tuzağın daha önce aynı tarzda kullanılmamasının nedeni, etkisiz kalacak olmasıydı. Aslında modern tarihin bazı noktalarında fazla dindar bir yüz sergilemek siyasetçiler için ters etki bile yaratıyordu.

SHALOM: Terimleri açıklığa kavuştursak belki daha iyi olur. "Köktencilik"in sadece dine yönelik bir tutum olduğunu ve bu tutumu başkasına dayatmak istediğiniz anlamına gelmediğini söyleyen, çok geleneksel, dindar bazı Müslümanlar var. ABD'de de öyle. Örnek vermek gerekirse, burada da Amish (tarikatı) var. Onlar da dindar gelenekçi, ama başka dinlere mensup insanları havaya uçurmak için ortalıkta dolaşıp durmuyorlar. Dolayısıyla, bu görüşe göre, "köktencilik"i aşağılayıcı bir siyasal terim olarak kullanmamalıyız; köktencilik dediğimiz şeyin yerine, aşırılıkçı köktencılık ya da buna benzer bir şey demeliyiz. Bu ayırımı kabul eder misiniz?

CHOMSKY: Bu ayırımı dindar Müslümanların yapacağını sanıyorum. Tıpkı bazı Yahudi köktenciler bir camiyi havaya uçurmak üzereyken durduruldukları zaman, dindar Yahudilerin kendilerini onlardan ayırmaları gibi. Bunun bir anlamı var. Ancak Gil-

bert'in başka bir şeyden, seküler ulusalcılığın çöküşüyle birlikte köktenci cazibenin yükselişi ve insanların yüz yüze geldikleri gerçek sorunlarla ilgili genel bir fenomenden söz ettiğini düşünüyorum. Bu sorunlarla yüzleşmek için kendi aralarında bir tür özdeşlenme sağlamak zorundalar. Kısmen dışarıdan ezilmiş olan, kısmen de içten içe bozulan seküler ulusalcılık yöntemi, komünizm vb., ardında bir boşluk bıraktı. ABD'de de buna benzer bir gelişme yaşandı. Başkan Franklin Roosevelt'in New Deal (Yeni Düzen) programıyla yürürlüğe konulan ve Lyndon Johnson'un halkın çoğunluğunun yararlandığı Büyük Toplum'uyla devam eden toplumsal ve iktisadi programlara karşı 1970'lerde ciddi bir tepkinin başladığına tanık olundu. Bretton Woods sistemi olarak bilinen uluslararası iktisadi düzenin dağılmasıyla birlikte sermaye gittikçe kuralsız hale geldi ve neoliberal programlar oluşturuldu. Bu programlar, nüfusun büyük bölümü açısından, muazzam acılara, bir felakete değilse de, zor toplumsal ve iktisadi koşullara neden oldu; aslında bu, Amerikan tarihinde daha önce asla olmamıştı. Her zaman orada olan dini duyguları harekete geçirmek ve onu büyük bir siyasal güce, siyasal söylemin odağına dönüştürmek, bu duyguların içinde yer aldığı sınırlı boyutu toplumsal ve iktisadi meselelerin yerine geçirmek mümkün oldu. Bu süreci kasten olmasa da Carter'ın başlatmış olabileceğini düşünüyorum. Şu anı ele alalım. Halkın çoğu için belli başlı sorunlar sağlık hizmeti masraflarındaki patlama gibi şeylerdir. Ancak her iki siyasal parti de bu sorunla ilgilenmek istemiyor; sigorta şirketleri, mali kurumlar vb. bunları avucunun içine almış. Dolayısıyla, bu işlerle uğraşacaklarına, evrim teorisi ve akıllı tasarıma ilişkin savaş veriyorlar ve bunları tartışmaya devam edecekler. Bu arada zenginler yola devam ediyor, ülkeyi yönetiyorlar. Bir yanda, halkın ço-

günluğu için ağır koşullara yol açan kabaca neoliberal türde toplumsal ve iktisadi programlar ile öte yanda dini köktenciliğin ilk kez siyasal bir fenomen olarak ve siyasal tartışmanın merkezi olarak yeniden canlandırılması, sömürülmesi ve büyütülmesi arasında karşılıklı bir ilişki var. Göz ardı edilemeyecek kadar yakın bir ilişki olduğunu düşünüyorum.

ACHCAR: Senin soruna gelirsek, Steve, farklı terimler seçebilmek için terimler ve anlamları hakkında semantik bir tartışmaya girmek gerekir. Örnek vermek gerekirse, kişisel ya da aile düzeyinde "ortodoksi" terimi dar bir yorumu ya da dinin tam yorumunu anlatmak için kullanılabilir. "Köktencilik" terimi, genel olarak, sadece dini metinlerin harfiyen yorumlanmasına değil, aynı zamanda bu yorumu topluma ve hükümete dayatma ve herkesi bu kurallara itaat ettirme arzusuna işaret eder. "Köktencilik" teriminin olağan anlamı budur. Ve bu anlamda, az önce dile getirdiğimiz nedenlerden ötürü, terimin küresel bir fenomen olduğunu, sadece İslam'la ilgili bir şey olmadığını görebiliriz. Yahudi köktenciliği, Hindu köktenciliği, Katolik, Protestan vb., bütün bu dini köktencilik türleri son çeyrek yüzyılda yükseldi. Bu dikkat çekici, dünya çapında eşzamanlı bir fenomen.

CHOMSKY: Hindu köktenciliğinin iyi bir örnek olduğunu düşünüyorum. Çünkü bu köktencilik de 1920'lerden beri mevcuttu, ancak aşağı yukarı son yirmi yıl içinde güçlü ve aşırı biçimde tehlikeli bir fenomen haline geldi.

ACHCAR: Doğru ve aynı nedenlerden, aynı temel bileşenlerden ötürü. Bir yanda, 1970'lerden sonra dünya ekonomisindeki bü-

yük değişimin yarattığı toplumsal ve iktisadi koşullar ve öte yanda, her türlü ilerici ideolojinin, ister ulusalcı, komünist ya da her ne olursa olsun, bu ideolojileri cisimleştiren devletlerin toplumsal ve siyasal başarısızlığı yüzünden iflas etmesi: Bütün bunlar birleşerek, ortaya çıkan boşluğun, kitlesel huzursuzluğu ifade etmek için elde kalan yegane ideolojik araçla, yani din ile doldurulmasına yol açtı. Bunun bir nedeni de dinin akıldışı, inanca dayanan boyutunun, dini ideolojileri çürütmeyi, kendi sınırlarına varmış devlet modelleri ve siyasal deneyimlere kıyasla çok daha zorlaştırmış olmasıdır. O halde, evet, bu küresel bir tarihsel fenomendir ve elbette İslam'la sınırlı değildir.

CHOMSKY: Yahudi köktenciliği biraz farklıdır. Kısmen Batı Şeria ve Gazze Şeridi'nin işgaliyle, kısmen de burada, ABD'de, 1960'larda yaşanan gelişmelerle ilişkilidir. Aşırılık yanlısı Yahudi grupların, 1960'ların sonunda, zaman zaman Siyah ulusalcılık gibi şeyleri bilinçli biçimde taklit ederek ortaya çıkması ve bazılarının Kara ulusalcıları kendilerine model alan Yahudi Savunma Birliği haline gelmeleri ilginçtir. Ancak bir onyedinci yüzyıl imajına göre yaşamak isteyenlerin sayısında da çok keskin bir artış oldu. Böylece 1960'ların sonunda gençlerinizin bir kısmı Hindu *aşram*ına kapılıyor, diğerleri de Lubavitcher Rebbe'ye[2] katılıyorlardı ve bu gelişme şimdi patladı. Ve bu kuruluş İsrail'in Filistin topraklarını işgal etmesini haklı çıkaracak yollar bulmaya çalıştı.

ACHCAR: Ve bu, İşgal Altındaki Topraklar daki dini yerleşim hareketi Gush Emunim olayında görüldüğü gibi, yayılmacı amaçlar için kullanıldı. İsrail'deki Mapam Partisi'nin eski lideri

Simha Flapan, *The Birth of Israel: Myths and Realities*[3] başlıklı kitabında, El-Halil'da ilk yerleşim yerini kurmaları için onları teşvik eden kişinin İşçi Partisi'nden Yigal Allon olduğunu belirtti.

SUUDİ KRALLIĞI

ACHCAR: Hangi ölçüt kullanılırsa kullanılsın, İslami köktencilik söz konusu olduğunda, şimdiye kadar yeryüzünde görülen en köktenci İslami devletin Suudi krallığı olduğu açıktır. En obskürantist (karanlıkçı), en gerici ve kadınlara karşı en baskıcı olanı odur. Bu ülkede kadınlara yapılan muamele kesinlikle dehşet vericidir. Suudi krallığını İran İslam Cumhuriyeti'yle kıyasladığınızda, İran kadın özgürleşmesinin işaret fişeği gibi görünür. Dalga geçmiyorum. Göreli olarak öyledir, elbette. Kadın özgürleşmesi, demokrasi standardı ya da modernitenin dilediğiniz herhangi bir toplumsal değeri açısından İran, Suudi krallığından çok daha yüksek bir düzeyde yer alır. Ve gene, ABD'nin fanatik dinci olarak alenen aşağıladığı ülke İran'dır; oysa Suudi hanedanı "bizim dostlarımız"dır. Ve onlara yaltaklanmaktan da geri durmayız.

SHALOM: Suudi köktenciliğinin kökenleri nelerdir?

ACHCAR: Suudi köktenciliği, bir onsekizinci yüzyıl İslam vaizi olan Muhammed bin Abdül Vahab (ismini İslami köktenciliğin Suudi kolu olan "Vahabizm"e veren çok köktenci bir vaiz) ile zamanla Suudi hanedanını oluşturan bir kabilenin şefi olan Muhammed bin Suud arasındaki ittifaktan çıktı. Bu Suudi kabilesi

1930'ların başında Arap Yarımadası'nın büyük bir bölümünü fethederek, bu bölgeyi Suudi krallığına dönüştürdü. Suudi krallığı o zamandan beri yönetimdeki hanedan ile dini "Vahabi" kurumu arasında sağlanan bir uzlaşıyı temel aldı. Noam'ın Clinton gibi insanlardan söz ederken söylediği şey bu hanedanın önemli bir bölümü için de geçerlidir: Benimsiyormuş gibi göründükleri dini inancın samimiyetinden kuşku duymak gerekir. Suudi krallığı daima bu iki sütuna dayanmıştır. Ve ABD bu bileşimi, kendisi için çok ama çok önemli olan bu gayrimenkulün istikrarı açısından mükemmel bir formül olarak gayet bilinçli biçimde güçlendirmiş ve desteklemiştir.

ABD'nin Suudi krallığı üzerindeki gözetim ve denetiminin derecesi abartılmıyor. Artık krallığın eğitim müfredatını bile ABD Kongresi'nde tartışıyorlar! Geçenlerde Noam'a bu konuda Temsilciler Meclisi'nden geçen bir karar tasarısının internet bağlantısını gönderdim.[4] ABD tarihinde, ABD Kongresi'nin bir başka ülkenin eğitim müfredatına bu şekilde müdahalesinin fazla örneği yoktur. Aslında bu maskaralıktan başka bir şey değil: Washington sadece Suudilerle olan sıkı bağları ile Ortadoğu'yu demokratikleştirmekte olduğu iddiası arasındaki çelişki nedeniyle saldırıya uğradıktan sonra, görünüşü kurtarmak için Suudi ailesini sadece göstermelik değişikliklere zorlamak istiyor. "Kitle imha silahları" masalının çöküşünden sonra bu demokratikleştirme iddiası Washington'un bölgede sürdürdüğü savaşın başlıca ideolojik bahanesi haline geldi.

Suudi krallığı, bir kabile yapısı içinde kemikleşmiş, gayet karanlıkçı bir dini köktenci denetime maruz, bütünüyle geri bir toplumdur. Aslında bu ABD'nin değiştirmek istemeyeceği bir durumdur, zira bunu yapması bu ülkenin geleceği hakkında başa

çıkılamayacak bir belirsizliğe ve kestirilemezliğe yol açacaktır.

CHOMSKY: Sence Suudi krallığının içinde büyük bir değişim için baskı yapan ilerici güçler var mı?

ACHCAR: Belirttiğim nedenlerden ötürü önemli bir güç yok. Biri dışında her türlü ideolojik ifadeyi ezdiğiniz zaman, doğa boşluğu sevmediği için, o ideolojik ifade ana kanal olarak kullanılır. Burada yaşanan ironi şudur ki son birkaç on yıl içinde İslami köktenciliğin Ortadoğu'daki halkın hoşnutsuzluğunu ifade edebileceği başlıca kanal haline gelmesi fenomeni, monarşiye karşı duyulan hoşnutsuzluğun İslami köktencilik formunu kazandığı Suudi krallığı için de geçerlidir. Suud köktencilerinin bizzat bin Laden gibi karşıtları, ülkeyi yöneten hanedanı ikiyüzlü olduğu için, ahlaki olarak çürümüş bir devletle, İslam'ın düşmanıyla, yani ABD'yle birlikte hareket ettiği için mahkum etmektedirler. Yakın tarihte Suudi monarşisine karşı gerçekleştirilen iki büyük ayaklanmadan biri, 1979'da bir köktencinin önderliğinde Mekke'de olmuş, ardından el-Kaide gelmiştir.

CHOMSKY: Suudi burjuvazisi hakkında ne söylenebilir?

ACHCAR: Suudi burjuvazisi sıkı bir devlet denetimi altındadır ve rahatça iş yapabilmek için hanedanla fazla iç içe geçmiştir. Ülkeyi yöneten ailenin içinde binlerce prens ve prenses olduğunu ve ticaretle uğraşan geniş bir tabakanın onlarla yakın ilişki içinde olduğunu görürsünüz. Bu tabaka petrol gelirinin sömürüsünden öylesine muazzam karlar sağlamaktadır ki imkan bulsa bile monarşiyi devirme riskini kesinlikle göze almaz. Usame bin La-

den'in ailesi bu bakımdan iyi bir örnektir. Olağanüstü zengin girişimcilerdir; her türlü inşaat projesini alırlar; petrol fiyatlarında ilk büyük artıştan sonra, 1970'lerden bu yana Suudi krallığının bildiği harcama çılgınlığından yararlanmışlardır. Doğru, aynı aileden esas olarak ve gerçekten de krallığa hakim olan fanatik İslam yorumuyla güdülenen, Afganistan'a gidip yıllarca Sovyetler Birliği'yle savaşan ve burada edindiği deneyimi ABD'ye karşı kullanarak savaşmaya devam eden bir kişi çıkmıştır. Ancak el-Kaide'nin Suudi krallığındaki alt tabakası kesinlikle bin Ladenlerden oluşmamaktadır; içlerinde kesinlikle zengin ailelerin oğulları yoktur. Bu insanların çoğu Suudi toplumunun görece ezilmiş kesimlerinden gelmektedir. Ve başka yerlerde etkin olan fenomeni burada da görüyoruz: Monarşiye karşı ve monarşinin hamisine, yani ABD'ye karşı, toplumsal kökleri olan muazzam bir hoşnutsuzluk vardır. Ve bu hoşnutsuzluk bu insanlara açık olan yegane ideolojik kanal olarak İslami köktencilik formunu alır. Kültürel açıdan bakarsak, eğitim sistemi öylesine dini ağırlıklıdır ki çocuklarını ülke dışına göndererek faklı bir eğitim almalarını sağlayan zenginler ya da sistemin dışarıda eğitim görmesi için seçerek burs verdiği kişiler (toplam birkaç bin kişi) dışında kalanlar bu ideolojik çerçevenin tutsağı olmuşlardır.

CHOMSKY: Dışarıdan gelen kesimler hakkında ne söylenebilir? Seküler, daha modern fikirler ve özlemlerle mi dönüyorlar?

ACHCAR: Hayır, öyle özlemlere pek rastlanmaz. Çoğu, "Suudi" olmanın, batılı akranlarının güçlerinin yetmediği pek çok ayrıcalığa (çok sayıda hizmetkar gibi) güçlerinin yetebildiği bir toplumdan yararlanmanın verdiği mutlulukla döner. Aynı zamanda

bu ataerkil bir toplumdur ve ülke dışında eğitim görenlerin ezici çoğunluğu erkek olduğu için, mevcut yapıyı silkip atmakla ilgilenmezler. Aslında bu çok ikiyüzlü bir toplumdur, çünkü toplumun bazı kesimlerinin, yasaklanmış zevklerden, gizli kalması, gösteriş boyutlarına varmaması şartıyla yararlanmalarına izin verir. Ayrıca zenginler ara sıra daha liberal ülkelerde de tatil yapabilirler. Suudi prenslerinin ve zenginlerin, servetlerinin düzeyine bağlı olarak gidebilecekleri ve diledikleri gibi yaşayabilecekleri çeşitli yerlerde apartman daireleri ya da villaları ya da sarayları vardır. Ancak Suudi krallığı onların iş merkezlerinin bulunduğu yerdir. Yapıyı olduğu gibi tutmak bu insanların çıkarınadır.

CHOMSKY: İşçi hareketi gibi bir şey yok mu?

ACHCAR: Daha neler! Böyle bir şey Suudi krallığında düşünülemez. En baskıcı devlet türüdür; "totaliterlik" tanımına her bakımdan uyar. İktidara meydan okuyacak her türlü örgütlenme girişimi en dehşet verici biçimde ezilir. Suudi krallığında insanlar size önemsiz gelebilecek şeyler yüzünden hayatlarını ya da fiziksel bütünlüklerini tehlikeye atarlar. Namaz vakti sokakta gördüğü insanları kamçılayan özel bir polis gücünün bulunduğu bir ülke söz konusu. Toplum tam bir denetim altında tutulur; daha kötüsünü hayal etmek zordur. Ve ABD'nin başlıca müttefiki ve petrol serveti yüzünden bütün batılı ülkelerin yaltaklandığı yegane Müslüman devlettir. ABD gayet baskıcı olan bu yapının Suudi krallığının istikrarı için var olan yegane güvence olduğunu ve bunun aynı zamanda krallığın ABD korumasına duyduğu ihtiyacın güvencesi olduğunu bilir. ABD, yani Koruyucu Lord, Suudi krallığının derebeyidir. Bu durum onu, ortaçağ tarihindeki gibi

"himaye edilen krallık" haline getirir. Öyle ki, neredeyse kurulduğu andan itibaren İngiltere'ye, daha sonra Sovyetler Birliği ne ya da yüz yüze geldiği her türlü tehdide karşı koymak için sadece ABD'yle ilişki kurmuştur. Ve Batı kamuoyunun, özellikle de ABD kamuoyunun bu konuda tam bir cehalet içinde olmaya devam ettiğini düşünüyorum. İnsanlar ABD'nin Ortadoğu'daki en sadık müttefikinin gerçekte kim olduğunu ve bunun ne anlama geldiğini anlamıyorlar. Ve ABD'deki Suudi-İsrail rekabetinin bir parçası olarak bazı neoconların ya da bazı İsrail destekçilerinin eleştirilerinde görüldüğü gibi, ne zaman Suudilere yönelik eleştirel bir ilgi oluşsa, gündem belirsizliğe kayıyor.

CHOMSKY: Bu neoconlar önemli insanlar değil. Biliyorsun, insanlar bu konuda büyük bir yaygara koparıyorlar, ancak onların önerdikleri siyasetler arasında sadece genel siyasete uygun olanlar kabul ediliyor; genel siyasete ters düşenler göz ardı ediliyor. (**ACHCAR:** Katılıyorum.) Richard Perle, Douglas Feith ve diğerlerinin Irak'a bir Haşimi krallığının dayatılması[5] önerileri gibi; bunları hiç dikkate almadılar.

ACHCAR: Suudi krallığına düşmanca yaklaşan bu neocon söylem bu yönetimin ya da bu konuda herhangi bir başkasının asla dikkate almayacağı türden. Bu gayet açık. Bu konuda Noam'a tamamen katılıyorum ve ülkeyi neoconların yönetmekte oldukları görüşünü asla kabul etmiyorum.

ORTADOĞU'DA DEMOKRASİ

SHALOM: Ortadoğu'da demokrasinin durumunu nasıl değerlendiriyorsunuz?

CHOMSKY: Geçen yüzyılda çok önemli gelişmeler oldu. Bütün bölgede demokrasiye yönelik hareketler vardı.

İran harika bir demokrasiye sahip değildi, ancak 1953'te ABD ve İngiltere tarafından yıkılana kadar, geçmişi olan bir parlamenter sistemi vardı.

Irak, İngiliz hakimiyeti altında bile parlamenter demokrasinin temelini geliştiriyordu. İngiltere bunu önlemeye çalıştı; ABD bundan hoşlanmadı, ama gelişim devam etti. Ve bu süreç çok güçlü bir işçi hareketi gibi unsurları da kapsıyordu. Amerikan siyaset biliminde bu, demokrasinin bir parçası olarak görülmez, ancak ciddi bir yaklaşım sergilerseniz öyle olduğunu görürsünüz. Bu, nüfusun büyük bir bölümünün siyasal kararların alınmasına etkin biçimde katılmasını sağlayan bir yöntemdir. Ve Irak'ta gayet güçlü bir işçi hareketi vardı. Bu hareketin büyük bir bölümü 1963'te gerçekleşen Baas darbesiyle ezildi. ABD'nin kesinlikle desteklediği, *belki de* ABD'nın kışkırttığı (kesinlikle desteklediğine bakılırsa buna inanmak mantıklıdır[6]) 1963 darbesini bir katliam izledi. Bu katliam, Endonezya'da olduğu gibi, CIA'nın hazırladığı katledilecek muhalif listelerine göre yapıldı ve geniş kapsamlı bir yorumla komünist denilen kişileri kapsadı ve o dönemde işçi hareketi içindeki örgütlenme tarzı dikkate alındığında bir demokrasi gücü olan Irak Komünist Partisi'ni önemli ölçüde zayıflattı. Baas Partisi ve Saddam Hüseyin işçi hareketini şiddetle ezdi ve şimdi de ABD aynı şeyi yapıyor. Aslında onlar hâlâ Sad-

dam Hüseyin'in emek karşıtı yasalarını dayatıyorlar. Sendikalar yeniden kuruluyor; çok cesurlar, ama çoğu öldürülüyor.

Ve aynısı Arap dünyasının diğer bölümleri için de geçerlidir; hem dış güçler hem de iç sorunlar yüzünden sonuç vermeyen çabalar sürüp gitmiştir. Bu çabalar şimdi de devam ediyor.

Mısır'da uzun süredir var olan demokratik güçler, Hüsnü Mübarek diktatörlüğünden kurtulmak isteyen Kifaya (Yeter!) hareketiyle yeniden dirildi. Kendi değerlendirmeleriyle, hareketi, esas olarak İsrail'in ikinci İntifada'yı ezmesine karşı gerçekleştirilen bir protesto hareketinden kaynaklanmış olarak betimliyorlar. Hareketi başlatan buydu. Batı'da fazla anlam taşımıyor ama Ekim 2000'de çok vahşi bir baskı vardı. O sırada hareket diğer Filistin'le dayanışma gruplarını kapsayarak genişledi ve daha sonra Irak savaşına vb. yönelik muhalefetle birleşti. Mübarek diktatörlüğü tarafından oldukça sert yöntemlerle baskı altında tutulsa da varlığını sürdüren bir demokrasi hareketidir bu.

Ve buna benzer daha pek çok gelişme var. Bölgede seyahat eden biri bunu görebilir. Örnek vermek gerekirse, Beyrut çok canlı bir kenttir. Aslında komik bir örnek de gördük. Bir süre kadar önce Bush yönetimi bir halkla ilişkiler uzmanı olan, Dışişleri Bakanlığı kamu diplomasisi müsteşarı Karen P. Hughes'ü bütün Ortadoğu'yu kapsayan bir tura gönderdi. Ortadoğu'nun geri insanlarına, aslında bizi anlamadıklarını, oysa onları gerçekte sevdiğimizi açıklamaya gidiyordu. Bazı insanlar buna "Ben bir anneyim" turu dediler, çünkü gittiği her yerde lafa "Ben bir anneyim, çocukları severim," diye başlıyor, ardından kendisini dinleyenlere onları ne kadar çok sevdiğimizi, bunu nasıl da anlamadıklarını vb. anlatıyordu. Gittiği her yerde tam bir kayıtsızlıkla karşılanması şaşırtıcı değil. Bu gezide kendisine *New York*

Times'ın dış haberler baş muhabiri Steven R. Weisman eşlik ediyordu. Weisman, daha sonra bu konuda bir haber yazdı.[7] Biraz dalga mı geçiyordu, bilemiyorum. Öyle olduğunu umuyorum, ama emin değilim. Karen P. Hughes'ün yaptığı konuşmaların pek etkili olmadığını, çünkü "güçlü tezlerden ziyade, "sıkıştırılmış ve özetlenmiş tv haberleri"ni andırdığını söylüyordu. Weisman, bu durumu şöyle açıklıyordu: "Amerikan kampanyasında bu türden mesajlar tekrar tekrar verilince bir etki yaratabilir, çünkü bir başkanlık adayı kullandığı her ifadeyle ilgili haberlere hakimdir ve bu yöntem başarısız olursa, reklam yapmak için para akıtılabilir." Ancak Weisman, "bu bölgenin canlı ve tartışmalı ortamında" bu yöntemin işlemediğini söylüyordu. Bu durumda onlara nasıl gerçek demokratlar olacaklarını öğretmek için demokrasi tanıtımında kat etmemiz gereken uzun bir yol vardı.

Kısa süre sonra ABD'de bildirilmeyen, fakat Lübnan'daki İngilizce basında[8] yer alan bir başka aydınlatıcı olay oldu. Beyrut'ta ABD büyükelçiliğinin halkla ilişkiler görevlisi Juliet Wurr ile Amerikalı bir Fullbright araştırmacısı Joshua Landis arasında Lübnan'a demokrasi getirme konusunda bir tartışma çıktı. Halkla ilişkiler görevlisi, lafa "4 E *exchange* (alışveriş), *engagement* (işbirliği), *education* (eğitim) ve *empowerment* (yetkilendirme)"[9] dediği şeyle başlıyordu ve bu şirket yöneticilerine yapılan bir PowerPoint tanıtım gösterisini andırıyordu. Bu demokrasi değildir. Ortadoğu'da canlı ve tartışmalı bir atmosfer varsa Beyrut'ta vardır. Bunlar canlı toplumlardır. Böyle saçmalıklara gülerler.

ACHCAR: Noam demokrasi potansiyelini betimledi ve dediği gibi, bu potansiyel orada var kuşkusuz ve insanların genellikle

inanma eğilimi̇nde olduklarından çok daha güçlü. 1979 İran devrimi gibi bir olayı düşünün: Ayetullah Ruhullah Humeyni'nin önderliğinde ayaklanmış olsalar da, isyan eden bu kitlelerin başlıca özlemi demokrasiydi. Humeyni'nin demokrasiyi kendi platformuna önemli bir talep olarak katmayı gerekli görmesinin ve mutlakıyetçi yönetime karşı geleneksel demokratik taleplerden biri olan kurucu meclis için çağrı yapmasının nedeni buydu. O, demokrasi adına İranlı diktatörün, Şah Muhammed Rıza Pehlevi'nin karşısına çıktı. Kuşkusuz, iktidarı ele geçirdikten sonra Humeyni bu demokratik özlemden saptı ve kurucu meclis yerine İslami bir "Uzmanlar Meclisi" oluşturdu ve teokratik bir hükümeti dayattı. Ancak bu durum İran devriminde güçlü bir demokrasi özlemi olduğu gerçeğini değiştirmez. Ve bir bakıma, göreli olarak konuşursak, her şeye rağmen İran'da hâlâ bir ölçüde gerçek demokratik bir hayat vardır. Orada, Mahmud Ahmedinecat'ın kazandığı, Haziran 2005'te yapılan son başkanlık seçimlerinin de gösterdiği gibi, seçim sürprizleriyle karşılaşabilirsiniz. Elbette, seçim yarışmaları rejimin hizipleriyle sınırlıdır ve kesinlikle tam ya da gerçek ya da serbest bir demokrasi değildir. Ancak resmi siyasetlere belirli miktarda halk katılımı vardır ve bu Bush yönetiminin mükemmel bir şer örneği olarak gördüğü bir devlette gerçekleşmektedir.

Öte yanda, daha önce vurguladığım gibi, ABD'nin en eski ve en kıymetli Müslüman müttefiki olan Suudi krallığı demokrasinin en aşırı antitezidir. Daha kötüsünü hayal edemezsiniz. Ve Suudi krallığının ABD'nin bölgesel hegemonyasının kilidi olması gerçeği, bütün bölge üzerinde çok güçlü bir etki yarattı ve Arap seküler ulusçuluğu ile ilerici akımlar çöktüğü zaman, bunun Doğu Avrupa'da gördüğünüz gibi bir tür demokratik değ-

şime yol açmamasının bir nedeni budur. Huntington'un deyişiyle[10] demokratik değişimlerin "üçüncü dalgası"nın, yani 1980'lerde başlayan küresel demokratikleşme sürecinin tek istisnası Ortadoğu olmuştur. Ben buna "despotik Arap istisnası"[11] dedim. Dünyanın her yerinde, Latin Amerika'da, Doğu Avrupa'da, alt-Sahra Afrikası'nda, Doğu Asya'da değişimler olduğunu görüyorsunuz, ancak Ortadoğu'da bununla kıyaslanabilecek hiçbir değişim yok. Bu istisnanın iki nedeni var: Petrol, elbette, ve oraya demokrasi getirmeye kalkıştığınız zaman "kötü adamlar"ın kazanacak olması. Huntington'un "demokrasi paradoksu"[12] dediği şey budur: Bazı ülkelerde demokrasi Batı ya düşman güçlerin zaferine yol açmaktadır. Huntington'a göre bu bir paradokstur, çünkü eğer siz gerçek bir demokratsanız, Batılı güçlerin müvekkili olmanız gerekir. Buna inanıyor.

Böylece, Arap ülkeleri arasında Lübnan'ın ve belirli sınırlar içinde ve Avrupa'nın baskısı sayesinde Türkiye'nin oluşturduğu istisna dışında Ortadoğu'da otoriter bir yönetimin hüküm sürdüğünü görürsünüz. (Türkiye'de *kontrollü* bir demokrasi vardır ve bir Türk yargıcın geçenlerde dediği gibi, Türkiye anayasal bir devlet değil, anayasası olan bir devlettir, ki bu çok doğru bir formül.) Bu iki örneği ve kuşkusuz çok özel bir örnek olan İsrail'i bir yana bırakırsak, bazıları bir ölçüde parlamenter temsil güvencesi veren, ancak halk egemenliğinin hiçbir şekilde olmadığı az çok otokrat ya da despot rejimler, mutlak hükümdarlar ya da komşu Cezayir'den gelebilecek etkileri önlemek için İslami köktencileri kararlı bir tutumla ezen ve bu sayede Batı hükümetleri tarafından iyi adam olarak görülen Tunus devlet başkanı gibi askeriye veya polis teşkilatından çıkan diktatörler görürsünüz. Dolayısıyla Ortadoğu'da demokrasi hâlâ gündemde yer alan bir

talep, karşılanması gereken bir taleptir; gerçekleşmiş bir olgu olmaktan çok uzaktır.

11 Eylül'den sonra Bush yönetimi bu durumu kabul etti. İnsan haklarına, kendi deyişleriyle "insan haysiyeti"ne bağlılık, Bush'un Ocak 2002'de yaptığı Birliğin Durumu konuşmasında, bunun yanında, Eylül 2002 tarihli Ulusal Güvenlik Stratejisi'nde ön plana çıktı. Daha sonra Bush, National Endowment for Democracy'de (Ulusal Demokrasi Fonu) yaptığı ünlü konuşmada, ABD'nin geçmişte ve günümüze kadar istikrarı demokrasiden üstün tuttuğunu ve istikrar adına otoriter rejimlere izin verdiğini ve onları desteklediğini kabul etti. Ancak onun yönetimi artık bu durumun değişmesi gerektiği sonucuna varmıştı, çünkü (ve burada neocon ideolojinin etkisi çok açıktı) çıkarlarımıza en uygun olanın bütün bölgede demokrasinin gelişmesi olduğunu anlamamız gerekiyordu.[13] Ancak bütün bunlar, her zamanki gibi, genellikle söylem düzeyinde kaldı.

CHOMSKY: Diğerleri, gene de, ABD siyasetinin gerçekte ne olduğuna ilişkin oldukça dürüst bir tutum alıyorlar. Örnek vermek gerekirse, demokrasi tanıtımı denilen şeyin en önde giden bilgin-savunucusu, Washington, DC'deki Carneigie Endowment for International Peace'in Demokrasi ve Hukukun Hakimiyeti Projesi'nin başkanı, kendisine yeni-Reagancı diyen Thomas Carothers bütün bu konularda gayet dürüst bir tutumla fikirlerini ortaya koymuştur.[14] Kendisi 1980'lerde Dışişleri Bakanlığı nda görevliydi, Reagan yönetiminde "demokrasiyi yükseltmek" dedikleri şeyin de içinde yer alıyordu. Bunları içtenlikle oluşturulan programlar olarak betimliyor (bunu gerçekten yapmak istedik), ancak o zaman da şu sorun vardı: Yanlış insanlar kazana-

bilirdı. Bu yüzden, en çok değer verdikleri El Salvador örneğinde, ABD'nin iki siyaset izlediğini söylüyor. Biri, teknik olarak güvenilir seçimler yapmaktı ve diğeri, bizim adayımızın kazanmasını sağlamaktı. Nerdeyse tam da bu sözcükleri kullanıyor. Ve neler olup bittiğine bakılırsa, tam da böyle olduğu görülür. Carothers bunu gerçekten istediklerini söylüyor. Aslında, biraz daha yakından bakarsanız, söylediği şeyin George W. Bush'a kadar her ABD yönetiminin izlediği güçlü bir süreklilik çizgisi için yapılan bir çağrı olduğunu görürsünüz. Her yönetim şizofreniktir, bir tür tuhaf hastalıktan yakasını kurtaramaz. Demokrasiyi, ancak ve ancak ABD'nin iktisadi ve stratejik hedeflerine uyduğu taktirde desteklerler.[15]

ACHCAR: Olgulara baktığımızda Carothers'ın, gene onun formülünü kullanmak gerekirse, "bölünmüş başkanlık kişiliği" olarak nitelendirdiği şeyin, George W. Bush'u da etkileyen bir hastalık olduğunu görürüz.[16] O da tam olarak aynı sendromdan mustarip. Bir yanda demokrasi yanlısı bir söylem tipi var ve şimdiki yönetim bunu Ortadoğu için daha önceki herhangi bir yönetimden daha ileri düzeyde benimsemişir. Bu söylem Doğu Avrupa için elbette çok eskilere uzanan bir gelenektir.

Ama öte yanda, gene olgulara baktığımızda, söylenenlerin tam aksine ABD'nın Ortadoğu'da en büyük baskı gücüne ve iltimasa sahip olduğu ülkelerden birinin Suudi krallığı olduğunu görürüz. Ve Karen Hughes'ün Suudileri etkilemek gerektiğini düşündüğü tek sorun kadınların araba kullanma hakkıydı. Bu hakkı, kadınların en temel medeni haklara, aileyle ılgili haklar vb. şöyle dursun oy kullanma hakkına bile sahip olmadıkları bir ülkede savunuyordu.

Bush yönetimi 11 Eylül'den sonra askeri seferine başladığında, demokratik olarak seçilmiş bir hükümeti deviren Pakistan askeri diktatörlüğüyle ittifak halinde Afganistan'ı işgal etti. Pakistan'da Ekim 1999'da yapılan hükümet darbesine, düzenli biçimde Beyaz Saray'a davet edilip Bush'la yan yana fotoğraf çektiren, resmi propagandaya göre büyük demokrat General Pervez Müşerref önderlik etti. ABD, 1996'da Pakistan askeriyesinin desteğiyle iktidara gelen Taliban'ı desteklemişti. 2001'de ABD ve Pakistan diğer demokrasi düşmanlarıyla, Mücahiddin savaş ağalarının Kuzey İttifakı'yla işbirliği yaparak Taliban'ı devirdiler. Bu gelişme ABD'ye, gayet despot rejimlerin, Özbekistan'ın, Kırgızistan'ın ve diğerlerinin desteğini satın alarak Orta Asya'daki askeri varlığını genişletme fırsatı sağladı. Bush yönetimi Kafkaslar'daki Gürcistan'da 2003'te gerçekleşen Gül Devrimi'ni öve öve bitiremedi. Ancak komşu Azerbaycan'da yeryüzünde bulabileceğiniz en kötü, en despot zalimlerden birini petrol çıkarları yüzünden destekliyor. Şimdiki Azeri diktatör İlham Aliyev, ki kendisinden önce babası ülkeyi otuz yıldan fazla bir süre yönetti, Amerikan petrol şirketlerine verdiği destek nedeniyle, o sırada vali olan George W. Bush tarafından Teksas onursal yurttaşı ilan edildi. [17] Dolayısıyla Bush'un demokrat olduğunu gösteren bir vekaletnamesi yoktur. Olgular hakkında en temel bilgilere sahip herhangi biri, Bush yönetiminin demokrat söylemine zerre kadar itibar etmez. Irak örneğini daha sonra tartışacağız, ancak bir şey gayet açık: Kitle imha silahları bahanesi 2003'te Irak'ın işgalinden birkaç ay sonra çökmeye başladığı zamandır ki, yönetim, demokrasi bahanesini yüksek sesle dile getirmeye başladı. Ertesi yıl "Büyük Ortadoğu" dedikleri reform tasarısını alelacele ortaya attılar. Bütün Arap basını ve bütün ciddi gözlemciler bunun sade-

ce laftan ibaret bir proje, daha çok bir halkla ilişkiler projesi olduğunu vurguladı.[18] Bu tasarı dünyanın "terörle savaş"ın verilmekte olduğu bu bölümünde ABD'nin sadece demokrasiyi yaygınlaştırmakla ilgilendiği yanılsamasını yaratmayı amaçlıyordu.

Bununla birlikte Washington, ABD kamuoyunu bu işin ciddi olduğuna ikna etmek amacıyla bazı asgari kozmetik reformlar yapmaları için geleneksel müşterilerine biraz baskı uygulamak zorunda kaldı. Bu baskı altında Suudiler otuz yıldır ilk kez belediye seçimleri yaptılar. Krallığın tarihinde bir ilk olmasa da, otuz yıldır ilk kez böyle bir şey oluyordu. Peki bu seçimler nasıl yapıldı? Seçimler erkek seçmenlerle sınırlıydı. Sadece erkeklerden oluşan ve yetkililer tarafından onaylanması gereken adaylara oy verdiler. Dolayısıyla adayların ezici çoğunluğu köktenci, pek çoğu da en katı çizgide köktenciydi. Ayrıca, seçimlerde söz konusu olan, krallığın belediye meclislerindeki sandalyelerin sadece yarısıydı; öteki yarısı, monarşi tarafından belirlendi. Ve bu seçimler Bush yönetimi tarafından demokrasiye doğru atılmış büyük bir adım olarak övüldü. Gayet gülünç bir durum.

Washington Mısır'da da, ülkeyi 1981'den beri yönetmekte olan Mübarek'e, kendi partisinin tekelleştirdiği siyasal sisteme görünüşte bir rekabet düzeyi getirmesi için biraz baskı yaptı. Mübarek hükümet üzerindeki denetimine tehdit oluşturmayan yöntemlere razı oldu. Daha önceleri Mısır Devlet Başkanı bütünüyle denetim altında tuttuğu parlamento çoğunluğu tarafından "seçiliyor," daha sonra âdetlere uygun biçimde bir "halkoylaması" yapılıyor ve başkanlığı onaylanıyordu. Bundan sonra çoğulcu olduğu söylenen bir seçim yöntemi uygulanacaktı. Ne var ki öteki adayların Mübarek'in parlamentodaki çoğunluğu tarafından onaylanması gerekiyordu. Böylece Eylül 2005'te yapılan

seçimlerde Mübarek Washington'u memnun etmek için, hoşlanmadığı, kendi denetimi altında olmayan sadece birkaç kişinin seçimlere katılmasına izin verdi. Ancak bunu yaparken seçimlere hile katmak için her türlü önlemi de aldı. Ardından, Kasım-Aralık aylarında parlamento seçimleri yapıldı. Bu seçimler bir diktatörlük için çok uygun bir yöntem olan bölgesel seçim turlarıyla örgütlendi. Baskı altında seçim örgütlemeniz gerektiğinde, ihtiyatlı davranarak bunu turlarla yaparsınız. Böylece birinci ve ikinci ya da ikinci ve üçüncü turlar arasında işlerin yolunda gitmediğini anlarsanız, askeriyenin Ocak 1992 Cezayir seçimlerinde yaptığı gibi, seçimleri durdurabilirsiniz. Bunu yapamıyorsanız biraz daha hile katarsınız. Her neyse... Mübarek aptal değildi, dikkatle denetlediği bu açılıştan kazançlı çıkacak tek gücün köktenci bir grup olan Müslüman Kardeşler olduğunu gördü ve ABD'yi kendisini rahatsız etmekten vazgeçmeye ikna etmek için bu durumu kullandı. Bush yönetimine verdiği mesaj şuydu: Demokrasi için bastırırsanız, bu adamları iktidara getirirsiniz. Bu yüzden beni rahat bırakın! Ve bu mesajın Washington'da gayet net biçimde anlaşıldığını düşünüyorum: Mübarek'e uyguladıkları baskıyı durdurdular ve Mısır'ı kaybetmekten kaygılanmaya başladılar.

KÖKTENCİLİK VE DEMOKRASİ

SHALOM: Seçilmesi en muhtemel güç, Cezayir'de olduğu gibi, demokrasiyi zayıflatması muhtemel bir tür köktenci hareket ya da bir faşist hareket ya da buna benzer bir şey olduğunda ne olur?

CHOMSKY: Mesela ABD'deki gibi mi? ABD dünyadaki en köktenci ülkelerden biridir ve hep öyle olmuştur ve burada işlev gören oy bloklarından biri aşırı köktencidir veya sinizmden ya da inançtan ötürü yönetim üzerinde büyük bir etkisi vardır. Bunu her yerde görebilirsiniz. İnsanların 6000 yıl önce yaratılmadıklarının söylenmesine izin verip vermeyeceğiniz konusunda süregiden mücadelelerin olduğu başka bir ülke biliyor musunuz? Dünyada böyle bir mücadelenin devam ettiği başka bir ülke var mı, bilmiyorum.

ACHCAR: Suudi krallığı var. Orada yaratılış resmi teoridir.

SHALOM: Bu nokta önemli, Noam. Ancak ben ABD'de 2008'de ve muhtemelen 2012'de seçim yapılmasını bekliyorum.

CHOMSKY: Evet, ABD iki yüz yıldır böyle bir geleneğe sahip. Dolayısıyla seçimlerin yapılacağından emin olabilirsin. Cezayir'de bu olmaz; Fransız sömürgesi olmaktan yakın zamanlarda çıktı; bir dizi diktatörlük yaşadı. Bununla birlikte, 1992'de Cezayir'de yapılan seçimlerin son seçim olacağını düşünmek için hiçbir neden yok. Tek turlu bir seçim yaptılar ve makul ölçülerde adil bir seçim olduğu görülüyordu ve hem Batı'nın hem de Cezayir askeri liderliğinin hoşlanmadıkları kişilerin kazanacağı anlaşıldığında, seçimleri iptal ettiler.

SHALOM: Ama onlar sizin de bizzat hoşlanmadığınız insanlardı.

CHOMSKY: Ben de onlardan hoşlanmıyordum. Dünyadaki hükümetlerin çoğundan hoşlanmıyorum. Ancak bu neyi değiştirir?

İsrail başbakanından da hoşlanmıyorum. Bu, İsrail'in Yahudi halkı için bir demokrasi olmadığı anlamına gelir mi? Öyledir. Ancak demokrasi hoşlandığınız kişiyi seçmeniz anlamına gelmez. Aslında ABD'de biçimsel olanın ötesinde seçim yaptığımızı sanmıyorum. Başka ülkelerin, demokrasi açısından model sayılamayacak ülkelerin yaptığı anlamda seçimler yapmıyoruz. Yarıkürenin en büyük ikinci ülkesini, Brezilya'yı ele alalım. Brezilya'da ABD'de hayal bile edilemeyecek bir şey oldu. Halkın içinden çıkan birisi devlet başkanlığına seçildi; yüksek öğretim görmemiş bir sendika lideriydi. Brezilya'da, burada bulunmayan, gerçek siyasal partiler var; sadece aday imal eden örgütler değil. Çok ciddi kusurları olsa da Brezilya İşçi Partisi siyasal bir partidir. İnsanlar bu partiye çeşitli biçimlerde katılırlar; partı her zaman faaldir, sosyal programları vb. vardır. Devasa bir hareket olan 'topraksız işçiler hareketi' gibi kitlesel halk hareketleri vardır. Meslek örgütleri vardır, sendikalar vardır; her şey vardır. Siyaset bilimcilerin "tali örgütler" dediği bir tür karışım sayesinde, bir ölçüde demokratık işlev gören bir taban vardır ve insanların kendi saflarından birilerini seçmeleri mümkün olur. Buradaki durumla kıyaslayın. 2004'te sadece iki adam vardı; ikisi de geçmişte olağanüstü ayrıcalıklı ve siyasal bakımdan güçlüydü; ikisi de aynı gizli derneğe, insanları yönetici seçkinler arasında yer alacak şekilde eğitmek için kurulan Ivy Birliği gizli derneklerinden birine mensuptu. İkisi de, az çok aynı şirket çıkarları tarafından desteklendikleri için adaylıklarını koyabildiler. Sorunların neredeyse tamamen örtbas edildiği bir seçim yaptılar. Seçimler halkla ilişkiler endüstrisi tarafından yönetildi. Diş macunu reklamlarını andırıyordu. Bir reklamdan herhangi bir şey öğrenmeyi bekleyemezsiniz. Buradaki fikir bir imaj yaratarak sizi al-

datmaktır. Seçim kampanyası bu şekilde yapılır. Seçmenler adayların sorunlara ilişkin tutumlarının farkında değildirler. Seçmenlerin adayların tutumları konusunda yanıltıldıklarını gösteren ciddi araştırmalar vardır.[19] Seçim, ülkeyi gerçekten yöneten insanların aldırmadıkları konulara, sözde kültürel sorunlara saptırılır. Ancak insanları gerçekten kaygılandıran sorunlar gündemde yer almaz.

Ulusal sağlık hizmetleri sorununu alalım. *New York Times*, seçim kampanyası sırasında Demokrat başkan adayı John Kerry'nin bir hükümet sağlık programı öneremediğini, çünkü "sağlık hizmeti piyasasında hükümet müdahalesi için çok az siyasal destek"[20] olduğunu bildirdi. Peki, kamuoyu anketlerine bakın: Uzun süredir, sorunun nasıl sorulduğuna bağlı olarak, halkın yaklaşık üçte ikisi ABD'nin ulusal bir sağlık hizmetleri sistemine sahip olması gerektiğini söylemiştir.[21] Siyasal sistemin halkın büyük çoğunluğu tarafından desteklenen bir konudan söz edememesi demokrasinin ciddi biçimde gerilediğini ortaya koyan bir işarettir; resmi kurumlarınız var, fakat bunlar işlevlerini yerine getirmiyorlar. Dolayısıyla, evet, gerçek demokratik kusurlar vardır ve bunları bulmak için Cezayir'e bakmanız gerekmez.

ACHCAR: Cezayir modelinin iki sorunu var. Biri, içsel sorun ve diğeri dış güçlerin tutumu. İçsel sorun, demokrasiyi ezerek demokrasiyi savunabileceğiniz fikrinin saçmalığıdır. Antidemokratik bir gündeme sahip olduklarından kuşkulandığınız güçlerin demokratik yollardan iktidara gelmelerini önleme bahanesiyle demokrasiyi iptal edersiniz! Bu onları çoğunluğa sahip addettiğiniz ve ülkede bir çoğunluk iktidarını engellemek istediğiniz anlamına gelir: Böylece zor temelinde azınlık iktidarı kurarsınız,

çünkü çoğunluğa karşı azınlık iktidarı, tanımı gereği, ancak zor temelinde olabilir. Sonuç askeri bir diktatörlüktür. Cezayir'de bu durum korkunç bir itibar kaybına, insan hayatı, toplumsal ve iktisadi gerileme bakımından muazzam bir bedele yol açtı. Cezayir, bir yanda, köktenci hareketin darbenin bir sonucu olarak radikalleşen ve pek çok şiddet eylemine başvuran kesimleri ile, öte yanda, örtülü ya da açık araçlarla büyük bir vahşet uygulamakta olan askeri diktatörlük arasında, halkı çekiç ile örs arasında ezen bir çatışmanın yol açtığı terör yüzünden hâlâ acı çekiyor. Durum gerçekten korkunçtu. Ayrıca, Cezayir'de iktidarın oy sandığıyla belirlenmediği bir gerçektir. Dünyanın pek çok ülkesinde böyle olmadığı söylenebilir, ancak Cezayir (ya da bu konuda Türkiye) gibi ülkelerde gerçek iktidar askeriyenin elindedir (Başka ülkelerde gerçek siyasal iktidar, örnek vermek gerekirse, iktisadi güce sahip olanların elinde olabilir). Cezayir'de yapılan seçimleri İslami köktenciler kazanmış olsalardı, ancak Türkiye'dekine benzer, sınırlı bir iktidara sahip, askeriyenin denetiminde bir hükümet kurabilirlerdi. Bu elbette Cezayirliler için çok daha iyi bir sonuç olurdu: Bu iki güç birbirini etkisiz kılabilir, birbirini barışçı biçimde dengeleyebilirdi ve bu da, bir bakıma daha geniş bir demokratik alanın açılmasına yardımcı olabilirdi. Cezayir örneği, demokrasi adına ezilen demokrasinin feci sonuçlara yol açtığı gerçeğini çok açık biçimde ortaya koymuştur.

Bu konuya ilişkin Batılı tutumlara gelince, demokrasi sevgisi ya da köktencilik nefretiyle yaptıkları herhangi bir şey yok. Suudi krallığı, bir kez daha, tam aksini gösteren apaçık bir örnektir. Batılı güçlerin Cezayir'deki darbeye verdikleri destek 1991 Körfez savaşıyla ilişkilidir.

1991 Körfez Savaşı sırasında bütün Müslüman dünyada Sün-

ni İslami hareket tam bir bölünme yaşadı. Hareketin belli başlı kesimleri kendi tabanlarını izleyerek savaşa karşı çıktılar ve sadece bir azınlık Suudi krallığına ve petrol monarşilerine sadık kaldı ve savaşı destekledi. Cezayir'deki İslami Selamet Cephesi ABD'nin Irak'taki savaşını desteklemiş (mesela Kuveyt'in egemenliği konusunda kaygı duyduğunu öne sürerek) ve Suudi krallığının yakın dostu olarak kalmış olsaydı, emin olun ki, Cezayir'deki darbe en azından Washington tarafından onaylanmazdı. Burada da tam bir ikiyüzlülük var. Aynı tez şimdiki Irak için de kullanılmaktadır: ABD'nin köktenciliğin ya da daha çok İran tarzı köktenciliğin hakim olmasını önlemesi gerekmektedir. Washington Suudi hükümetini büyük bir dost olarak görür, öte yandan, sekülerizm uğruna İran'daki gibi bir hükümetin Irak'ta yönetimi ele geçirmesini önleyecektir. Tam bir komedi.

CHOMSKY: Bunun köktencilikle ilgisi yok; sorun, sizi kimin destekleyip kimin desteklemediği. Aslına bakılırsa ABD, kimin kendisinden yana kimin kendisine karşı olduğuna, dolayısıyla ezilmesi gerektiğine göre davranan din gibi, biraz ekümeniktir. Latin Amerika en dramatik örnektir ve bu konuda en köklü tarihe sahiptir. Netice itibariyle, 1980'lerde, o sıradaki yönetim ve onun danışmanları, temelde Katolik Kilisesi'ne karşı bir savaş açtılar, çünkü bu kilise kurtuluş teolojisine yöneliyordu ve buna katlanılamazdı. Ve vahşi bir savaş verdiler.

Herhangi biri ABD'nin savunduğu demokrasiden ciddi bir şekilde nasıl söz edebilir mi? Bunu anlayabilmiş değilim. Bush'un demokrasinin geliştirilmesine ilişkin resmi açıklamalar yaptığı bir sırada Washington seçimle iş başına gelmiş hükümeti devirmek için Venezuela'da askeri bir darbeyi destekliyordu.

Demokrasiyi aslında az çok ciddiye alan Latin Amerika'da büyük bir gürültü kopunca geri adım atmak zorunda kaldılar. Bu girişim başarısız olunca, Bush yönetimi şu ana kadar devam eden standart çökertme faaliyetine geri döndü. Hakkında ne düşünülürse düşünülsün, seçimle iş başına gelen Venezuela hükümeti marjinal bir halk desteği sayesinde Latin Amerika'ya önderlik ediyor. Gene de ABD onu çökertmek için elinden geleni, gayet geleneksel yöntemlerle yapıyor; seçimle iş başına gelmiş bir hükümete karşı düzenlenen askeri bir darbeye katılmış olsalar da Washington'un karşı olduğu bir hükümete karşı oldukları için demokrasi yanlısı oldukları söylenen grupları, muhalefet gruplarını, desteklemeye çalışıyor.

Venezuela'da yapılan Aralık 2005 seçimlerinde ABD kendi adaylarının kaybedeceğini fark etti. Bu durumda boykotu ya desteklediler ya da bizzat örgütlediler. Hangisini yaptıklarını bilmiyoruz. Hoşlanmadığınız bir hükümeti gayrı meşru hale getirmenin standart yöntemi şudur: Muhalefetin hükümeti boykot etmesini sağlayın. Böylece bunun bir demokrasi olmadığını iddia edebilirsiniz. Washington'un 1984'te Nikaragua'da yaptığı tam da buydu. ABD'den yana olan adayın kaybedeceği açıktı. Aslında bu adayın bir CIA unsuru olduğu açığa çıktı; onu çekmek zorunda kaldılar ve sonra da bunun meşru bir seçim olmadığını iddia edebildiler. Bu çok ilginç bir olaydı, zira tarihin muhtemelen en iyi gözlenen seçimi yapılıyordu. Ve bütün uluslararası gözlemciler, Latin Amerikan Araştırmaları Derneği, çeşitli Avrupa parlamentosu heyetleri vb. bunun Latin Amerika standartlarında adil bir seçim olduğunu onayladılar.[22] Ancak Reagan yönetimi Nikaragua'nın bir diktatörlük olduğunu ilan etti ve bu seçim tarihten silindi. Kazanamazsanız boykot edersiniz, gayrı meşrulaş-

tırırsınız ve demokrasiyi engelleyecek başka şeyler yaparsınız. Nikaragua örneğinde yapılan, kuşkusuz, tam bir çökertmeydi: Washington Sandinista hükümetini yıkmak için büyük bir terörist savaş da uyguluyordu ve sonunda başardı.

Aslında ayrıntılara girmeksizin, ABD'nin tumturaklı demokrasi lafları ile demokratik olmayan tutumunun uzun bir tarihi olduğunu belirtmek gerekir. Azıcık aklı başında olan olan herkes, liderlerin tumturaklı açıklamalarını dikkate almamak gerektiğini bilir. Ocak 2005'te Irak seçimleri yapıldığında, İranlı bakan İran'ın bu ülkede yapılan demokratik seçimleri nasıl desteklediğini ve nasıl da demokrasiden yana olduğunu anlatan gayet tumturaklı bir konuşma yaptı. Dinleyen oldu mu? "İran'ın demokrasinin gelişmesini dış siyasetinin başlıca gündem maddesi haline getirdiğini açıkça ortaya koyduğunu anlıyoruz," diye başlayan bilimsel bir makale oldu mu? Ancak burada olan tam da budur. Her gazete makalesi şöyle bir şeyle başlıyordu: "Demokrasinin geliştirilmesi Bush'un izlediği dış siyasetin üstün nitelik simgesidir." Hangi temelde? Tumturaklı resmi açıklamalar temelinde. Bunun tam tersini gösteren muazzam bulgular hiçbir farklılık yaratmaz. Sevgili lider konuştu. Pekala, öyleyse öyledir. Geçmişten kalan bulgular ve şimdiki bulgular tam aksini gösteriyor, ama ne fark eder?

IRAK İŞGALİNDEN BU YANA DEMOKRASİ

SHALOM: Bazı insanlar, bu ülkenin niyetlerinin ne olduğuna bakmaksızın ABD'nin Irak'ı işgalinin yol açtığı sonuçlardan birinin Ortadoğu'daki demokraside bir artış olduğunu, öne sü-

rüyorlar ve aslında Lübnan örneğini veriyorlar.

CHOMSKY: Eski Lübnan başbakanı Refik Hariri'yi öldüren ve bir olaylar zincirini başlatan bombalamanın arkasında CIA yoksa eğer, ABD'nin Lübnan'da demokrasiyle hiçbir işi olmamıştır. Ama, evet, bu doğru olabilir. Batı'da, Ortadoğu'dan gelen haberleri, söz gelimi *New York Times*'ta izlemek ılgınçtir. Ortadoğu'daki *Times* muhabirleri bölgede Usame bin Laden'in Dünya Ticaret Merkezi'ne saldırarak Ortadoğu'daki demokrasiye büyük bir katkıda bulunduğuna dair ortak bir duygunun varlığına pek çok kez işaret etmişlerdir. Doğru olabilir. Japon faşizmi hakkında da aynı şeyi söyleyebilirsiniz. Japon faşizmi grotesk idi; Asya'da dehşet verici canavarlıklardan sorumluydu. Ancak Avrupalı işgalcileri kapı dışarı ederek bir olaylar zincirini tetiklemek suretiyle Asya'daki demokrasiye büyük bir katkıda bulundu. Bunu söyleyince Japon faşizmini övmüş mü oluyoruz? Toplum gibi karmaşık bir şeyi alıp onu bir sopayla ezdiğiniz zaman her şey olabilir. Bazıları iyi olabilir, bazıları kötü olabilir. Bunu değerlendirerek bir yere varılmaz. Usame bin Laden'i övmezsiniz, Japon faşizmini övmezsiniz, onların ne yapmaya çalıştıklarını ve ne yaptıklarını sorarsınız. Evet, her türlü sonuç olabilir. Irak'ın işgaline şu andan yirmi beş ya da otuz yıl sonra dönüp baktığınızda, bu olayın Ortadoğu'daki demokrasi güçlerinin harekete geçmesine yardımcı olduğunu söyleyebilmenizi anlamak mümkün olabilir. O zaman bu olay da Japon faşizmi ya da Usame bin Laden kadar iyi olacaktır.

ACHCAR: Tarihsel sonuç buysa eğer, bu ancak amaçlanmamış sonuçlar alanında yer alır. Hükümetlerin ABD çıkarlarına düş-

man oldukları Ortadoğu'da gerçek demokratik seçeneklerin neye yol açacağı veri alındığında, Washington'un istediği şey kesinlikle bu değildir. Washington'un istediği şey ve bunun demokrasi açısından taşıdığı anlam, ABD denetimi altında demokratik görünümlü hükümetlerin kurulmasından başka bir şey değildir. Irak projesi buydu.

Bush yönetimi işgal sonrası Irak'ın bölgede cazip bir model olarak hizmet edeceğini hep söyledi. Oysa Irak Ortadoğu'da kesinlikle cazip bir model haline gelmemiştir; tam aksine, dehşet verici bir model haline gelmiştir, zira oradaki insanlar artık bu demokrasiyi derin bir güvenlik yoksunluğu ve iç savaşla ilişkilendiriyorlar. Bu aynı zamanda olumsuz bir modeldir, çünkü ABD Irak'ta gayet bilinçli olarak Lübnan demokrasi modelinden esinlenen, yani resmi görevlerin etnik gruplara ve mezheplere göre dağıtılmasını temel alan bir demokrasi anlayışını yerleştirmektedir. Bu istikrarlı bir siyasal sistem için kesinlikle çok kötü, her türlü soruna yol açan bir yöntemdir. Daha önce de belirttiğim gibi, ABD kendi müttefiklerine, geleneksel müvekkil devletlerine kozmetik "demokratik" reformlar için biraz baskı yaptı. Bunlar temel bir değişiklik yapmaksızın mevcut despot yapıya ithal edilebilen, ancak ABD kamuoyuna demokrasi tanıtımında ileri doğru atılmış önemli bir adım olarak satılabilen sınırlı önlemlerdir. ABD yetkililerinin bu önlemleri desteklemelerinin ikinci bir nedeni, kamuoyu düzeyinde neler olup bittiğini gösteren bir tür barometreye ihtiyaç olduğu sonucuna varmış olmalarıydı. Aslında seçim yaparak sağlamaya çalıştıkları şey de budur. Seçimleri bu amaçla, barometre olarak kullanıyorlar. Daha önce de dediğim gibi, Mübarek bunu gayet zekice değerlendirdi ve barometrenin Washington için en endişe verici muhtemel sonu-

cu gösterdiğini ortaya koydu. Bu yüzden Müslüman Kardeşler'e, sınırlı olmakla birlikte gerçek bir alan açtı, ancak bunu aynı amaçla yaptı. Başkaları için değil, bu insanlar için alan açtı, çünkü sonucun Washington'u endişelendireceğini biliyordu. Gösteri sona erdiğinde kendisine meydan okumaya cüret eden görece genç başkanlık adayı Ayman Nur'dan intikamını aldı ve onu beş yıl hapse mahkum ettirdi. Washington Nur'dan hoşlandıysa da, pek ses çıkaramadı, çünkü Mübarek'in mesajını almışlar ve onu "taciz etmek"ten vazgeçmişlerdi.

Tarihsel olarak bakarsak, Irak'ın işgali bütün Ortadoğu'da önemli bir istikrarsızlık etkeni olmuştur. Ne var ki neoconların en çılgınlarından bazıları bu konuda bir ölçüde bilinçliydiler; "yapıcı istikrarsızlık"[23] konusunda bir de teorileri vardı ve bu teori bazı noktalarda yönetimin söylemine de yansıyordu. İnsanlar onlara "İstikrarsızlık yaratıyorsunuz," dediklerinde, "Demokrasi budur," diye yanıtlıyorlardı. Ancak ABD çıkarlarını aslında tehlikeye atmakta oldukları gerçeği karşısında bu sadece savunma amaçlı bir iddiaydı. Bu Bush yönetimi olabilecek en aptalca davranışı sergilemiştir ve muhtemelen tarihe Ortadoğu'da demokrasinin kurucusu olarak değil, bölgedeki ABD çıkarlarının kollayıcısı olarak geçecektir.

III. Bölüm

ABD DIŞ SİYASETİNİN ORTADOĞU'DAKİ KAYNAKLARI

PETROL

SHALOM: ABD'nin Ortadoğu siyasetinin yönlendirici dinamikleri nelerdır?

CHOMSKY: Ortadoğu dünyanın başlıca enerji rezervlerine sahip olmasaydı, günümüzün siyaset belirleyicileri bu bölgeye Antartika'dan daha fazla ilgi duymazlardı. Dünya ekonomisinin petrole yöneldiği yirminci yüzyıl başlarından itibaren en büyük ve en kolay ulaşılabilen enerji kaynaklarının Ortadoğu'da bulunduğu bilinmektedir. Bu kaynakların ne kadar zengin ve ne kadar kolay ulaşılabilir olduğuna dair değerlendirmeler yıllar geçtikçe artış göstermiştir. 1920'lerde bu gayet açıktı. Aslında ABD II. Dünya Savaşı'na kadar küresel bir güç halıne gelmedi, ancak Ortadoğu en erken yer almaya çalıştığı bölge oldu. Bu bölgede ABD, bugünkü Irak'ta ve I. Dünya Savaşı'ndan sonra İngiliz, Hollanda ve Fransız çıkarları arasında bölünmüş olan Osmanlı Imparatorluğu nun diğer eski bölgelerinde bulunan enerji kaynaklarından kendi petrol şirketlerinin pay alması için uğraştı. 1930'ların başında ABD şirketleri Suudi Arabistan'da bir dayanak noktası sağladılar. Washington bunun büyük bir ödül olduğunu hemen anladı ve orayı kendileri için muhafaza etmek iste-

di. II. Dünya Savaşı sırasında İngiltere ile ABD arasında Suudi Arabistan'ın denetimi konusunda bir savaş oldu. Donanma Müsteşarı William C. Bullitt, 1943'te, İngilizlerin Suudı Arabistan'dan imtiyaz koparmak için ABD'yi "dolandırmaya" çalıştığını söyleyerek Başkan Franklin D. Roosevelt'i uyardı.[1] Bunun üzerine Roosevelt, Suudi Arabistan'a "Suudi Arabistan'ın savunulması ABD'nin savunulması için hayatidir"[2] mantığıyla, ABD'nin kendi müttefiklerine sağladığı yardımdan yararlanma yetkisi verdi. Böylece Suudi Arabistan, esas olarak İngilizleri uzak tutmak ve Suudi hakim sınıfını rüşvetle elde etmek için yardım elde etti.

Başka yerlerde de benzer gelişmeler oldu. I. Dünya Savaşı'nın ardından Venezuela'da (o sırada İngiliz hakimiyetindeydi) büyük petrol kaynakları olduğu anlaşıldı. Bunun üzerine Başkan Woodrow Wilson, 1920'de, bu kaynakları ele geçirmek için İngilizleri Venezuela'dan kovdu.

ABD, II. Dünya Savaşı'ndan sonra Ortadoğu'da bölgenin denetlenmesinde İngiltere'nın bir tür ortak olmasından gayet memnundu, ancak İngilizler bu durumu değerlendiremediler ve iki ülke arasındaki ilişki, İngiltere'nin giderek bir müvekkil devlet haline gelmesiyle birlikte, evreler halinde tam bir bağımlılık ilişkisine dönüştü. Önemli İngiliz dış siyaset yayın organı, Kraliyet Enstitüsü nün çıkardığı *International Affairs*'in son sayılarından birinde, İngiltere'yi "*pax americana*'nın mızrak başı" olarak betimleyen çok güzel bir makale yer aldı.[3]

Unutulmaması gereken önemli bir nokta, o sırada ABD'nin bu bölgeyi, petrolü kendi tüketimi için kullanmak amacıyla denetlemek istememesiydi. Kuzey Amerika 1970'lerde ya da yetmişlerin sonuna kadar dünyanın başlıca petrol üreticisiydi. ABD

fazla Ortadoğu petrolü kullanmıyordu ve aslında bu petrole özellikle bağımlı değildi. ABD onu dünya hakimiyetinin bir aracı olduğu için denetlemek istiyordu; başlıca kaygısı, sanayi alanındaki rakipleri olmuştur. Washington Avrupa'nın, o sırada kullanılan deyimle bir Üçüncü Güç haline gelmesinden, böylece bağımsız bir yöne sapmasından endişeleniyordu. Ve bu mümkündü: Ekonomi ve nüfus bakımından aşağı yukarı ABD'yle kıyaslanabilecek durumda, bazı bakımlardan ondan daha ileriydi. Bu durumda Avrupa'yı bağımlı tutmanın bir yolu onu petrole bağımlı hale getirmek ve petrolü de denetim altında tutmaktı. Aslında II. Dünya Savaşı'nın ardından başlatılan Marshall Planı yardımının önemli bir bölümü, Avrupa'yı kendi topraklarında bol miktarda bulunan kömürden ABD'nin denetlediği petrole yöneltmek için kullanıldı. Aynısı Japonya'da da yapıldı. Aslında ABD siyasetlerini belirleyenler bu tarz bir düzenlemenin ABD'ye, George Kennan'ın sözleriyle[4], başkalarının yapabilecekleri şey üzerinde bir veto yetkisi sağlayacağını öteden beri biliyorlardı.

Mevcut analistler grubu içinde nispeten duyarlı biri olan Zbigniew Brzezinski geçenlerde bu noktayı bir kez daha dile getirdi. Irak'ın işgali konusunda coşku duymuyordu, ancak Irak'ı denetim altında tutmanın ABD'ye diğer sanayileşmiş ülkeler üzerinde "önemli bir baskı gücü" sağlayacağını söyledi; çünkü bu toplumların ayakta kalmak için muhtaç oldukları petrolü denetim altında tutarsanız, bu toplumlar bütün diğer konularda sizin kararlarınıza bağımlı olurlar, ki bu jeopolitik denetimdir.[5] 2000 yılında, *Global Trends 2015* başlıklı bir Ulusal İstihbarat Konseyi araştırması, 2015 yılında bizatihi ABD'nin daha güvenilir Atlantık Havzası mallarına (Batı Yarıküre'den ve Batı Afri-

ka'dan sağlanan) bağımlı olacağını öngörüyordu.[6] Ancak ABD, küresel denetim için Ortadoğu'daki belli başlı dünya enerji rezervlerini denetim altında tutmak istiyor.

Başından beri bu sorunun yönlendirici olduğunu düşünüyorum. Tarihsel olarak, zaman zaman, stratejik kaygılar oldu. Söz gelimi, İngiltere için Ortadoğu, Hindistan bağlantısını korumak açısından önemliydi. Ancak bunun ABD için ikincil bir kaygı olduğunu sanıyorum. Odak, esas olarak, bu bölgedeki devasa, benzersiz kaynak olmuştur ve olmaya devam etmektedir. Bunu ifade etmenin bir tabu olarak görülmesi dikkat çekici. Asgari düzeyde mantıklı herhangi biri için, ABD'nin dünyanın en zengin petrol üretim bölgelerinden birinin orta yerinde olduğu için Irak'ı işgal ettiği gayet açıktır. Ancak bizim, dünyanın bütün petrol kaynakları güney Afrika'da olsaydı ve Irak sadece hurma üretiyor olsaydı bile bu ülkeyi işgal edeceğimize inanmamız bekleniyor. Eğer aksini öne sürecek olursanız, komplo teorisi üretmekle suçlanırsınız. Ancak petrol başından beri yönlendirici olmuştur.

İngilizler I. Dünya Savaşı zamanında, bölgeye hakim başlıca güç oldukları sırada bir denetim yapısına sahiptiler. İngiltere Dışişleri Bakanı Lord Curzon, bir "Arap imaj"ını nasıl oluşturmak zorunda kaldıklarını betimledi. Kendi kendini yöneten devletler sadece bir dış görüntü olacaktı, bu görüntünün gerisinde İngiltere çeşitli anayasal ve diğer düzenlemelerle onları yönetecekti.[7] Aslında, bağımsız bir devlet görüntüsü olacak, ancak İngilizler tıpkı Sovyetler Birliği'nin Doğu Avrupa uyduları ya da ABD'nin Orta Amerika uyduları gibi ülkeyi yöneteceklerdi. İngılizlerin Ortadoğu'da kurdukları sistem buydu. Böylece Irak 1932'de resmen bağımsız oldu, ancak İngilizlerin belirlediği sınırların ötesine pek geçemedi. Nihayet 1958'de onları başlarından attılar. Ay-

nı yöntem Mısır'a ve diğer çeşitli Arap ülkelerine de uygulandı. ABD bu sistemi devraldı ve genel hatlarıyla muhafaza etti, ancak ona bir başka yapı, çevre devletler denilen şeyi ekledi. Bunlar Washington'da polis karargahı ve Londra'da şubesi olan jandarmalar, Nixon yönetiminin bir zamanlar dediği gibi, yerel devriye polisleri olacaktı. Bunlar tercihen Arap olmuyorlardı, dolayısıyla en önemlilerinden biri Türkiye idi. Bir diğeri, Şah yönetiminde olduğu sürece İran idi. Pakistan, Suudi kralları için kraliyet muhafızları sağlıyordu vb. Ve İsrail Haziran 1967 Arap-İsrail savaşından itibaren bu çevresel sistemin parçası haline geldi.

1967 yılında İsrail, o sırada baş tehdit olarak gördüğü Mısır'ın Cemal Abdül Nasır'ını yenilgiye uğratarak Suudi krallığına muazzam bir hizmette bulundu. Suudi ailesinin arşivlerine girebilsek, o dönemde Lyndon Johnson'a İsrail'i Nasır'ın üzerine salması için baskı yapmakta olduklarını göreceğimize dair bahse girerdim. Böyle bir baskı yapmamış olacaklarını düşünmek zordur. Bu bir tür gizli ittifaktı. ABD istihbaratı tarafından bile kabul edildi. Savunma istihbarat ajansının, muhtemelen izlenmekte olan siyaseti anlatan bazı kitapları vb. vardı. Bu kitaplarda petrolün bulunduğu Suudi Arabistan, güçlü bir devlet olan İran ve İsrail arasındaki üçlü ittifak, bölgedeki ABD sisteminin temeli olarak betimleniyordu. Teknik olarak Suudi Arabistan İsrail'le resmen savaş halindeydi, ancak temelde bu bir ittifaktı. Ve İran ile İsrail çok yakın müttefiklerdi. Karşılıklı tanıma yoktu, ama aslında Tahran'da bir İsrail büyükelçiliği, burada da etkin bir büyükelçi olarak hizmet eden biri vardı ve önemli memurlar gidip geliyorlardı.

Ve bu denetim sistemi (Arap imajı ve çevrede yer alan jandarmalar) pek çok krizden sağlam çıktı ve kendini korudu. Irak'ın iş-

galinin bunun bir başka parçası olduğunu düşünüyorum.

ACHCAR: ABD'nin Ortadoğu siyaseti için petrolün önemi spekülasyon değildir. On yıllardır Washington'un ürettiği her stratejik dokümanı okumak gerekseydi, bölgeye verilen önemin ardındaki başlıca etken olarak petrolün vurgulandığı görülürdü. Ancak, Noam'ın da dediği gibi, işgali başka gerekçelerle haklı çıkarmak zorundaydınız, çünkü petrol kamuoyunu yeterince ikna edemezdi ve büyük bir tepki oluşurdu. Ancak uzunca bir süre bu konuda gayet açık davranıldı. Elbette bunu daha cazip biçimde ortaya koymanın çeşitli yöntemleri vardır: Sözümona ABD küresel ekonomiyi ve onun petrole ulaşımını korumaktadır. Stratejik dokümanlarda ABD kendisini, sadece kendi çıkarlarını değil, her türlü tehdide karşı ortaklarının ve müttefiklerinin çıkarlarını da koruyan bir ülke olarak gösterir.

Aslında petrol bir iktisadi ve stratejik çıkarlar bileşimini temsil eder. Petrol endüstrisi söz konusu olduğunda muazzam olan iktisadi çıkarların önemini kimse küçümseyemez. Petrol fiyatlarındaki yeni artış dalgası sayesinde ABD petrol şirketlerinin işleri her zamankinden daha iyidir. Öte yanda, petrolün denetiminin de muazzam stratejik önemi vardır. Bu denetim ABD'ye hem ortaklarına hem de potansiyel rakiplerine karşı kesin bir manivela gücü sağlamaktadır. Japonya, başka etkenlerin yanı sıra ABD'nin Ortadoğu'daki petrol kaynakları üzerindeki denetimi sayesinde bu ülkeye olan bağlılığı güvence altına alınan bir ortaktır. Fakat ABD'nin küresel hegemonyasına yönelik potansiyel bir tehdit olan Çin'e de aynı denetim sayesinde engelleme yapılmaktadır. Rusya, Çin, Japonya ve ABD'nin petrol meselesi etrafında dönen manevralarına dikkat etmezseniz küresel siyaset

alanında olup bitenleri anlayamazsınız.

CHOMSKY: Bu durum artık iyice açığa çıkıyor. Şimdiki halde bir Asya Enerji Güvenlik Ağı var. Bu ağ esas olarak Çin ve Rusya'yı temel alıyor, ancak muhtemelen Hindistan da buna katılacak ve Güney Kore ve belki de Japonya. Japonya, Gilbert'in belirttiği nedenlerden ötürü kararsız. Bu, devasa Asya bölgesinin içindeki enerji kaynakları üzerinde büyük, sistematik bir örgütlü denetime sahip olma girişimidir. Bu bölgenin kendine ait, özellikle Sibirya'da büyük kaynakları var. Ne var ki İran'ın katılmasını da çok isterler. Ve Batı Avrupa'nın bağımsız davranamayacak ölçüde ABD'nin avucunun içinde olduğuna karar vermesi halinde İran da Asya Enerji Güvenlik Ağı'na katılarak ve bu ağın kilitlerinden biri haline gelerek Batı'dan vazgeçebilir ve yüzünü Doğu'ya dönebilir. ABD için bu bir kabus olacaktır.

ABD'yle kurduğu yeni ittifakı sürdürmekte zorlanıyor olsa da Hindistan'ın İran'la boru hattına ilişkin ABD'nin verdiği emirlere aldırmaması çarpıcıdır. ABD bu boru hattından vazgeçmelerini sağlamak için çok uğraştı, ama reddettiler. Gene bu da enerji bağımsızlığı yönünde yapılan hamlenin bir parçasıdır.

Bu arada ABD ve İngiltere'de petrolden söz etme tabusu, neredeyse dinsel bir tabu, çekilme konusunda yapılan tartışmalar bakımından çok tuhaf bir duruma yol açmaktadır. Soldan sağa kadar bütün bir yelpaze içinde çekilme konusunda yapılan konuşmalarda ABD'nin çekilmesi halinde petrolün ne olacağı sorusundan kaçınılmaktadır. Ancak ABD plancıları için bu soru çok önemli olmak durumundadır. Onlar için Irak'tan çekilmek ve arkada bir müvekkil devlet bırakmamak tam bir felaket olur. Dünyadaki konumlarını kaybederler. Bağımsız bir Irak'ın neler yapa-

bileceğini düşünün. Demokratik olsun ya da olmasın Şiiler çoğunlukta olacaklardır ve bu çoğunluk, etkin, belki de hakim olacaktır. İran'la daha şimdiden bağları var. Önde giden Şii din adamı Ayetullah Ali el-Sistani İran doğumludur; güney Irak'ın büyükçe bir bölümünde faaliyet göstermekte olan milis gücü, Bedir Tugayı, orada eğitim gördü. Ve bu ilişkileri geliştiriyorlar. Şii Irak ile Şii İran arasında dostça ilişkiler var. Sınırın ötesinde, Suudi Arabistan'da, monarşi tarafından amansızca ezilen hatırı sayılır bir Şii nüfus var. Suudi petrolünün büyük bir bölümü burada. Şii hakimiyetine giren bağımsız bir Irak, İran'la ittifak halinde, Suudi Arabistan'ın Şii bölgelerindeki özerklik çabalarını kesinlikle uyaracaktır. Bu durumda neler olabileceğini düşünün: Dünyanın belli başlı petrol rezervleri ABD'nin denetiminden çıkabilir. Hattâ daha kötüsü de olabilir; bağımsız bir Irak Çin'in merkezinde yer aldığı bir Asya Enerji Güvenlik Ağı'yla bağlantı kurabilir. Washington için bundan daha kötü bir kabus düşünemezsiniz. Bunun çekilme konuşmalarıyla bağlantılı olarak tartışılmaması ideolojik olarak dayatılan anlaşılmaz bir körlük örneğidir.

ACHCAR: Gene de bunun bir altmetin olarak sunulduğunu sanıyorum. Örnek vermek gerekirse, Demokratların çıkış stratejisi konusunda verdikleri demeçleri okursanız, esas kaygının petrol sorunu olduğu açıktır. Bırakıp kaçamayacağımızı söylemelerinin nedeni de bu.

CHOMSKY: Haklısın, bu bir altmetin, ancak dile getirilmiyor. Bırakıp kaçamayacağımızı, çünkü itibarımızın söz konusu olduğunu, Amerikalıların bırakıp kaçma âdeti olmadığını söylüyorlar; ancak hiç kimsenin çıkıp da, bırakıp kaçamayacağımızı,

çünkü bunu yaparsak en büyük kabusun gerçek olacağını, dünya petrol rezervleri üzerindeki denetimi kaybedeceğimizi söyleyememesi hayret vericidir.

SHALOM: Bazıları bunun, ilericileri bile endişelendirmesi gereken dünya çapında bir krize yol açacağını öne sürüyorlar.

CHOMSKY: Bu da yanlış. Sorun dünya çapında bir kriz değil, ABD'nin ikinci sınıf bir güç haline gelmesi; Washington'un, tamam, dünya hakimiyeti konumumuzdan vazgeçiyoruz diyerek kayıtsız bir tutum alıp almayacağı sorunudur. Soldan sağa kamuya açık tartışmaların herhangi birinde esas meselenin ne olması gerektiğini ortaya koyan tek bir cümle görmedim. Vietnam ile Irak kıyaslamalarında da aynı şey geçerli. Tam bir saçmalık. Vietnam örneğinde ABD belli başlı savaş hedeflerine Hindiçini'ni yok ederek ulaşabilirdi. Ama Irak'ı yok edemezsiniz. Bunu kimseye anlatamazsınız. Bu kadar ileri gidemeyeceğinize göre, Irak'ı denetim altında tutmak zorundasınız. Vietnam'dan çekilmek Washington için birkaç yıl süren küçük bir sıkıntıdan başka bir anlam taşımıyordu. Irak'tan çekilmek ise Amerikan dünya hakimiyeti için tam bir felaket olacaktır.

ACHCAR: Eski dışişleri bakanları, Henry Kissinger ve George Shultz gibi kişilerin söylediklerini kabul etmiş oluyorsun. ABD için Irak'ın çok daha ciddi bir durum olduğunu söylüyorlar.

CHOMSKY: Buradaki ince ifadeye dikkat et. Her zaman "güvenilirlik" sözcüğünü kullanıyorlar. Amerikan güvenilirliği... Söz konusu olan güvenilirlik değil, dünyayı yönetmek.

ACHCAR: Satır aralarını okumak zorundasın. Ve onlar da okurların satır aralarını okumaya çalıştıklarını biliyorlar.

CHOMSKY: Evet, planlama çevrelerinde bu elbette anlaşılıyor. Fakat halka yönelik söylemde, bu nokta gözden kaçıyor.

ACHCAR: Bazıları da bir takım köktencilerin bu büyük petrol kaynağı üzerinde denetim kurmalarının tam bir kabus olacağını söylüyor.

CHOMSKY: Burada da gayet ince bir ifade var. (ACHCAR: İkiyüzlülük.) Kadın haklarını umursamıyorlar, din konusunu umursamıyorlar, güvenilirliği umursamıyorlar; umursadıkları tek şey dünyayı yönetmek. Dünyanın belli başlı petrol kaynaklarını kaybedersiniz ve bu iş biter. Ve sadece bu kaynakları kaybetmiş de olmuyorsunuz; onları yükselmekte olan, rakıp bir güce kaptırıyorsunuz. Ve Çin'den bu kadar nefret etmelerinin bir sebebi, Avrupa'nın aksine Çin'in yıldırılamaması. Çin 3000 yıldır orada; ne isterlerse yapıyorlar, yılgınlığa kapılmıyorlar. Ve aslında Çin, Suudi Arabistan'ın içinde bazı mevziler kazanıyor; ticaret yapmaya başladılar, hattâ sınırlı ölçüde bazı askeri ilişkileri de var. Ve işlerin yolunda gittiğini görürlerse, Suudı Arabistan'ı da aralarına alabilirler. Sonuç, ABD için dehşet verici olur. Ve bu bir tabu olduğu için tartışılmıyor. ABD'nin kendi çıkarlarını akılcı bir tutumla kollayabileceğini hayal etmemize izin verilmiyor. Entelektüel dünyada, akademik dünyada, medyada, tekrar tekrar söylüyoruz ki, ABD kendi çıkarlarını akılcı bir tutumla gözetmiyor, moral içgüdülerle hareket ediyor. Ve bu tutum öyle derinlere nüfuz etmiş ki, bütün bir fikirler yelpazesin-

de yapılan tartışmaları neredeyse gerçeküstü hale getiriyor. Bununla kıyaslanabilecek bir başka örnek düşünemiyorum.

SHALOM: ABD hükümetinin hakimiyet misyonunu başarmasında ortalama ABD yurttaşının ya da Batı Avrupalı yurttaşın kişisel bir payı, bir çıkarı var mı?

CHOMSKY: Olduğunu düşünselerdi, bundan söz etmeleri gerekirdi. İlerici hareketlerin işi tam da emperyal güçlerin halkını, her ne şekilde olursa olsun başkaları adına bir şeyleri belirleme hakkına sahip olmadıkları konusunda ikna etmektir.

Avrupa'da pek çok konferansa davet edildim. Adını hak eden ilerici gruplar tarafından, sağcılar tarafından değil; onlar davet etmezler zaten. Bu konferanslarda şöyle konular tartışılıyor: ABD ve Avrupa'nın dünya düzenini koruması dünya için en iyisi değil midir? Dünyanın geri kalan kısmında bunu kim ister? Sağcı fanatikler değil de az çok ilerici ve liberal olan insanlar arasında bunun meşru bir soru olduğu düşünülüyor. Ve bunun uzun bir geleneği de var: Fransa'da "uygarlaştırma misyonu"; buna Hindistan'daki barbarlara karşı düzeni koruma ve onları iyi yurttaşlar haline getirme sorumluluğumuz diyen John Stuart Mill gibi İngiliz liberalleri. ABD'de buna Wilsoncu idealizm denir! Woodrow Wilson'ın Haiti'de ve Dominik Cumhuriyeti nde ve el attığı her yerde yaptıklarına bakınız. Korkunçtu. Ama gene de biz Wilsoncu idealizmden ve dünyaya iyi hükümet etme yöntemlerini öğretme yükümlülüğümüzden söz ediyoruz. Üçüncü Dünya halkları haylaz çocuklar gibidir ve Wilson'ın içişleri bakanının dediği gibi, "güçlü bir el"e ihtiyaç duyarlar.[8] Bu gayet derinlere işlemiş bir emperyal anlayıştır; bütün entelektüel ve moral kültürü kap-

sar. Ve bu yok edilmesi gereken bir anlayıştır.

O halde, evet, bu kuşku götürmeyecek biçimde doğrudur. Avrupa ve ABD'deki sıradan insan, muhtemelen, hakimiyetini sürdürmenin ABD için önemli olduğunu düşünür. Ancak ilerici hareketlerin görevi tam da ahlaki olarak grotesk ve tarihsel olarak anlamsız olan bu anlayışları ortadan kaldırmaktır.

İSRAİL, İSRAİL LOBİSİ VE ABD SİYASETİ

SHALOM: İsrail yanlısı lobi ABD nin Ortadoğu'da izlediği siyasette nasıl bir rol oynuyor? Amerikan İsrail Kamu İşleri Komitesi (AIPAC) kendi bildirileri için 100 senatörün 94'ünden imza topluyor.

CHOMSKY: Kendilerine biraz para ve biraz oy getirecekse, bir bildiriyi imzalamak senatörleri mutlu eder ve bunun hiçbir anlam taşımadığını da bilirler. Örnek vermek gerekirse, her yıl Senato'dan ABD'nin Kudüs'ü İsrail'in birleşmiş ve ebedi mabedi olarak tanıması gerektiğini söyleyen karar tasarıları geçer ve senatörler bu konuda siyasi olarak yapılacak bir şey olmadığını bilirler. Bu yüzden de rahatça imzalarını atarlar ve böylece çeklerini alabilirler ve biraz da oy temin ederler. Soruna gerçek nüfuz açısından bakacak olursanız, bence, en etkin İsrail yanlısı lobi AIPAC değil, Amerikalı liberal entelektüellerdir. Bunun AIPAC'tan çok daha önemli olduğunu ve 1967 Arap-İsrail Savaşı kadar gerilere gittiğini düşünüyorum. 1967'den önce İsrail fazla sorun olmadı. Dostum Norman Filkenstein bir keresinde İsrail hakkında ne dediklerini görmek için demokratik sosyalistlerin yayın organı *Dissent*'i inceledi. 1967'den önce biraz kötüleyici

olan az sayıda makale vardı. 1967'den sonra fanatik Siyonistler haline geldiler. Aslında, 1982 yılında, İsrail'in Lübnan'ı işgalinin protesto edildiği bir sırada, İsrail basınında yer alan bir tür ironik makaleyi hatırlıyorum. İsrail Başbakanı Menahem Begin'in dünyanın her yerinden İsrail'e verilen desteği nasıl kaybetmekte olduğu acıklı bir dille anlatılıyordu. Ve gemi batarken mavi beyaz İsrail bayrağını sallayacak son kişinin *Dissent*'in editörlerinden Irwing Howe olacağını söylüyorlardı. Howe daha önceleri tam bir Siyonizm karşıtıydı, ancak 1967'den sonra aniden yön değiştirdi. Bunun savaşla ilgisi yoktu; İsrail'in zaferiyle ilgiliydi bu. Savaş'tan sonra pek çok sol liberal süper-Siyonist oldu. Üstelik onlar Amerikan kamuoyunun, düşüncesini en açık biçimde ifade eden büyük bir kesimini oluştururlar. Üstelik Yahudi olmaları da şart değil; çoğu da değildi zaten.

Bunun daha çok Vietnam'la ilgili olduğunu düşünüyorum. Bu insanlar temelde Vietnam savaşından yanaydılar. ABD'nin Vietnamlıları ezemediği gerçeğinden hoşlanmıyorlardı. Bu rahatsız edici ve onur kırıcı bir durumdu. Aslında ülke içinde olanlarla da bağlantılıydı. Bir Siyah-Yahudi çatışması sınıfsal çizgiler boyunca gelişmeye başlıyordu. Örnek vermek gerekirse, 1960'larda New York City'deki pek çok Yahudi, bürokrasi içinde yer almış, öğretmen vb. olmuştu ve bunlar, genellikle, yoksul Siyah ve Hispanik topluluklar üzerinde doğrudan hakimiyet kuracak konuma gelmişlerdi. 1968'de gerçekleşen Ocean Hill-Brownsville çatışması Siyah-Yahudi ilişkilerinde bir dönüm noktası oldu.[9] Bu arada feminist hareket başlıyor; kadınlar kendi hakları için ayağa kalkıyorlardı. Gençler emirleri dinlemiyorlardı. İster Vietnam'da ya da New York'ta, ister aile içinde ya da başka yerde olsun, her şey dağılıyordu. İsrail ansızın ortaya çık-

tı ve Üçüncü Dünya zıpçıktılarına nasıl davranmanız gerektiğini gösterdi. Onların çenesini dağıtır, alayını ezersiniz ve çok güzel olur. Ve buna hayran kaldılar. Tam da bu noktada gerçek bir aşk ilişkisi oluştu ve soruna ilişkin söylemin doğasını değiştirdi. İsrail siyasetine yöneltilen asgari bir eleştiri bile histerik tiratlara yol açtı; insanlar susturuldular. Tartışmanın havası, hattâ içeriği bile muazzam bir değişim geçirdi. İşte bu önemli bir lobi olmuştur, şimdi de öyledir. Ve İşgal dönemine ilişkin bütün haberler ve yorumlar böylelikle tamamen çarpıtılmıştır. Bana kalırsa AIPAC buna kıyasla gayet önemsizdir. Esas İsrail lobisi, liberal entelijansiyadır. İnsanlar lobilerden söz ederlerken bu konu neredeyse hiç tartışılmaz, ama bence en önemli olanı budur. Ve, evet, orada olan her şeyin doğasını yeniden biçimlendirme ve ciddi biçimde çarpıtma konusunda etkili olmuştur. Ve şimdi de öyledir. AIPAC da kendi çapında önemlidir, elbette.

Önemli ve muazzam bir seçmen bloğu da var: Hıristiyan evanjelikler. Bunlar şimdiye kadar en büyük İsrail yanlısı seçmen bloğu olmuşlardır. Çoğu, özellikle vecd'e inananlar anti-Semitiktirler. Vecd'in ne anlama geldiğini düşünün: buna göre, Armageddon'dan sonra bütün Yahudiler ya Hıristiyan olacaklar ya da cehenneme gideceklerdir. Bundan daha anti-Semitik olamazsınız. Ancak onlar var güçleriyle İsrail'i desteklerler, ancak bu kendi teolojilerine uygundur. Ve İsrail bunu değerlendirir. Örnek vermek gerekirse, İsrail'de İngilizce çıkan *Jerusalem Post* gazetesi doğrudan Hıristiyan evanjeliklere hitap eden yeni bir baskıya başladı. Özellikle şimdi, Hıristiyan sağının konuştuğumuz sebeplerden ötürü ilk kez siyasal bakımdan önem kazandığı bir sırada, bu kesimin seferber edebilecekleri büyük bir seçmen bloğu olduğunu kabul ediyorlar. O halde bütün bunlar önemlidir,

ancak tartıya vurduğumuzda gene de bunun ABD jeopolitik planlamasıyla boy ölçüşebileceğini sanmıyorum. Bu çıkarların çatışması halinde jeopolitik plancılar kazanırlar. Birbirini izleyen sorunlarda bunu görüyoruz.

Bunu yakın zamanlarda, burada fazla tartışmadığımız, ancak İsrail'de çok önemli olan bir konuda bir kez daha gördük. İsrail ekonomisi şimdiye kadar neredeyse ABD ekonomisinin bir karikatürü olmuştur: Yüksek teknoloji kullanan, yüksek düzeyde askerileşmiş bir ekonomidir ve ABD'yle yakından bağlantılı olan ileri askeri üretimde mukayeseli avantaja sahiptir. Ve pazara ihtiyacı vardır. Ve geliştirmeye çalıştığı başlıca pazar Çin'dir. ABD hükümeti ise bundan hoşlanmaz. Bu yüzden İsrail ile ABD arasında Çin'e askeri ekipman satışı konusunda daha şimdiden birkaç kez anlaşmazlık olmuştur. Bu ekipman İsrail'de üretilir, ancak daha çok ABD teknolojisi kullandığı için bu ülkeye sıkı sıkıya bağlıdır. 2000 yılında Başkan Bill Clinton, Çin'e yapacağı büyük bir Phalcon hava erken uyarı sistemi satışını iptal etmesi için İsrail'i zorladı. Ve dikkat edin, lobi herhangi bir şey yapmadı; lobinin gıkı çıkmadı.

2005 yılında bu kadar ağır olmayan yeni bir anlaşmazlık çıktı: İsrail, Çin'e uçaksavar füzeleri satmıştı; Çin bu füzelerin yenilenmesini istedi ve bunun için İsrail'le sözleşme yaptı. Ancak Pentagon İsrail'in Çinlilerin askeri kapasitelerini artırmasını istemedi. Böylece tam bir çatışma çıktı. Bu sözleşme İsrail için ekonomik bakımdan önemliydi ve ABD buna izin vermeyecekti. Sorun Pentagon'un İsrail'deki muhatabıyla ilişki kurmayı reddetmesi noktasına vardı. Yaptırımlar uygulandı. Pentagon görevlileri İsrail'in satışları engelleyecek yasalar çıkarmasını ve ABD'ye bir özür mektubu yazılmasını istediler, ki bu mektup yazıldı.

Sonunda sorun kısmen giderildi, ancak bu İsrail için küçük bir olay değildi.[10] Lobi bütün bunları biliyordu, fakat hiçbir şey yapmadı. Lobi bu tutumun ABD iktidarıyla karşı karşıya gelmekten daha iyi olduğunu biliyordu. ABD iktidarıyla birlikte çalışabildikleri ya da ona yakın olabildikleri sürece sesleri yüksek çıkıyordu ve hallerinden memnundular. Fakat aptal değildirler; ABD iktidarının karşısında yer almazlar. Böylece geri adım attılar. Bu en dramatik olaylardan biridir. Çarpıcıdır, ancak İsrail basınını haftalarca meşgul etmesine rağmen burada bir haber olarak bile yer aldığını sanmıyorum.

ACHCAR: Bu bence çok önemli bir nokta. Yani, ABD dış siyasetinin ardındaki başlıca etken kesinlikle İsrail yanlısı lobi değildir. İsrail yanlısı lobiye belirleyici önem atfetmek, gayet yaygın olan fantazmagorik bir siyaset anlayışıdır. Elbette Arap ülkelerinde buna çok inanılır, ancak bunu bütün dünyada, hattâ ABD'de bile görebilirsiniz. Özellikle insanlar ABD dış siyasetinin denetiminde olduğu iddia edilen bir "Yahudi lobisi"nden söz ettiklerinde, bunun arkasında genellikle biraz anti-Semitizm vardır. Aslında bu her şeyi tepetaklak etmektedir: İsrail'in ABD siyasetini yönettiğine inanmak, kuyruğun köpeği salladığına inanmaktır. Petrol lobisinin on yıllardır ABD dış siyasetinin yönlendirilmesi bakımından, aklınıza gelen her türlü İsrail lobisine kıyasla çok daha güçlü olduğunu ve bu durumun 1930'lardan, 1940'lardan beri değişmediğini ABD dış siyasetini inceleyen her öğrencinin bilmesi gerekir. ABD ile İsrail arasındaki ilişkilerin evriminin incelenmesi de bunu doğrular. Daha önce de belirtildiği gibi, İsrail'in stratejik değeri 1960'ların ortasından itibaren öne çıktı. Kuşkusuz, 1967 savaşı önemli bir dönüm noktasıydı,

ancak halen var olan bir trend içinde bir dönüm noktasıydı. Peki bu trendin arkasında ne vardı? Esas sorun, ilerici Arap ulusalcılığının yükselmesiydi. Bu ulusalcılık ABD'yi Suudi krallığından çıkarmayı başardı. Washington doğrudan askeri varlığını kaybetti. Ve hatırlayın, o sırada lojistik otuz yıl sonraki lojistik değildi. O sırada birlik sevkiyatını 1990'daki gibi hızlı biçimde gerçekleştiremiyorlardı. Bu yüzden ABD'nin bölgeden çıkarılması, Suudi krallığındaki petrol üretim bölgesinin ortasında bulunan Dhahran'daki başlıca askeri üssünü sökmek zorunda kalması, gerçekten de ağır bir darbe olarak algılandı. Bundan sonra ABD bütün Ortadoğu'da zemin kaybetti ve Arap ulusalcılığının yükselişiyle yüz yüze geldi. Üstelik tam da o sırada Irak, Cezayir ve daha sonra Libya gibi petrol üreten bazı ülkelerde Arap ulusalcıları yönetimi ele geçirdiler. Bütün bunlar İsrail'i ABD için bir tür bekçi köpeği ya da ABD güçlerinin temsilcisi olarak çok önemli hale getirdi. Ve elbette, 1967 savaşında İsrail çok bilinçli biçimde ABD'nin dünyanın bu bölümündeki belli başlı iki düşmanının, Mısır'daki Nasır hükümeti ile 1967'de Baas Partisi nin sol kanadı tarafından yönetilen Suriye hükümetinin zayıflatılması çabasında rol oynadı. O sırada Suriye, Washington tarafından bir tür ikinci Küba olarak görülüyordu, çünkü Baasçı solcular pek çok Marksist ifade kullanıyorlardı.

CHOMSKY: Bu noktada Irak'la bağlantıları neydi?

ACHCAR: Suriye'de sol hizip 1966 ile 1970 arasında iktidardaydı. Fakat Irak 1967'de Baasçılar tarafından yönetilmiyordu. Baasçılar Irak'ta Şubat 1963'te iktidara geldiler; aynı yılın Kasım ayında indirildiler, ancak 1968'de tekrar iktidara geldiler. 1967 savaşı ol-

duğunda, Suriye ve Mısır dünyanın bu bölümünde ABD'nin iki büyük ve öncelikli düşmanıydı. Ve İsrail bu iki ABD düşmanını yenilgiye uğratarak ne kadar değerli olduğunu kanıtladı.

Aslında 1967 savaşı İsrail'in ABD için stratejik bir değer olarak oynadığı rolün iyi bir örneğidir. İsrailli ilericiler, İsrail'in "ABD'nin uçak gemisi" olduğunu söylüyorlardı.. Bu formül karikatürden başka bir şey değil elbette, ama gene de şimdiki ilişkinin türü hakkında bir şey söylüyor. Gene de İsrail çıkarları ABD çıkarlarıyla tam olarak çakışmamıştır. Bunu 1967 savaşında İsrail Ürdün'ün yönetimindeki Batı Şeria'yı işgal edip fethettiği zaman gördük. İsrail'in Batı Yakası'nı ele geçirmesinde hiçbir özgül ABD çıkarı yoktu; tam aksine, Batı Şeria, Batı sisteminin ve bizatihi ABD'nin sadık müttefiki olan Ürdün krallığının bir parçasıydı. Böylece 1967 savaşı tam bir çıkar birliği olmaksızın gerçekleşen yakın ilişki ve çıkar yakınlaşması örüntüsünü ortaya koyan iyi bir örnek oldu. İsrail davranışı ya da İsrail talepleri ya da ricaları, ABD'nin bölgedeki toplam çıkarlarıyla ve ayrıca ABD'nin istikrarı genellikle İsrail'in davranışları yüzünden tehdit altına giren bölgedeki müttefiklerinin istikrar gerekleriyle çatıştığı her noktada, zaman zaman ayrılık noktaları öne çıktı. Suudiler ile İsrailliler arasında gördüğünüz rekabet türünün ardında yatan da budur.

Noam'm Suudi krallığının 1967'de Mısır'ın yenilgisi karşısında duyduğu mutluluk hakkında söyledikleri, Nasır ın Yemen'de Suudi krallığına karşı doğrudan savaşa girdiği dikkate alınırsa, tartışma götürmez. Yemen iç savaşında da ayrı tarafları destekliyorlardı. Mısır'ın 1967'de İsrail karşısında uğradığı yenilgi Mısır'ın Yemen'deki yenilgisinin de işareti oldu: Nasır oradaki birliklerini çekmek zorunda kaldı. Ve bundan kısa süre sonra, 1970'lerde Suudi krallığının rolü muazzam biçimde güçlendi.

1970'te, önce Nasır'ın öldüğüne, Nasırizm'in sona erdiğine ve Arap ulusalcılığının iflas ettiğine; ardından 1973 Arap-İsrail savaşından sonra petrol fiyatlarının yükseldiğine ve bu gelişmelerin Suudi krallığına çok daha önemli bir ağırlık kazandırdığına tanık oldunuz. Suudiler ve İsrailliler, her iki tarafın özel gündemine göre ABD siyasetinin yönelimini şu ya da bu biçimde etkilemek için bir tür rekabete girdiler. Dolayısıyla Suudiler ile İsrail devleti arasında, ortak bir sistemin parçası olmalarına rağmen bir ölçüde gerçek bir rekabet vardır. Bu biraz da ABD içindeki lobiler çatışmasını andırır; aslında bu aynı lobicilik sisteminin parçasıdır, çünkü Suudiler ve İsrailliler ABD siyasal sistemi içinde önemli bir içsel baskı gücüne sahiptirler.

İSRAİL VE ABD ÇIKARLARI

SHALOM: İsrail yanlısı lobi üzerine öne sürdüğünüz görüşlere karşı sık sık ortaya atılan iki karşı görüşü belirtmeme izin verin. Bir karşı görüş, ABD'nin İsrail/Filistin konusunda, bir Filistin devletinin kurulması lehine uluslararası mutabakatı yıllarca engellediğini ve tam da bu mutabakat başarısızlığının bölgede istikrarsızlığa neden olduğunu söylemektedir. Bu durumda İsrail, istikrarın sağlanması bakımından ABD'nin bir müttefiki olmaktan çok bir istikrarsızlık kaynağı değil midir? İkincisi, İsrail'ın ABD'yi temsil eden bir güç olduğundan söz ettiniz, ancak 1991'de Körfez Savaşı'nda ve şimdi de Irak'ta ABD İsrail'le çok yakından özdeşleştirilmesinin aslında bir yükümlülük olduğunu biliyordu. Dolayısıyla Körfez Savaşı nda müttefik olarak Suriye birliklerini getirebildiniz, Mısırlıları getirebildiniz, bir Arap gü-

cünü ya da dış gücü getirebildiniz, ancak müttefik olarak getiremediğiniz bir ülke oldu, o da İsrail idi.

CHOMSKY: Bence doğru, ancak bunun farklı bir soruyla ilgili olduğunu düşünüyorum: İstikrarı korumanın *doğru yolu* nedir? İstikrarı korumanın bir yolu, barış ve adalet yönünde hareket etmeye çalışmak ve insanların meşru ihtiyaçlarını vb. karşılamaktır ve daha sonra, evet, gerilimi düşürürsünüz. İstikrarı korumanın öteki yolu, demir yumruktur. Ve burada hangi yolu izlemek istediğiniz sorusu ortaya çıkar. Aynı şeyi ABD'deki yoksul mahalleleri için de söyleyebilirsiniz. Şiddet, suç, uyuşturucu vb. sorunları ele almanın bir yolu, kentleri yaşanabilecek yerler haline getirecek toplumsal siyasetler uygulamaktır. Öteki yol, muazzam sayıda insanı hapse atmak ve şiddet uygulayan bir polis sistemi kurmak vb.dir. İstikrarın nasıl korunacağına ilişkin seçenekler bunlardır. ABD genel olarak, sadece Ortadoğu'da değil, kendi içinde de sertlik yöntemini seçmiştir. Dolayısıyla bütün bu görüşlerin doğru bir mantığa dayandığını ve bunun tam da istikrarı korumak için araç seçimi sorunuyla ilişkilendirilmesi gerektiğini düşünüyorum. İktidar sistemleri çoğu kez şiddet yaklaşımını seçerler. Onlar için bu daha kolaydır. Vergilerle, programlarla vb. insanların ihtiyaçlarını karşılamayı seçtiklerinde maliyet öderler. Polis oldukça ucuzdur. Ve aynı şeyin uluslararası sahnede de geçerli olduğunu düşünüyorum. O halde, evet, bunun kötü bir karar ya da buna benzer bir şey olduğunu söyleyebilirsiniz. Ancak kötü olması, onun bir karar olmadığı anlamına gelmez.

ACHCAR: İsrail'in öneminin ABD çıkarları açısından başka is-

tikrar ya da istikrarsızlık etkenlerine bağımlı olduğunu da eklemek gerekir. İsrail sadece etken değildir. Örnek vermek gerekirse, Filistin gerilla hareketi ABD'nin bölgesel hegemonyasına yönelik önemli bir istikrarsızlık ve tehdit etkeni haline geldi; önce 1970te ezildiği yerde, Ürdün'de, daha sonra Lübnan'da. Ve bu ABD için büyük bir kaygıydı. Bir Filistin devleti yaratarak bununla başa çıkmak mümkün değildi. Bu devlet ya herhangi bir şeyi çözmeyecek saf bir Bantustan* olacaktı ya da terörist bir tehdit ve tehlikeli bir düşman olarak görülen Filistin hareketine teslim edilecekti. Bu, müttefik İsrail'e baskı yapmak için uygun bir zaman değildi.

Olaylara bu açıdan bakacak olursanız, 1960'ların ortasından sonra ABD'nin İsrail'e yaptığı en ciddi baskının, baba Bush yönetimi sırasında, 1991'de gerçekleştiğini görürsünüz. Neden? Çünkü o sırada ABD'nin Ortadoğu'daki doğrudan askeri varlığı yeniden kuruluyordu. Bu durum 1960'lardan itibaren İsrail'in artan öneminin ardında yattığını söylediğim etkenin tersine dönmesiydi. O sırada İsrail'de varoluş sorunu çevresinde dönen endişe dolu tartışmalar olduğunu görürsünüz: Bölgede askeri varlığını yeniden oluşturduğu ve Irak savaşında bizi kullanmadığı için ABD nezdinde stratejik önemimizi kaybediyor muyuz? Irak'a karşı 1991 savaşında ABD gerçekten de İsrail'e karışmaması için baskı yaptı. Ve bu durum İsrail'deki Siyonist çevrelerde ABD'yle stratejik ilişki konusunda esaslı endişelere yol açtı. O sırada baba Bush yönetimi bölgede istikrarı sağlama ve ABD hegemonyasının sağlam biçimde yeniden kurulduğunu kesinleştir-

*) Bantustan: Şimdiki adı Namibya olan Güney Afrika ve Güney Batı Afrika'da, Siyah Afrikalıların yaşadığı yirmi kabile bölgesine verilen isimdir. Bu kabilelerin on tanesi Güney Afrika'da, diğer on tanesi de Güneybatı Afrika'da bulunur. Buralarda yaşayan insanlar aynı etnik kimliğe mensupturlar. (Ç.N.)

me ihtiyacı duyuyordu. "Yeniden kurmak" aslında uygun bir ifade değil; ABD bölgesel hegemonyası daha önce asla 1990-1991'deki düzeye ulaşmamıştı; daha önce karşınızda çeşitli dengeleyici güçler vardı: Sovyetler Birliği, Arap ulusalcılığı vb. Bu yüzden ABD daha yeni kazanmış olduğu tek kutuplu hegemonyayı istikrarlı hale getirmek istiyordu.

İşte bu noktada baba Bush yönetimi Barış Süreci denilen gemiye binmek için sağcı Likud Partisi'nin önderliğindeki İsrail hükümetinin kolunu büktü. Müzakereler Madrit'te, 1991 Ekim'inin sonunda başladı. Daha sonra İsrail ile onun büyükbabası ABD arasında bir yüksek gerilim dönemi yaşandı.

On iki yıl sonra oğul Bush bir ölçüde aynı niyeti yansıtan ifadeler kullandı. 2003 Irak işgalinin hemen ertesinde, yönetimin Irak'ı denetim altında tutmanın kolay bir görev olacağını düşündüğü bir sırada, Başkan, İsrail'in barışın gerçekleşmesi için gerekli olan tavizleri vermesini sağlamak ya da o sırada çökmüş olan Oslo sürecinin dinamiklerini yeniden harekete geçirmek amacıyla, kendi "Yol haritası"nı desteklemesi için İsrail'e baskı yapmak niyetinde olduğunu gösterdi. Ancak yönetimin Irak'ta karşılaştığı bataklık İsrail'e baskı yapmasını engelledi. Aynı anda iki hedefi izleyemezdi ve İsrail başbakanı Ariel Şaron üzerindeki baskıyı artırırken, Irak'taki artan sorunla ilgilenemezdi. Ve Bush yönetimi artık bölgedeki hegemonyasının gücüne ve istikrarına ilişkin güvenini de kaybetmektedir. Endişelenme sırası bu kez ABD siyasetini belirleyenlere gelmiştir: Bu bölgede geleceğimiz nedir? Büyük bir yenilgiye mi uğramaktayız? Eğer öyleyse, bu yenilgi ne kadar kötü olacak? Ve görüşlerinden ötürü ağır bir baskı yaparak İsrailli müttefiklerin canını sıkma zamanı değildir. Böylece ABD hükümetinin bir tür istikrarlı ortamın gerektirdiği düşünülen ta-

vizleri vermesi için müttefiki İsrail'e baskı yapma isteğinin ölçüsü, kapsamlı bir koşullar bütününe, kapsamlı stratejik istikrar ve istikrarsızlık etkenlerine fazla bağımlı hale gelmektedir. Soruna İsrail'in dar prizmasından bakacak olursanız, Washington'un geniş bir resim tarafından belirlenen davranışını anlayamazsınız.

CHOMSKY: Gilbert, ne düşündüğünü merak ediyorum. Arap dünyasında, İsrail'in gücüyle ilgili efsane, insanların herhangi bir şey yapmalarını engelleyen bir tür savunma mekanizması oldu. Ne yapabiliriz? Bu soruyu hep işitiyor ya da okuyoruz. İsrail ABD'de halk diplomasisi ya da herhangi başka bir şey için gösterdiğimiz çabalara yer bırakmayacak ölçüde güçlü mü? Kaybetmek üzereyiz.

ACHCAR: İsrail'in gücü efsanesinin ideolojik bir işlevi var. ABD'yi sorumluluktan kurtarıyor. Ve bu özellikle Suudiler için mükemmel, çünkü şöyle bir açıklama yapabiliyorlar: Yahudilerle ve onların Washington'daki iğrenç nüfuzuyla savaşmak ve Amerikalı dostlarımızı kazanmaya çalışmak zorundayız. Ve ABD'de desteklememiz gereken müttefiklerimiz var." Bu görüş sayesinde ABD'yle yakın ilişkileri olduğu için suçlanmaktan kurtuluyorlar, çünkü ABD'nin sempatisini kazanmak için İsrailliler ile rekabet ediyorlar. Buradaki ideolojik işlev gayet açıktır.

CHOMSKY: Daha çok Arap entelektüellerini düşünüyordum.

ACHCAR: Bereket bütün Arap entelektüelleri belirleyici İsrail gücü görüşüne bağlı değil. Önemli bir kesim ABD'yi sorunun başlıca kaynağı ya da baş düşman olarak işaret edecektir.

(**CHOMSKY:** Sadece İsrail ajanlarından biri olacak değil mi yani?) Evet, ABD'nin baş düşman olduğuna inanan entelektüellerin oranı son yılların gerici ideolojik dinamikleri yüzünden azalmış olsa da.

SHALOM: Irak savaşına zemin hazırlanırken, solda, petrol şirketleri muhafazakar oldukları ve bütün bölgeyi ateşe vermek istemeyecekleri için savaşın petrol çıkarlarıyla yönlendirilmekte olmadığını, dolayısıyla İsrail adına hareket etmek dışında, ABD'nin savaşa girmesi için hiçbir mantıksal sebep olmadığını söyleyen bazı kişiler vardı. Bu, kuyruğun köpeği sallamasına ilişkin dramatik bir örnek.

ACHCAR: Bu yaygın bir görüş, ancak doğru olmadığı açık.

CHOMSKY: Gilbert'in söylediği şey ABD içinde de geçerli. Solun bazı kesimlerine kalırsa, ABD'yi temize çıkarabilir ve sorunu Yahudilerden kaynaklanıyormuş gibi gösterebilirseniz, gerçek iktidarla doğrudan yüzleşmeniz gerekmez. Edilgen olabilirsiniz. Aslında ABD benden yana, ama Yahudilerin peşinden gitmek zorundayız, diyebilirsiniz. Daha önce [birinci bölümde] değindiğim gizliliği kaldırılan Pentagon belgesinde söylenen de biraz bunu andırıyor: İnsanların önemli olmayan bir şey üzerinde odaklanmalarını sağlayabilirseniz, gerçekten çözülmesi güç sorunları ortaya koymazlar.

ACHCAR: Tarihin geleneksel bir özelliği bu, günah keçisi mekanizması.

SHALOM: Aynı suçlamayı sana yöneltenler var, Noam. Zorlu savaşın İsrail lobisinin gücüyle karşılaşmak olduğunu söylüyorlar. Ve sen İsrail lobisinin konu dışı olduğunu söyleyerek bu zorlu savaştan kaçınıyorsun.

CHOMSKY: Şu düşünceye bir bakalım. Buna göre ABD'de iki güç var: biri ABD hükümeti, öteki İsrail lobisi. Hangisinin karşısına çıkmak zor? Ciddi olabilir miyiz? İsrail lobisi hakkında her ne düşünürseniz düşünün hiç bir şey ABD hükümetinin gücüyle kıyaslanmaz.

ACHCAR: Ayrıca Noam hiçbir zaman İsrail yanlısı lobinin konu dışı olduğunu söylemedi.

CHOMSKY: Konuyla ilgili. Aslında, daha önce de söylediğim gibi, İsrail yanlısı gerçek bir lobi var ve bu lobiyi, yani entelektüel topluluğu bilmezlikten geliyorlar. Bu ciddi bir lobi. Kuşkusuz, karşısına çıkmak daha zor, çünkü açıkça ifade edilen bir görüşe karşı çıkmış oluyorsunuz. Bu görüş sizi öldürmez, ancak bir yalan ve iftira ve başka her şeyi kapsayan bir selle karşılaşırsınız. Fakat olağan İsrail lobisi olarak görülen şeye gelince, kimin umurunda? Böylece Karşı-Karalama Birliği (ADL)* sizin hakkınızda iğrenç yorumlar yazar. Önemi var mı? ADL ya da AIPAC'ın karşısına çıkmak neden zor olsun? Bunun bedeli ne? Hiçbir şey.

ACHCAR: Bu İsrail yanlısı lobi üzerinde odaklanan dikkatin ölçüsü ile petrol devleri üzerinde odaklanan dikkatin ölçüsü ara-

*) Anti-Defamation League (ADL): Merkezi New York'ta bulunan ve 1913 yılından beri faaliyetlerini sürdüren uluslararası bir Yahudi insan hakları örgütü. (Ç.N.)

CHOMSKY: Son yirmi beş yıldır ADL'nin nefret listesinin çok üst sıralarında yer aldım. Benim hakkımda ortalıkta dolaştırıp durdukları, iftiralarla dolu devasa bir dosya var ellerinde. Bunu biliyorum, çünkü yaklaşık yirmi yıl önce Alan Dershowitz'le[11] bir tartışma yapıyordum ve ADL bürosundan birisinin dosyayı ona verdiği sanılıyordu. Dosyanın üzerine, "Alan Dershowitz'e" diye yazılmıştı. Ancak dosyanın bir kopyası sızarak bana ulaştı. Çok komikti. Karşı-Karalama Birliği'nde sizin için de bir dosyaları vardır ya da hakkınızda iftira yayıyorlardır. Ne önemi var?

SHALOM: 1982'de New York City'de yapılan nükleer karşıtı devasa gösteri sırasında nükleer savaşa yol açması en muhtemel olay, yani İsrail'in o sırada Lübnan'ı işgal etmekte olduğu gerçeği hakkında sessiz kalındı.

CHOMSKY: Bu doğru, ancak bunun sebebi nükleer karşıtı hareketin güçlü önderlerinin İsrail'e âşık aynı liberal entelektüel topluluğun bir parçası olmasıdır. İsrail yanlısı lobinin parçası, gerçekten güçlü olan parçası, AIPAC değil, onlardır.

IV. Bölüm

"BÜYÜK ORTADOĞU"DA SAVAŞLAR

AFGANİSTAN

SHALOM: ABD'nin 2001'de Afganistan'a karşı savaşını nasıl değerlendiriyorsunuz?

CHOMSKY: Bence Afganistan'daki savaş son yılların en iğrenç suçlarından biri olarak tasarlandı. ABD, Afganistan'daki savaşa 5 milyon insanın açlığın kıyısına itilmesinin güçlü bir olasılık olduğu beklentisiyle girdi. Bu bir suçtu.

16 Eylül 2001'de, 11 Eylül'den beş gün sonra, *New York Times*'ta baş muhabir John F. Burns'ün bir öyküsü yer aldı. Şöyle deniyordu: Washington "akaryakıt ikmalinin kesilmesini, ... Afganistan'ın sivil halkına yiyecek ve başka ihtiyaç maddeleri sağlayan kamyon konvoylarının yok edilmesini talep etti."[1] Bunu okuduğumda bütün dünyanın ayağa kalkacağını düşündüm: 5 milyon insanın hayatta kalmak için muhtaç olduğu yiyecek konvoylarını durduruyorlardı.[2] Fakat kimsenin gıkı çıkmadı. ABD bombardımanı beklenirken, bütün yardım kuruluşları kendi çalışanlarını oradan çıkarmak zorunda kaldılar.[3] Bölgeden gelen yardım kuruluşu çalışanları durumun korkunç olduğunu söylüyorlardı. Bunu *New York Times*'ta okuyabiliyordunuz: Afganistan halkı bir nefes borusuyla yaşıyor ve biz bu nefes borusunu kesi-

yoruz, feryat ediyorlar.[4] Bombardıman başladığında, açlık tehlikesiyle karşılaşanların sayısı 7,5 milyona çıktı[5] ve yardım örgütleri bombardımanın durdurulması için yalvardılar.[6] Afganlar da feryat ediyorlardı. Aralarında önemli kişiler de vardı. Örnek vermek gerekirse, ABD'ye sempati duyanlardan, Afgan muhalefet lideri Abdül Hak, Anatol Lieven'le *Guardian*'da yayımlanan bir mülakat yaptı.[7] ABD bombardımanını acı bir dille kınıyordu. Güç gösterisi yapmak için bombaladıklarını, ne kadar çok sayıda Afganı tehlikeye attıklarını umursamadıklarını ve Taliban karşıtı Afganlıların Taliban'ı içeriden devirme çabalarını zayıflatmakta olduklarını söyledi.

Devrimci Afgan Kadınları Birliği (DAKB) gibi grupların Afganistan'daki savaşa güçlü biçimde karşı çıktıklarını, fakat hiç kimsenin dikkatini çekemediklerini de söylemeliyim. 24-25 Ekim 2001 günlerinde, bombardımanın üzerinden iki haftadan daha kısa bir süre geçmişken, Pakistan'ın Peşaver kentinde, bazıları Afganistan'ın içinden bazıları da Pakistan'dan gelen, aralarında önde giden Afganların, kabile önderlerinin ve başkalarının da bulunduğu yaklaşık 1500 kişi bir toplantı yaptı. Bu toplantı *New York Times*'ta ve başka gazetelerde yer alan çeşitli haberler sayesinde ABD'de de biraz duyuldu. Toplantıya katılanlar her şeyi tartıştılar ve çeşitli konularda anlaşamadılar. Fakat tek bir konuda oybirliği sağladılar: Bombardımanı durdurun.[8] Bu karar basında yer aldı, ancak bombalama devam etti.

Neyse ki açlık olmadı. Ne olduğunu bilmiyoruz, çünkü hiç kimse durumu incelemiyor. Kendi suçlarınızı araştırmıyorsunuz. Ama, evet, 5 milyon kişinin ölmesiyle sonuçlanmadı. Şükürler olsun. Ancak bu yapılan işin makul olduğunu kanıtladı mı? Hayır. Bu söz konusu bile olmaz. Sovyet lideri Nikita

Kuruşçev'in 1962'de Küba'ya füze yerleştirmekte haklı olduğunu, çünkü bu olayın nükleer bir savaşa yol açmadığını da söyleyebilirsiniz. Ancak nükleer bir savaşın çıkmaması, onun nükleer savaş tehlikesi yaratmasını haklı çıkarmıyordu. Eylemleri gerçek sonuçlar temelinde değil, muhtemel sonuçlar temelinde değerlendirirsiniz. Bu en temel yaklaşımdır.

Olgular gayet açık. Örnek vermek gerekirse, o sırada Harvard'ın önde giden Afganistan uzmanı Samina Ahmed en saygın yayın organlarından biri olan *International Security*'de bir makale yayımladı. Şöyle diyordu: "İnsani yardım ABD askeri saldırılarıyla kesintiye uğradığı için, milyonlarca Afgan büyük bir açlık tehlikesiyle karşılaştı."[9] Ancak 5 milyon kişiyi, daha sonra bizzat yaptıkları değerlendirmeye göre 7,5 milyon kişiyi açlık tehlikesiyle yüz yüze getirebilecek eylemlere kalkışmanın ahlaki sonuçlarının idrak edilmediği görülmektedir. Bu kesinlikle şok edici bir durumdur.

11 Eylül'den birkaç gün sonra yiyecek ikmalinin kesilmesinden ayrı olarak, Ekim ayının başlarında ne olduğu pek anlaşılmayan çeşitli manevralar yapıldı. ABD Usame bin Laden'in kendisine teslim edilmesini istedi ve Taliban onun belki bir İslam ülkesine teslim edilebileceğini söyleyerek bazı hamleler yaptı. Çeşitli seçenekler müzakere edilmiş olabilir.

ACHCAR: Taliban uluslararası hukuk açısından gayet duyarlı bir görüş sundu. ABD'den kanıtlarıyla birlikte resmen suçluların iadesi talebinde bulunmasını istedi. Taliban şefi Molla Ömer, bize kanıtları ulaştırın, biz de onu size teslim edelim, dedi.

CHOMSKY: Çok doğru. Bize kanıtları verin, düşüneceğiz, dedi-

ler. Bır hükümetten hiçbir kanıt olmaksızın birılerini teslim etmesini istemek görülmemiş bir şey. İran'ın şöyle dedığini düşünün: "George Bush'u bize teslim edin." Kimse dinler mı? Tuhaf olan bu. Washington'un kanıtları vermemesinin nedenlerinden birini artık biliyoruz. Ellerinde kanıt yoktu. Haziran 2002'de Afganistan'ın bombalanmasından yaklaşık sekiz ay sonra FBI başkanı Robert Mueller 11 Eylül'e kimin karıştığı konusunda ilk kez basına bilgi verdi. FBI bilmiyordu. Bütün istihbarat örgütlerinin üzerinde çalıştığı, muhtemelen dünyanın en etkin soruşturması hakkında söyleyebildiği tek şey şuydu: Komplonun Afganistan'da tezgahlanmış olabileceğine, ancak planlamanın ve uygulamanın Birleşik Arap Emirlikleri ve Almanya'da kotarıldığına inanıyoruz.[10] Sekiz ay sonra somut kanıtları yoksa, bu, Ekim 2001'de ellerinde hiçbir şey olmadığı anlamına gelir. Sekiz ay sonra kuşkuları vardı. Bu kuşkular muhtemelen doğrudur, ben de aynı kuşkulara sahibim. Ancak bunlar birılerini teslim etmek için gerekçe olamazdı. Daha sonra Bush ünlü demecini vererek teröristleri barındıran ülkelerin bizatihi terörist devletler olduklarını ve bunlara terörist muamelesi yapmak zorunda olduklarını vb. söyledi. Başkalarına uygulanması halinde bu teorinin nasıl sonuçlar vereceğini düşünün! Fakat tek talepleri şuydu: Usame bin Laden ve adamlarını kanıt olmaksızın teslım edin. Suçluların iadesiyle ilgili kurallardan söz etmeyin, çünkü bunu hak etmiyorlar. Savaşın tek nedeni buydu.

Afganistan'ın bombalanmasından sonraki üç hafta içinde İngiltere Genel Kurmay Başkanı Amiral Sir Michael Boyce şunu ilan etti: "Yapılmakta olan baskı, bu ülkenin halkı, yönetim değişene dek bu baskının süreceğini bizzat anlayana kadar sürdürülecek."[11] Dikkat edin, uluslararası saldırganlık demeseniz bile,

en dar tanımıyla bu kesinlikle terörizmdir: Kendi hükümetinizi başınızdan atana kadar sizi bombalamaya devam edeceğiz.

Ardından, ABD'nin Taliban'ın takibi sırasında daima insani bir amaçla hareket ettiği hikayesi geldi. Ancak böyle değildi. Sadece üç hafta süren bombardıman bunun ilk ipucuydu. Savaşın gerçek nedenleri neydi? Muhtemelen, Abdül Hak'ın dediği gibi, ABD'nin güç gösterisi, "patron biziz" gösterisi.

ACHCAR: Bush yönetimi 11 Eylül'e tepki göstermek zorunda kaldı ve kendi aralarında tartıştılar: Irak önce mi, yoksa sonra mı? Afganistan'a öncelik verildi, çünkü el-Kaide burada üsleniyordu ve ABD kamuoyu tarafından el-Kaide'ye tepki gösterilecek arena olarak daha iyi anlaşılacaktı. Afganistan 11 Eylül'ün suçlusu olarak tasarlandı. Dış görünüşe bakılırsa, ABD siyasetlerini belirleyenlerin el-Kaide şebekesini yok etmeyi istemeleri için ciddi gerekçeleri vardı, kuşkusuz.

Öykünün geri kalan kısmını anlamak için, her şeyden önce, Afganistan'a girme sebeplerinin *ne olmadığını* açıklayarak başlamak gerektiğini düşünüyorum. ABD'nin Afganistan'dan geçecek boru hatları inşa etmeyi tasarladığına dair açıklamalara önem vermiyorum. Savaş gerekçesinin su olduğunu iddia edemezler. Gerçek şudur ki, ABD Afganistan'ı Irak'ı denetlemeye çalıştığı tarzda denetlemeyi planlamadı ve şimdi de böyle bir planı yok. Bu önemli ayırım her ülkede ABD askeri yerleşiminin çok farklı büyüklüklerinde görülebilir. Irak'ta Afganistan'dakinden on kat daha fazla ABD askeri var. Oysa Afganistan'ı denetim altına almak için yapacağınız ciddi bir girişimde Irak'ı denetim altında tutmak için gerekli olandan daha çok askeri birliğe, ve belirtmek gereksiz, Irak'a fiilen yerleşmiş olandan çok daha fazla askere ih-

tiyacınız olacaktır. Afganistan'ın coğrafyası, büyüklüğü ve karmaşıklığı nedeniyle daha fazlasına ihtiyacınız var. Bu nedenle Afganistan'da ABD başkentin denetimini NATO müttefiklerine havale etti, çünkü başkent onu gerçekte ilgilendirmiyordu. Washington ülkenin stratejik konumu yüzünden Afganistan'daki üslerini muhafaza etmek istiyor. Ülkenin tamamını denetlemek gibi bir niyeti yok. Bu önemli bir ödül, kendi başına önemli bir gayrı menkul parçası değil. Aslına bakılırsa, 11 Eylül'ün ve Afganistan savaşının yarattığı ideolojik çerçeve sadece Afganistan'da değil, stratejik bakımdan çok daha önemli olan Orta Asya'da da doğrudan bir askeri varlık oluşturma fırsatı sağladı. Kırgızistan ve Özbekistan gibi, ABD'nin 11 Eylül'den sonra hava üssü kurduğu ülkeler eski Sovyetler Birliği'nin merkezinde yer almaktadır. ABD'nin Kafkasya'yla ilişkisini de buna eklerseniz, Washington'un sadece petrol değil, özellikle doğal gaz açısından önemli bir hidrokarbon kaynağı olan Hazar Havzası çevresinde askeri bir mengene oluşturma çabası içinde olduğunu görürsünüz.

En önemlisi, petrolle ilgili olmayan çok önemli bir stratejik görüş vardır. Buna göre, Afganistan ve daha çok Orta Asya, jeopolitik açıdan Avrupa Rusya'sından Çin'e kadar uzanan büyük kara parçasının orta yerinde bulunmaktadır ve 1990'ların başından beri Çin ile Rusya arasındaki artan askeri işbirliği, bu konuda fazla konuşmasalar da ABD siyasetini belirleyen kişiler için önemli bir konu olmuştur ve önemli olmaya devam etmektedir. Bu kaygı aslında artış göstermektedir. Ağustos 2005'te Rus ve Çin silahlı kuvvetleri ortak askeri manevralar yaptılar. Bu görülmemiş bir olaydır. Dolayısıyla ABD'nin bu bölgenin orta yerinde askeri varlık göstermesi stratejik bakış açısından olağanüstü önemlidir. Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin 11 Eylül'den

sonra ABD'nin bölgeye müdahalesini önleyemeyeceğini anladı, çünkü ABD oraya girme arzusunu çok güçlü biçimde ifade ediyordu ve bu girişimi ABD halkına "terörle savaş" adına satmak gibi ideolojik bir gerekçeye sahipti. Üstelik yerel despotlar da ABD'nin varlığını hoş karşılıyorlardı. Bu durum Bush yönetimini çok güçlü bir konuma getirdi. Ruslar bu ABD hamlesine açıktan karşı çıkamazlardı. Böylece Putin gerçek düşüncelerini saklayarak hasarı sınırlamaya, onu telafi etmeye çalıştı. Ancak hiçbir şey elde edemedi. Bush, ABM (Anti-Balistik Füze) antlaşması[12] ya da başka bir konuda Rusya'ya hiçbir taviz vermedi. Bunun üzerine Moskova, arka bahçesindeki ABD faaliyetlerine karşı çabalarına yeniden başladı ve ABD üssü konusunda Özbekistan'ın yakınlarda aldığı ters tutum [13] ABD için gerçekten de önemli bir engel oldu. Bunu şimdiki halde Çin-Rus ittifakının ana çerçevesini oluşturan ve eski Sovyet Orta Asya cumhuriyetlerinin çoğunu, gözlemci olarak da İran, Pakistan ve Hindistan'ı kapsayan Şanghay İşbirliği Örgütü istedi.

CHOMSKY: Şanghay İşbirliği Örgütü, Asya Enerji Güvenlik Ağı'na paraleldir. Ve ABD'nin karşısında yer almak için, Orta Asya'yı hedefleyen NATO tarzı bir tür örgüte dönüşmekte olduğu görülüyor.

ACHCAR: Dış görünüşe bakılırsa, bu örgütün başlangıç noktası Washington'un perspektifinden bakıldığında kusursuzdu. Örgüt terörizme karşı savaşın bir parçasıydı. Ama gerçekte, Rusların ve Çinlilerin kendi bölgelerine yönelik ABD akınlarına ve kendi ikmal hatlarına yönelik tehditlere karşı birleşme çabalarına bir çerçeve sağlıyordu. Washington'un bakış açısından Afga-

nistan'ın asıl değeri stratejik konumudur; bunun ötesinde hiçbir şey önemli değildir. Kuşkusuz, Bush yönetiminin tam bir başarısızlığa uğradığı el-Kaide sorunu da önemlidir, çünkü en fazla aradıkları kişilerden birini hâlâ ele geçiremediler.

CHOMSKY: El-Kaide'nin bütün dünyaya kanser gibi yayılmasını sağladılar.

ACHCAR: Çok doğru.

11 EYLÜL'E GÖSTERİLEN TEPKİ

SHALOM: O halde ABD 11 Eylül'e nasıl tepki göstermeliydi?

CHOMSKY: Bu büyük bir suçtu, değil mi? Bir suçu nasıl ele alırsınız? Önce suçluların kim olduğunu bulmaya çalışırsınız, daha sonra onları yakalar ve adalete teslim edersiniz. Kim olduklarını anlayana kadar onları yakalayamazsınız. Dolayısıyla ilk adım kim olduklarını bulmaya çalışmaktır. Dediğim gibi, bunu asla yapmadılar. Sekiz ay sonra komplonun muhtemelen BAE'nde (Birleşik Arap Emirliği) ve Almanya'da hazırlandığını ve uygulandığını söylüyorlardı. Bu durumda onları yakalamak için aramanız gereken yer oralarıydı. Fakat her durumda ilk adım bunu kimin yaptığını bulmak ve bu konuda bazı bulgulara ulaşmaktır. Usame bin Laden hakkında bulgulara sahip olduğunuzu düşünelim (bunun doğru olduğunu farz ediyorum). Bu durumda onu yakalamanız gerekir. Nasıl? Suçluların iadesini sağlayarak.

Bunun bir yöntemi var. Bu konuda önümüzde bir örnek bulu-

nuyor. Venezuela en kötü şöhretli uluslararası teröristlerden biri olan Luis Posada Carriles'in iadesi için uğraşıyor. Carriles, 1976'da bir Küba uçağının havaya uçurularak yetmiş üç kişinin ölümüne yol açan olaya karıştığı için Venezuela'da aranıyor. Pek çok başka terörist eyleme de katılmış. Nikaragua onu Kontra savaşına katmaya çalışmış olmalı. 1985'te bir Venezeula hapisanesinden mucizevi biçimde kaçışından sonra ABD onu El Salvador'daki Ilopango Hava Üssü'ne gönderdi. Orada, 11 Eylül'dekinden çok daha fazla insanın ölmesine yol açan büyük bir uluslararası terörist savaşı, Kontra savaşını desteklemek için başlatılan Oliver North operasyonunda çalışıyordu. Dolayısıyla burada, yakın zaman önce ABD'ye sığınmayı başarmış önemli bir uluslararası terörist söz konusu ve Venezuela suçluların iadesi kuralının uygulanmasını istiyor. Yöntem budur. Ancak burada bir sorun var: ABD onu iade etmeyecek. Muhtemelen onu mutlu bir hayat sürmesi için Florida'ya, arkadaşı Orlando Bosch'un yanına gönderecekler. Orlando Bosch'un Cubana'nın bombalanmasına katıldığı sanılıyor ve FBI tarafından otuz kadar terörist eyleme katılmakla suçlanıyor. FBI ve Adalet Bakanlığı Bosch'un Amerikan güvenliğine yönelik bir tehdit oluşturduğu için sınır dışı edilmesini istedi. George (baba) Bush, bu vakada, başkanlık yetkilerini kullanarak onu bağışladı. Şımdi George W. Bush'un Afganistan konusunda ilan edilmiş doktrınini hatırlayın: Teröristleri barındıran devletler terörist devletlerdir ve bu şekilde muamele görmelidirler. Madem öyle, George W. Bush'a göre, hava kuvvetleri gidip Washington'u bombalasın o zaman. Peki, doğru yöntem nedir? Doğru yöntem, Venezuela'nın yapmaya çalıştığı ve Küba'nın yapmaya çalışmış olduğu şeydir: Onların suçlu olduklarına dair sağlam kanıtlar toplamak ve daha sonra suçluların iadesi için başvurmak. Bin Laden

örneğinde hiç kimse bu türden kanıtlar istemezdi; bunun yerine suçluların iadesi için bazı makul gerekçeler sunulur ve Taliban'a el-Kaide üslerini yok etmesi için baskı yapılırdı. Bu yöntem gayet iyi işleyebilirdi. Denemeden bilemezsiniz. Eğer işlerse, ne ala; eğer uluslararası tipte bir operasyon haline gelirse, ne ala; o zaman uluslararası tipte bir operasyon örgütlersiniz.

SHALOM: Uluslararası bir askeri operasyon?

CHOMSKY: Eğer gerekiyorsa, ancak bu son çaredir. Herhangi bir suç eyleminde olduğu gibi, önce bir polis soruşturması ve bir polis operasyonu aşamalarından geçersiniz.

ACHCAR: BM Güvenlik Konseyi ABD'ye hizmet sunarak bir karar tasarısını oyladı. İnsanlar kanıt bile istemiyorlardı, ABD'nin isteğiyle harekete geçmeye hazırdılar. Ve geçeceklerdi de: BM Sözleşmesi'nde, devletleri Güvenlik Konseyi'nin aldığı kararlara itaate zorlamak için elinizde her türlü önlem var.

CHOMSKY: Aslında Taliban'ı zorlamanız gerekmeyebilirdi. Kanıtlayamazsınız ama, bunu yapabileceklerini gösteren bazı işaretler veriyorlardı. Ancak ABD bu işaretleri incelemek istemedi, çünkü bombalamak istiyorlardı.

SHALOM: O sırada Afganistan üzerinde Güvenlik Konseyi yaptırımları vardı.

CHOMSKY: Evet, başka nedenlerden ötürü. Ancak Taliban iade meselesini düşüneceklerini gösteren bazı tavırlar sergiledi. Bun-

ların ne kadar ciddi olduğunu ya da ne düşündüklerini tam olarak bilmiyoruz, çünkü ABD bunu duyurmaz. Ancak, doğrudan ABD'nin değil Güvenlik Konseyi'nin de atabileceği pek çok adım vardı, ancak bazı kanıtlara sahip olmadığınız taktirde herhangi bir şey yapamazsınız. Aslında bu örnekte, muhtemelen kanıt olmadan da bunu yapabilirlerdi... Ancak doğru olan Venezuela'nın Posada Carriles olayında uygulamaya çalıştığı yöntemdir.

ACHCAR: Aslına bakılırsa, Washimgton'un davranışı söylemekte olduğumuz şeyi işaret ediyor: Esas kaygı aslında Usame bin Laden'i ele geçirmek değildi.

CHOMSKY: Ya da üsleri yok etmek, çünkü Taliban da bunu yapabilirdi. El-Kaide'nin varlığı Taliban'ı pek de mutlu etmiyordu. Aslında, 1998'e kadar Taliban ile Usame bin Laden arasındaki ilişkiler biraz soğuktu. Nüfuz yarışına girmek istemiyorlardı. Clinton'ın Sudan ve Afganistan'ı bombalamasından sonra ilişkileri sıkılaştı. Clinton'm bombardımanı Taliban/el-Kaide ilişkisinin güçlenmesinden sorumludur.

ACHCAR: Ama o zaman bile, Afganistan'daki sözde Arap gerillaları, yani el-Kaide ile Afganlar, bu örnekte Taliban arasında var olan gerilimlere, düşmanlıklara ve antipati duygularına işaret eden pek çok haber vardı.

CHOMSKY: Biliyorsun, Abdül Hak dahil Afgan muhalefet liderleri Taliban'ı içeriden devirebileceklerini söyleyerek makul bir örnek vermişlerdi. Taliban'm çok yetersiz ve zayıf bir denetim sistemine sahip olduğunu o sırada anladıklarını artık biliyoruz. Ve bu

içeriden durumu tersine çevirebilirdi. Ancak ABD bunu istemedi.

ACHCAR: Ama sonunda olan da budur aslında. ABD, Afganistan'ı gerçekte işgal etmedi.

CHOMSKY: Doğru, savaş ağaları ve teröristlerden oluşan Kuzey İttifakı'nı kullandılar. Fakat Abdül Hak ve diğerleri Batı'nın onaylayacağı ölçüde, oldukça ciddi adamlardı. Taliban'ı içeriden yenilgiye uğratabilirlerdi. Bunu yapabileceklerini düşünüyorlardı, fakat ABD bunu istemedi.

ACHCAR: Doğru. Aynı şekilde Saddam Hüseyin'i de birilerinin içeriden devirmesini istemediler. Bu durumda Irak'ı denetim altına alamayacaklardı.

CHOMSKY: Tıpkı 1991'de Şii isyanının kazanmasına izin vermedikleri gibi.

ACHCAR: Irak'ta Washington bütün ülkeyi avucunun içine almak istedi. Fakat Afganistan örneğinde, sadece ülkede askeri bir varlık oluşturmak ve merkezi hükümeti desteklemek istediler.

CHOMSKY: Afganistan için her durumda pek çok alternatif seçenek vardı. Ancak yapılacak en kötü şey milyonlarca insanı açlık tehlikesiyle karşı karşıya bırakmaktı. Bu dehşet vericiydi. Doğrudur, 11 Eylül müthiş bir canavarlıktı. Daha kötü pek çok canavarlık da olmuştur, ancak bu olay yanlış insanlara karşı yapıldı. *Bizim* gibi insanlara bunu yapmazsınız, biz aynı şeyi *sizin* gibi insanlara yaparız. Tarih budur. Bunu örnekleyen pek çok

vaka vardır. İnsanları dehşete düşüren bir olaydan daha önce söz ettim, ancak yeri geldiği için bir kez daha tekrarlayacağım. Bu olay Sudan'daki el-Şifa ilaç fabrikasının bombalanmasıdır ve bu olayda 11 Eylül'dekinden muhtemelen on kat daha fazla insan öldü. Eldeki en iyi değerlendirmelere göre bu ilaç fabrikası ülke ihtiyaçlarının yarısını karşılıyordu ve yıkılması on binlerce çok yoksul insanın gerektiğinde tıbbi yardım alamaması ve ölmesi anlamına geliyordu.[14] ABD bu fabrikanın aynı zamanda kimyasal silah üretmekte olduğunu sandıklarını iddia etti. Belki öyleydi, belki değildi. Bunun konuyla ilgisi yok. Farz edelim ki, el-Kaide bazı silah üretim programlarına katılmış olabileceği düşüncesiyle Londra'da bulunan büyük bir kimya tesisini havaya uçurdu ve çok sayıda, hattâ yüz binlerce insanı öldürdü. Bu meşru mudur? Mantıksız bir durum.

11 Eylül'ün dehşet verici bir canavarlık olduğu doğrudur. Ne var ki tepkiye yol açan, canavarlığın dehşet verici olması değil, kurbanların niteliğiydi. Çok daha fazla sayıda insan Sudan'da ya da yüzyıllardır pek çok başka yerde bizim tarafımızdan öldürüldüğünde pek bir tepki olmadı.

BUGÜNKÜ AFGANİSTAN

SHALOM: Bugünkü Afganistan hakkında ne söylenebilir? Olumlu bir vitrin mi?

CHOMSKY: Vitrin değil. Afganistan'ın bugün daha iyi durumda olduğunu öne sürebilirsiniz. Esas soru bu değil. Afganların Taliban'ı bizzat devirmelerine izin verilmiş olsaydı, ki bunu

muhtemelen yaparlardı, Afganistan bugün daha iyi durumda olur muydu? Bir soru daha var. Hindistan'ı ele alalım: Bugün İngiliz hakimiyeti altında olduğu döneme kıyasla daha iyi durumda mı? Çok daha iyi durumda. İngilizler kovulduklarından beri, on milyonlarca insanı öldüren o muazzam kıtlıklar olmadı. Peki, Pearl Harbor'u her 7 Aralık'ta bu yüzden kutluyor muyuz? Çünkü, daha önce de belirttiğim gibi, Pearl Harbor beyaz adamı Asya'dan sürüp çıkaran bir dizi olaya yol açtı.

ACHCAR: Ne var ki Afganistan'ın şimdi daha iyi durumda olup olmadığı aslında çok tartışmalıdır. Bazı insan hakları örgütleri bile bunu sorguluyorlar. Çeşitli göstergeleri ele alabilirsiniz. Gerçek şudur ki, ABD'nin bu ülkeyi bütünüyle denetim altına alması gerekmediğinden dolayı, Taliban'ı devirmek için kendi yerine kullanabileceği güçlere başvurdu. Bunlar, kesinlikle Taliban'dan daha iyi olmayan Kuzey İttifakı savaş ağalarıydı. Aslına bakılırsa, Taliban'ın 1996'da ülkenin denetimini gayet kolayca ele geçirebilmesinin nedeni, tam da Afganların çoğunluğunun bu Kuzey İttifakı savaş ağalarından nefret etmesi ve onlara içerlemesiydi. Taliban Afganların en büyük ihtiyacını karşıladı: istikrar. Bu istikrar, elbette, çok karanlıkçı, çok geri bir köktenci ideoloji ve pratiğin ortaçağdakinden daha kötü bir türüyle birleşti. Ama gene de bir tür istikrar sağladılar. Taliban'ın iktidara gelişine ilişkin başlıca açıklama budur. Daha üstün askeri araçlara sahip oldukları için iktidara gelmediler. Aslında çok yetersiz biçimde silahlanmışlardı. Elbette, ABD'nin müttefiki Pakistan tarafından desteklendiler ve Washington'un hayır duasını aldılar, ki bunlar iki önemli güç kaynağıydı. Ancak, belirttiğim nedenden ötürü bir Afgan çokluğundan kabul gördüler. ABD'nin

şu anda yaptığı şey, 1989'da Sovyet birliklerinin çekilmesinden sonra ayakta kalan Necibullah rejiminin 1992'de çöküşünden sonra ülkeyi yöneten ve her türlü felaketin kaynağını oluşturan savaş ağalarını geri getirmekten ibarettir.

NATO birliklerinin yoğunlaştığı başkent Kabil'in Taliban yönetimine kıyasla daha iyi durumda olduğu söylenebilir. Ancak ülkenin geri kalan kısmına baktığınızda, sözde yeni parlamento gibi, savaş ağalarının denetimi altında olduğunu görürsünüz. Bu, adına demokrasi denebilecek her şeyin tam bir karikatürüdür. Demokratik içerikten yoksun ve ortaçağı andıran en geri güçler tarafından denetlenen parlamento benzeri kurumlar oluşturur ve buna demokrasi derseniz, bu bir alay konusu olur. Savaş ağaları artık ülkenin büyük bir bölümünü denetim altında tutuyorlar; devlet başkanı rolünü ve ülkenin dış görünüşünü ABD yardakçısı Hamid Karzai'ye bırakıyorlar, çünkü ABD böyle olmasını istiyor. İnsan haklarına gelince, ülke kesinlikle Taliban'ın yönetimde olduğu döneme kıyasla çok daha iyi durumda değil. Hâlâ İslami köktenci yönetimin tamamen gerici damgasını taşıyor. Pek çok bölgede kadınlar hâlâ aynı hoşgörüsüz baskı yüzünden acı çekiyorlar. Ve Afgan nüfusunun önemli bir kesimi için durum daha da kötüleşmiş vaziyette, çünkü Taliban tamamen gerici insanlardan oluşsa da, onlar en azından kendi kurallarına (çok gerici kurallar elbette) itaat ediyorlardı; oysa savaş ağaları, iktidarı tamamen keyfi biçimde kullanıyorlar. Kendi çıkarlarına hizmet eden her şeyi yaparlar. Uyuşturucu madde üretimini ele alalım. Taliban yönetiminde narkotik madde üretimi ve trafiği önemli ölçüde azaltılmıştı, fakat Afganistan tekrar "narko-devlet" denilen şeye dönüştü. Bu ülkenin olumlu bir vitrin olduğunu söylemek ancak gülünç olabilir. Bush yönetiminin Af-

ganıstan daki iç duruma pek aldırmadığı açıktır. Asla bu yoksul ülkeyi dönüştürmek gibi bir niyet taşımadıklarını düşünüyorum. Irak'ın kolayca denetlenebilecek bir ülke olduğuna inanacak kadar aptal olabilirler, ancak Afganistan'ın kolayca denetlenebileceğini düşünecek kadar aptal olamazlar. Afganistan'ın denetlenemez bir ülke olduğunu biliyorlardı. Bu yüzden oraya sadece 19.000 asker yerleştirdiler.

SHALOM: On dokuz bin ABD askeri. Ama orada NATO ve başka yabancı birlikler de var.

ACHCAR: Evet, birkaç bin kişi var, ancak gerçek bir denetim isteniyorsa bu gene de Afganistan'da bulundurulması gereken asker sayısıyla hiçbir şekilde kıyaslanmaz.

SHALOM: Peki şimdi ne yapmak gerekir? Adalet isteyenler ne yapmalılar?

CHOMSKY: Tazminat istemeliler. Bu işe karışan herkesten, ABD'den ve Ruslardan, muazzam miktarda tazminat.

SHALOM: Tazminatı kime vereceksin?

CHOMSKY: İşlev gören yerel örgütler bulmaya çalışırsınız. Bazıları zaten var. Bazıları yabancı. Örnek vermek gerekirse, dünyanın her yerinde, ama başlıcaları Afganistan'da olan klinikler ve küçük hastaneler işleten, Gmo Strada adında müthiş bir İtalyan doktorun yönettiği bir yabancı klinik var. Bunlar Rusların, savaş ağalarının, Taliban'ın yönetimine girdiler ve Amerikan savaşını

yaşadılar. Hâlâ oradalar. Küçük bir faaliyet alanı, ama yardım sağlayıcı olarak değerli. Ayrıca aralarında kadın gruplarının ve başka yerel örgütlerin bulunduğu yerli Afgan gruplar da var. Karzai hükümetiyle iş yapılabildiği ölçüde bu alanda da bir şeyler yapılabilir. Ancak çözüm yolu, son yirmi beş yıldır Rusların ve Amerikalıların bu halka yaptıklarını tazmin edecek yöntemler bulmaktır. ABD 1980'lerde Afganistan'daki İslami cihatçıları bu ülkeyi kurtarmak için örgütlemedi; bunu kendi amaçları için yaptı. Ve bu Afganistan'a büyük zarar verdi. Kısmen Rus arşivlerinden sağlanan tarihsel bulgular Rusların bir ya da iki yıl içinde Afganistan'dan çekilmeyi düşündüklerini göstermektedir; ancak direniş bir Afgan direnişinden dışarıdan desteklenen bir terörist direnişe dönüştüğünde, kalmaya karar verdiler. Bunların hiçbiri Afganlara yardım etmek için yapılmadı; onlara Rus işgali kadar büyük bir zarar verdi. Tazmin etmeniz gereken işte böyle bir şeydır.

SHALOM: Oradaki ABD ve müttefik birlikler hakkında ne söylenebilir?

CHOMSKY: Orada ABD askeri olmamalı. Eğer gerekiyorsa, Güvenlik Konseyi'nden kaçınma yöntemi olarak BM Genel Kurulu'nun gözetiminde güçler olmalı. Genel Kurul da mükemmel değil ama, en azından, üyeliği ve oylama yöntemi yüzünden demokratik olmayan kurallarla yönetilen Güvenlik Konseyi kadar gülünç değil. Ne var ki, bu kurul da dışarıdan gelen parayla ayakta duruyor ve ABD Birleşmiş Milletler'e fon ayırmak istemiyor. Geçerken belirteyim, ABD *nüfusu* bu fonların sağlanmasını istiyor. Kamuoyu ile kamu siyaseti arasında açılan pek çok büyük gedikten biri de budur. Halk, ABD'nin BM barışı koruma

operasyonlarına verdiği desteği önemli ölçüde artırmasını istiyor. O halde ABD'yi kamuoyunu dikkate alan işlevli bir demokrasiye dönüştürebilirsek, bunu yapmak mümkün olabilir. Bunun için bol miktarda kaynak olduğu açık. Aradaki anlaşmazlığı gidermek kolay olmayacak; Gilbert'in dediği gibi, zor iş. Afganistan için ne yapabilir, bilemiyorum; başkalarının sağlayabileceği yardıma aldırmaksızın bu işi kendi başlarına yapmak zorunda kalacaklar. Ancak dışarıdan gelebilecek her türlü yardımın yapıcı olması ve kişisel çıkarlarla ilgili nedenlerle, yani büyük güçlerden biri tarafından yapılmaması gerekir.

ACHCAR: Katılıyorum. Gerçek şudur ki, ABD, Afganistan'daki varlığıyla şimdiki halde Taliban'ın geri dönüşüne zemin hazırlıyor. Irak'taki varlığının sözde ayaklanmaya zemin hazırlaması gibi. Afgan halkının geniş bir kesimi ABD birliklerine içten içe öfkeleniyor, onlardan nefret ediyor. Irak'ta olduğu gibi orada da bazı etnik/mezhebi sorunlar var. Bir çokluk oluşturmalarına rağmen Peştunlar az çok Iraklı Arap Sünnilerin konumunda bulunuyorlar. Afganistan'da Taliban'ın ülke içindeki nüfuzunu yeniden kazandığı ve artırdığı görülüyor. Bunu doğrulayan pek çok haber var. Ortaya çıkan sonuç, ABD'nin Afganistan'dan hemen çıkması gerektiğidir.

CHOMSKY: Ve ABD'nin Bagram Hava Üssü kapatılmalıdır.

ACHCAR: Gerçekten. ABD askerlerinin bu ülkedeki varlığına gelince, korkarım, ABD askeri eylemi burada gerçek bir ikilem yarattı: Ülke ya yabancı varlığı nedeniyle onlarla bir ölçüde birlikte var olan savaş ağaları tarafından yönetilir ya da, eğer yabancı varlık çekilirse, savaş ağaları arasında, Taliban'ı iktidara taşı-

yan mahvedici iç savaş yeniden başlar. Korkarım bu, ABD'nin izlediği sorumsuz siyasetler yüzünden dünyanın çeşitli bölümlerinde tanık olduğumuz trajik durumlardan biri. Olumlu bir sonucu işaret etmek zor. Ancak bir nokta var ki benim için gayet açık: ABD'nin bu ülkeden çıkması gerekiyor. Eğer Afgan halkı ülkesinde yabancı birliklerin kalmasını istiyorsa, bu güçler arasında ABD askerleri hiçbir oranda ve NATO aracılığıyla ABD'nin denetimi altında olmamalıdır. Noam'ın dediği gibi, öteki büyük güçlerden gelen birlikleri de içlerine sokmamalıdırlar.

ABD VE IRAK, 2003

SHALOM: Irak'a dönersek, ABD 2003'te bu ülkeyi neden işgal etti?

CHOMSKY: Bu konuda Bağdat halkının görüşünü paylaşıyorum.

Kasım 2003'de Başkan National Endowment for Democracy'e[15] belagatli bir söylev verdi. Gilbert, bu konuşmadan hareketle, onun Ortadoğu'ya demokrasi getirmek için nasıl bir mesihçi misyon yüklendiğini anlattı. ABD'nin Irak'ı işgal etmesinin nedeni budur. Basın, tarihin kaydettiği bu en soylu savaşı huşu ile karşıladı. İki gün sonra Gallup kısa süre önce Bağdat'ta yapılan bir kamuoyu yoklamasını piyasaya sürdü. Halka açık uçlu bir soru yöneltiliyordu: "Sizce ABD Irak'ı neden işgal etti?" Burada mesihçi bir vizyon olduğunu kabul edenler oldu: %1 oranında. Bağdat halkının yüzde biri, savaşın demokrasi getirmek için açıldığını söylüyordu; %5, Irak'a yardım etmek için, diyordu; %4, kitle imha silahlarını tahrip etmek için, diyordu; fakat çoğunluk, %43,

işgalin "Irak petrolünü yağmalamak" için yapıldığını söylüyordu.[16] Bu sonucun doğruya yakın olduğunu düşünüyorum. Irak muazzam enerji rezervlerine sahiptir. Aslında ne kadar olduğu bilinmiyor, çünkü haritası çıkarılmadı. Ancak genel olarak, Suudi Arabistan'dan sonra dünyanın ikinci en büyük rezervi olduğu düşünülüyor. Üstelik bu çok ucuz ve çok kolay ulaşılabilen bir rezerv. Donmuş toprakları kazmak ya da katranlı kumlarla uğraşmak zorunda değilsiniz. Zemine bir boru yerleştirmeniz yeterli. Bölgenin enerji kaynaklarını denetlemeniz halinde muazzam bir güce sahip olacağınızı, George Kenan'ın altmış yıl önce rakiplerinize karşı "veto gücü" olarak söz ettiği şeyi siyaseti belirleyen kişilerin ne kadar anladıklarını tartıştık. Bunun bir örneğini Ruslar Ukrayna üzerinden verilen doğal gazı kestiklerinde Avrupa'da görmüş bulunuyoruz. Ruslar vanayı kaparlarsa, Avrupa krize girer. Bu tehdit şu sırada Rusya'dan gelmiyor, çünkü bunu yapacak kadar güçlü değil, ancak ABD'den gelecek şu tehdit muazzam olacaktır: Herhangi bir şey yapmak, söz gelimi "petrol fiyatlarını yükseltmek" zorunda değiliz. Dolayısıyla bu durum Washington'u muazzam bir güç haline getirmektedir. Ayrıca bu durum ABD ve İngiliz şirketlerinin, söz gelimi, Bağdat'la önemli petrol anlaşmaları yapmış olan Fransızlara ya da Ruslara kıyasla Irak'ın kaynaklarına çok daha yakın olacakları anlamına gelir. Ve aynı zamanda Irak ABD askeri üsleri için mükemmel bir mekan sağlayacaktır. Öyle ki, Pentagon'un da kabul ettiği gibi, bu sayede Suudi Arabistan'daki üslerini gözden çıkarabilirler.

Dolayısıyla, eğer dünyaya hakim olmak istemişseniz, işgal için her türlü olası sebep mevcuttu. Üstelik bu çok da kolay görünüyordu. Savaşın yaklaşık üç günde sona ereceğini ve yeniden inşayı kolayca gerçekleştirebileceklerini tahmin etmiştim. Tarihin en

kolay fethi olacak gibiydi, ancak tarihin en kötü askeri felaketlerinden birine dönüştü. Bence çok kolay bir zafer olacağını değerlendirmek makuldü. Irak pamuk ipliğiyle bir arada tutuluyordu; yaptırımlarla harap olmuştu. O sıralarda bilinmiyordu, ancak şimdi biliyoruz ki ABD ve İngiltere, işgalden önce en az bir yıl boyunca Irak'ı, her türlü savunmayı imkansız kılacak yoğunlukta bombaladılar. Irak'ın askeri bütçesinin, aşağı yukarı, nüfusu %10 daha az olan Kuveyt'inki kadar olduğunu düşünüyorum. Üstelik ABD ülkeyi kolayca yeniden inşa edebilecek konumdaydı. İşgal, akıllıca gerçekleştirilmiş olsaydı, ülkeyi tahrip etmekte olan yaptırımlara son verecek ve Saddam'ın bertaraf edilmesi büyük çoğunluğu rahatlatacaktı. Elektrik sistemini yeniden çalıştırmak için MIT Elektronik Mühendisliği Bölümü'nden bir sınıfı oraya gönderebilirlerdi; yeniden inşa için bir miktar para yatırabilirlerdi. Ayaklanma için hiçbir dış destek yoktu. Neredeyse sadece kendi vahşilikleri ve kötü niyetleri yüzünden fiili bir ayaklanmaya yol açtılar. Kolay bir yarış gibi görünüyordu. Ve ödül muazzamdı. Bu durumda, kolayca başarabileceklerini düşünmeleri bence doğaldı. Demek ki işgalin çok sağlam gerekçeleri vardı. Elbette bu işgali haklı çıkarmaz. Almanya'nın da, kuşkusuz, Batı Avrupa'yı işgal etme gerekçeleri vardı. Ancak Bağdat sakinlerinin yaptıklarını çözümlemenin gayet makul olduğunu düşünüyorum.

ACHCAR: Sorunun ilginç bir yanı daha var: ABD, Irak'ı neden daha önce değil de 2003'te işgal etti? Ve özellikle, neden ABD Irak'ı 1991'de işgal etmedi? Bu sorunun ABD siyasetine ve Irak'ın Kuveyt'i işgaline ilişkin daha önce yaptığımız tartışmayla doğrudan bağlantılı olduğuna inanıyorum. Bence ABD, tam bir denetim altında tuttuğu ülkeler olarak Irak'ı Suudi krallığına eklemek istedi.

Bu iki ülke küresel petrol rezervlerinin yaklaşık beşte ikisine sahiptir: Suudi krallığının resmi rakamına göre %25, artı, Irak'ın resmi rakamına göre %12. Bu ikisi %37 eder ve muazzam bir miktardır. Daha sonra, Kuveyt'in %8'i de buna eklenir. İran bir yana, bu ülkeleri ve Körfez'deki diğer petrol monarşilerini denetim altında tutarak ABD dünya petrol rezervlerinin yarısını denetlemektedir. O halde, tam da Noam'ın dediği gibi, bu muazzam önemi olan bir ödüldür. Ancak Washington, Irak'ı işgal etmedikçe ve askeri varlığını kullanarak doğrudan denetim uygulamadıkça Bağdat'ta Suudi tipi itaatkar bir hükümete hiçbir şekilde sahip olamayacağını gayet iyi biliyordu. Şimdi, 1991'deki sorun baba Bush'un (ulusal güvenlik danışmanı Brent Scowcroft'la birlikte yazdığı anılarında) bizzat söylediği gibi, ki burada onu doğruyu söylediği için takdir edebileceğimizi düşünüyorum, ABD "Birleşmiş Milletler kararını tek taraflı olarak ihlal ettiği" için Bağdat'a gitmedi.[17] Ocak 1991'de Bush yönetiminin Irak birliklerini Kuveyt'ten çıkarmak gibi sınırlı bir hedef için bile Kongre'nin savaşa yeşil ışık yakmasını çok zor sağladığını hatırlayın. (O sırada ABD halkı Vietnam sendromu denilen şeyin etkisini hâlâ çok güçlü biçimde hissediyordu.) Senato'da verilecek sadece üç olumsuz oy savaş kararı tasarısının yenilgiye uğramasını sağlayacaktı. Alınan karar Bush yönetiminin bütün Irak'ı işgal etmesine hiçbir şekilde izin vermiyor, baba Bush'a müdahaleyi ülke içinde onaylatmak için gerekli olan BM incir yaprağını sağlıyordu ve BM kararları da sadece Kuveyt'in kurtarılmasını öngörüyordu. Dolayısıyla ülkeyi işgal etme imkanı olmadığı için Washington Saddam Hüseyin'i iktidarda tutmayı tercih etti. Ve onun güney Irak'taki ve kuzeydeki ayaklanmaları ezmesine izin vermelerinin sebebi de budur. ABD güçleri tam bir hava hakimiyetine sahipken Saddam Hüseyin'in helikopter kullan-

masına izin verdiler ve ABD ordusu Saddam Hüseyin rejiminin elit omurgasını oluşturan Cumhuriyet Muhafızları'nın güneye inip ayaklanmayı bastırmasına yol açan bir manevra yaptı. Güneyde yaşayan halk bütün bunları gayet iyi hatırlar ve ABD hükümetine hiçbir şekilde güven duymamalarının sebebi budur.

Baba Bush yönetiminin hesabı şuydu: Saddam Hüseyin'in, çıkarlarımıza uygun, sağlam bir alternatifi yok. O halde en iyi seçenek Saddam Hüseyin'i zayıflatmaktır. Onun pençelerini söktük ve onların tekrar büyüyüp güçlenmesini önlemek için gerekli olan bütün önlemleri alırız. Ülkeyi işgal edebileceğimiz ve orada kayıtsız şartsız bağlı bize adanmış bir hükümet kurabileceğimiz koşullar oluşana kadar, ambargoyla denetlenen, zayıf bir Saddam Hüseyin'i orada tutarız. Ve bu fırsatı yaratmaya çalıştılar. ABD yönetim çevrelerinde, ödülün önemi, Irak'ı elde tutmanın önemi hakkında iki partili bir mutabakat vardı. Clinton'a Irak'ı neden işgal etmediği sorulduğunda asla ahlaki ya da yasal bir sebep göstermez, sadece bunu yapacak konumda olmadığını açıklar. 1998'de Irak'ta BM denetimleri sorunu çevresinde gerçek bir işgal fırsatı yakaladığı sırada Lewinsky olayı iyice alevlenmişti. Bu nedenle, ancak ülkeyi bombalayabildi, daha ileri gidemedi.

Oğul Bush yönetimi, başından itibaren Irak'ın işgalini saplantı haline getirmiş insanlarla dolu olmasına (Yeni Amerikan Yüzyılı Projesi'nin Clinton'ı Irak'a karşı askeri eyleme ve Saddam Hüseyin rejimini devirmeye zorlayan ünlü 1998 mektubunun imzacıları gibi[18]) ve bizzat oğul Bush 2000 yılındaki başkanlık kampanyasında, babasının bir hata yapmış olduğunu ve Bağdat'a kadar gitmesi gerektiğini söylemesine rağmen, 11 Eylül'den önce bunu yapabilecek bir konumda değildiler. Artık pek çok kaynak-

tan biliyoruz ki, 11 Eylül'den sonra Bush yönetimi baronlarının ilk tepkisi "Muhteşem! Nihayet Irak'ı işgal etmek için bir fırsat yakaladık" şeklinde özetlenebilir. Ne var ki yönetimin içinde önce Afganistan diyen Powell ile önce Irak diyen Rumsfeld arasında anlaşmazlık vardı; öykünün bundan sonraki kısmını biliyoruz. O halde, bir bakıma diyebiliriz ki, Irak ile 11 Eylül arasında herhangi bir bağlantı olmasa da, Irak 11 Eylül sayesinde işgal edildi. New York ve Washington'a yapılan saldırılar, Bush yönetiminin işgali gerçekleştirmesine izin veren ideolojik kılıfı sağladı.

SHALOM: Baba Bush yönetimi sırasında siyaseti belirleyenler Saddam Hüseyin'in içeriden yıkılacağını, bu nedenle işgale gerek olmadığını düşündüklerini gösterdiler.

ACHCAR: Bu, Suudi ve Ürdün krallıklarıyla işbirliği halinde CIA'in ordunun bir bölümünü örgütleyebileceğini ve zaten zayıflamış olan Saddam Hüseyin'i bir hükümet darbesiyle devirebileceğini düşündükleri anlamına gelir. Bu darbe ABD'nin ülke üzerinde bir tür vesayet kurmasına yol açacaktı.

CHOMSKY: 1990'larda tekrar tekrar denediler. Gilbert'in söylediklerine, 1991'de bunu oldukça açık biçimde yaptıklarını ekleyebilirim. *New York Times*'ı alalım. Onların bir baş diplomasi muhabirliği vardır ki, Dışişleri Bakanlığı temsilcisi sayabilirsiniz. O sırada diplomasi baş muhabiri Thomas Friedman'dı ve bunu açıkça söyledi. ABD için en iyisinin Irak'ın Saddam Hüseyin gibi demir yumruklu bir askeri cuntayla yönetilmesi olacağını, ancak bunu Saddam'ın yapamayacağını, çünkü onun bu yolda bir engel haline geldiğini söyledi. Ve bunu yapamazsak, ikinci en

iyiye, yani Saddam Hüseyin'e başvurmamız gerekecekti.[19]

Gilbert'in söylediklerine ek olarak, yeri gelmişken belirteyim, ABD isyan eden Iraklı generallerin askeri malzemeyi ele geçirmelerine izin vermedi. Destek istemediler, çünkü bu askeri malzemenin ele geçirilmesine yol açacaktı. ABD reddetti ve isyancılar katledildiler. Katliamlardan sonra (neler olup bittiği az çok açıktı) *Times*'ın uzun süredir Ortadoğu muhabirliğini yapan Alan Cowell bunun hoş olmadığını ve durumdan memnun olmadığımızı yazdı, fakat ABD ile müttefikleri, Suudi Arabistan vb. arasında Saddam Hüseyin'in bölgenin istikrarı için onu devirmeye çalışanlardan daha fazla umut verdiğine dair geniş bir mutabakat vardı. [20] Başka deyişle, Iraklıların bağımsızlık kazanmalarına izin verirsek, bu, istikrarı zayıflatır. "İstikrar" ABD hakimiyetinin şifresidir. Fakat Saddam Hüseyin'i orada tutarsak istikrar umudu artar, kısmen Saddam'ın ötekilere yönelttiği sözde tehdidi kullanarak bölgeyi yönetebiliriz. Tam olarak böyle olduğunu sanıyorum. 1990'lar boyunca darbe örgütlemeye çalıştılar. Darbe, yani Saddam Hüseyin'in olmadığı demir yumruklu bir cunta en iyisi olacaktı, fakat onun istihbarat aygıtı Muhaberat ve diğer güvenlik güçleri üzerindeki denetiminin derecesini azımsadılar ve istediklerini yapamadılar. Ancak niyetleri kesinlikle buydu ve evet, ben de 11 Eylül'ün ideolojik kılıf sağladığını düşünüyorum. Bu bana da doğru gibi geliyor.

SHALOM: 1991'de Suudi krallığı Saddam Hüseyin'in iktidarda kalıp kalmaması konusunda 2003'e kıyasla farklı bir görüşe mi sahipti?

ACHCAR: Suudi krallığı oğul Bush'la aynı "vizyon"a sahipti. El-

bette Saddam Hüseyin'den kurtulmak istiyorlardı. Onlar için tam bir baş belasıydı. Ancak ondan ne pahasına olursa olsun kurtulmak istemediler. Yani, yerine uygun birinin geçeceğinden emin olmak istediler. Ve baba Bush'un tercih ettiği yöntemden (yani ambargo ve denetimler) yana tavır alırken, Saddam Hüseyin'i içeriden devirmeye çalıştılar.

CHOMSKY: Suudi istihbaratı Irak'ın içinde neler olup bittiğini anlayacak kadar akıllı mı? Rejimin ne kadar güçlü olduğunu kestirebilirler miydi?

ACHCAR: Çok güçlü bir rejim olduğunu herkes biliyordu. O paranoyak bir diktatördü. Kendisini birbirini denetleyen eşmerkezli çevrelerle kuşatmıştı.

CHOMSKY: Suudiler darbe çabalarının başarılı olabileceğını düşündüler mi?

ACHCAR: İşgalden önce, son ana kadar denediler. Aslında 1990'lar boyunca, rejimi devirmek için farklı tipte iki girişim oldu. Bunlara iki senaryo diyorum: Çelebi senaryosu ve Allavi senaryosu. Birincisi, Rumsfeld'in Pentagon'unun yakın bir işbirlikçisi ve neoconların ahbabı olan Ahmed Çelebi tarafından temsil edildi ve savunuldu. Kendisi, Baasçı aygıtın dışında bir isyan eyleminin gerçekleşeceğini umuyor ve bu aygıtı dağıtmayı hedefliyordu. Öteki senaryo Iyad Allavi tarafından temsil ediliyor ve savunuluyordu. O da, Baasçı aygıtın içindeki anlaşmazlıklardan yararlanarak ve aygıtın önemli bir kesimini satın alarak onu Saddam Hüseyin'e karşı harekete geçirmeyi düşünüyordu. Elbette

Saddam Hüseyin'in çevresindeki yakın çemberi kıramayacaklarını biliyorlardı, ancak aygıtın geniş kesimlerini, özellikle orduyu elde edebilirlerdi, çünkü ordu geleneksel olarak asla aygıtın öteki bileşenleriyle aynı sıkı denetim altında değildi.

CHOMSKY: Cumhuriyet Muhafızları dahil mi?

ACHCAR: Cumhuriyet Muhafızları ve diğer özel güçler rejimin pretoryan muhafızlarıydı ve onları bölmek imkansız değilse de zor olacaktı. Ancak düzenli ordu geleneksel bir göreli bağımsızlığa sahipti. Baasçılar küçük bir azınlık partisi olarak iktidara gelmişler, bir hükümet darbesi örgütlemişlerdi. Askeriye içinde asla yer almamış ve ordudan her zaman kuşkulanmış biri olan Saddam Hüseyin esas olarak kendi partisinin milislerine, Muhaberat'ına ve istihbarat servisine güveniyordu. Suudilerin orduya fazla bel bağladıklarını düşünüyorum. Suudiler ve Ürdünlüler daha çok Allavi senaryosundan yanaydılar. Bu senaryo oğul Bush yönetimi sırasında Dışişleri bakanlığı ve CIA tarafından destekleniyordu. Eski bir Baasçı olan Allavi yıllarca İngiliz istihbaratı ve CIA'yle işbirliği yapmıştı. 1996'da Irak ordusuna mensup bazı subaylarla bir darbe örgütlemeye çalıştı, ancak başarılı olamadı.

CHOMSKY: Suudiler ve Ürdünlüler Çelebi'yi ciddiye aldılar mı?

ACHCAR: Hayır, kesinlikle. Bu konuda Suudi krallığı Bush yönetimindeki çatlağın içinde, Dışişleri Bakanlığı ile Pentagon'la olduğundan belirgin biçimde çok daha iyi ilişkilere sahipti. Bildiğiniz gibi, Pentagon aynı zamanda neoconların en yoğun oldukları yerdi ve neoconlar, daha önce de belirttiğim gibi, Suudi

krallığına karşı düşmanca bir söylem kullanıyorlardı ve bu durum Suudileri çok rahatsız ediyordu. 2002'de yaşanan ünlü olayı hatırlarsınız. "Karanlıklar prensi" neocon Richard Perle'ün başkanlık ettiği "Savunma Siyaseti Kurulu" (Defense Policy Board) Suudi krallığı hakkında bir sunum hazırladı. Konuşmacılardan biri, ülke içinde bombalanması gereken hedefleri belirleyecek kadar ileri gitti. Suudiler küplere bindiler ve o adamı Rand Corporation'dan kovdurttular. Muhtemelen Bush ve bütün Bush ailesi de çok kızdı: Fazla ileri gidiliyordu! Böylece Suudiler kesinlikle Allavi senaryosundan yana tavır aldılar. Ve artık biliyoruz ki (*New York Times*'ta da yer aldı [21]), işgalden önceki son iki ay içinde, bu tartışma henüz sonuçlanmamıştı. Bir yanda Allavi, Dışişleri Bakanlığı ve CIA, Irak askeriyesiyle işbirliğini savunuyordu. ABD güçleri harekete geçtiklerinde bir tür hükümet darbesi örgütlemek için Irak Savunma Bakanı'yla temas kurmuşlardı. Böylece iktidarın içinde kendileriyle işbirliği yapmaya istekli bir araç sağlamış olacaklardı. Öte yanda, Rumsfeld üzerinde, daha sonra Başkan Yardımcısı Dick Cheney üzerinde ve nihayet Bush üzerinde biraz nüfuzu olan neoconların desteklediği Çelebi vardı. Çelebi bu tartışmada üstünlük kazandı. Irak askeri ve siyasal aygıtının tamamen dağıtılmasını ve Irak'ı İsrail'le bile dostane ilişkiler kuracak tarafsız bir devlete dönüştürmeyi öngören bir planı vardı. Irak büyüklüğünde bir ülke için gülünç derecede küçük, 40 000 kişilik bir ordusu olan, yapısal olarak ABD korumasına, dolayısıyla sürekli bir ABD himayesine muhtaç bir Irak tasarlıyordu.

Çelebi'nin esas derdi Baasçı aygıtın dağıtılmasıydı. Neden? Bir boyut, kesinlikle onun, mezhebi nedenlerden ötürü değil daha çok siyasal nedenlerden ötürü Baas'a duyduğu derin nefretti.

(Hem Allavi hem de Çelebi Şii'dirler, dolayısıyla din etkeni aralarındaki ayrılığı açıklamaz.) İşler kötüye gittiğinde Washington Çelebi'nin Baasçı devletin yıkılmasına çok istekli olduğu inancından uzaklaştı, çünkü Çelebi'nin İran'la bazı bağlantıları vardı ve bu ülkeye bilgi sızdırmakla suçlanıyordu. Doğrudur, özellikle Washington nezdinde gözden düştükten sonra, kimse tarafından fazla ciddiye alınmasa da Şii mezhebinin önde giden kişilerinden biri gibi davranmaya çalıştı. İşgalden önce kesinlikle Baasçı aygıtın dağıtılmasından yana olduğu ve bence makul nedenlerden ötürü Allavi senaryosunun ağırlık kazanmasından korktuğu açıktır. Neoconlar, işgalden aylar önce, ABD'nin Baasçı aygıtla ilişkisini kesmeyi düşündüğü haberini medyaya sızdırdılar ve bu tutumun "Saddamsız Saddamcılığa" yol açacağı uyarısında bulundular.

CHOMSKY: 1991'de buna "en iyi ikinci ihtimal" deniyordu.

ACHCAR: Doğru. Ve bunun üzerine, bildiğiniz gibi, Çelebi senaryosu ağırlık kazandı: Tam bir işgal gerçekleştirildi, ordu parçalandı ve daha sonra ABD işgal otoritesinin başı L. Paul Bremer, Baasçı aygıttan geri kalan ne varsa hepsini, partiyi, silahlı kuvvetleri, gizli servisleri, hattâ sınır polisini bile dağıttı. Güvenlik açısından bu hareket tam bir çılgınlıktı! Ve kendilerini şimdiki bataklığın içinde buldular.

ÖTEKİ BÜYÜK GÜÇLER VE IRAK

SHALOM: Şubat 2003'e dönelim. O sırada ABD'deki savaş yanlısı güçler Fransız şaraplarını sokaklara döküyorlar ve Fransız

yemeklerinin adını değiştiriyorlardı, çünkü Fransa Güvenlik Konseyi'yle işbirliği yapmıyordu. Savaş karşıtı hareketin içindeki pek çok kişi, Fransa, Almanya, Rusya ve savaşa karşı çıkan öteki hükümetler lehine gösteri yapıyordu. Bu hükümetlerin savaş karşıtı tutumları ne kadar güvenilirdi?

CHOMSKY: Güvenilirlikleri neredeyse sıfırdır. Duyarlı savaş karşıtı eylemciler hükümetlerle ittifak kurmazlar. Bu hükümetlerin sergiledikleri tutumda önemli bir nokta vardı; yani, ABD'li seçkinler tarafından böylesine sert bir dille kınanmalarının bir sebebi vardı: Demokrasinin asgari koşullarını karşılıyorlardı. Sebep (aslında saf bir sinizm) her ne olursa olsun, demokratik bir hükümetten beklenen şekilde davranıyorlardı. Özetle, kendi halklarının ezici çoğunluğunun iradesine uygun davranıyorlardı. Bu hükümetlerin hangi sebeple olursa olsun kendi halklarını dikkate almalarının savaş karşıtı hareketin konumu açısından olumlu olması gerekir. Ancak biz onlarla kesinlikle ne ittifak kurarız ne de onlara güveniriz.

Burada olanlar gayet dolambaçlıydı, ancak temelde göz ardı edildi. Demokrasi nefretinin ve demokrasiyi küçümsemenin ABD'de neredeyse bütün siyaset yelpazesini kapsayacak şekilde ve böylesine aşırı biçimde sergilendiğini hatırlamıyorum. Rumsfeld'in "Yaşlı Avrupa" ve "Yeni Avrupa" dediği şey vardı. Onun tanımına göre, bu ikisi çok keskin bir ölçüte göre bölünüyorlardı: Yaşlı Avrupa, hükümetlerin kendi halklarının büyük çoğunluğuyla aynı tavrı aldıkları ülkelerden ibarettir; Yeni Avrupa (demokrasinin umudu) halkın çok daha büyük bir bölümünü hiçe sayan hükümetlerdir. Demokrasi umudunun temsilcisi olarak Beyaz Saray'a davet edilen İtalya Başbakanı Silvio Berlusconi gibi gü-

lünç olanları da vardı. Ağlamak mı yoksa gülmek mi gerekir, bilemezsiniz. Ancak en kötü örnek, İspanya Başbakanı José María Aznar idi. Bush ve İngiltere Başbakanı Tony Blair tarafından demokrasinin umudu olarak öylesine göklere çıkarıldı ki, aslında savaşın işgalden birkaç gün önce ilan edildiği Azor Adaları'ndaki zirveye davet edildi. Aznar bu savaş ilanına İspanya'da yapılan kamuoyu yoklamalarının nüfusun sadece %2'sinin savaşı desteklediğini ortaya koymasından sonra katıldı ve böylece demokrasinin büyük umudu oldu.[22] Teksas, Crawford'dan gelen emirlere uymaya istekliydi ve nüfusun sadece %2'sinin desteğine sahipti. Demokrasiye yönelik tutumlar hakkında bu size ne söylüyor?

Bazıları gerçeküstüydü. Türk hükümeti ben dahil herkesi şaşırtarak halkının %95'inin görüşünü yansıtıp, Türkiye üzerinden bir ABD saldırısına izin vermeyi reddettiği zaman, Türk hükümeti demokratik niteliklerden yoksun (kullanılan ifade buydu) olduğu için sert bir dille kınandı, çünkü halkın %95'iyle birlikte hareket etmişti. Büyük güvercin, Dışişleri Bakanı Colin Powell derhal Türkiye'ye karşı yaptırım uygulamak durumunda olduğumuzu ilan etti.[23] En aşırısı eski savunma müsteşarı Paul Wolfowitz idi. Kendisi, ABD ve bildiğimiz kadarıyla Avrupa medyasında demokrasi tanıtımında öncü güç olarak tanınmış bir kişidir; *Washington Post* ona "baş idealist" demektedir.[24] Wolfowitz, Türk askeriyesini halkın %95'ini hiçe sayarak hükümeti zorlamak üzere müdahale etmediği için azarladı; aslında onlara ABD'den özür dilemelerini ve "Amerikalılara yardımcı olmak için elimizden geleni yapalım" demelerini emretti.[25] Bunun demokrasi olduğunu sanıyorlardı. Ve bu maskaralık yorumsuz devam etti. Bu tavrı sergiledikten sonra birinin çıkıp demokrasi desteklenmesinden söz edebilmesi hayret vericidir.

Savaş karşıtı hareketin vurgulaması gereken budur. Kendi sinik gerekçeleriyle kendi halkının çoğunluğuyla aynı görüşte olan ve doğru tutum alan bir-iki hükümet varsa ne ala, ancak bu tutum o hükümetin sonu olur. Bu konuda söylenecek fazla bir şey yok. Yarın tam tersini yaparlar, çünkü tam bir sinizmle, iktidar çıkarlarıyla hareket etmektedirler.

ACHCAR: Noam'ın zamanımızın bu özelliğinin önemini vurgulaması gayet yerinde. Ana akım medya düzeyinde, kamuoyu yoklamalarını dikkate almadan yönetimdeki siyasetçileri övme yönünde genel bir eğilim var; bu, büyük bir erdem sayılıyor. Ancak bunun gerisinde çok seçkinci bir düşünce var. Bu düşünce "temsili demokrasi" anlayışıyla da çok yakından ilişkili. Bu anlayışa göre, bir temsilci bir kez seçildiğinde, kendi seçmenlerinin ortak iradesine ters düşse bile istediği her şeyi yapmakta özgürdür. Ancak şunu da söylemeliyim ki, az önce değindiğimiz üç hükümet (Fransa, Almanya, Rusya) örneğinde, savaşa karşı çıkılması kesinlikle herhangi bir demokrasi kaygısından kaynaklanmadı. Rus hükümeti üzerinde durmaya gerek yok. Ancak Fransız ve Alman hükümetleri bile halkın çıkarlarına en ters düşen neoliberal siyasetleri uygulamakta ve sosyal kazanımlara saldırmakta tereddüt etmezler. Irak konusundaki motivasyonları da kesinlikle herhangi bir demokratik ilke değildir. Çok daha gerçekçi kaygılar söz konusudur.

Irak, bir yanda ABD ve İngiltere, öte yanda Fransa ve Rusya, ki bunlara Çin de eklenebilir, arasında en temel iktisadi anlamda doğrudan çıkar çatışmasının olduğu bir ülkedir. Sovyetler Birliği ve Fransa, Saddam Hüseyin'in başlıca ortakları oldular; ona silah sağladılar. Özellikle Fransa, İran'a karşı savaşta onun başlıca askeri destekçisiydi. 1991 Irak savaşında Rusların ikili

oynamalarına ve Fransızların katılımına rağmen, Saddam Hüseyin BM ambargosunun sürdüğü yıllarda, Güvenlik Konseyi nde ABD ve İngiltere'yi dengelemek için Fransa ve Rusya'yla geleneksel ortaklığını kullanmaya çalıştı. Fransız ve Rus şirketlerine, ambargoyu kaldırma koşuluyla önemli petrol ayrıcalıkları sağlandı. Paris ve Moskova'nın bir noktada ambargoyu kaldırma yolları arayarak tutumlarını değiştirmelerinin ve Washington ile Londra tarafından bu konuda engellenmelerinin sebebi budur. ABD ve İngiltere'nin ambargonun kaldırılmasını reddetmeleri, yani ambargonun kalkmasına BM denetçilerinın Irak'ın silahsızlandığını saptamaları halinde ve saptadıkları zaman izin vereceklerini söylemeleri, Paris ve Moskova tarafından haklı olarak, kendilerine sağlanan petrol ayrıcalıklarından yararlanmalarına izin verilmeyeceği şeklinde algılandı. Ve onlar Washington ile Londra'nın Irak'ı işgal etme çabasını bu ödülü onların elinden kapma arzusu olarak gördüler. Aslında işgalden sonra yapılan ilk duyurulardan biri, Saddam Hüseyin'in verdiği güvenceyle yapılan bütün sözleşmelerin geçersiz ve hükümsüz sayılacağı idi. Dolayısıyla, Paris ve Moskova'nın savaşa karşı çıkmalarının esas sebebi budur. Bush yönetimi onlara pastadan büyükçe bir dilim vermiş olsaydı, eminim, savaşa katılırlardı. Ancak Bush yönetimi öylesine kibirliydi ki, onlara herhangi bir güvence vermeye yanaşmadı. Savaşın sona ermesine karşı çıkmalarının nedeni de budur.

Almanya örneğinde doğrudan iktisadi çıkarlar söz konusu değildi. Alman Şansölyesi Gerhard Schröder'e cömertçe yaklaşılacak olursa, ona yüksek jeopolitik düşüncelerle ilgili bir kaygı bahşedilebilir; söz gelimi, ABD'nin Avrupa üzerinde her türlü baskı gücüne sahip olmaması gerektiği konusunda bazı kaygılar

güttüğü söylenebilir ve gene bununla Putin'le geliştirdiği çok yakın ilişki ve Baltık denizinden geçerek Rusya'dan Almanya'ya ulaşacak yeni bir doğal gaz boru hattı için yapılmakta olan anlaşmalar arasında bağlantı kurulabilir. Ancak bu, Schröder'in motivasyonuna ilişkin cömert bir değerlendirme olur. Biraz daha kötü niyetli olursak, Schröder'in tutumunun gerisinde demokrasi değil önemli ölçüde seçim yatırımı olduğunu vurgulamak gerekir; çünkü Irak'ı işgal hazırlığı, geleneksel sosyal demokrat seçmenlerin, uyguladığı neoliberal sosyal program yüzünden, verdikleri desteği durdurdukları sırada ve Schröder'in kaybedeceğini düşündüğü seçim öncesinde gerçekleşti; bu durumda, bulabildiği tek popüler konu, aslında kamuoyu anketlerinin Alman kamuoyunun ezici çoğunluğunun savaşa karşı olduğunu gösterdiği bir sırada, savaşa karşı çıkmaktı.

Chirac, Putin ya da Schröder gibi yöneticiler, özellikle çıkarları söz konusu olduğunda bizzat şahin savaş çığırtkanları oldukları için, savaş karşıtı hareket tarafından kesinlikle müttefik olarak görülmemelidirler. Rus güçleri Çeçenistan'da soykırım benzeri dehşet bir savaşı sürdürmektedir. Fransız hükümeti kendisini hâlâ Afrika'da bir sömürge gücü olarak görüyor ve ona göre davranıyor. Hem Fransa'nın hem de Almanya'nın ABD birlikleriyle birlikte Afganistan'a bulaştığını belirtmeye gerek yok. Paris ve Berlin, Irak'ın işgalini siyasal ve teknik olarak desteklemeseler de, işgali kolaylaştırabilecek her şeyi yaptıklarını eklemeliyiz: Almanlar, elbette, kendi topraklarındaki bütün ABD askeri altyapısının bu amaçla kullanılmasına izin verdi;[26] Fransa ise hava sahasını ABD uçaklarına açtı. Bu hükümetlerin bizi aptal yerine koymasına izin vermemeliyiz. Savaş karşıtı hareket, en azından bu hareketin en dinamik kesimleri, küresel adalet hare-

ketiyle yakından bağlantılıdır. Bunun çok iyi bir bileşim olduğuna inanıyorum, çünkü aynı gerçekliğin iki yüzü var: emperyal savaşlara muhalefet ve neoliberalizme muhalefet.

CHOMSKY: ABD tutumlarına ilişkin benzer bir yorum ekleyebilirim. Bunun sadece kibir olduğunu sanmıyorum; Fransa ve Almanya'nın zayıflatılmasında ABD'nin gerçek bir çıkarı var, çünkü bu iki ülke Avrupa'nın sanayi, ticaret ve finans merkezleridir. Geri kalanı bir tür periferidir. ABD, Avrupa'nın bağımsız bir yol izleyebileceği konusunda, geçmişi 1940'lara kadar uzanan derin bir kaygı taşımaktadır. Bunun sebeplerinden biri, Atlantik'ten Urallar'a kadar bir Avrupa çağrısı yapan Fransa Devlet Başkanı Charles de Gaulle'le ilgili kaygılarıdır. Ve bugün Avrupa'yı bu yönde zorlayabilecek güçler "Yaşlı Avrupa"dır. ABD'nin Avrupa Birliği nin (AB) eski Sovyet uydularını kapsayacak şekilde genişlemesini böylesine hararetle desteklemesinin sebebi de budur. Eski uyduların AB'yi denetleyebileceği düşünülmektedir. Ve ABD siyasetini belirleyenlerin, Türkiye'nin AB'ye girmesini bu kadar desteklemelerinin sebebi de budur. Bunu Türkiye'yi sevdikleri için değil, Avrupa'nın güçlü kesimlerinin nüfuzunu azaltmanın ve umdukları gibi, Avrupa'nın ABD denetimi altında kalmasını sağlamanın bir başka yolu olduğu için yapıyorlar. Almanya ve Fransa, Irak savaşı konusunda nasıl bir tutum alırlarsa alsınlar, bu durum değişmez.

1990'da Sovyet lideri Mihail Gorbaçov, Rus bakış açısından büyük bir tehdit oluşturan Almanya'nın birleşmesine izin verdiği zaman olan da budur. ABD'nin aksine Rusya'nın gerçek güvenlik kaygıları vardı. Yirminci yüzyılın ilk yarısında Almanya tek başına Rusya'yı iki kez tahrip etti. Bir Batı askeri ittifakı içinde yer alan birleşmiş bir Almanya muazzam bir tehdit oluşturu-

yordu. Bu nedenle Gorbaçov Almanya'nın birleşmesini bir koşulla kabul etti: Baba Bush'tan NATO'nun doğuya doğru genişlemeyeceği konusunda sağlam bir güvence aldı. Ne var ki Clinton birkaç yıl içinde bu güvenceye tam anlamıyla ihanet etti ve NATO'yu doğuya doğru, Rusya'nın sınırlarına kadar genişletti. Rusya da, kendisinden bekleneceği gibi, askeri saldırı kapasitesini artırmaya başlayarak karşılık verdi. Rusya nükleer silahların tasfiyesi için çok ağır bir baskı altında kalmış ve nükleer silahları kullanan ilk taraf olmayacağını (ABD ve NATO böyle bir şey yapmadığı halde) ilan etmişti. Clinton'ın NATO güvencesini geri çekmesi üzerine Rusya da kendi sözünden caydı ve daha militarist bir saldırı tutumuna yöneldi ve oğul Bush döneminde bu tutumunu daha da genişletti. Bunlar, Yaşlı Avrupa ve Yeni Avrupa'ya ilişkin histerinin arkaplanını kısmen oluşturan gerçekten önemli gelişmelerdir. Yeni Avrupa ABD için Avrupa bağımsızlığını zayıflatma yöntemi olarak önemlidir.

ACHCAR: Tamamen katılıyorum. Ancak Yeni Avrupa kamuoyunun, Eski Avrupa'dakinden çok daha fazla, ezici bir çoğunlukla savaşa karşı olduğu gerçeğini de vurgulamalıyız.

CHOMSKY: Savaş yanlısı tutumun %10'a ulaştığı tek ülke Romanya idi.[27]

ACHCAR: O halde kendi halklarının görüşünü en fazla küçümseyen hükümetler Yeni Avrupa'dakilerdi.

CHOMSKY: Ancak Avrupa'nın bağımsızlığını azalttıkları zaman ABD'ye itaat ederler.

IRAK'TA ŞİMDİKİ DURUM

SHALOM: Irak'ta şimdiki siyasal durum nedır? Neler oluyor?

ACHCAR: Bir bakıma, daha önce söyledıklerimin doğrudan bır devamı. Durumu anlamak için başlangıç noktası Çelebi tasarısıdır. Bu tasarı tam bir başarısızlık oldu ve birkaç ay sonra terk edilmesi gerekti, ancak bu bir kaos durumuna ve devlet aygıtının tamamen dağılmasına yol açtı. Tasarı ilk olarak L. Paul Bremer tarafından uygulandı. Bu, ABD'nin Çelebi gibi adamlar aracılığıyla ülke üzerinde himaye ya da denetim kurmasına halkın destek vereceği düşüncesiyle yapıldı. Çelebi'nin gerçek bir halk desteğine sahip olduğunu sanıyorlardı. Ancak işgalin başından itibaren gerçeğin böyle olmadığı açığa çıktı. Ve bunun üzerine Bremer destek koşullarını yaratma çabası için zaman kazanmaya karar verdi; bu arada, ABD'nin 1945'ten sonra Almanya ve Japonya'da sergilediği tutumu taklit eden gayet aptalca girişimlerde bulundu. Seçımlerden önce ülkenin siyasal, anayasal ve iktisadi geleceğine kilit vurmak istiyordu. Böylece Irak ekonomisine neoliberal reformlar dayatmayı amaçlayan, ülke için hem aptalca hem de tahrip edıcı olan kararnameler çıkarmaya başladı. Bremer ülkenin anayasasını da hazırlamak istiyordu. Fakat beklenmedık bir engelle karşılaştı: Büyük Ayetullah Ali el-Sıstani ve Şii dini iktidarı. İşgalden önce ABD sürgündeki Irak muhalefetiyle, Çelebi'nin aracı rolü oynadığı ılişkiler kurdu. Sürgündeki muhalefetin içinde en ciddi güçler, bir yanda Kürtler; öte yanda, Şii İslami köktenci güçler, Irak'ta İslam Devrimi Yüksek Konseyi (IIDYK) ve İslamı Dava Partisi idı. Washington için bunun geçici bır mantık evliliğinden başka bir şey olmadığı açıktı. Hede-

fe varıldığı anda ittifak bozulacaktı.

ABD aslında Sistani'nin daha çok bir işbirlikçi olacağını düşünüyordu. En güçlü tahminleri buydu. Sistani'nin hocası olan ve 1992'de Irak'ta ev hapsinde tutulurken ölen büyük bir Ayetullah'ın oğlu, Abdül-Macid el-Hoy hakkında da aynı şekilde düşünüyorlardı. Ancak el-Hoy işgalin hemen başında İngiltere'den Irak'a döndüğü sırada öldürüldü. Aslında bu Washington ve Londra'nın Irak'ta aldıkları ilk büyük darbeydi. Mukteda el-Sadr'ı cinayeti örgütlemekle suçladılar.

CHOMSKY: Sence Hoy, Sistani'yle aynı rolü mü oynayacaktı?

ACHCAR: Hayır, Batı'da asla yaşamamış olan Sistani'ye kıyasla işgale çok daha yakın ve daha dostane bir tutum alırdı sanıyorum. Bu konuları iyi bilen bir Şii dostun o sırada bana bildirdiğine göre, Sistani'nin başından beri taraftarlarına verdiği talimatlar şunlardı: İşgale direnmeyin, ancak karşılama da yapmayın, sadece temkinli olun. Onun bakış açısından bu gayet akıllıca bir tutumdu: İşgalcileri karşılamayız, 1991'in acı deneyimini yaşadık ve bize ne yaptıklarını gördük; ancak Baasçı rejimi de savunmayacağız. Bırakalım Saddam Hüseyin'i devirsinler, daha sonra bize gerçekten yardım etmek isteyip istemediklerini görürüz.

Yaygın düşüncenin aksine, IIDYK'nın Irak'ın işgalinden yana olmadığını belirtmek gerekir. IIDYK'nın şimdiki başkanı Abdül-Aziz ek-Hakim, Saddam Hüseyin'den kurtulmak için başka ve işgalden daha iyi araçların bulunduğu görüşünü daha önce dile getirmişti. ABD ve İngiltere'nin, hava hakimiyetiyle ülkeyi askeri olarak tam bir denetim altına aldıktan sonra, rejimin baskı araçlarını kullanmasını yasaklayan 1991 tarihli ve 688 sayılı BM

Güvenlik Konseyi Kararı'nı uygulamalarını istedi.[28] Onlar yeşil ışık yakmadıkça Saddam Hüseyin tek bir tankı bile harekete geçiremiyordu. O halde, onun ağır silah kullanmasını önleyin, onu özgür seçimlere zorlayın ya da bu şekilde, katledilmeden isyan edebileceğimiz koşulları yaratın.

CHOMSKY: IIDYK'nın resmi konumu neydi?

ACHCAR: Örnek vermek gerekirse, konumu, işgalden iki ay kadar önce *Tehran Times*'ta yer alan uzun bir mülakatta ifade edildi.[29] Ve sürgünde aynı konumu benimseyen başka muhalif hizipler de vardı. Hiç kimse diktatörlükten kurtulmak için kendilerine başka araçlar verilmesi halinde Irak halkının işgali isteyeceğini öne süremez. Kesinlikle başka araçları tercih ederlerdi, çünkü hiç kimse, en azından gayet iyi bildiğimiz ve burada da tartıştığımız çeşitli nedenlerden ötürü ABD'den çok fazla nefret edilen Ortadoğu'da, bu ülke tarafından işgal edilmekten hoşlanmaz.

Bremer Mayıs 2003'te yönetimi devraldıktan bir ay sonra, General Douglas MacArthur'un 1945'ten sonra Japonya'da yaptığı gibi, anayasa hazırlama planlarını uygulamaya başladı. Sistani, bu gelişmeyi haber alır almaz, temelde işgal otoritesi tarafından tasarlanan anayasa "toplantıları" düzenlemekten ibaret olan Bremer planını bütünüyle reddeden çok resmi bir fetva yayımladı. Sistani, bunun yerine, bir anayasa hazırlamanın yegane kabul edilebilir yöntemi olarak seçim yapılmasını, seçilmiş bir kurucu meclisin oluşturulmasını talep etti. Sistani'nin tutumu esas olarak Bremer'e şöyle diyordu: Sana ya da senin toplayacağın herhangi bir meclise güvenmiyoruz; seçilmiş bir kurucu meclis istiyoruz. Ve bu anlaşmazlık aylarca sürdü. Kasım 2003'te Bre-

mer, Sistani'ye bir tür yarı yol tavizi vermek zorunda kaldı. Bu prosedürün sadece geçici bir anayasa oluşturacağını, sürekli bir anayasa için daha sonra seçimlerin yapılacağını söyledi. Ancak Sistani aptal değildi. Bremer'in geri çevrilmesi çok zor bir zemin oluşturmak istediğini anladı. Baskıyı sürdürdü ve kitlesel eylem gerektiği kanaatine vardı. Böylece kitle gösterileri için çağrı yaptı ve Ocak 2004'te ABD işgal otoritesine karşı gerçekten de muazzam kitle gösterileri oldu. O sırada çeşitli sorunlarla karşılaşan Washington'un başı iyice derde girmişti. Bu dertlerden biri, Irak'ta kitle imha silahlarının bulunmadığı gerçeğinin resmen kabul edilmiş olmasıydı. Böylece işgalin esas bahanesi geçersiz kalmış oluyordu. O sırada Bush, yukarıda değindiğimiz 2003 National Endowment konuşmasını yapmış ve demokrasi konusunda sesini yükseltmişti. Elde sadece işgalin ikincil bahanesi kalmıştı ve dolayısıyla bu esas bahaneydi. Aynı sıralarda Ebu Garib işkence rezaleti patlak verdi ve beraberinde pek çok başka sorun getirdi. Bu durumda Bush yönetimi kesinlikle bir Şii kitle hareketini göğüsleyebilecek durumda değildi. Bu hareketi aşmak, şiddet eylemlerini ya da herhangi bir grubun silahlı eylemlerini aşmaktan çok daha zordu.

CHOMSKY: Bunun şiddete başvurmayan direnişin gerçek zaferi olduğunu vurgulamak gerekir.

ACHCAR: Kuşkusuz.

CHOMSKY: Batı'da şiddete başvurmayan barışçı savaş karşıtı grupların bu öyküyü değerlendirmemeleri tuhaf. Bu, şiddete başvurmayan hareketlerin düşünebileceğim en büyük kazanım-

larından biridir. İşgal ordusunu geri adım atmaya, seçimlere izin vermeye, Iraklıların anayasa yazmalarına izin vermeye zorladı. Bu tam bir kazanımdır.

ACHCAR: Evet, değerlendirilmemesinin bir nedeni, medyanın bu harekete gösterdiği ilginin sıfıra yakın olmasıdır. (CHOMSKY: Bu doğru.) Bu haberlere, ön plana çıkardıkları kafa kesme ya da bu türden cazip haberler kadar yer vermediler. 9 Nisan 2005'te Mukteda el-Sadr'ın örgütlediği gösteriler için de aynı şeyi söyleyebilirsiniz. Bağdat'ta, çok anlamlı bir jest olarak, Bush'un, Blair'in ve Saddam Hüseyin'in kuklalarının yakıldığı devasa bir gösteri oldu.

CHOMSKY: Planlayıcılar bunu kesinlikle görüyorlar; göz ardı edemezler. Medya burada sessiz kalabiliyor.

ACHCAR: Kuşkusuz, ancak sol kesim de dahil, kamuoyu bunu görmüyor ve dikkatini bu noktada odaklamıyor. Özellikle, radikal solun bir kesiminin yabancı işgaline karşı direnişin ancak silahlı mücadeleyle gerçekleştirilebileceğine inandığı görülüyor.

Şimdi öykümüze dönelim: Bremer, Sistani'ye bir taviz veriyormuş gibi yaptı, ancak kendi gündemini zorla kabul ettirmeye çalıştı. Çeşitli sahte bahaneler öne sürerek seçimleri mümkün olduğu kadar uzun bir süre erteledi. Böylece seçimler Ocak 2005'e ertelendi. Oysa Sistani işgalin başından itibaren seçim yapılmasını istemekteydi. Ve Bremer, Geçici Yönetim Yasası adı altında geçici bir anayasayı resmen ilan etti. Bu anayasa, geri çevrilmesi zor pek çok mekanizma getirdi ve gelecekteki anayasanın, on sekiz eyaletin üçünde üçte ikilik bir çoğunluğun karşı oy vermesi ha-

linde onaylanmış sayılmayacağı kuralını ortaya koydu. Bu Kürtlere veto yetkisi vermek, aslında, kendi adına Kürt İttifakı'nı kullanan ABD'ye veto yetkisi vermek anlamına geliyordu.

Seçimler nihayet Ocak 2005'te yapıldı ve Şii İslami köktenci örgütlerin, IİDYK ve Dava'nın hakim olduğu Birleşik Irak İttifakı (Bİİ) parlamentoda çoğunluğu kazandı. Çelebi'nin gözden düşmesinden sonra Washington'un yeni yardakçısı Iyad Allavi (Bremer onu Haziran 2004'te ismen egemen Irak geçici hükümetinin başına yerleştirmişti), ABD ile onun Arap müşterilerinin önemli ölçüde işe karışmalarına ve destek vermelerine rağmen ve Allavi'nin geçici hükümetin başı olarak bütün kaynaklara ulaşabilmesine rağmen, seçimlerde önemli bir varlık gösteremedi. ABD için bu büyük bir hayal kırıklığı ve yenilgiydi. Washington, %15'ten daha az oy almış olmasına karşın yeni hükümetin önemli bakanlıklarını Allavi'ye bağlamaya çalıştı. Ancak Bİİ bunu reddetti. Seçimlerden sonra yeni hükümetin gecikmesine ilişkin açıklama budur. Bir yanda Bİİ, öte yanda Kürt İttifakı aracılığıyla ABD arasındaki halat çekme yarışı haftalarca sürdü. Nihayet, başında Bİİ ve Dava'dan İbrahim el-Caferi'nin bulunduğu, Allavi'siz bir hükümet kuruldu.

2005 siyasal ve anayasal programının, tamamlanması kararlaştırılan geri kalan kısmı şöyleydi: Anayasa taslağının hazırlanması, 15 Ekim 2005'te anayasa referandumu ve nihayet 15 Aralık 2005'te yeni parlamento seçimleri. Seçimlerde Bİİ parlamentodaki sandalyelerin yaklaşık yarısını kazandı. Ve öyle görülüyor ki, Allavi gene muazzam bir mali destek sağlamasına rağmen ABD'yi bir kez daha hayal kırıklığına uğrattı. Kendisine cebinden beş kuruş ödemediği özel bir uçak bile tahsis edilmişti. Arap medyasından güçlü bir destek görüyordu. Ancak Allavi'nin ikin-

ci seçim girişimi de bir fiyasko oldu.

Gene de şiddetli tartışmalar oluyor, çünkü Kürt ittifakı, yani ABD, Allavi'yi ya da grubunu yeni hükümete sokmaya, özellikle içişleri bakanlığı gibi önemli bir "icracı bakanlığa" getirmeye çalışıyor. BİI bu konuda en hafif deyimle gönülsüz ve Sadrcılar (gerek BİI, gerekse ülke içindeki nüfuzu muazzam artış gösteren Mukteda el-Sadr taraftarları) bunu bir kırmızı çizgi olarak gördüklerini söylüyorlar. Ve söylenmeyen bir şey de, Washington'un Allavi'yi öne çıkarma çabasını dengelemek için İran'ın da ona karşı bir kırmızı çizgi çekmiş olmasıdır. Şimdi bu noktadayız; bütün bu bilek güreşleri, Iraklı bir siyasetçiymiş gibi davranan ABD Büyükelçisi Zalmay Halilzad'ın temsil ettiği işgal otoritesi dahil olmak üzere Irak'taki çeşitli güçler arasındaki güç mücadeleleri ve pazarlıklar devam ediyor.

Ancak her şey, 2006'nın Irak'ta, en azından ABD için çok zor ve belirleyici bir yıl olacağını gösteriyor. Washington muhtemelen ülkeden çekilmesi için artan ve bu kez Iraklı Arapların bütün bir mezhepler yelpazesinden de gelen baskılarla karşı karşıya kalacak. Caferi hükümetinin Kasım 2005'te BM Güvenlik Konseyi'ne Irak'ta işgal güçlerinin varlığına kurgusal bir yasal kılıf yaratan BM mandasının yenilenmesi için yaptığı başvuru bunun bir göstergesi olarak algılanabilir. Caferi hükümeti, işgal birlikleri mandasını 2006'nın sonuna kadar uzatan BM kararını, Irak hükümetinin herhangi bir anda mandanın sona ermesini isteme hakkının desteklenmesi olarak değerlendirdi.[30] Böylece BİI, ABD'nin çekip gitmesi için ısrar etme yetkisini güvence altına almış oldu.

Buna Sadr taraftarlarının yeni parlamentoda öncekinden çok daha güçlü olduğu gerçeğini de eklememiz gerekir. Sadr taraftarları ile arasında büyük bir düşmanlık olmasına rağmen İİDYK

Sadr yanlısı akımın artan popülerlığini kabul edebilir ve geminin bordasına onları da almadıkları taktirde en azından büyük oranda oy kaybedeceklerini ve bu durumda IIDYK'nın zor durumda kalacağını ya da seçim yenilgisine uğrayacağını anlayabilir. Bunun sebebi onların Sadr'dan daha az popüler olmalarıdır. Kendileri İran'da sürgün hayatı yaşayan kişiler olarak görülürken, Sadr Irak ve Arap ulusalcı kartını oynuyor ve bu sayede Iraklı Arap Sünnilere de hitap edebiliyorlar. Dolayısıyla Sadr şu anda, sokaktaki gücünden ayrı olarak kurumların içinde de daha büyük bir güce sahip bulunuyor. Sadr taraftarları iki şeyi birleştiriyorlar: Seçim arenasına girdiler ve medyada fazla yer almayan kitle gösterileri örgütlemeyi sürdürdüler.

CHOMSKY: Bağdat dışında da etkili oluyorlar mı?

ACHCAR: Evet, özellikle güneyde. İşgali suçlayarak kamu hizmetleri ve elektrik dağıtımındaki aksaklıkları protesto etmek için daha geçenlerde, 100 000 kişinin seferber edildiği hesaplanan çeşitli gösteriler örgütlediler.

CHOMSKY: Bu gösteriler nerede yapıldı?

ACHCAR: Çeşitli şehirlerde, Bağdat'ta, ama aynı zanda güneyde ve başka yerlerde. Sadr taraftarları "Cuma günü ya da ertesi gün gösteri yapacağız," dediklerinde, bulundukları her yerde gösteri örgütlüyorlar. Muhtemelen güvenlik ya da lojistikle ılgili nedenlerden ötürü şimdiye kadar sadece bir merkezi ulusal gösteri örgütlediler. Bu gösteri 9 Nisan 2005'te Bağdat'ta oldu ve muazzamdı. Çok çılgın sayısal değerlendirmeler bulabilirsiniz, ancak

herkes yüz binlerin katıldığında birleşiyor. Bu akım Şiiler arasında gittikçe daha büyük bir nüfuz kazanıyor. Bu hareketin bizatihi kendisi ABD için korkunç bir yenilgidir: Sadr yanlısı akım ABD işgalinin en kötü ve en korkulan düşmanı haline gelmiştir.

CHOMSKY: İşgal otoritesinin Sadr Kenti nde bazı inşa faaliyetlerinde bulunması, bütün o küçük yeniden inşa girişimleri[31] halkı etkiliyor mu?

ACHCAR: Hayır, sadece halkın hayal kırıklığını besliyor. Iraklılar Baasçı hükümetin 1991'den sonra temel hizmetleri yeniden sağlama hızıyla şu anda yapılanları kıyasladıklarında, bu işgalin aslında Iraklıların temel ihtiyaçlarını umursamadığı, sadece petrolle ilgilendiği sonucuna varıyorlar.

SHALOM: Direnişi, ayaklanmayı, yeniden inşadaki yavaşlığın sorumlusu olarak görmüyorlar mı?

ACHCAR: İnsanlar buna inanmıyorlar. Güneydeki ayaklanmayı suçlayamazsınız, çünkü ayaklanma ülkenin bu bölümünde önemli bir varlık göstermiyor. Batı'da bazıları, en azından solda ya da savaş karşıtı hareketin içinde olanlar "ayaklanma"yı övdükleri zaman, halkın küçük bir azınlığıyla sınırlı bir ayaklanmanın söz konusu olduğunu genellikle unutuyorlar. Bu ayaklanmanın yegane tabanı Sünni Arap nüfustur. Bu da toplam nüfusun kabaca %20'si anlamına gelir. Bu kesimin ABD işgaline düşman olması için geçerli sebepleri, ulusal gurur ve özgürlükle ilgili sebepleri ve kuşkusuz ABD güçlerinin acımasız ve beceriksiz davranışları yüzünden büyük bir artış gösteren sebepleri

var. Irak toplumunu tanıyan biri açısından, oradaki ABD güçleri porselen mağazasındaki fil gibi davrandılar. Bu çok meşru içerlemeden ayrı olarak, Iraklı Arap Sünnilerin önemli bir kesimi artık elinde yetkiler bulunan bir azınlık olmadıkları gerçeğine de içerliyorlar. Esasında, çoğu için bu oldukça fantazmagorik, çünkü geçmişte de gerçek ayrıcalıkları yoktu. Ancak onlar, Sünni Arapların Baas askeri ve siyasal yönetici kurumlarında, parlamento içinde, ordu birliklerinde vb. büyük bir çoğunluk oluşturmaları gerçeğini, toplumsal ayrıcalığın bir ölçüsü olarak görüyorlar. Yönetici klik, elbette sadece Sünni Araplardan oluşmuyordu; hiç hak etmediği "sözde modernist" imajına rağmen Saddam Hüseyin'in, Irak toplumunun bu yönünü çok fazla sömüren aile ve kabile çevreleriyle sınırlıydı.

Sünni nüfus, farklı ölçülerde birleşen bu iki tür gerekçeyle işgale karşı büyük bir öfke duyuyor. Bu durum, aynı zamanda, Sünni bölgelerden ya da isyancı kaynaklardan gelen yazın ve bildiriler okunduğu zaman, onların anti-Amerikan oldukları kadar anti-Şii de oldukları gerçeğinde yansıyor. Bildirilerde "Şiilerden nefret ediyoruz," denmesi gerekmez, ancak bir hakaret anlamı taşıyan "Safevi Şiiler" gibi ifadeler kullanırlar (bu onaltıncı yüzyılda Pers topraklarında acımasız yöntemlerle Şiiliği dayatan hanedana yapılan bir göndermedir). Ya da İslami köktenci Sünniler olmaları halinde "Rafida" terimini kullanırlar (meşru Halifeliği reddedenler, "redçiler" anlamına gelir). Bu terim, Şiileri betimlemek için pejoratif anlamda da kullanılır. Ve onlar iki işgale karşı savaşmakta olduklarını söylerler: ABD işgali ve İran işgali.

CHOMSKY: Bedir Tugayı İran-Irak savaşında İran ordusuna katıldı mı?

ACHCAR: Görünüşe bakılırsa İran ordusunun içinde yer almadılar. Ancak Kürdistan içlerinden kendilerine yol açmaya çalıştılar ve bu İİDYK'nm Kürt güçleriyle dostça ilişkilere sahip olmasının bir nedenidir. Öte yanda, 1991'den sonra, Kürdistan Yurtseverler Birliği'nin (KYB), Celal Talabani önderliğindeki grubun, İran'la yakın ilişkiler geliştirdiği bilinmektedir.

CHOMSKY: Peki ya Suriye'yle?

ACHCAR: Evet, elbette, bütün Kürt gruplarının Suriye'yle bağlantıları vardır. Suriye Baası ile Irak Baası arasındaki çatışmanın bir sonucu olarak siyasal bir sığınak buldukları Suriye'de mülteci olarak bulunuyorlar.

O halde, özetlemek gerekirse, şimdiki halde ABD büyük bir sorunla yüz yüzedir. Arap parlamenter güçlerle birlikte Allavi ve Kürt İttifakı'ndan oluşan engelleyici bir güç oluşturmaya çalışıyor. Allavi'nin esas kaygısı ve Washington'un esas umudu, eski Baasçıları, onları Saddam'a olan sadakatlerinden koparmaya çalışarak kazanmak ve işgalle işbirliği yapmaları halinde eski ayrıcalıklarını yeniden kazanabilecekleri konusunda onları ikna etmek. Eski Baasçı Allavi bu iş için doğru adam.

IRAK AYAKLANMASI

SHALOM: Ayaklanma sorunu üzerinde biraz daha duralım. Bu ayaklanmayı nasıl nitelendiriyorsunuz? Bu bir teröristler grubu mu yoksa bir ulusal kurtuluş hareketi mi?

CHOMSKY: Gilbert bu konuda bilgili olduğu için daha çok şey söyleyebilir, ancak benim izlenimim bu hareketin çok farklı olduğudur. Görünüşe bakılırsa önemli bir halk desteğine sahip sahici bir ulusal direniş hareketi olması için her türlü sebep var. İngiltere Savunma Bakanlığı tarafından gizli bir anket yapıldı. Anketin sonuçları İngiliz basınına sızdırıldıysa da buralarda pek duyulmadı.[32] Buna göre, nüfusun %82'si "koalisyon" birliklerinin çekilmesini istiyor. Yüzde birden daha azı, işgalin güvenliği sağladığını düşünüyor ve %45'i işgal güçlerine karşı saldırıların haklı olduğuna inanıyor. İngiliz basınında yer alan haber biraz belirsizdi. *Bütün Iraklıların* %45'inden söz ediyor, fakat bu bana pek mümkün görünmüyor; muhtemelen *Iraklı Araplar*dan söz ettiklerini sanıyorum, çünkü Kürtler bunu kabul etmezler. Gerçekten Irak'm tamamı söz konusuysa, bu, işgal güçlerinin fiilen bulundukları Araplar'm yaşadığı Irak topraklarının inanılmaz bir bölümü olduğu anlamına gelir. Kürt bölgelerinde işgal gücü yok. Dolayısıyla, her ne olursa olsun ulusal direnişin büyük bir halk desteğine sahip olduğu görülüyor. Öte yanda, cenaze alaylarını vb. havaya uçuran cinsten, tam bir terörist grup var. Her neyse bu tamamen farklı bir cins. Bunları bir araya getirip, hepsine birden ayaklanma diyebileceğinizi sanmıyorum. Senin daha nüanslı bir resim verebileceğinden eminim, Gilbert.

ACHCAR: Aslında bu %45 sayısı makul. Arapların ezici olmasa da önemli bir çoğunluğunu ifade ediyor. Kürtlerin genellikle inanıldığı gibi, Irak nüfusunun %20'sini oluşturduğunu düşünürsek ve işgale karşı silahlı direnişin Kürtlerden neredeyse hiçbir destek görmediğini farz edersek, bu Kürt olmayanların %56'lık bir çoğunluk oluşturduğu anlamına gelir. Ankette soru-

lan sorunun şöyle olduğu görülüyor: "ABD ve İngiliz askerlerine karşı gerçekleştirilen eylemler haklı mı?" Sünni Araplar arasında evet diyecek ezici bir çoğunluk olduğundan emin olabilirsiniz. Ve muhtemeldir ki, içinde hem ABD askerlerine karşı saldırılardan hem de mezhebi nedenlerden ötürü Şiilere karşı kitle katliamlarından sorumlu olduklarını iddia eden gruplar var olduğu için, Şii nüfusun çoğunluğu bir bütün olarak ayaklanma olumsuz görmesine rağmen, Şiilerin önemli bir kesimi de, bu soruya, evet, diyecektir. ABC, BBC ve diğerleri tarafından yürütülen en son Oxford Research International anketini dikkate alırsak, daha çok şey öğrenebiliriz.[33] Bu anket Iraklıların ezici bir çoğunluğunun, %65'inin "Koalisyon Güçleri"nin varlığına karşı olduğunu gösteriyor. Bununla birlikte anket, bir çoğunluğun (%47) Irak devleti güvenliği sağlayabildiği zaman yabancı birliklerin ayrılmasını istediğini; buna karşılık %26'sının yabancı askerlerin hemen ayrılmalarını istediğini işaret ediyor. Ancak bir sonraki hükümetin kurulmasından sonra (kısa süre içinde kurulacağı görüşündeler) yabancı birliklerin ayrılmalarını isteyen %19'u buna ekleyecek olursak, %45 gibi şaşırtıcı bir orana ulaşırsınız ki, bu da çekilmeyle güvenlik arasında bağlantı kuranların oranına neredeyse eşittir. Bu sayıların ışığında, yabancı birliklerin çekilmesinin takvime bağlanması konusunda ülkede çok geniş bir mutabakat olduğunu rahatlıkla düşünebiliriz. Bu, Ocak 2005 seçiminden önce BİI programının bir parçasıydı. ABD bunun her türlü hükümet programından çıkarılmasını istedi. Ve Kürt İttifakı da, bir tür sözleşmeyle BİI'yle bir yönetim anlaşmasına vardığı zaman aynı şeyi istedi.

SHALOM: Bunun tarihi 2005'e kadar gidiyordu.

ACHCAR: Evet, Nisan'da, yapılan müzakereler hükümetin Caferi başkanlığında kurulmasına yol açacak şekilde sonuçlandırıldığı sırada. Ve o zamandan beri Bİİ liderliği ve bizzat Caferi, tekrar tekrar bir takvim talep edemeyeceğimizi, çünkü bunun yapay ve tehlikeli olacağını, Bush yönetimiyle aynı tezi öne sürerek söyledi. Caferi örneğinde bunun işgali sonsuza dek uzatma arzusunu örten bir bahane değil, ciddi bir niyet olduğunu düşünüyorum. Caferi bölgelerin yönetimini mümkün oldukça, evreler halinde peş peşe devralacağını ve tek başlarına yönetebileceklerine inandıklarında yabancı birliklerin ayrılmalarını isteyeceklerini söylemeye devam etti. Ancak şu andan itibaren Bİİ Sadr taraftarlarının artan baskısı altında kalacaklardır. Sadr taraftarları, Bİİ'nin bütün bileşenleri de dahil gelecek hükümette yer alması muhtemel çeşitli akımların, yeni seçimlerden önce, yabancı birliklerin çekilmesi için bir takvimin hazırlanması talebinin önemli olduğu bir onur paktını kabul etmelerini sağladı.

CHOMSKY: Bİİ'nin vaadini ne kadar ciddiye alıyorsun?

ACHCAR: Ne kadar ciddi olduklarını göreceğiz. Bİİ mensuplarının, görevlilerinin ve ötekilerin çeşitli demeçlerinden 2006'nın işgalin son yılı olacağına, yani 2006 yılı sona ermeden ABD varlığı olmaksızın yönetme geçmeyi başarabileceklerine inandıkları izlenimini ediniyorsunuz. Ve bu, işgal yönetiminin süresini uzatan BM Güvenlik Konseyi kararında yer almasını talep ettikleri şartlara da yansıyor. Durumu denetim altına alabileceklerinden emin olmaları gerektiği kanaatindeler. Mukteda el-Sadr bile bu tezi anlayabilir.

CHOMSKY: Kime karşı denetim?

ACHCAR: Esas olarak Baasçılara ve Ebu Musab el-Zerkavi'nin el-Kaide şubesi, "İki Irmak Bölgesindeki El-Kaide Örgütü"ne karşı. Bu ikisi Sadr taraftarlarının da korkunç düşmanları olarak görülüyorlar.

CHOMSKY: Baasçıların örgütlü formu bu noktada ne yapıyor?

ACHCAR: Burada ayaklanma sorununa geliyoruz.

Her şeyden önce, öyle görünüyor ki, işgalin ilk döneminde, silahlı ayaklanma dikkate değer bir fenomen, daha sonra önemli bir fenomen haline gelmeye başladığında, direniş eylemlerinin çoğu ABD askerlerinin davranışı karşısında dehşete kapılan, işgali öfkeyle karşılayan yerel gruplar tarafından gerçekleştirilmiş yerel eylemlerdi. Ancak bu yerel gruplar kesin olarak işgale karşı hareket ediyorlardı. Bu hareketlerin çoğu pek de Şii diyemeyeceğiniz bölgelerde oluyordu. Mezhebi eylemlere başvurmadılar. Ama daha sonra, cinayetlere ya da araba bombaları ya da intihar saldırılarıyla kitlesel katliamlara başlandı. Ağustos 2003'te IIDYK'nm başı Ayetullah Muhammed Bekir el-Hakim de katledilenlerden biri. Yerine kardeşi Abdül-Aziz geçti. Cinayet Zerkavi tarafından üstlenildi. Ancak tek başına Zerkavi tarafından mı yoksa Baasçılar tarafından mı yapıldığı belli değil, çünkü işgalden önce ya da 11 Eylül'den önce el-Kaide ile Irak Baası arasında bağlantı olduğu iddiası tamamen uydurma olsa da, şimdiki halde silahlı yeraltı şebekeleri arasında bağlantılar bulunduğundan emin olabiliriz. 2003'tekinden üç kat daha büyük bir orduyla 1991 deneyiminden geçmiş olan Baasçı aygıt ABD birlikle-

riyle hiçbir şekilde başa çıkamayacağını gayet iyi biliyordu. Bu durumu görmezlikten gelecek kadar aptal değiller. Dolayısıyla kendilerini işgale hazırladılar. Burada Nazilerle bir benzerlik kurabiliriz. Bu fazla zorlama bir benzetme olmaz, çünkü Saddam Hüseyin döneminde Baasçı rejim aslında yarı-faşist bir hükümet tipiydi. Bunu söylemekte tereddüt etmiyorum; "yarı" olmasının sebebi, onların geleneksel faşizm kadar geniş bir kitle desteğine sahip olmamalarıdır. Benzetme, Baasçı aygıtın, 1945'te Almanya'nın kaybetmeye başladığı bölgelerde Müttefiklerle savaşmak için Nazilerin tasarladıkları bir cephe gerisi güce, "Kurt Adamlar"a (Werewolf) benzer bir oluşum için hazırlık yapmış olmalarıdır. Baasçılar da, aynı şekilde, çok miktarda nakit para ve silah saklamışlardı. Bunlar devasa kaynaklardır. İşgalden sonra yeniden örgütlenmeleri biraz zaman aldı, elbette, ama daha sonra eyleme geçtiler.

CHOMSKY: Mezhep cinayetlerini onların işlediğini mi düşünüyorsun?

ACHCAR: Elbette. En azından siyasal olarak yönlendirilen mezhep cinayetlerinin büyük bir bölümünün, ordunun asker toplama ya da polis toplama merkezlerine ya da polislere yapılan dolaylı anlamda mezhebi saldırıların onlara atfedilebileceğine inanıyorum.

CHOMSKY: Peki ya sivil hedefler? Cenaze konvoylarına ya da camilere yapılanlar?

ACHCAR: Sivil hedeflere yönelik, çoğu intihar saldırısı olan ge-

işigüzel saldırıların, Şiileri savaşılması gereken sapkınlar olarak gören sertlik yanlısı Vahabi (ya da kendilerine verdikleri isimle, Selefi) türden İslami köktencilerin işi olması bence daha muhtemeldir. Zerkavi'nın Şiilere savaş ilan eden ünlü konuşması, tonu ve kullandığı terimler ve şiddet çağrıştıran benzetmeler bakımından ürperticidir.

Bu durumda her türlü eylem ya da gruptan oluşan bir karışım görüyorsunuz, ancak silahlı eylemlere katılanların çoğunluğunun mezhebi duygulardan çok ulusalcı duygulardan esinlendiklerini rahatlıkla farz edebileceğimizi düşünüyorum. Aslında kitle iletişim araçlarından çarpıtılmış bir görüntü yansıyor, çünkü en vahşi mezhep cinayetlerine, ev yapımı patlayıcılarla gerçekleştirilen saldırılardan ve ortaklaşa gerçekleştirilen, bütün Arap Sünni bölgelere yayılan başka eylemlerden çok daha fazla yer veriyorlar.

Seçimlerin son iki turu bir güçler dengesi düşüncesine yol açtı: 15 Ekim 2005 referandumu ve 15 Aralık 2005 seçimleri. Silahlı hareketlere sahip çıkan belli başlı bazı gruplar, Ocak 2005 seçimleri için Sünni Arap bölgelerine emrettikleri ve dayattıkları oldukları boykotun bir hata olduğuna karar verdiler. Ülkenin siyasal geleceği için sahip olabilecekleri bir aracı kaybetmekte olduklarını söylediler. Bunu anladılar ve seçim sürecine katılma, 15 Ekim'de anayasa taslağına hayır oyu verme ve parlamento seçimlerinde Sünni Arap adaylar listesi için oy kullanma çağrısı yapmaya karar verdiler.

CHOMSKY: Bu, Baas tarafından desteklenmedi mi?

ACHCAR: Hayır, desteklenmedi. Saddam Hüseyin'in yardakçı-

ları şebekeyi hazırlamışlardı, ancak onu denetim altında tutabilecekleri kesin değildi, çünkü kilit iktidar araçlarını kaybetmişlerdi. Görünüşe bakılırsa kendi başlarına çalışan, artık "Saddam'a sadık" olmayan eski Baasçı aygıtlar var. Ancak "Saddam'a sadık" olan hizip hâlâ orada ve çeşitli internet siteleri dahil olmak üzere ellerinde epeyce kaynak var. Haklı nedenlerden ötürü seçim sürecine her türlü katılıma çok kesin bir tutumla karşı çıktılar. Örgütlenmek için kullanabilecekleri sahte seçimler olmadığı sürece, seçim yoluyla ülkeyi yönetme şansına hiçbir şekilde sahip olmadıklarını biliyorlardı. Ve her durumda, kendi iktidar anlayışları da gerçek ya da serbest seçimleri kapsamıyor. Dolayısıyla seçimlere katılıma karşı, bizatihi seçim fikrini reddeden Zerkavi kadar açık bir tutuma sahiptiler. Gene de her iki seçim gününün Irak standartlarına göre gayet sakin, gayet barışçı geçtiğini gördük. Bunun nedeni kesinlikle işgalin getirdiği önlemler değildi; bellı başlı isyancı gruplarının tutum değişikliği etkili oldu. Bu bir güçler dengesi görüşüne yol açıyor, çünkü ayaklanmanın, deyim yerindeyse, daha duyarlı hiziplerinin diğerlerine seçimlerin güvenli biçimde tamamlanmasını dayatabildiğini gösteriyor. Şimdi elbette, Sünni Araplar için çok hayal kırıcı olan seçim sonuçlarının ışığında, Baasçılar şu mesajı içeren bildiri çıkardılar "Sizi uyardık. Bu seçimler faydasızdır ve siz oy vererek meşrulaştırdığınız işgale hizmet ettiniz."

CHOMSKY: Bunu Baasçı internet sitelerinde mi görüyorsun? Kendilerini Baasçı siteler olarak mı gösteriyorlar?

ACHCAR: Elbette. Saddam Hüseyin'in resimlerini taşıyan, gayet resmi Baasçı siteler bunlar ve bunlardan pek çok var. Baasçı bildi-

rilere, Baasçı komuta kademesinin halen firarda olan kıdemli üyesi İzzet İbrahim el-Duri'nin demeçlerine de yer veriyorlar. (Geçenlerde Duri'nin öldüğü ilan edildi, daha sonra bu haber geri alındı.)

Irak nüfusunun bütün yelpazesinden muazzam bir katılım sağlayan son seçimler, siyasal ve bunun yanı sıra etnik-mezhebi güçler dengesine ilişkin açık bir fikir verdi. Irak'taki Sünni Arapların çoğu, kendi cemaatlerinin genel olarak sanılandan %20 oranında daha geniş olduğu efsanesine inanırlar. Kürtlerin ve Şiilerin aksine büyük çapta boykot ettikleri Ocak 2005 seçimlerinde %58'lik bir katılım oranı sağlamış olmaları gerçeği, onları Iraklı Araplar arasında Şiilerle eşit düzeye gelerek nüfusun %40'ını temsil ettikleri sonucuna varmaya yöneltti; Iraklıların Kürt olan %20'si de Sünni olduğu için, Sünni Araplar Irak'ta %60'lık bir Sünni çoğunluk olduğunu iddia ettiler. Sonuç olarak bunun son seçimlerle doğrulanmamış olması gerçeği, hiç ikna edici olmayan bir biçimde seçimlerin hileli olduğunu iddia ederek artan protestolarda bulunmalarının nedenlerinden biridir. Kesinlikle mükemmellikten çok uzak olan seçimlerde doğal olarak her türlü kusur ve sorun varken, gözlemciler arasında seçimlerin ülkedeki güçler dengesini doğru biçimde yansıttığına dair bir mutabakat mevcuttu. Sonuçlara karşı çıkmalarına rağmen Arap Sünni liderlerin kendi tabanlarının doğru kabul ettikleri efsanelere bizzat inanacak kadar aptal olmadıklarına inanıyorum. Bu protestoyu ve seçim sonuçlarını sorgulamalarını hükümet düzeyinde istediklerini almak için bir pazarlık kozu olarak kullanmaya çalışmışlar, istediklerini alamamaları halinde yeni meclisi meşru görmeyecekleri ya da yeni bir hükümetin kurulmasına izin verecekleri tehdidinde bulunmuşlardır.

CHOMSKY: Suudilerin seçimlere yönelik tavrı nedir?

ACHCAR: Suudiler seçimlere Sünni Arapların katılımını desteklediler.

CHOMSKY: Ve sonucu kabul ettiler?

ACHCAR: Seçimlere katılan başlıca Sünni Arap gücü, özellikle Müslüman Kardeşler'in Irak şubesini oluşturan İslami Parti'yi destekliyorlar. Ancak kendi parlamentoları bile olmayan Suudiler, seçimlerin kusurlu olduğunu nasıl söyleyebildiler?

CHOMSKY: Peki güçlü bir destek mi verdiler yoksa sessiz mi kaldılar?

ACHCAR: Dış görünüşe bakılırsa seçimlere müdahale etmediler.

CHOMSKY: Biraz kaygılandıklarını sanıyorum.

ACHCAR: Elbette, kaygılandılar. Bildirilerinde en ileri gittikleri nokta, kendi dışişleri bakanları Suud el-Faysal'ın New York'ta ve başka yerlerde, Irak'ta ABD'nin kendi beceriksizliği yüzünden Şiileri iktidara taşıdığını ve İran'ı güçlendirdiğini söyleyen demeçleri oldu.

CHOMSKY: Resmi olarak mı?

ACHCAR: Evet, bunu New York'ta, Dış İlişkiler Konseyi'nin önünde açıkça söyledi.[34] Bu da Irak'ta öfkeli Şii tepkilerine yol

açtı. Onun müdahalede bulunmasını protesto ettiler. Önde gelen IIDYK liderinden biri olan Irak İçişleri Bakanı, Suudi bakana ve Suudi ailesine karşı çok sert sözler sarf etti, onların geri kalmış deve çobanları olduklarını vb. söyledi. İki ülke arasında yüksek bir gerilim anıydı.

SHALOM: Bu Aralık'tan sonra mıydı?

ACHCAR: Çok daha erken, Eylül 2005'te, Ekim referandumundan bile önce. Suudiler, Irak konusundaki endişelerini ilk kez açıkça ifade etmiyorlar. Şaşırtıcı olan, ABD'nin tam bir başarısızlığa uğradığı gerçeğine dair kaygının açıkça ifade edilmesiydi.

Irak seçimlerinin sonucuna dönecek olursak, sonuçları sadece Sünni Arap siyasal grupların değil, Allavi koalisyonunun da *tartışmakta olduğunu belirtmemiz gerekir. Bu ABD'nin de* protestonun arkasında olduğunu gösterir. BII, Allavi, Sünni Arap gruplar ve Kürtler arasında kendisine karşı bir ittifakı önlemeye çalışıyor. Şiiler arasında bir tür Arap ulusalcı duyarlılığı temsil eden Sadr yanlıları Sünni Araplarla ayrıcalıklı bir anlaşma yapmaya çalışıyorlar, çünkü Kürtlerin ABD'yle çok yakın ilişkileri olduğunu düşünüyorlar ve onlardan pek hoşlanmıyorlar.

Sadr taraftarları ile Sünni Arap güçler arasında Baasçılar konusunda büyük bir ayrılık var, çünkü onlar çok radikal biçimde Baasçılara karşılar. Dediğim gibi, 9 Nisan 2005'te yapılan muazzam gösteri sırasında Bush ve Blair kuklalarıyla birlikte Saddam kuklasını da yakmaları bu konuda bir şeyler söylüyordu. Karmaşık bir durum, çünkü ABD işgaline kesinlikle karşı olan Sadr taraftarları aynı zamanda, Çelebi'nin başlattığı, ülkeyi Baasçılardan arındırma çabasına tam bir destek veriyorlar. Çelebi'yle an-

laşabildikleri tek konu bu: Baas'ı ezin! El-Sadr ailesinin öyküsünü hatırlayalım: Mukteda'nın babası ve iki erkek kardeşi Baasçılar tarafından katledildi, akrabaları arasında Baasçı rejim tarafından vahşi biçimde işkence edilenler ve öldürülenler var. Bu durumda, bizzat Mukteda el-Sadr'ın ve tabanının, yani Irak nüfusunun Saddam Hüseyin rejimi altında en fazla acı çeken ve haksızlığa uğramış kesimleri Baasçılara yönelik derin nefretlerini anlamak kolaydır.

Bu durumda Sadr taraftarları Sünnilerle ittifaklarında seçici davranırlar. Esas olarak Baasçı olduklarından kuşkulanılamayacak Sünni Araplarla dostça ilişkiler kurmaya çalışırlar. Saddam Hüseyin döneminde cezalandırılan Müslüman Kardeşler ve Müslüman Alimler Derneği için de aynı durum geçerlidir. BIL içinde, bu insanlarla ittifak kurmak isteyen Sadr taraftarları ile eski bağları olan Kürt İttifakı'yla sıcak ilişkiler kuran IIDYK arasında uyumsuzluklar var. Ancak üçlü bir koalisyonu temel almayan yeni bir hükümetin kurulabilmesi muhtemel değildir. Geriye, Allavi'nin geminin bordasında olup olmayacağını ve ABD'nin bu konuda bizzat her türlü baskıyı yapıp yapmayacağını görmek kalıyor. ABD büyükelçisi Halılzad, sömürge tarihinde kendisinden önceki T. E. Lawrence gibi, yerel bir oyuncuya dönüşmüştür. Allavi'yle toplantılar yapıyor, daha sonra Allavi ve Kürt hizbiyle ortak toplantılara katılıyor, gayet açık nedenlerden ötürü bazı siyasal gruplara karşı diğerleriyle birlikte komplolar yapıyor. Gayet açık nedenlerden ötürü derken, bunlar Iraklılar için açık; dışarıda o kadar açık değil, çünkü bu konudaki medya haberleri çok yüzeysel.

CHOMSKY: Halilzad, barışı sağlamaya çalışan tarafsız bir kişi

gibi sunuluyor.

ACHCAR: Elbette, ama hiç alakası yok. BİI sözcüleri ABD'nin kendi seçeneklerini onlara dayatmaya çalıştığı gerçeğini defalarca, açıkça söyleyerek işaret ettiler. Irak'ta halk bunu biliyor. 1969'dan 1973'e kadar Vietnam Savaşı'nın en hararetli döneminde ABD savunma bakanı olan Melvin Laird'in yazdığı şu sözler bu yüzden kesinlikle doğrudur: "Yeni Irak hükümetine [Caferi hükümeti] Washington'un 'kuklası' diyenler gerçek bir kukla hükümetin ne olduğunu bilmiyorlar." Laird ise biliyor; hem de gayet iyi biliyor![35]

BUGÜNKÜ IRAK'TA ABD SİYASETİ

SHALOM: Bu konuya değindiniz, ancak ABD şu anda Irak'ta ne yapıyor?

CHOMSKY: Ayrıntıları bilmesek de bunun başlangıç ilkelerinden hareketle anlaşılacağını düşünüyorum. ABD siyasetini belirleyenlerin bakış açısından Doğu Avrupa uyduları ya da Orta Amerika uyduları gibi bir şeyi dayatmak büyük bir zorunluluktur. Eğer bunu yapmazlarsa, daha önce konuştuğumuz nedenlerden ötürü, ABD için felaket olur. Gerçek bir müvekkil hükümet dayatmak zorundalar. Bu hükümetin bir ölçüde içsel özerkliği olabilir, ancak bu Moskova'nın Doğu Avrupa uyduları için de geçerliydi. Hattâ bu, Nazi işgalindeki Avrupa için bile geçerliydi. Vichy'nin büyük bir halk desteği vardı. Kendi güvenlik güçleri vardı, kendi siyasal güçleri vardı, daha sonra uydurulan

fantezilerin aksine pek çok entelektüel onları destekliyordu. Ya da Orta Amerika'da: ABD her türlü halk gücünü bir kez ezdikten sonra, bu bölgeyi ABD'yle bağlantılı geleneksel seçkinlere teslim ettiler. Aslında savaş sonrası Almanya ve Japonya hakkında söylenenlerin çoğu da fantezidir. ABD, Avrupa ve Japonya'daki direnişi kelimenin tam anlamıyla ezdi ve faşist işbirlikçiler de dahil olmak üzere geleneksel yapıları yeniden dayattı. Almanya'da fazla denetimleri yoktu, ama bunu sağladılar. Aslında pek bilinen bir şey değildir ama 1946'da "Doğu'nun sızmasına karşı duvar [Batı Almanya] dikilmesi" için çağrıda bulunan kişi George Kennan idi.[36] ABD siyasetini belirleyenler Alman işçi hareketinden ve direnişten korkuyorlardı. Direniş İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra büyük prestije sahipti. Ve bu direnış, radikal demokrat, sosyalist, komünist vb. idi ve ABD bunu ezmek zorundaydı. İtalya ve Yunanistan'da bunu büyük bir vahşetle, Almanya, Fransa, Belçika ve başka yerlerde çeşitli yöntemlerle yaptılar. ABD İtalyan demokrasisini büyük ölçüde tahrip etme faaliyetini neredeyse 1970'lere kadar sürdürdü. Daha sonrasını bilmiyoruz, çünkü kayıtların arkası kesiliyor, ancak bunun hâlâ devam ettiğini sanıyorum.

Demokrasi anlayışını muhtemelen okullarda okutulan yurttaşlık bilgisi kitaplarından edinmiş olan General Douglas MacArthur Japonya'da, önceleri Japonların demokratik kurumları inşa etmeye gerçekten başlamalarına izin verdi. Washington'daki liberaller dehşete kapıldılar; işçi hareketini zayıflatmak, geleneksel seçkinleri eski güçlerine kavuşturmak ve temelde geleneksel düzeni andıran bir şeyi yeniden kurmak için 1947'de "ters çizgi" dedikleri şeyi başlattılar. Bunda başarılı oldular ve o zamandan beri Japonya tek partili bir devlet olageldi.[37]

Ve bilinen ya da bilinmesi gereken bu öyküyü Latin Amerika için de tekrarlamamız gerekmez. Şimdiki yönetimin kökeni olan Reagan yıllarında, bu tam bir saldırgan vahşet, Doğu Avrupa uydularında gerçekleşmekte olanlardan çok daha kötü bir durumdu. Ancak içteki halk güçlerini bir kez ezmeyi başardıklarında, meşru hükümet" dedikleri şeyi iktidara getirirler.

O halde Irak'ta da aynı şeyin olmasını bekleyebiliriz. İyi eğitim görmüş entelektüeller kuşkusuz bir paradoksa işaret edeceklerdir. Bütün ABD yönetimlerinin ancak ABD'nin stratejik ve iktisadi çıkarlarını ilerlettikleri zaman demokrasiyi de ilerlettiklerini keşfeden eski devlet görevlisi Thomas Carothers'tan daha önce söz ettik. Kendisi bu yönetimlerin "samimiyet"inin her türlü tartışmanın üzerinde olduğu konusunda teminat verir. Soğuk Savaş'tan sonra "demokrasinin geliştirilmesi" üzerine yazdığı 2004 tarihli kitabında,[38] yönetimin samimiyetine rağmen, Irak'ta da aynı siyasetin uygulanacağından korktuğunu söyler. Büyük sürpriz! Evet, samimiyiz: Sürekli olarak söylediğimiz şeyin tam tersini yapsak da samimiyetimiz tartışılamaz. Bu yüzden ABD, Gilbert'in işaret ettiği gibi, Irak seçimlerini önce önlemeye, sonra da baltalamaya çalıştı. Ve bu hâlâ devam ediyor. Ve yapmak zorunda kaldıkları şey, Salvador benzeri ya da Rus yönetimindeki Polonya benzeri ya da Vichy benzeri bir rejimi Irak'a dayatarak güçlü süreklilik çizgisini ilerletmektir. Ancak bu kolay olmayacak; Irak, El Salvador değil.

ACHCAR: Tamamen aynı fikirdeyim. ABD şimdiki halde Irak'ta çok ama çok derin bir sorun yaşıyor. "Yenilgi seçenek değildir" (açıkladığımız nedenlerden ötürü ödül çok önemli olduğu için) gibi demeçlerin ışığında şimdiki durumu ele alacak

olursanız, Washington'un kendisini içinde bulduğu sorunun derinliğine dair bir fikir edinirsiniz. Noam'ın az önce dediği gibi, 1945'teki Japonya ve Almanya'dan esinlenen tasarılarla oraya gittiler. Irak'taki durum savaş sonrası İtalya'yı daha çok andırsa da, İtalya'nın resmin bir parçası olmaması anlamlıdır. Her iki ülkede de ABD tarafından denetlenmeyen ve ABD'ye düşman bir devletle bağlantılı, kitlesel tabana sahip bir güç vardır: 1945'te İtalya'da Komünist Parti ve bugünkü Irak'ta BİL İtalya örneğinde bu düşman devlet Sovyetler Birliği'ydi; Irak örneğinde İran'dır. Ancak Irak'taki güçler dengesi İtalya'da yüz yüze geldikleri duruma kıyasla çok daha kötü: İtalya'da Komünist Parti'yi bir kenara itebildiler; oysa Irak'ta BİL'yi bir kenara itmek çok daha zor olacaktır. ABD yetkilileri geçen yıl her türlü manevraya başvurdular, ancak başarısız oldular. Halilzad mucizeler yaratamadı. Dolayısıyla Washington'un sorunu şudur: Eğer bu şekilde devam edilecekse, ne yapılabilir? ABD'nin bir hükümet darbesi tezgahlamayı düşünmekte olduğuna dair, artık Irak'ta da, makalelerle ve internet üzerinden ifade edilen endişeler var. Geçenlerde Irak'ta bir rezalet yaşandı. Burada duyuldu mu bilmiyorum. Allavi için ayarlanan, parlamento üyesinden başka bir şey olmayan Savunma Bakanı bir ordu müfrezesini devlet başkanıymış gibi teftiş etti. Ocak 2005 seçiminden sonra kurulan Caferi hükümetindeki Irak Savunma Bakanı ABD tarafından atanmıştı. BİL (bu örnekte İİDYK) ABD ve onun temsilcileriyle epeyce itişip kakıştıktan sonra içişleri bakanlığına bizzat sahip olmayı başardılar. Ancak ABD sivil ve askeri işgal yetkilileri Savunma Bakanlığı'nı kendi denetimleri altında tutmakta ısrar ettiler (dümenin başına kendi adaylarını geçirirler) ve orduyu, en azından subayları kendi denetimleri altında tutmaya çalıştılar. Pek çok

eski Baasçıyı göreve getirdiler. Bu uygulama Allavi geçici hükümetin başına geçtiğinde başladı ve devam etti. Böylece ordunun ABD'nin koruması altına alınması, Irak askeriyesinin olası bir hükümet darbesine ilişkin söylentileri açıklar.

Bİİ ve İİDYK'nın bir üyesi olan içişleri bakanının baskı ve işkence eylemlerine ilişkin ABD'de başlatılan yeni propaganda kampanyasının tamamı, kuşkusuz, tam bir ikiyüzlülük, gerçek bir utanmazlıktır. Allavi'nin geçenlerde içişleri bakanlığıyla sınırladığı insan hakları ihlallerinin Saddam Hüseyin dönemindekinden daha kötü olduğunu söylemesi gibi.[39] Bu sözler ondan geliyor! Aşırı abartma bir yana, bu şaşırtıcı bir iddiadır. Ana akımdan savaş karşıtı kaynaklara kadar her türlü yorumcunun bu sözler karşısında eleştirmeden nasıl mutlu olduklarını görünce hayretler içinde kaldım. ABD'nin tam desteğiyle ara hükümetin başına getirildiğinde Allavi'nin, bazıları El Salvador'da ya da benzeri yerlerde eğitilmiş ABD'li "danışmanlar"ın yardımıyla özel polis komando grupları ve toplama merkezleri kurduğunu ve Iraklı güçlerin işkence uygulamalarının, onun yönetimi altında ve ABD'li danışmanların gözetiminde başladığını herkesin bilmesi gerekir. Dolayısıyla bu tam bir ikiyüzlülüktür. Şiilere karşı Sünni Arap mezhep duygularıyla oynanmaya; Batı ve ABD kamuoyuna Şii güçlerin ne kadar kötü olduklarına dair bir izlenim verilmeye çalışılmaktadır. Aslında endişelerin haklı çıktığı yer de burasıdır. Rumsfeld'in Irak'ı İran tarzı bir hükümetin yönetmesine ABD'nin asla izin vermeyeceğini 2003'ten beri söylemekte olduğunu hatırlayın. Bu "sınırlı egemenlik" şeklinde ifade edilen Brejnev doktrininin ABD'deki muadilidir:[40] İstediğinizi yapacak egemenlik hakkına sahipsiniz; biz onayladığımız sürece.

Bush yönetimi için sorun, darbenin bile aslında bir seçenek

olmamasıdır. Doğru, subayların çoğu üzerinde kurdukları denetime muhtemelen güvenebilirler, ancak askerlerin büyük bir çoğunluğu Şii ve Kürttür. Bütün Kürt "Peşmerge" birlikleri orduyla bütünleştirilmiştir. Şii askerlerin ABD hakimiyetindeki bir komuta kademesinin emirlerine itaat ederek kendi halkının karşısında yer alması çok zayıf bir olasılıktır. Ve Kürtler de Sünnilerin yanında savaşmazlar, çünkü Kürt ittifakı esas olarak petrolü olan Kerkük kentini elde tutmakla ilgileniyor ve oradaki rakibi Şiiler değil, esas olarak Sünni Araplar ve Türkmenler.

Ve durumun böylesine karmaşık olmasının nedeni de budur. ABD çözümü görece kolay olan siyah-beyaz durumlara alışıktır. Ancak Ortadoğu toplumu öylesine karmaşıktır ki Washington'da bölgeyle ilgilenmesi için bulduğunuz çeteden çok daha zeki insanları gerektirir.

Gerçek bir sorunla karşı karşıya bulunuyorlar ve soru şu: ABD'nin şimdiki stratejisi nedir? Bütün sahip oldukları, çok kısa vadeli bir stratejidir. Kendi konumlarını güvence altına alma çabasıyla bir sonraki hükümetin kurulması için yapılan çeşitli pazarlıklara müdahale ediyorlar. Peki uzun vadeli bir stratejileri var mı? Bundan kuşkuluyum aslında, çünkü her şey çöktü. (CHOMSKY: Uzun vadeli bir hedefleri var.) Elbette. Daha önce tartıştığımız gibi, bölgenin enerji kaynaklarını denetim altına almak istiyorlar. Sorun şu: Bu hedefe ulaşmak için hangi araçları kullanabilirler? Ve yapılması gereken şey hakkında tam bir kargaşa içinde olduklarını düşünüyorum. Sahada yaptıkları şeyi yakından izlediğinizde, siyasetlerin değiştiğini hissediyorsunuz; zorluklara pragmatik biçimde tepki göstermeye çalışıyorlar ama gerçek şu ki, uzun vadeli uygun bir stratejileri yok.

Sorun, bütün bunların gerçekten endişe verici olmasıdır: Irak

kamuoyu ABD planları hakkında endişelenmekte kesinlikle haklı, çünkü yaralı bir vahşi hayvan çok tehlikeli olabilir.

CHOMSKY: Irak'ın Şii nüfusu işkence iddialarını Şii karşıtı bir hamle olarak mı gördü?

ACHCAR: Evet, Şiilerin ezici çoğunluğu bunun aşırı bir ikiyüzlülük olduğunu düşündü ve Allavi'nin suçlamalarını işittiklerinde özellikle rahatsız oldular, çünkü ona karşı gerçek bir nefret duyuyorlar, özellikle, aynı zamanda en ABD karşıtı olan Sadr taraftarları. IIDYK işkence ya da kendi sözleriyle "kötü muamele" gören insanları aslında "terörist"miş gibi gösteriyor; bunu gayet meşru görüyorlar. Onlara daha çok ABD askeriyesi akıl veriyor. Ne yazık ki, dünyanın gerçek bir insan hakları kültürünün olmadığı, işkencenin çok yaygın olduğu bir bölümünden söz ediyoruz. Kendisini Batı uygarlığının temsilcisi olarak gösteren Bush yönetimi belirli koşullarda işkencenin meşru olduğunu düşünüyorsa, Iraklı Şiileri ya da herhangi birini aynı şeyi düşündüğü için nasıl suçlarsınız? Dolayısıyla Washington'un İçişleri Bakanlığı'na karşı açtığı kampanya öfkeye yol açmış ve BII'ye karşı bir ABD manevrası olarak algılanmıştır. İçişleri bakanlığının silahlı güçlerinin BII hiziplerinin örgütlü partizanlarıyla dolu olduğu bir gerçektir. Ancak bu bir sızma neticesinde olmamıştır, çünkü bu konuda hiçbir gizlilik yoktur. Onlar silahlı kuvvetler içinde milislerle çok açık biçimde kaynaştılar. ABD'nin desteklediği resmi siyaset buydu. Tek istisna, bu milisleri denetim altına alacak yerde içişleri bakanlığı güçlerinin denetimini ele geçirmiş olmalarıydı. Özellikle IIDYK ve Sadr partizanlarının bu güçler içindeki varlığı gözle görülebilecek kadar

açıktır. Muhabirler size polis arabalarında genellikle Mukteda el-Sadr'ın ya da IIDYK liderlerinin resimleri olduğunu söyleyeceklerdir. Dolayısıyla durumun ABD'nin denetiminden nasıl çıkmış olduğu çıplak gözle bile görülebilmektedir.

SAVAŞ KARŞITI HAREKET NE İSTEMELİDİR?

SHALOM: Savaş karşıtı hareketin Irak'taki tutumu ne olmalıdır? Bu hareket ne istemelidir?

CHOMSKY: Bir işgal ordusu ya da bir istila gücü, ki ABD'nin durumu budur kuşkusuz, sadece iki sorumluluk taşır: Birincisi, sebep olduğu hasarı onarmaktır. Diğeri ise insanları kendi yollarında gitmeleri için serbest bırakmaktır. O halde, her ne olursa olsun, Irak halkının peşinden gitmemiz gerekir. Ve onların da bu görüşte oldukları gayet açıktır. Askeri bir işgale önemli bir destek verildiğine dair kesin bulgular olmadıkça, çekilmek gerekir ve buradaki herkesin konumu da aslında böyle olmalıdır. Ve aynı zamanda, ki bunu da gözden kaçırmamalısınız, bu işten ne kazanılacağı konusunda halkı eğitme çabası gösterilmelidir. İnsanlar ABD'nin Irak'ta bir tür müvekkil rejimi elde tutarak sağlayacağı kazancı anlamak durumundadırlar. Bu muazzam yüksek bir öncelik, Demokratlar ile Cumhuriyetçiler arasında hiçbir fark bırakmayan, tamamen iki partili bir kaygıdır. Savaş karşıtı güçler bunu anlamadıkça önemli ölçüde işin içine girmiş olmayacaklardır.

ACHCAR: Noam'ın sorumluluk tanımına katılıyorum. Ancak bu örnekte sorumlulukların farklı biçimde tanımlanmasına karşı uyarıda bulunmak gerektiğini düşünüyorum. Bazı toplumlarda dehşet verici bir kural vardır. Buna göre, bir adam evli olmayan bir kadına tecavüz ederse, onunla evlenmek zorunda kalır. Benzetme yapmak gerekirse, ABD'deki bazı çevrelerden buna benzer şeyler işitiyoruz. Irak'a tecavüz ettik, onunla evlenmemiz lazım, "orada kalalım, bir sorumluluğumuz var." Bu sorumluluk anlayışıyla çok kararlı biçimde mücadele etmek gerekir. Iraklıların kendi ülkelerini istikrara kavuşturmak ve kurumlarını inşa etmek için askeri yardıma ihtiyaçları varsa, bu yardım için düşünülebilecek en kötü kaynak ABD ve onun askerleridir. Ve Irak örneğinde, ABD'nin esas sorumluluğunun onarım olduğunu, gerekli yardımı yapmak, ancak bunu işgalci olarak yapmamak olduğunu söyleyeceğim. Washington gerçek bir sorumluluk duygusuna sahip olsa ve Irak için kaygılansaydı birliklerini çok önceden çekmesi ve Irak halkının çoğunluğunun istemeleri halinde BM birlikleri ya da buna benzer bir şey için gerekli lojistik desteği sağlaması gerekirdi.

CHOMSKY: Buna bir eklemede bulunabilirim: Aslında bu Amerikan kamuoyunun çoğunluk görüşü olmuştur. Anketlere göre, Nisan 2003'te Irak'ın işgalinden beri, Amerikan nüfusunun büyük çoğunluğu şöyle diyordu: "Bakın, bu bizim işimiz değil, yeniden inşa, güvenlik, siyasal geçiş vb.nın sorumluluğu Birleşmiş Milletler'e aktarılmalıdır." Aslına bakılırsa, en iyi kurumlar tarafından yapılmış bu türden çeşitli araştırmalar olmasına rağmen, bu anket verilerinin duyurulmaması Amerikan demokrasisi hakkında size bir fikir veriyor. Mart 2004'te kuvvet

kullanımını şiddetle kınadıkları zaman, İspanyol seçmenlerin aldıkları tutum da buydu. Birliklerin geri çekilmesini istemediler; bu birliklerin BM gözetimi altında olması gerektiğini söylediler. Amerikalıların büyük çoğunluğu da aynı tutumu benimsedi. İspanya ve ABD arasındaki iki farklılığa dikkat edin. Biri, İspanya'da çok mükemmel bir demokrasi olmasa da, bu ülkenin halkı kamuoyunun ne olduğunu biliyordu. Burada bilmiyorlar, çünkü kamuoyunun sesi duyulmuyor. Ve ikincisi, İspanya'da bu konuda oy verebiliyorsunuz. Burada ise bunu düşünmek bile imkansız. Seçimlerde, bu tür şeyler gündeme gelemez. Bu da size ABD'deki demokrasi açığına dair gayet önemli bir şey söyler. Ancak ABD'deki halk hareketlerinin burada *yapabileceği* bir şey var. Kamuoyunu kendi saflarına kazanmış durumdalar. O halde, kamu siyaseti ile kamuoyu arasındaki açığı azaltmak, kamuoyunun siyaseti etkilemesini sağlamak için halkı örgütlemek zorundalar.

SHALOM: Bence, şu anda Irak, Washington'un Güvenlik Konseyi aracılığıyla denetimi sürdüreceği şekilde BM birliklerine teslim edilirse ABD çok mutlu olur.

CHOMSKY: Bir sonraki nokta bu. Bunun BM Genel Kurulu aracılığıyla olması gerekir. Güvenlik Konseyi veto yüzünden itibarını kaybediyor.[41] Ve görüşmelere rağmen vetoların ezici çoğunluğu ABD'den geliyor. 1960'ların ortasında Washington Birleşmiş Milletler üzerindeki denetimini kaybettiği zaman ABD veto konusunda en öne geçti. İngiltere ikinci durumdaydı. Kimse sesini duyuracak mesafede değildi. O halde, evet, ABD ve İngiltere rahatça veto edebildikleri sürece, Güvenlik Konseyi özünde

anlamsızdır. Ancak Genel Kurul'da bunu yapamazlar.

ACHCAR: Doğru; ama aynı zamanda öteki ülkeler de veto hakkına sahip. Washington'un BM Güvenlik Konseyi'ne gitmekten hoşlanmamasının nedeni bu. Orada veto tekeline sahip değil.

Ne var ki, her durumda artık çok geç. Eğer Bush yönetimi Irak halkını gerçekten umursamış olsaydı (kocaman bir "eğer") bunu daha işin başında yapardı. Baas rejimini alaşağı ettikten sonra ABD birliklerini çeker ve onların yerini, Irak ya da bölge üzerinde nüfuz rekabetinde bulunacaklarından güçlü biçimde kuşkulanılan bir ülkenin birliklerinin değil, Irak halkının tarafsız gördüğü birliklerin almasını sağlardı. Şimdiki duruma yol açan, ABD birliklerinin Irak'taki varlığıdır ve orada kaldıkları sürece durum daha kaotik hale gelmektedir. Irak'taki ABD askeri komutanı General George W. Casey, Senato Askeri Hizmetler Komitesi nin önünde ifade verirken, ABD birliklerinin "bir işgal gücü olarak" varlığının, "ayaklanmayı ateşleyen unsurlardan biri" olduğunu bizzat söyledi.[42] Ve bu bir olgudur, çünkü Irak'la ilgili anketlerin sayısı ne kadar olursa olsun, bir şey kesindir: Nüfusun önemli bir bileşeninin, Sünni Arapların ezici çoğunluğu işgale şiddetle karşıdır ve gerçek şu ki, ölümler en çok işgalin en yoğun olduğu bölgelerde görülmektedir. ABD birliklerinin çekilmesi talebi bu kaygıyı temel alıyor; egoist, bencil, ihmalci, bırakıp kaçmayı amaçlayan bir görüş değil. Iraklıların kaderine ilişkin gerçek bir kaygıdan çıkıyor bu, çünkü ABD'nin Irak'ta ne yapmaya çalıştığını bılıyoruz (burada uzun uzadıya tartıştığımız gibi) ve öte yanda, ABD birliklerinin bölgedeki varlığının durumu ıyice kötüleştirdiğini de bılıyoruz.

Kuşkusuz, yeni kurumlar inşa etmek için bıraz yardıma ihti-

yaçları olduğunu düşünen bir Iraklı çoğunluk da muhtemelen vardır; aksi halde, önceki iktidarın şebekeleri silahlara ve kaynaklara ulaşarak onları tehdit edebilir. Şii çoğunluğun içinde de kesinlikle bu türden bir görüş bulabilirsiniz. Bu bir şeydir, ancak *ABD'nin özgül olarak* bu güç olmak istediğine inanmak tamamen başka bir şeydir. Eğer onların pek çoğu yabancı birliklerin acilen çekilmesinden çok bir çekilme takvimi talep ediyorlarsa, bunun sebebi, kendilerine daha az kötü olacağını düşündükleri şeyden başka hiçbir seçenek bırakılmamış olmasıdır. Dolayısıyla, biz ilericilerin başından beri yapmakta olduğumuz şeyin (savaş karşıtı hareketi inşa etmek) tam da yapılması gereken şey olduğuna ve şimdi de yapılması gerektiğine inanıyorum. Savaş karşıtı hareketi "Derhal Çıkın!" talebi çevresinde inşa etmek Washington üzerinde baskı yaratır ve çekilme talebi Irak'ta, çoğunluğun temsilcileri tarafından açıkça ve kamuoyunun da duyacağı şekilde ifade edildiği zaman, bu talep belirleyici hale gelir. Savaş karşıtı hareketin ABD'deki baskısı, ister gösteriler vb. yoluyla doğrudan baskı biçiminde, ister ABD seçkinleri tarafından da dikkate alınmakta olan kamuoyu yoklamaları aracılığıyla dolaylı baskı biçiminde olsun, o zaman kesinlikle belirleyici olacaktır.

ÇEKİLME İÇ SAVAŞA YOL AÇAR MI?

SHALOM: Çekilmenin Lübnan ölçeğinde bir iç savaşa yol açacağı iddiasını nasıl değerlendiriyorsunuz?

CHOMSKY: Bu konuda getirilen kanıtlar yanlış. Kanıtlar askeri işgalin sürdürülmesini isteyenlere dayandırılıyor. Herhangi bir

durumda güç kullanmak isteyen herhangi birinin kanıtlama zorunluluğu vardır. Güç kullanmayı beceremememin bir felaket olacağını kanıtlamanız gerekmez. En küçük toplumsal birimler, söz gelimi bir aile için de aynı şey söylenebilir. Ataerkil, ağzı bozuk bir babanın şöyle dediğini düşünelim: "Karımı ve çocuklarımı dövmezsem, çok kötü olurlar." Bu durumda insanların bunun *olmayacağını* kanıtlamaları gerekmez; babanın bunun *olacağını* göstermesi gerekir. Daha fazlasını söylemek gerekmez. Ve aynısı, her türlü güç kullanımı, aşırı bir şiddet formu olan askeri işgal dahil her türlü şiddet formu için de geçerlidir. Kanıtlamak bunun zorunlu olduğunu iddia edenlere düşer. İşgal gibi bir şiddete başvurmalarındaki haklılığı kanıtlama zorunluluğunu yerine getiremiyorlarsa, bunu hemen durdurmaları gerekir. Tartışılacak başka bir şey yoktur. Buna karşı, ağzı bozuk baba örneğinde olduğundan başka bir tez geliştirmek zorunda değilsiniz.

ACHCAR: İşgal birliklerinin varlığının zararlı olduğunu kanıtlamanın bir yandan da çok kolay olduğunu ekleyebiliriz. ABD birlikleri ister orada kalsınlar ister çıksınlar, Irak'ın geleceği konusunda hiç kimse herhangi bir güvence veremez. Bir sonraki evrede ne olacağına dair hiçbir kesinlik yok. En kötü senaryodan en iyisine kadar farklı senaryolar, farklı olasılıklar var. Ancak bir şey kesindir: İşgal, Irak'ı çok tehlikeli bir duruma sokmuştur ve işgal ne kadar uzarsa durum o kadar kötüleşecektir.

Kasım 2005 Kahire Konferansı,[43] bir araya geldiklerinde bütün görüşler yelpazesini kapsayan Iraklı siyasal güçlerin, ABD büyükelçisi Zalmay Halilzad "bölmek ve yönetmek" ve maniple etmek üzere orada bulunmadığı taktirde, bir mutabakata varabileceklerini göstermiştir. Bu konferansta varılan mutabakatın, ge-

nelde isyana karşı meşru direniş ile terörist eylemler arasında bir ayırım yaparak ve böylece Irak'taki yaygın görüşü yansıtarak, kısmen ABD'ye karşı dolaylı ifadelere yer vermesi bir rastlantı değildir. Genelde insanlar "onurlu direniş"ten söz ediyorlar. Bununla, bütün diğer şiddet eylemlerini kapsayan "terörizm"den farklı olarak ABD ve diğer işgal birliklerine karşı gerçekleştirilen silahlı eylemler kastedilmektedir. Bu haber burada duyurulmaya uygun türde olmasa da, 2005'te Irak devlet başkanlığına seçilen Kürt lideri Celal Talabani'nin bile bu ayırımı kullanması şaşırtıcıdır. Kendisi "onurlu direniş" ile görüşmeler yapmaya hazır olmamız gerektiğini bir çok kez söylemiştir. Böylece, kararlı bir ABD müttefiki olduğu düşünülen Irak Devlet Başkanı, eylemlerini ABD birliklerine saldırmakla sınırlayanların onurlu insanlar olduğunu söylemektedir. Dolayısıyla ülkede bir ölçüde mutabakat sağlama imkanı bulunduğuna dair yeterince gösterge vardır.

General Casey'nin, 'ABD birliklerinin varlığı ayaklanmayı ateşlemektedir,' iddiası üzerinde düşünmek gerekir. Neden böyle oluyor? Bu birliklere karşı, kuşkusuz, büyük bir öfke var, ama ek olarak ayaklanma denilen şeyi meşrulaştıran tam da ABD güçlerinin varlığı. Birlikler çekilselerdi, bunun muhtemelen iki sonucu olurdu: Birincisi, silahlı eylemlerin başlıca meşruluk kaynağı ortadan kalkardı ve ikincisi, Sünni Arap nüfus kendisini bir iç savaş olasılığıyla yüz yüze bulurdu. Aslında, bir iç savaştan en fazla korkması gerekenler Arap Sünnilerdir, çünkü sayısal olarak Şiilere, özellikle İran'ın desteklediği Şiilere denk değiller. Bu durumda, işgalin kaldırılması halinde silahlı eylemlerin durmasının onlar için çok büyük bir teşvik olacağına inanmak için yeterli neden vardır. Aslına bakılırsa en etkili Sünni grup olan Müslüman Alimler Derneği tekrar tekrar şunu söylemiştir: 'İşgal' bir çekilme

takvimi duyurursa (işgal birlikleri *çekilirse* değil) bütün gruplara silahlı eylemi durdurma çağrısı yapacaklardır.[44]

Dolayısıyla, her şeyi dikkate alıp işgalin gerçek sonuçlarının karşısına koyduğunuzda, bütün bunların ABD birliklerinin derhal çekilmesini zorunlu kıldığını düşünüyorum. Durumun nasıl gelişeceğinden hiç kimsenin emin olamayacağını bir kez daha belirtmeme izin verin. Çünkü bu pek çok değişkene, örnek vermek gerekirse, yönetimi duyarlı, makul insanların mı, yoksa fanatiklerin mi alacağına bağlı. Her şey mümkün. Peki çekiliş için en kötü hipotetik bir senaryo oluşturmak ve bunu en muhtemel sonuç olarak görmek ve süregiden işgalden kaynaklanan en kötü senaryoyu göz ardı ederek ABD birliklerinin orada kalmaları gerektiği sonucuna varmak neden? Kuşkusuz bu işgali haklı çıkarma girişimidir, ancak doğru değildir.

IRAK'TAKİ KÜRTLER

SHALOM: Kürtler hakkında ne düşünüyorsunuz? Irak'ta nasıl bir muamele gördüler?

CHOMSKY: Bu dehşet verici bir öykü. Saddam Hüseyin yönetimi altında durumları çok kötüydü; 1988'de El-Enfal Seferi katliamı, zehirli gazlar vb.[45] Bu vahşetin çok büyük bir suç olan Saddam Hüseyin'i devirme girişiminde bulunma gerekçesiyle uygulanmış olmasına rağmen, ABD ve İngiltere'nin olay sırasında hiçbir şey yapmamaları, unutulmaması gereken çarpıcı bir noktadır. ABD'de katliamlar ve gaz kullanımı sırasında Kongre nin Irak'ı kınama çabaları oldu, ancak Reagan yönetimi bu

çabaları engelledi. Kınamaya izin vermeyeceklerdi. Üstelik, Reagan ve baba Bush yönetimleri bu olaydan sonra da Irak'a, kitle imha silahları geliştirme araçları (füzeler, biyolojik silahlar, vb) dahil olmak üzere, çok önemli miktarda mühimmat sağlamaya devam ettiler.[46] Pentagon, zehirli gaz kullananın Saddam Hüseyin değil İranlılar olduğuna dair bir öykü uydurdu.[47] İngiltere'ye gelince, Başbakan Margaret Thatcher temelde olayı göz ardı etti. Olsa olsa birkaç söz söylenebilirdi. Parlamentoda bazı protestolar oldu, ancak ilginç olan, artık "yeni İşçi Partisi" denilen şeyin çekirdeğini oluşturan kişilerin (Tony Blair, Jack Straw, Geoff Hoon ve diğerleri) bu protestoya katılmamalarıydı.[48] Görünüşe bakılırsa bunun nedeni Saddam Hüseyin'in Kürtlere karşı işlediği suçları aslında pek umursamamalarıydı. Aslında bu tutum en şaşırtıcı biçimde devam etti. Jack Straw dışişleri bakanı olmadan önce içişleri bakanıydı ve 2001 yılında sığınma başvurularından sorumluydu; Saddam Hüseyin'in hapishanelerinde işkence gören bir Iraklı İngiltere'ye sığınmak için başvurdu, ancak Straw tarafından Iraklıların "bağımsız ve yasalara uygun biçimde kurulmuş bir mahkemede adil biçimde yargılanabildikleri" gerekçesiyle reddedildi.[49] Bu olay sırasında İngiltere'deydim ve hükümetin ertesi gün çökeceğine kesin gözüyle bakıyordum. Ancak fısıltı halinde bile bir tepki olmadı. İngiliz eğitimli sınıflarının sadakatini önemli ölçüde azımsamıştım.

Tekrar Kürtlere dönersek, ABD'li ve İngiliz yetkililer olanları umursamadılar. Bu vahşetin en yüksek noktasıydı, ama dahası da var.

1970'lere dönelim. O sırada ABD, Irak ile İran arasında yaptığı manipülasyonlarda Kürtleri bir silah olarak kullanıyordu. Washington 1974'te Irak'a karşı bir Kürt isyanını destekledi.

Ancak Irak ertesi yıl İran'la bir anlaşma yaptı ve bu noktada Kürtleri katletmek için serbest kaldı; ABD hemen geri adım attı. Dışişleri Bakanı Henry Kissinger o ünlü demecini o sırada verdi: "Örtülü eylem misyoner faaliyetiyle karıştırılmamalıdır."[50] Ve Kürtler ABD'ye ya da diğer bir büyük güce güveniyorlarsa büyük bir risk alıyorlar demektir. Tarihleri boyunca sürekli olarak satılmışlardır. Büyük güçler onları kendi amaçları için kullanacaklar ama Kürtler onların amaçlarına ters düşecek olurlarsa, ayaklarının altındaki halı çekilecek ve tekrar katledilecekler. Bu çok riskli bir çizgi.

ACHCAR: Gerçekten. Kürtlerin tarihi bu türden ihanetlerle dolu. En çarpıcısı, İran Şahı nın Saddam Hüseyin'den istediğini almak için 1975'te onları sırtlarından hançerlemesiydi; Şah, onları hemen ortada bıraktı ve Saddam Hüseyin'e, ABD'nin desteğiyle onları ezmesi için izin verdi. İnsanlar Noam'ın söz ettiği zehirli gaz olayından sık sık söz ederler. Kimyasal silah saldırısının ana hedefi olan kent, Halepçe bir tür sembol (Kürt hareketinin Guernica'sı da denebilir) haline geldi, ancak 1991'i de unutmamalıyız. (CHOMSKY: Kesinlikle.) 1991'de, Körfez Savaşı'nın ardından ABD, hem Şii hem de Kürt ayaklanmalarını teşvik ettikten sonra, Şii ayaklanmasının ardından Kürt ayaklanmasını ezmesi için Saddam Hüseyin'e çok açık bir yeşil ışık yaktı.

CHOMSKY: Kürtlerin bunu unuttuklarına inanamıyorum.

ACHCAR: Unutmuş olamazlar, ancak ABD Saddam Hüseyin'e 1991 ayaklanmasını çok kanlı biçimde bastırma izni verdikten hemen sonra kendisini "affettirdi". Batı'da, sınırın Türk tarafın-

daki kamplarda tutulan Kürt mültecilerin durumu hakkında bir protesto yükseldi. Kamuoyu için bu protesto insani nedenlerden ötürüydü, fakat hükümetlerin bu mültecilerin göçmen olarak kabul edilmeleri ve kendilerine sığınma hakkı tanınması konusunda daha büyük endişeleri vardı. (CHOMSKY: Çünkü Türkiye onları kabul etmek istemiyordu.) Doğru. Sınırdışı edilirlerse kaçınılmaz biçimde Avrupa'ya geleceklerdi. Dolayısıyla Türk hükümeti ve göçle savaşma saplantısı olan Avrupa hükümetleri, Washington'a, "Bir şeyler yapmalısın, onları tekrar Irak'a göndermelisin," dediler. Ancak mültecileri Irak'a geri göndermenin tek yolu, daha sonra yapılan şeyi yapmak, yani Irak'ın Kürdistan bölümünü bir sığınağa dönüştürerek onlara barınacakları bir yer sağlamaktı.

Ve bu durum 1991'den sonra Kürtlerin Irak halkının göreceli olarak en ayrıcalıklı kesimi haline gelmelerine yol açtı. Ambargo yüzünden sıkıntı çekmediler. Hattâ, yasadışı petrol satışları da dahil olmak üzere Irak'ın her türlü ticareti ve giriş çıkış trafiği kendi bölgeleri üzerinden yapıldığı için kârlı çıktılar. Kürt yöneticilerinin bir bölümünün, özellikle Kürdistan Demokrat Partisi'nin Başkanı Mesud Barzani'nin, Saddam'ın Irak'taki "karaborsa" ve yasadışı mal trafiğini idare eden önemli isimlerden olan oğullarıyla iş yaptığı gayet iyi bilinmektedir. Bu arada şunu da belirtelim, bu aynı zamanda Kürt yönetiminin, ülkenin Baasçılardan arındırılmasıyla Şii liderlerden çok daha az uğraşmasının nedenini de açıklıyor.

CHOMSKY: Kürtler eski Baasçıların kurdukları şebekelerle bu eski ittifaklarını sürdürüyorlar mı?

ACHCAR: Sanmıyorum; ancak genelde Kürt önderliği ve özelde Barzani, Baas ve ülkenin Baasçılardan arındırılması konusunda Şii liderlere kıyasla çok daha ılımlı bir tutum aldılar. Washington'un şimdiki dönüşüne çok kolay uyum sağlayabilmelerinin ve eski Baasçılar dahil Sünni Araplara şirin gözükmelerinin nedeni de budur. Bu konuda büyük bir sorunları yok. Ülkenin Baasçılardan arındırılması konusunda çok ısrarcı olanlar Şii İslami liderler, özellikle Mukteda el-Sadr, ama aynı zamanda İİDYK'dır.

CHOMSKY: 1991 katliamları sırasında televizyon haberlerini izliyordum. Şiilerin katledilmesine ve Kürtlerin sürülmesine ayrılan haberlerin yer ve zaman bakımından farklı olduğu izlenimine kapıldım. Şiilerin katledilmesiyle ilgili haberler yorumsuz geçiliyordu, ama aynı şey Kürtlerle ilgili haberler için geçerli değildi. Haberleri izlerken muhabirin şöyle dediğini hatırlıyorum: "Şu çocuklara bakın. Bizim gibi mavi gözleri var. Onlara bunu nasıl yaparlar?" Şiilere ve Kürtlere bakışta ırkçı bir farklılık var gibi geldi bana.

ACHCAR: Evet. Bu tür yorumlar oldu. Bu arada Bosnalı Müslümanlar hakkında da gerçekten ırkçı yorumlar yapıldı. Ancak medya, her durumda Kürtlere sempati göstermek üzere hazırlandı, çünkü Kürtler Batı'nın müttefikleri olarak görülürlerken, Şiiler İran'la özdeşleştirilyorlardı. Irak'ın güneyindeki ayaklanma, gayet ikiyüzlü bir tutumla, İran'dan esinlenmiş bir hareket olarak gösterildi. Baasçıların, Şii ayaklanmasında İran'ın rolü olduğuna dair yaydıkları iddiaları Batı'da da görüyorsunuz. Oysa bu ayaklanma İran'ın önderliği şöyle dursun, İran'dan esinlenmiş bile değildi.

CHOMSKY: El-Enfal vb. gibi dehşet verici hareketler bir yana, Türkiye'deki Kürtler uzun vadede Irak'takı Kürtlerden daha kötü muamele görmüşlerdir. Bilmem ki sen de aynı görüşte misin, Gılbert?

TÜRKİYE'DEKİ KÜRTLER

ACHCAR: Çok yoğun savaş dönemleri bır yana, evet. Kültürel haklar ve yasal statü bakımından Irak'taki Kürtler Türkiye'dekilere kıyasla daha iyi durumdalar. Iraklı Araplar Türklerden daha demokrat zihniyetli oldukları için değil. Bu tam bir güçler dengesi meselesi. Toplam nüfusa göre büyüklük bakımından güçler dengesinin Kürtler için en elverişli olduğu ülke Irak'tır. Zamanla durumları daha da düzeldi. Baas hükümeti bile taktik nedenlerden ötürü Kürtlerin özerklik haklarını 1970'te güvence altına aldı. Bunlar Türkiye'de sahip oldukları haklardan çok daha ileriydi. Irak'ta Türkiye'dekine kıyasla daha geniş kültürel ve dilsel haklara da sahipler. Yakın zamanlara kadar Türkiye'de Kürtlerin varlığından bile söz edemezdiniz. Onlara "Dağ Türkleri" diyorlardı. Bu durum İsrail başbakanı Golda Meır'ın 1969'da Filistınlıler için verdiği demeçleri andırıyor. Bu demeçlere göre, Filıstinli diye bir şey yoktu.[51] Dolayısıyla, Türkıye'de karşılaşılan fiili muamele, sert baskı ve yıldırma, bu anlamda, sürekli bir özellikti; Kürdistan'daki durumun ülkenin geri kalan kısmından daha az baskıcı olduğu dönemlerle ve savaşla ve çok sert baskı dönemleriyle karşılaşılan Irak'taki gibi inişleri ve çıkışları olan bir şey değildi. Türkiye'de bu, Avrupa Birliği'nden gelen baskı altında Türk hükümeti ve Türk askeriyesi tarafından tavizlerin

verildiği yakın zamanlara kadar sürekli bir özellik oldu. Ve şimdi de Türkiye'deki Kürtlerin durumu, kuşkusuz, kendi kaderini belirleme hakkı şöyle dursun, bir özgürlük durumundan bile çok uzaktır.

CHOMSKY: Daha birkaç yıl önce kişisel bir deneyim yaşadım. 2002 yılında, güneydoğu Türkiye'deki gayrı resmi Kürt başkenti Diyarbakır'da konuşma yapıyordum. Türk güvenlik güçleri her yerdeydi, gizlenmeden fotoğraf çekiyorlardı. İki yıl öncesi kadar kötü olmasa da o sırada hâlâ oldukça baskı vardı ve 1990'larda yaşanan terörün kalıntıları hâlâ hissediliyordu. Konuşmamı bitirdikten sonra üç genç adam yanıma gelerek bana Kürtçe-İngilizce bir sözlük verdiler. O sırada, Türk güvenlik güçlerinin önünde bu inanılmaz cesur bir hareketti. Sözlükte kendi düşüncelerini kendi dilleriyle ifade etmeyi nasıl istediklerine dair gayet dokunaklı bir ithaf vardı. Gerçek bir polis devletiydi. Aslında ben de devlet güvenlik güçleri tarafından o sırada soruşturuldum. Yaptığım konuşmanın ayrılıkçılığı teşvik ettiğini iddia ettiler. Bir Türk yayıncının duruşmasında ortak davalı olmak için dirrettiğim İstanbul'dan henüz gelmiştim. Yayıncı benim bir kitabımın çevirisini yayımlamıştı. Kitapta 1990'larda Kürtlere uygulanan ABD destekli zulme ilişkin iki sayfa yüzünden Türk devletini aşağılamaktan yargılanıyordu. Yayıncının avukatı ve başka avukatlar ortak davalı olmak için ısrar etmemi istediler. Bunun davanın düşmesine yol açacağını düşünüyorlardı. Tam da öyle oldu (daha sonra yayıncı özünde aynı suçlamalarla yeniden yargılanmasına rağmen).

2002'de hâlâ ağır bir baskı vardı, ancak 1990'lardaki gibi değildi. Baskının düzeyini gösteren mükemmel bir indeks var:

Türkiye'ye ABD silah transferinin düzeyi. ABD silahları Kürtlerin üzerindeki Türk baskısının ölçeğiyle çok yakından ilişkiliydi. 1984'te ayaklanmanın başlamasından itibaren Türkiye'ye bütün Soğuk Savaş dönemindekinden daha fazla silah gönderildi. Aslında, sadece 1997 yılı tek başına baskıların ve aynı zamanda Clinton'ın verdiği desteğin en yüksek noktasıydı. Clinton sadece bir yıl içinde Türkiye'ye, bu ülkenin 1950'den 1983'e kadar aldığından daha fazla silah gönderdi.[52] Clinton yıllarında, 1997'ye kadar Türkiye, ayrı bir kategoride yer alan İsrail ve Mısır dışında ABD askeri yardımının önde giden alıcısıydı. 1999'da Türkiye'nin yerini esas olarak Kolombiya aldı. Türk askeriyesi 1999'da Türkiye'nin güneydoğusundaki ayaklanmayı önemli ölçüde ezmiş olduğu için, silaha fazla ihtiyacı kalmamıştı. Ancak, korkunç, iğrenç ve katil bir hükümet olan Kolombiya hükümeti kendi ülkesindeki ayaklanmayı henüz bastırmamıştı; bu nedenle, 1999'da ABD güvenlik yardımı ödeneklerinin dünya çapında en büyük üçüncü alıcısı haline geldiler (gene İsrail ve Mısır'ın ardından).[53]

1990'larda ABD ağır ekipman dahil Türkiye'nın silahlarının %80'ini sağlarken, büyük bir vahşet yaşanıyordu. Türkiye'nin güneydoğusunun geniş bir bölümü yok edildi, binlerce köy tahrip edildi, insanlar yaşadıkları yerlerden sürüldüler; hiç kimse sayıları tam olarak bilmiyor, ancak oldukça titiz olan Kürt kaynaklarına göre, 3 milyona yakın kişi sürüldü. Şimdi Diyarbakır belediye başkanı olan kişi bir Kürt insan hakları grubunun başkanıydı. Bu grubun yaptığı değerlendirmelere göre 50 000 kişi öldürüldü. Kendi vahşetinizi sayıya dökmezsiniz. Dolayısıyla bütün bunlar tahminidir. Cinayetler başkaları tarafından işlendiği için her bir kemik parçasının bulunmaya çalışıldığı ve adli tıp

analizleri yapıldığı Serebrenika gibi değil.

Geçenlerde, *New York Review of Books*'ta Stephen Kınzer'in Kürtlere yapılan Türk baskısına ilişkin oldukça doğru bir makalesi yer aldı.[54] Kınzer, vahşet devam ederken Türkıye'de *New York Times* muhabiri olarak bulunuyordu, ancak o sırada bu suçlara ilişkin neredeyse tek bır haber bile yayımlamadı. Muhtemelen İnsan Hakları İzleme Örgütü'nden birilerinin hazırladığı haberler şurada burada yer alıyordu, ancak medya bunlara yer vermiyordu. Ne var ki, daha önce tartışmakta olduğumuz şeyin ardından bu durum değişti. Türkiye Irak'ın işgali konusunda ABD emirlerine uymayı reddettikten sonra, *Boston Globe* ve *New York Times*'ta ve başka yerlerde ansızın Kürtlere uygulanan dehşet verici Türk baskısına ilişkin makaleler görülmeye başladı. Tabii, kendi kahramanları Bill Clinton'ın bunun karşılığını ödemekte ve diplomatik destek vermekte olduğu gerçeğinden söz edilmiyor ve kendi muhabirleri bunu duyurmuyorlardı. Türklerin Kürtlere karşı gerçekleştirdikleri bu vahşeti kınamak birdenbire uygun hale geldi. Bu durum utanç vericidir.

Şunu da belirtmeliyim ki, muhalif Türkler olağanüstü cesurlar. Aslında, Avrupa'da bulunduğum zamanlarda, insanların Türklerm Avrupa Birliği'ne katılacak kadar uygar olmadıklarına ilişkin sözlerini işittiğim zaman, güldüm. Türk entelektüelleri, ama marjinal insanlar değil, belli başlı yazarlar, sanatçılar, gazeteciler, akademisyenler, yayıncılar vb., bütün bu dönem boyunca Kürtlere karşı işlenen suçları ve zulüm yasalarını sadece protesto etmekle kalmadılar, ağır sonuçlarla yüz yüze gelerek sürekli bir sivil itaatsizlik de uyguladılar. Bir Türk cezaevine konulmak, eğlenceli bir şey değildir. Çoğunun başına gelen buydu.

Tekrar Kürtlerin durumuna dönecek olursak, bazı dostlar

beni İstanbul'da Kürt göçmenlerin yaşadıkları gecekondu mahallelerine götürebildiler. Gerçekten anlatılamaz bir durum. Çok kötü koşullar içinde yaşayan bir aileyi ziyaret ettik. Aile, yaşamakta olduğu köyden sürülmüştü. Türk hükümeti, ailenin köyünü Kürdistan İşçi Partisi'nin (PKK), Kürt gerilla hareketinin yaktığını söyleyen bir ifadeyi babanın imzalaması halinde ailenin geri dönmesine izin verileceğini söylemişti. Adam bunu imzalamayacaktı, çünkü bu işi yapan Türk Ordusu'ydu. Bu yüzden ailesi orada sıkışıp kalmıştı. Diyarbakır bölgesine gittiğinizde ise, insanların kadim kent duvarına oydukları mağaralarda yaşadıklarını görüyorsunuz. Baskı açısından durum düzeldi. Türkiye'nin bir bölgesinde, kırmızı/sarı/yeşil renkler, yasaklı Kürt renkleri olduğu için trafik ışıklarını değiştirdikleri bir dönem oldu. 1991'den beri ceza görmeksizin Kürtçe konuşulabiliyor, ama henüz devlet okullarında bu dili öğretilemiyor. Bir süre önce, özel gazetelerin, radyo ve TV istasyonlarının Kürt dilini kullanmalarına izin verildi, ancak kamu TV ve radyolarında hâlâ çok sınırlı, haftada yarım saat yayımlanan bir müzik gibi.

Türkiye'deki Kürtler korkunç bir muamele görmüşlerdir. Avrupa Birliği'nin baskısı altında bu durum düzeldi ve ABD'nin de onların yaptıklarını temizlemelerini istediğini, dolayısıyla o kadar şiddet yanlısı olmadığını, çünkü Washington'un kendi çıkarına dönük nedenlerden ötürü onların Avrupa Birliği ne girmeleri konusunda çok istekli olduğunu söylemeliyim. Ancak Avrupa Türkiye'nin AB'ye dahil olmasına destek vermekten caymaya başladıkça, koşulların daha sertleşeceği izlenimine sahibim. Belki bir tepki olarak, "Avrupa Birliği'ne girmemize izin verilmiyorsa, onların insan hakları oyununu niye oynayalım?" gibi bir duygu hakim olabilir. Ve Türkiye'de, insan hakları sicilinden

ötürü değil de Avrupa'daki faşizmden ötürü ülkelerinin AB'ye kabul edilmesine muhalefet edildiği duygusu var. Bence bu yanlış değil. Türklerin caddelerde dolaşmalarını istemiyorlar. Çeşitli Avrupa ülkelerinde Türklerin oralarda olmasını istemeyen gerçek bir ırkçı kesim var ve bunlar insan haklarını Türkleri dışarıda tutmak için kullanacaklardır.

ACHCAR: Türk hükümeti, Irak'ta yaşananlardan ötürü endişeli olan Türk askeriyesinin çok fazla denetimi altında. Ve elbette askeriye, Irak Kürdistan'ının 1991 ile 2003 arasında yaşanan olağanüstü koşullardan ötürü geçici bir durum olarak görülen *de facto* özerkliğinin artık kurumsal bir olgu, hattâ anayasal bir olgu haline gelmekte olmasından hiç hoşnut değil. Türk askeriyesinin ve hükümetinin başlıca endişe kaynağı bu ve elbette ABD de Türkiye'nin kaygılarını çok fazla dikkate alıyor.

Irak Kürdistanı'nda, şimdiki halde kazanmış oldukları anayasal statünün ötesinde, bağımsızlıktan yana olan ezici bir çoğunluk, neredeyse tam bir oy birliği var. Ne var ki Kürt liderler kendi tabanlarına bu hedefe ulaşmaya çalışmanın sorumsuzluk olduğunu, çünkü bu ortamda ellerindeki en iyi seçeneğin Irak devleti içinde *de facto* bir bağımsızlıktan yararlanmak olduğunu söylüyorlar. Ve ortamdan söz ettikleri zaman esas olarak Türkiye'yi kastediyorlar. Ancak gerçek şudur ki, ulusal özlemlerini gerçekleştirmek ve meşru kendi kaderini tayin hakları için ABD'den herhangi bir destek sağlamış olsalar, halklarının özlemini yerine getirebilirler. Kürt ulusunun, herhangi bir başka ulus gibi, ayrılma ve kendi devletini kurma; Irak'ın yanı sıra Türkiye, İran ve Suriye'den ayrılma ve Kürt halkının en büyük özlemi olan birleşik bir Kürt ulusal devleti kurma hakkını da

kapsayan, kendi kaderini tayin hakkını kullanmasına izin verilmelidir. (CHOMSKY: Yaklaşık 25 milyon kişilik bir halk.) Daha büyük devletler içinde ezilen azınlıklara bölünmüş bir ulus.

Buradaki sorun, kuşkusuz, Washington'un Kürtleri Türkiye'ye karşı desteklemeyecek olmasıdır, çünkü Türk devleti NATO'nun temel dayanaklarından biri, Soğuk Savaş döneminde önemli bir müttefik ve şimdi de Ortadoğu'da ve Hazar Denizi Havzası'nda ABD stratrejisinin önemli bir parçası. Buradan daha önce konuştuğumuz konuya dönecek olursak, Kürt liderler tamamen güvenilmez güçlere bel bağlamaktadırlar ve ABD Kürtler için kesinlikle çok güvenilmez bir koruma kaynağıdır.

CHOMSKY: Ne yazık ki aynısı Türkiye Kürtleri için de geçerli. ABD'nin desteklediğini bildikleri, çok yakın zamanda gerçekleşen, acı, vahşi ve şiddetli baskıya rağmen hâlâ ABD'nin kazanmalarına bir ölçüde yardımcı olacağına inanıyorlar. Kazanmak istedikleri şey, özerklik değil; muhtemelen hâlâ istiyor olsalar da bunu umut etmekten vazgeçtiler. Sadece bazı Kürt haklarının tanınmasını istiyorlar.

ACHCAR: Peki Avrupa'ya daha fazla umut bağlamıyorlar mı? Bu daha anlamlı olmaz mı?

CHOMSKY: Daha gerçekçi olanlar ABD gücünün ezici olduğunu ve ABD'nin Avrupa'nın üzerinde yer aldığını biliyorlar. Gene de Avrupa'nın insan hakları vb. konusunda Kopenhag kriterleriyle[5] Türkiye'ye bir ölçüde baskı yapmasından memnunlar.

AYRILMA, KENDİ KADERİNİ TAYİN VE ADALET

SHALOM: Bir ulusal topluluğun belirli bir bölgedeki tek grup olması halinde ayrılma sorunundan gayet kolay söz ediyorsunuz. Ancak kısmen Saddam Hüseyin yıllarında gerçekleştirilen nüfus transferleri yüzünden karma nüfusları olan pek çok tartışmalı bölge var.

CHOMSKY: Başlıcalarından biri Kerkük.

SHALOM: Evet. Böyle bir sorunun tam çözümü nasıl olur?

CHOMSKY: Açık konuşmak gerekirse, benim hissettiğim ve Türk devlet güvenlik sistemindeki karşıtlığa yol açan şey, en iyi çözümün eski Osmanlı İmparatorluğu'nun bazı unsurlarını taşıyacağıdır. Bunu herhangi bir yerde söylemek tam bir aforozla sonuçlanır. Elbette Osmanlı İmparatorluğu'nu yeniden kurmak isteyen yok. Vahşi, yozlaşmış ve buna benzer özellikleri olan bir imparatorluktu. Ancak onlar bölgeyi nasıl ele almak gerektiği konusunda doğru bir fikre sahiptiler: İnsanlar kendi haline bırakılıyorlardı. Osmanlı İmparatorluğu'nda, Kahire'den İstanbul'a, oradan Bağdat'a giderken herhangi bir sınırdan geçmeniz gerekmiyordu. Şehirdeki Rumlar Rum bölgelerini, Ermeniler Ermeni bölgelerini yönetiyorlardı. Osmanlı İmparatorluğu'nun iyi yanlarından biri yozlaşmış olmasıydı; neler olup bittiğini anlayamayacak ve bu konuda fazla bir şey yapamayacak kadar yozlaşmıştı. Dolayısıyla, evet, acımasızdılar ve zaman zaman tam bir vahşet uyguluyorlardı, ancak sistem genellikle çalışıyordu; insanla-

rı bir şekilde kendi haline bırakıyorlardı. Bu karmaşık bir halklar mozayiği için doğru bir çözümdür. Aslında, aynısının Avrupa için de geçerli olduğunu düşünüyorum; Avrupa'da ulus-devlet sistemini dayatmak yüzyıllarca aşırı şiddeti gerektirdi. Bu hiç doğal olmayan bir sistemdi; sınırları nereden çekeceksiniz? Almanya, İtalya ya da Fransa'yı ele alalım. Fazla uzak olmayan bir geçmişte, ulusal dili bilmeyen pek çok insan vardı ve ulusal dili okullarda öğretmek zorundaydımz. İnsanların birbirini anlaması ancak yakın zamanlarda, farklı ülkelerde farklı düzeylerde gerçekleşti. Her türlü yerel, bölgesel, etnik, dinsel ve diğer kültürel bağlılıkları olan karmaşık toplumlara ulusal bir devlet sistemini dayatmaya çalışmak gayet insanlıkdışı bir olaydır. Avrupa'nın yüzyıllarca dünyanın en vahşi yerlerinden biri olmasının sebeplerinden biri budur. Avrupalılar dünyanın geri kalan kısmını fethettiklerinde aynı sistemi dayatmaya çalıştılar. Bu, halkların bakış açısından da çılgmcaydı.

Dünya'nın her yerinde yaşanan en dehşet verici çatışmaların pek çoğu karmaşık toplumlara, o toplumlara tam olarak uymayan ulus-devlet sistemini dayatmanın yansımalarıdır. Birlikte yapabilecekleri hiçbir şey olmayan insanları aynı devletin içine koyarsanız ve bu insanların bazıları denetimi sağlamak zorunda kalırlarsa, denetimi sağlayanlar diğerlerini katledebilirler. Dünyada yaşanan belli başlı çatışmaların bazıları Britanya İmparatorluğu'nun tek başına denetlediği, Hindistan-Pakistan ya da Filistin gibi bölgelerde yaşanmaktadır. Bunlar genellikle, karmaşık toplumlar mozayiğine, buralara uygun olmayan çılgın bir ulus-devlet sistemini dayatma çabalarının kalıntılarıdır.

Şimdiki halde Avrupa'da gerçekleşmekte olan iyi şeylerden biri Avrupa Birliği'nin merkezileştirme eğilimleriyle birlikte ye-

rel yetkilerin artırılmasıdır. Franco diktatörlüğünün yıkılmasından iki yıl sonra Barcelona'daydım. Sokaklarda yürürken Katalanca tek bır söz işitemezdiniz. Halkın dilinin bu olduğunu bilemezdiniz. Ben de sadece kitaplardan bıliyordum. İki yıl sonra oraya tekrar gittim. İnsanların Katalanca konuştuklarıduyulabiliyordu. O sırada yapılanma devam ediyordu. Şimdi kalıcı bir Katalan özerkliği var. Aynısı Bask'ta, bir ölçüde Asturias'ta da geçerli. Galiçya'da vb. bu yönde baskılar var. Galler ve İskoçya için sınırlı bir yerelliğin olduğu İngiltere'de de aynı şey oluyor ki, bunun iyi bir şey olduğunu düşünüyorum. Muhtemelen bu gelişme Avrupa'nın büyük bir bölümünü kapsayacak. Şimdi, Kürdistan için *en iyi* sistem nedır, diye soruyorsunuz. En iyi sistemin bunun gibi bir şey olacağını düşünüyorum: Ulus-devlet sistemini bütünüyle aşındırın ve aynı kentin içinde bile daha bölgesel ve yerel özerkliğe izin verin. Bu sistem sonuç verebilir ve ulus-devlet sisteminden çok daha dostane bir tarzda işleyebilir.

ACHCAR: Bunun ideal olduğu konusunda Noam'a katılıyorum. Ne var ki, şimdiki durum, kuşkusuz, ideal değil. Kürtlerin bir ulus-devlet özleminin gayet meşru olduğunu düşünmeliyiz. Zira bu öteki devletler arasında bölünen bir ulusun yeniden bırleşmesi özlemidir. Ancak, Iraklı Kürt lıderler mevcut koşullarda Irak Kürdistanı için en iyi seçeneğin federal bir devlet içinde ıyice genişletılmiş özerklik olduğunu düşünmekte bir bakıma haklılar. Aksi halde yabancı korumasına bağımlı olacak kuşatılmış bir Kürt ülkesi elde edeceksiniz. (CHOMSKY: Üstelik kapalı bir bölge; suya ulaşım imkanı yok.) Doğru. Bu hem Kürt halkı için çok tehlikeli bir durum olacak, hem de kesınlıkle onlar için en iyi seçenek de olmayacak.

Kerkük sorunu, en azından potansiyel olarak, muhtemelen Irak'taki en tehlikeli sorundur. İnsanlar Sünni-Şii sorunu üzerinde odaklanıyorlar, ancak bu, çok istikrarsız ve gayet karmaşık olan Kerkük sorununu halletmekten daha kolay. Kerkük, on yıllar önce, Arapları, Kürtleri ve bazılarının çoğunluğu oluşturduğunu söyledikleri geniş bir Türkmen topluluğu kapsayan etnik bir eritme potasıydı. Türkiye'nin müdahale tehdidinde bulunmasının ve Kerkük'e Türk himayesindeymiş gibi davranmasının nedeni budur. Ancak, petrol endüstrisinin kaydettiği gelişmenin dağlık Kürt bölgelerinden Kerkük'e muazzam bir işçi göçüne neden olduğu ve Kerkük'ün çoğunluğu Kürt olan bir kente dönüştüğü doğrudur. Daha sonra Saddam Hüseyin, Irak Kürdistanı'nın bütün bölümlerini "Araplaştırma"ya çalışırken yaptığı gibi, bu eğilimi de tersine çevirerek kenti çeşitli etnik temizlik önlemleriyle ve nüfusu yeniden yerleştirerek "Araplaştırma"ya çalıştı. Dolayısıyla gayet karmaşık bir durumla karşı karşıyayız. Kürt liderlerin Kerkük sorununda çok saldırgan davranabileceklerinden ve öteki Irak toplulukları üzerindeki askeri üstünlüklerini bu kenti tam bir denetim altına almak için kullanmaya çalışacaklarından korkulmaktadır. Bu çok dar görüşlü bir girişim olur: Sorunu zor kullanarak çözmeye kalkışırsanız on yıllarca sürecek yıkıcı bir soruna yol açmış olursunuz ve bu da tam bir felaket olur. Öyleyse Noam'ın işaret ettiği ideal çözüm en azından Kerkük'teki duruma uygulanabilir. Bütün Irak petrol gelirinin uygun bir bölümünün Kürdistan'a verilmesi için bir anlayış birliğini de kapsayan bir uzlaşma sağlanmalıdır. Bu ilke Ekim 2005'te kabul edilen anayasada yer almıştır. Anayasa petrol gelirlerinin "ülkenin bütün kesinlerindeki nüfus dağılımıyla orantılı olarak, adil bir tarzda" (madde 109)[56] dağıtılmasını şart

koşmaktadır. Bu sağlam bir ilkedir.

SHALOM: Ancak bu *eski* petrol geliri, değil mi?

ACHCAR: Belirsiz; bu konuda anayasanın lafzı üzerinde çeşitli yorumlar olmuştur. Petrol gelirinin bütün ülkeye nüfusla orantılı olarak dağıtılması ilkesi, aslında "mevcut alanlar"la ilişkilidir. Fakat öte yanda, anayasa gayet belirsiz bir biçimde şu ifadeye yer vermektedir: "Petrol ve gaz bütün bölgelerdeki ve vilayetlerdeki bütün Irak halkının mülkiyetindedir" (Madde 108). Aslında bu Irak Kürtlerinden yana bir ifade, çünkü Irak petrolünün büyük bir bölümü güneyde bulunuyor. Petrol gelirinden uygun bir pay alırlarsa dengeyi sağlamış olacaklar; onlar için bu müthiş bir maliyetle Kerkük'ü ele geçirmeye çalışmaktan daha iyi olacak. Dolayısıyla duyarlı bir çözüm bulmak ve bu zorlu konuda bir uzlaşma sağlamak için bir yöntem olmalı. Ancak en iyi görevlilerini bu amaçla kullanması gereken ABD'nin bu yönde ciddi bir girişimde bulunmadığı açıktır, çünkü Washington pek çok engelle karşılaştıktan sonra Irak'ta son çare olarak uygulamaya çalıştığı "böl ve yönet" stratejisinin bir parçası olarak bu sorunu canlı tutmayı tercih ediyor. Irak'ta aklın hakim olacağını ve diğer bölücü sorunlarda olduğu gibi, bu konuda da barışçı bir uzlaşmaya varılacağını umut edelim.

SURİYE

SHALOM: Diğer iki Ortadoğu devletine, Suriye ve İran'a karşı ABD askeri eyleminin mümkün olduğu söyleniyor. Suriye'ye yö-

nelik ABD siyasetini nasıl değerlendiriyorsunuz?

CHOMSKY: ABD'nin Suriye tutumu her zaman yüksek düzeyde oportünist olmuştur. Suriye ve Lübnan'ı alalım. ABD 1976'da Suriyelilerin Lübnan'da bulunmalarından, açıkça ifade etmese de, İsrail gibi gayet memnundu. Çünkü Suriye'nin o sıradaki görevi Filistinlileri katletmekti. Bu gayet olumlu bir durumdu ve Suriyelilerin oradaki varlıklarına yönelik hiçbir özel muhalefet yoktu. 1990'da baba Bush Suriyelilerin Lübnan'da kalmalarından yanaydı, çünkü Şam'ı Irak karşıtı koalisyona katmak istiyordu. Ne var ki yıllar sonra Washington daha doğal bir tutuma döndü. Suriye ABD'nin emirlerine uymuyor. Bu durumda biraz 1990'lardaki Sırbistan'ı andırıyor. Clinton yönetiminde yükselen Strobe Talbott, Kosova savaşının ve Sırbistan'ın bombalanmasının elbette insani nedenlerden kaynaklanmadığını, Sırbistan'ın piyasa sistemiyle bütünleşmeyi kabul etmeyen en son Avrupa ileri karakolu olduğunu kabul etti.[57] Onların emirlere uymadıklarını, neoliberal mutabakata katılmadıklarını kastediyordu. Ve Suriye'nin durumu da buna benziyor. Bu bir çürük diştir. Çoğu ülkede liderlik ABD'ye boyun eğiyor. Suriye boyun eğmiyor. Bu dehşet verici bir liderliktir ve dehşet verici her türlü işi yapmıştır, ancak Washington'un ona karşı olmasının nedeni bu değildir.

Tarihe bakarak ABD'nin Suriye'yi insan hakları ihlalleri yüzünden eleştirmesinin ne kadar ciddi olduğunu görebiliriz. Terörü destekleyen bir devletler listesi var. Bu liste, ABD'nin bir sebeple hoşlanmadığı devletleri gösteriyor. 1994'te Clinton, Suriye'ye bir öneride bulundu. Buna göre İsrail'in 1967 savaşı sırasında ele geçirmiş olduğu Golan tepeleriyle ilgili ABD-İsrail önerilerini kabul etmesi halinde Suriye terörü destekleyen devletler

listesinden çıkarılacaktı. Suriye kendi topraklarını geri almak istiyordu. Dolayısıyla bu işi kabul etmedi ve böylece Suriyeliler terörü destekleyen ülkeler listesinde kaldılar. Bu size bilmeniz gereken her şeyi söylüyor.

2004'te bu çürük dişten kurtulmak için bir fırsat çıktı. Böylece ABD yetkilileri Suriye birliklerinin Lübnan'dan çıkmasını öngören bir BM kararını Fransa'yla birlikte Genel Kurul'a kabul ettirdiler. Şimdi de Suriye rejimini devirmek için sıkı bir baskı uyguluyorlar. Aslında bu iyi bir fikir, ancak öne sürdükleri nedenlerden ötürü değil. Burada Sırbistan'ın bombalanmasıyla aynı sebepler söz konusu: İtaat yok.

ABD başka bir şey yapar mı? Bence Suriye'ye saldırması, İran'a saldırmasından daha muhtemel. İkisine birden saldırmasının mümkün olacağını sanmıyorum aslında. Suriye, İran'dan daha uygun. Bir kere Suriye çok daha zayıf. İran'a saldırmak tehlikeli, Suriye'ye saldırmak muhtemelen değil. Ayrıca İsrail'in de bunu yapmak isteyebileceğini düşünüyorum. Askeri güçle bunun kolayca yapılacağından kuşkuları yok. Onlara fazla pahalıya mâl olmaz. Yakında olmayacağını hissetsem de, böyle bir olasılık var.

Suriye rejimi korkunç bir rejim. Suriyelilerin bu rejimden kurtulma fırsatları olmalı, ancak dış güçler durumu daha da kötüleştiriyorlar. Ve ABD'nin Suriye'ye karşı olmasının nedenleri hiç de hoş değil. Bildiğim kadarıyla Fransa için de öyle.

ACHCAR: Çok haklısın. ABD hükümetinin konumu dikkate alındığında, bu tutumların anlamını kavramak için onları daima tarihsel perspektife yerleştirmek gerekir. Ve sorulması gereken şudur: Washington Lübnan'daki Suriye varlığıyla neden daha önce

değil de ansızın 2004 yılında böylesine ilgilenmeye başladı?

Tarihe bir göz atalım: Önce, Suriye ordusu 1976'da ABD ve İsrail'in yeşil ışık yakması üzerine Lübnan'a girdi. O sırada her ikisinin de müttefiki olan Lübnan'daki Hıristiyan sağcı güçler, Filistinli güçler ile Lübnan solunun kurduğu bir ittifak karşısında yenilmek üzereydiler. (Lübnan solu, kesin olarak belirtmek gerekirse, Dürzi mezhebi ve kırsal nüfusunun cemaat ve feodal lideri statüsünü sol iddialarla bir araya getiren Kemal Cambolat'ın önderliğindeki solculardan ve cemaat güçlerinden oluşan bir koalisyondu.) Bu güçler ittifakı sağcı milisle çatışıyordu ve onları ağır bir yenilgiye uğratmak üzereydi. O sırada Suriye'ye müdahale etmesi ve bu ittifakı ezmesi için yeşil ışık yakıldı. Suriye ordusu, Suriye askeri varlığının Lübnan'da yerleşmesini öngören ve Suudilerin aracılığında imzalanan anlaşmaya kadar geçen aylar boyunca Filistin ve Lübnan solcu güçleri ile şiddetli çatışmalara girdiler. Elbette, Suudi aracılığından söz edildiğinde, bu aynı zamanda ABD desteği anlamına gelmektedir. Varılan anlaşma Suriyelilere öteki Arap güçlerle birlikte Lübnan'da barışı, yasaların hakimiyetini ve düzeni yeniden sağlaması için çağrı yapıyordu. Ne var ki, Washington ile Suriye rejimi arasındaki balayı çok uzun sürmedi: 1977'de sağcı Siyonist Likud Partisi İsrail'de iktidara geldi ve kısa süre sonra Mısır Devlet Başkanı Enver Sedat İsrail'e tarihsel ziyaretini gerçekleştirerek sonunda Mısır-İsrail barış anlaşmasına varan süreci başlattı. Suriye rejimi dışlandığını hissetti ve Şam ile Washington arasında yeniden gerilim başladı. Ancak bu noktada, Suriye'nin Lübnan'dan çıkmasını öngören herhangi bir kampanya yoktu, çünkü Washington hâlâ Suriye'nin Lübnan'daki varlığını ve denetimini, Lübnanlı solcular ve Müslüman güçlerle ittifak halinde muhtemel bir Fi-

listin genişlemesinin yeniden başlamasına kıyasla çok daha küçük bir olumsuzluk olarak görüyordu.

1982'de Lübnan'ın İsrail tarafından işgali üzerine bir süre kadar sorunun çözüldüğüne inanıldı. Filistin Kurtuluş Örgütü, FKÖ'nün büyük bir bölümü Lübnan'dan çıkarılmış ve önce İsrail dostu, daha sonra ABD dostu devlet başkanları iktidara gelmişti. İsrail işgali Suriye'nin askeri varlığını Lübnan'ın sınırlı bir bölgesine indirgedi ve İsrail'in askeri varlığı 2000 yılında sona erene kadar Suriye askeriyesini doğrudan dengeleyen bir güç olarak tanımlandı. Dolayısıyla Suriyelilerin Lübnan'da kalmaları bir bakıma İsrail'e yarıyordu: İki yabancı gücün varlığı bir denge sağlayabilirdi. Ancak Lübnan'da ABD denetiminde bir hükümet kurmak için yapılan bütün girişim 1984'te çöktü ve ardından da bir Lübnan-İsrail antlaşmasına ulaşma girişimi sona erdi. Ülkenin Müslümanların çoğunlukta olduğu kesiminde bir ayaklanma vardı ve durum ABD çıkarları açısından tekrar kötüleşti. Ve başkent Beyrut dahil olmak üzere Lübnan'ın İsrail işgaliyle çıkarıldığı kesimlerine birlik yerleştirerek, daha önce var olan durum üzerinde yeniden bir tür denetim kurması için Suriye'ye bir kez daha yeşil ışık yakıldı.

Bu durum 1990'da Irak'ın Kuveyt'i işgaline kadar devam etti. Bu tarihte Suriye ABD hakimiyetindeki Irak'a karşı savaş koalisyonuna katıldı. Bu nokta genellikle unutuluyor, ancak Hafız el-Esad diktatörlüğü altındaki Suriye 1991 Körfez Savaşı'nda ABD'nin pek övündüğü o Arap müttefiklerden biri haline geldi. Ve ABD'nin 2004'te ansızın Suriye'yi Lübnan'dan kovmakla aşırı biçimde ilgilenmeye başlamasının (Fransa'yla birlikte hazırladığı 1559 Sayılı BM Güvenlik Konseyi Kararı'yla[58]) nedeni Suriye'nin 2003'te Irak'a karşı verilen ikinci savaşa katılmaması ve

tam aksine savaşa karşı düşmanca bir tutum almasıydı. Her iki tutum da Suriye'nin Moskova'daki büyük ağabeylerinin konumuyla örtüşüyordu. Şam, 1990-91'de yaptığının tam tersine bu kez sadece ABD önderliğindeki koalisyona katılmamakla kalmadı, Irak'ın işgalini ağır bir dille reddederek öteki Arap rejimlerinin aldığı yarı tarafsız tutumun da ötesine geçti. ABD'nin Suriye hükümetini cezalandırmaya karar vermesinin nedeni budur. Buna, Şam'ın Irak-Suriye sınırındaki ABD denetimine yardımcı olmasını ve Arap savaşçıların sınırdan sızmasını önlemesini sağlamak amacıyla ABD'nin, Lübnan'daki durumu, Suriye üzerindeki baskıyı artırmak için bir araç olarak kullanmaya başladığını da eklemek gerekir.

Dolayısıyla Washington'un tutumu temelde tamamen araçsaldır. Lübnan halkının durumuna ilişkin herhangi bir gerçek kaygıdan kaynaklanmıyor.

CHOMSKY: Fransa bu işe niye karıştı?

ACHCAR: Bu daha da karışık bir konu. Fransızların Suriye karşısında uğradıkları hayal kırıklığıyla bağlantılı. Fransızların Suriyeliler tarafından kabul edilmeyen bazı istekleri oldu. Bu istekler arasında ekonomik olanlar da vardı. Bir diğer etken, Fransa Devlet Başkanı Jacques Chirac ile Lübnan eski başbakanı ve mültimilyarder Refik Hariri'nin yakın (ve çok kârlı da denebilir) ilişkisiydi. Hariri yıllar süren yakın işbirliğinden sonra Şam'dan kopmuştu. 14 Şubat 2005 günü öldürüldü. Hariri'nin arkasında kendi patronları vardı: Elbette Fransa'nın Lübnan'dakinden çok daha büyük çıkarlara sahip olduğu Suudi krallığı. Dolayısıyla Paris'in tutumu da Lübnan halkının durumuna ilişkin herhangi

bir gerçek kaygıyla ilgili değildi.

Washington, Irak konusunda ve aynı zamanda İsrail'in esas kaygısı, yani ABD'nin silahsızlandırılmasını istediği Lübnan Hizbullahı konusunda, Şam'dan özel bir tutum takınmasını ya da işbirliğine girmesini sağlamak için Lübnan ve Hariri cinayetini bir pazarlık kartı olarak kullandı. İşin doğrusu şudur ki, Suriye birliklerinin Lübnan'dan çıkmasında belirleyici olan Washington'un baskısı değil, daha çok Hariri cinayetini izleyen kitle gösterileri ve kitlesel seferberlikti.[59] Bu gayet açıktır. 1559 sayılı BM Güvenlik Konseyi Kararı bundan önce kabul edildi ve hem Lübnan hem de Suriye hükümetleri tarafından reddedildi.

ABD'nin Suriye'ye karşı askeri bir eylemi önemli ölçüde düşündüğüne inanmıyorum. Bir saldırı için gerekli dürtüler çok sınırlı. Herhangi bir durumda Suriye'ye karşı Irak'ın işgali gibi bir girişimde bulunmak mümkün değildir. Irak bataklığına iyice batmış olan ABD şimdiki halde böyle bir şey yapamaz. Şam üzerinde sürdürdükleri baskı istedikleri şeyi almak içindir: hem Irak hem de Hizbullah konusunda işbirliği.

İsrail'in Suriye'ye karşı bir askeri eylem dürtüsüne sahip olduğunu da sanmıyorum. Tam tersine. İsrail'de ABD'nin Suriye rejimine karşı eylemi konusunda ifade edilen gerçek endişeler vardı. Esas olarak yatıştırmaya çalışıyorlar, bu rejimin yıkılmasıyla ilgilenmiyoruz, çünkü Irak'la sınır komşusu olmak istemiyoruz, diyorlar. İsrailliler durumu denetim altında tutan Esad rejimini tercih ederler. Suriye ile İsrail'i ayıran hattın İsrail'in en güvenli sınırı olduğunu gayet iyi biliyorlar. Suriye hükümetinin Hizbullah'ı desteklemekten vazgeçmesini ya da silahlarını teslim etmesi için Hizbullah'a baskı yapmasını kesinlikle istiyorlar elbette, ancak Suriye hükümetinin alaşağı edilmesini amaçlamı-

yorlar. Ve Washington'un, Suriye rejimine karşılık, Irak'taki kadar bile asgari ölçüde güvenilir bir alternatife hakim olmadığı da bir gerçektir. Irak örneğinde, en azından Çelebi'nin örgütlediği bir muhalefet koalisyonuna sahiplerdi. Bazıları Washington'un beğenisine uygun değildiler, ama gene de Bush yönetimi Çelebi'nin onlara Irak'taki nüfuzuna ilişkin söylediklerini satın alabiliyordu. Ancak Çelebi'nin ABD medyasında gördüğünüz ABD destekli Suriyeli muadili, Çelebi'nin geçmişteki ve bugünkü durumuna kıyasla bir hiç mertebesindedir.

CHOMSKY: Paris'teki eski Suriyeli memur hakkında ne düşünüyorsun? Birilerinin aklını çeliyor mu?

ACHCAR: Buna işaret etmekte haklısın. Washington'un gerçekleşmesini umabileceği şey Suriye rejimi içinde bir bölünmeydi. Ve aslına bakılırsa, rejim iki önemli üyesini kaybetti: Eski başbakan, şimdi Paris'te bir kaçak olarak yaşayan Abdül Halim Haddam ve içişleri bakanı, Lübnan'daki Suriye birliklerinin ve istihbaratının eski komutanı, intihar ettiği iddia edilen Gazi Kenan. Her ikisinin de Hariri'yle yakın ilişkileri olduğu bilinir. Ve Hariri'yle yakın ilişkiler gerek Chirac gerekse herhangi bir başkası için her zaman çok kârlıydı. ABD ve Suudiler bu adamların içeriden yönetimi ele geçirmelerine bel bağlayabilirlerdi, ancak kilit adam "intihar etti"; öteki ise iktidardan ve ülkeden uzaklaştırıldı. Önceden görülemeyen, en azından benim göremediğim bir sürpriz yoksa, ABD'nin Suriye'de ciddi bir alternatifi olmadığına inanıyorum. İsrail'in Suriye'nin kaotik bir ülke haline gelmesi durumunda bunun Irak'taki genel durumu çok daha kötüleştireceği kaygısını Washington'un paylaştığını düşünüyorum.

İRAN

SHALOM: ABD'nin İran siyaseti hakkında ne düşünüyorsunuz? Burada askeri eylem olasılığı ne kadar?

CHOMSKY: İran'ın durumu daha karmaşık. İran'ın cezalandırılması gerekiyor, çünkü 1979'da ABD'nin denetiminden çıktı. ABD'nin İran resmi, medya yorumu vb.yle çizilmiş haliyle, 1979'a kadar İran'da hiçbir şey olmadığını söyler. 1953'te Şah'ın yerleştirilmesi, ve diğer benzer olaylar hiçbir önem taşımaz.* Aslında, geçenlerde *New York Times*'ta, duyarlı bir tarihçi gazeteci olan Geoffrey Wheatcroft'un[60] Robert Fisk'in yeni kitabına[61] ilişkin şaşırtıcı bir değerlendirmesi yer aldı. Wheatcroft kitabın oldukça lehine bir değerlendirme yazdı, fakat yazıyı Fisk'in İran'daki parlamenter hükümeti deviren ABD-İngiliz darbesine fazla eleştirel olduğunu söyleyerek bitiriyordu. Darbeye karışan ve onu darbenin haklı nedenlerden ötürü yapıldığına ikna eden çok nazik bir İngiliz beyefendi olan komşusu sayesinde bu kanaate vardığını söylüyor. Bir gazetede böyle bir görüşün ifade edilmesi dehşet verici! Bütün bir tarih göz ardı ediliyor.

İran'da uygulanan vahşetin basına yansımasına ilişkin iyi bir araştırma vardı.[62] 1953'ten 1979'a kadar İran ABD yanlısı bir Şah tarafından yönetildiği sürece her türlü işkence, katliam ve diğer şeyler basında hiç yer almadı. 1979'dan itibaren, yani Şah'ın bir halk devrimiyle devrilmesinden sonra, İran'da uygulanan vahşete basında muazzam bir yer açıldı.

---

*) 1953'te CIA ve MI6'ın (İngiliz istihbaratı) 1951'de bir ulusal cephenin lideri olarak iktidara gelen Başbakan Musaddık'ı bir hükümet darbesiyle (Ajax Operasyonu) devirmesi ve bütün yetkilerin ülkeye dönen Şah'ta toplanması kastediliyor. (Ç.N.)

Her neyse, İran 1979'da ABD'yle olan bağlarını kopardı. Bu, cezalandırılması gereken bir suçtur. Ve bu akılcı devlet çıkarlarının ötesine geçer. Küba için olduğu gibi, bu bir mafya zihniyetidir: İtaatsizliğin var olmasına izin veremezsiniz; bu çok tehlikelidir, çünkü başkaları kendilerinin de itaatsizlik edebilecekleri fikrine kapılabilirler. Dolayısıyla İran'ın bu itaatsizlik eylemi yüzünden cezalandırılması gerekiyor. ABD, İran-Irak savaşında Irak'ı destekledi. Bunun nedeni kısmen her iki tarafın birbirini boğazlamasını istemeleriydi, ama aynı zamanda Irak'ın kazanmasını sağlamak da istiyorlardı. Kazanamayacak gibi göründükleri zaman, ABD, gemilere bayrak çekerek, İran uçağını ateş açıp düşürerek vb. Irak'ın yanında savaşa girdi. Aslında ABD, Irak'ı, İsrail dışında başka hiçbir ülkenin sahip olmadığı ölçüde bir ayrıcalık sağlayarak destekledi. Iraklılar Amerikan deniz kuvvetlerine ait bir gemiye saldırarak onlarca Amerikalı denizciyi öldürdüler ve yaptıkları iş yanlarına kâr kaldı.[63] Bunu kim yapabilir? Bu saldırı yanlarına kâr kalabildi, çünkü İran'a karşı gerçekleştirilen saldırının bir parçasıydı. Buna benzer başka şeyler de oldu.

Şimdiki halde ABD, İran'ı tecrit etmek, bu ülkede mümkün olabilecek yıkımı sağlamak için elinden geleni yapıyor. İran, çok baskıcı bir hükümeti olan, karmaşık, etnik bakımdan karma bir toplumdur. ABD'nin bir tür iç ayaklanma kışkırtması mümkün olabilir. Ve kuşkusuz onu iktisadi bakımdan da tecrit etmek istiyorlar.

Washington'un bu konuda Avrupa'da başarılı olması ilginçtir. ABD, BP ve Krupp-Thyssen gibi belli başlı Avrupa şirketlerinin İran'dan çıkmasını sağlayacak ölçüde Avrupa'nın gözünü korkuttu. ABD'nin ayağına basmak istemiyorlar. Öte yanda Çin hizaya girmedi. ABD'nin, gözünü korkutamadığı Çin'e bu kadar kızması kısmen bu yüzden. Hindistan karışık bir öyküdür. Daha önce belirttiğimiz

gibi, ABD'nin büyük baskısına rağmen Hindistan, İran'dan döşenecek boru hattı projesini sürdürmüştür. Öte yanda, kısmen sivil nükleer enerji programında ABD desteği sağlamak için Uluslararası Atom Enerjisi Kurumu'nda İran'a karşı oy kullanarak ABD'yle birlikte hareket etti.[64] Dolayısıyla kararsız bir tutum içinde.

Ancak İran'ı tecrit etmek için büyük bir çaba var. İran muazzam bir tehdit altında. ABD-İngiliz standartlarına göre, önleyici özsavunma dedikleri şey kapsamında, İran'ın şimdiye kadar ABD içinde terörist eylemler gerçekleştirmiş olması gerekirdi. İnsanlar Mahmud Ahmedinecat'ın Nazi Holocaust'u hakkmdaki tuhaf demeçleri karşısında telaşlanıyorlar. Ancak ABD ve İsrail'i bombalamaya ve oralarda terörist eylemler yapmaya hazırlanıyoruz dediğini (inanılır biçimde) farz edin. Kuşkusuz bu, İran'ın sonu olur, ancak ABD ve İsrail'in yıllardır İran için açıkça söyledikleri şey tam da budur. İsrail hava kuvvetlerinin yaklaşık %10'unun Türkiye'nin doğusundaki Amerikan üslerinde bulunduğuna, keşif uçuşları yaptıklarına, belki de İran sınırları üzerinde uçtuklarına, bunu eğitim amacıyla değil bir tehdit olarak, "biz buradayız" demek için yaptıklarına dair iddialar var.[65] İsrail nükleer gücü olan bir devlettir. Bunu herkes bilir. Aslında küçük bir ülkedir, ama ABD'nin bir uzantısıdır. İsrail Savunma Güçleri araştırma ve geliştirme başkanına göre, bu ülkenin hava kuvvetleri ve zırhlı birlikleri ABD dışında herhangi bir NATO gücünden daha büyük ve daha gelişmiş durumdadır.[66] Ve son bir ya da iki yıl içinde Bush yönetimi onları daha da güçlendirmek için, İbranice basında "özel silah" denilen şeyle donatılmış yüz adet gelişmiş bombardıman uçağı göndermiştir.[67] İran istihbaratına göre bu "özel silah" muhtemelen nükleer silahlar ya da buna benzer şeylerdir. Bunker-buster (yeraltı sığınaklarını delen) bombalar vb. Doğru mudur değil midir, bilmiyo-

rum; Burada yeni uçaklarla ilgili haberlere yer verilmiyor, ancak İran istihbaratının bunları bildiğine emin olabilirsiniz. İsrail basınında ve askeri dergilerde bunlar var. Muhtemelen bu durumu ilan etmek istiyorlar; "evet" diyorlar, ciddi bir tehdit altındasınız.

Gerçekten saldırı tehdidi altındalar mı? Burada ancak spekülasyon yapılabilir. Benim spekülasyonuma göre, muhtemelen değiller; ABD'nin onlara saldıracağını, çeşitli nedenlerden ötürü sanmıyorum. Her şeyden önce, savunmasız olmadıkları için; savunmasız olmayan birine saldırmak gülünçtür. Okul bahçesinde caka satan her kabadayı bunu bilir. İnsanlara ancak kendilerini savunamayacak durumdaysalar saldırırsınız. Ve İran kendisini savunabilir. Kendilerini işgale karşı belki savunamazlar, ancak çeşitli yöntemlerle karşılık verebilirler. Her şeyden önce, Irak'ta ABD'nin başını fena halde derde sokabilirler. ABD'nin orada zaten bir sürü derdi var. Başka şeyler de yapabilirler. Muhtemelen füzeleri var İkincisi, bir ülkeye saldıracaksanız, bunu üç yıl öncesinden ilan etmezsiniz. Ederseniz, hedeflerini dağıtabilirler, misillemeye hazırlanabilirler vb. Bunun bir anlamı olmaz.

O halde ABD bütün bu tehditleri neden yapıyor? Bunu kısmen onları tecrit etmek, Avrupa'nın da verdiği desteği çekerek aynı şeyi yapmasını sağlamak için; kısmen de İran yönetiminin kafasını karıştırmak için yaptıklarını düşünüyorum. Yönetimin kafasını karıştırabilirseniz, onların daha da sertleşmelerini sağlarsınız. Bu da içerideki muhalefetin artması, iç karışıklıklar çıkarma konusunda daha çok seçenek anlamına gelir. Böylelikle onları er ya da geç saldırabileceğiniz ölçüde zayıflatırsınız. Ve bol miktarda çökertme fırsatı var: Azeriler, Kürtler, diğerleri ya da artık baskı istemeyen genç insanlar vb. Dolayısıyla olup bitenler benim tahminime göre böyledir. Bu spekülasyondur; iç planlamayı bilmiyoruz.

Ancak bu spekülasyonlar akılcı planlama varsayımına dayanıyor. Gilbert'in sözünü ettiği yaralı vahşi hayvan fenomeniyle de karşılaşmamız mümkündür. Eğer ABD siyasetlerini belirleyenler yeterince umutsuz durumdaysalar, akılcı planlamaya ilişkin konuşmalar pencerenin dışında kalır. Ve o zaman ne yapacaklarını bilemezsiniz.

ACHCAR: İran konusunda Suriye'ye ilişkin söylediklerimin tersini söyleyeceğim. İran'a karşı askeri saldırı ihtimali bence çok daha yüksek. Irak'takine benzer bir işgalden söz etmediğimi hemen belirteyim. Ancak İran, Suriye'nin aksine kesinlikle önemli kaynaklara sahip: petrol ve doğal gaz. ABD'nin bölgedeki bir başka ülkeyi, Irak bataklığına ek olarak özellikle İran büyüklüğündeki bir ülkeyi işgal etmesini önleyen, İran rejiminin Saddam Hüseyin'in sahip olduğundan çok daha önemli bir toplumsal tabana sahip olması ve bu durumun İran'ı Irak'tan daha çetin bir ceviz haline getirmesidir. ABD'nin Irak'ta yüz yüze geldiği bütün zorlukları dikkate aldığınızda, hayal gücünüzü ne kadar zorlarsanız zorlayın ABD'nin İran'ı işgal edebileceğini düşünemezsiniz. Bu tam bir çılgınlık olur. Dolayısıyla kastettiğim şey bu değil. Ancak, gördüğüm kadarıyla, Washington'un Irak'taki İran dostu güçleri istemeden güçlendirmiş olması İran rejiminin ehlileştirilmesini ya da ondan kurtulmayı ABD için daha acil hale getiriyor. Şimdiki halde İran rejimi 2003 öncesine kıyasla çok daha güçlü bir konumda bulunuyor; daha büyük bir güç. ABD kendi eylemleriyle onu istemeden güçlendirdi. Bush yönetimi için asıl sorun budur. Dolayısıyla, Irak üzerindeki denetimlerinin anahtarının Tahran olduğuna inanma eğilimindeler. Kuşkusuz, bu doğrudur. Buna ek olarak, Washington'da ve İsrail'de İran'ın nükleer bir güç olma yolunda ilerlemesiyle ilgili sahici

bir kaygı oluğunu belirtmek bile gereksiz. .

İsrail, gayet iyi bilindiği gibi, bölgesel müttefiklerinin hiçbiri nükleer silahlara sahip değilken, önemli bir nükleer güç ve dolayısıyla nükleer caydırıcılık ve şantaj tekeline sahip. Bölgede herhangi bir devletin bu tekeli dengelemesini istemez. Bu gayet mantıklı. Aynısı ABD için de geçerli, ancak ABD'nin Tahran'ın kendisine karşı bir nükleer saldırı gerçekleştireceğinden korkması anlamında değil. Bu, İranlılar ya da herhangi bir başka ülke için tam bir intihar olur. Washington'un korkmasının nedeni, İranlıların nükleer bir güce dönüşmesinin, Tahran'a, Körfez bölgesindeki ve Ortadoğu'daki İsrail ya da ABD güçlerine karşı çok etkin bir caydırıcı ya da karşı-caydırıcı olma imkanı sağlayabilecek olmasıdır. Bunun ötesinde, nükleer bombaya sahip bir İran, ABD ve İsrail karşıtı Müslüman kamuoyunun bir lideri olarak Tahran'ın prestijini önemli ölçüde artıracaktır. İran bu konuda çok çalışıyor. Noam, Ahmedinecat'ın Holocaust ve İsrail'e dair tuhaf demeçlerinden söz etti. İlk bakışta bu adamın aklını kaçırdığını söyleyebilirsiniz. Aslında bunlar İran'ın Müslüman dünya içinde ve özellikle Sünni kamuoyuna yönelik kendi konumunu güçlendirmek için kullandığı hesaplı demeçlerdi. Bunlar, ABD'nin İran'ı tecrit etmeye çalıştığı ve Washington'un Arap müttefiklerinin Şii karşıtı Sünni duygularını kamçılamaya çalıştığı bir sırada oluyor. Bu sonuca yönelik pek çok demeç bulabilirsiniz: Suudi demeçleri, Ürdün demeçleri, Ürdün kralının bir Şii hilal oluşturulmasına dair uyarısı vb. Dolayısıyla Ahmedinecat'ın konuşmaları bütün Arap rejimlerinin İsrail reddiyelerini yükseltmek amacıyla Tahran'ın yaptığı karşı-manevranın bir parçasıdır. Ve İran devlet başkanının kışkırtıcı demeçlerinden birinin, Aralık 2005'te bir İslam devletleri konferansına katılmak için gittiği Mekke'de verilmiş olması bu bakım-

dan çok anlamlıdır. Bu türden demeçler Suudi krallığının içindeki Vahabi din kurumunda elbette duygusal bir tepki yaratmaktadır. Daha önemlisi Filistin Haması'nın başkanı Tahran a gitti ve İran rejimine tam desteğini ifade etti ve Mısırlı Müslüman Kardeşler'in lideri bile İran'ı desteklediğini bildirdi.

CHOMSKY: Holocaust demeçlerini mi destekliyor?

ACHCAR: Evet, o demeçleri. Bu İran için önemli bir siyasal kazanım oldu. Dolayısıyla bu demeçler İran rejiminin, ezici çoğunluğu Sünni olan Müslüman kitlelere şirin görünme stratejisinin bir parçası olarak tasarlandı. O halde, bütün bunları dikkate aldığımızda, ABD'nin ya da daha büyük bir olasılıkla İsrail'in İran'ın nükleer tesislerine saldırma ihtimali oldukça yüksektir. İran toprakları her türlü elektronik aletle çok sıkı biçimde gözetlenmektedir ve ABD, Noam'ın dediği gibi, çeşitli kategorilerde "bunker buster" silahlar geliştirmiştir.

CHOMSKY: Aslında bunların işe yarayacağından emin değilim. Üstelik nükleer bunker buster'ları da yok; gerekli finansmanı sağlayamadılar. Derinlere giden konvansiyonel türde bazı silahları var.

ACHCAR: Ancak İran sorununu kamçılamak onlara bu konuda bir tez sağlıyor.

CHOMSKY: İlginç; bütün bu kamçılamalara rağmen, gerekli finansmanı sağlayamadılar. Kongre nükleer silahların fazla yayılmasını istemiyor; bunun bir tepkiye yol açacağını biliyorlar.

ACHCAR: Neyse, her durumda İran'ın ABD ya da İsrail tarafından vurulma ihtimalinin gayet ciddi olduğunu düşünüyorum. Kesin karar verdiklerini söylemiyorum, ancak bunun ihtimal dışı olduğunu düşünmemeliyiz.

CHOMSKY: Benim tahminim farklı, ancak tamamen spekülasyona dayanıyor.

İran nükleer silahları konusunda bir yorum yapmama izin verin. Kesin olarak bilmiyorum, ancak İranlıların nükleer silahlar üzerinde çalışmakta olduklarını zannediyorum. Geçenlerde *International Herald Tribune*'da önemli İsrail askeri tarihçilerinden biri olan Martin Van Creveld'in bir makalesi yer aldı.[68] Makalede, elbette İranlıların bu silahlara sahip olmalarını istemediğini söylüyor, ancak onları geliştirmiyorlarsa delidirler, diyordu. Bu türden bir tehdit altında olan her devlet nükleer bir caydırıcı geliştirir. Nükleer silahlar geliştiriyorlarsa, bunu kullanmak için yapmıyorlar. Onları kullanamazlar: Anında imha olurlar. Fakat bu bir caydırıcıdır. İki sınırda ABD güçleriyle karşı karşıyalar. Nükleer silahlı devletler tarafından kuşatılmışlar. İsrail önemli bir nükleer güçtür; ABD ve İsrail onları açıkça imha ve saldırıyla tehdit ediyor. Dolayısıyla benim tahminim muhtemelen bir nükleer caydırıcı geliştirmekte olduklarıdır.

Ne var ki, İran nükleer silahları hakkında ciddi bir kaygı duyuluyorsa, bu silahları geliştirmemeleri ihtimalini artırmanın basit yöntemleri var. Her şeyden önce, İran'a yapılan baskıların gevşetilmesi halinde, onların bir caydırıcı yaratma dürtüleri önemli ölçüde azalacaktır.

Nükleer silahların yayılmasıyla başa çıkma konusunda daha derin konular var. Bush yönetimiyle aynı fikirde olduğum bir konu

Nükleer Silahların Yayılmasını Önleme Antlaşması'nın[69] revizyon gerektirdiğidir. Bu antlaşmanın IV. Maddesi ülkelerin sivil amaçlı nükleer gücü serbestçe geliştirmelerine izin verir ve şimdiye kadar İran'ın antlaşma yükümlülüklerinin ötesine geçtiğini gösteren herhangi bir bulgu yok. Ne var ki bu koşul çok zayıftır. Öne sürüldüğü 1970'te bir anlam taşıyordu. Fakat o zamandan beri teknolojide sağlanan ilerlemeyle birlikte, nükleer güç ile nükleer silahlar arasındaki açık önemli ölçüde azaltıldı. Dolayısıyla, şimdiki halde nükleer güç geliştirdiğinizde, nükleer silahlara 1970'tekinden çok daha fazla yaklaşmış oluyorsunuz ve bu ciddi bir sorun. Bu sorunu ele almanın yöntemleri var ve bu yöntemler yıllardır masanın üzerinde duruyor. Temel sorun, nükleer silahlar için kullanılabilir malzemenin, bölünebilir malzemenin zenginleştirilmesidir. Bölünebilir malzemenin geliştirilmesini durdurabilir ya da denetim altına alabilirseniz, bu, nükleer silahların yayılması sorununu özünde ortadan kaldırır. Bu, mevcut nükleer silahlar sorununa son vermez. Bütün nükleer devletler, en çok da ABD antlaşmayı ihlal etmiş durumdadır. Aslında ABD antlaşmanın bazı koşullarını reddediyor. Ancak bu bir yana, bölünebilir malzeme üretimini denetim altına alabilirseniz, nükleer çoğalmayı durdurabilirsiniz. Uluslararası Atom Enerjisi Kurumu Genel Direktörü Muhammed ElBaradey nükleer silah düzeyinde zenginleştirmenin uluslararası denetim altına alınması için iki yıl kadar önce bir öneride bulundu. Uygulanması halinde bu öneri nükleer silahların yayılması sorununa esas olarak son verecektir. Ancak öneri hiçbir etki yaratmadı, çünkü ABD bunu işitmeyecekti. 1993'te ya da o sıralarda alınan bir BM kararı vardı. Bu karar, nükleer silah düzeyinde zenginleştirilmiş bölünebilir malzeme üretimini sona erdirmek ve bu konuda uluslararası gözetim, saptama ve denetim sağlamak için bölünebilir malzeme ticaretini durdurmayı

öngörüyordu. ABD bu antlaşmanın müzakere edilmesini uzun süre engelledi. Fakat Kasım 2004'te antlaşma oya sunuldu. Türlerin geleceğinin buna bağlı olduğunu söylemek asla bir abartma değildir. Tasarı, Kasım 2004'te Genel Kurul'un Birinci Komitesi'nde oylandı ve 2'si çekimser, 147'ye 1 oyla kabul edildi. ABD olumsuz oy verdi. İsrail bir refleks olarak çekimser kaldı, zira ABD'ye karşı oy kullanamaz. Öteki çekimser İngiltere'ydi. BM toplantısındaki İngiltere büyükelçisi, ülkesinin antlaşmadan yana olduğunu, ancak ortaya konulan taslağın "uluslararası topluluğu bölmüş" olduğunu açıkladı.[70] Karar dünyayı 147'ye 1 oranında bölüyor ve İngiltere buna razı olamıyor. Muhtemelen tarihin kaydettiği en önemli oylamalardan biri olmasına rağmen konuya ilişkin hiçbir haber görmedim. Bu da nükleer silah malzemeleri üretimine hiçbir yasak getirilmediğini gösteriyor. Nükleer silahların yayılmasına ilişkin gerçekten bir kaygı varsa, bunu durdurmanın bir yöntemi de vardır. Ancak ABD bunu kabul etmeyecektir, çünkü bu ABD'nin nükleer tesislerinin denetlenmesine yol açar ve bunu kabul etmezler. Ve İngiltere bu konuda efendisine itaatsizlik etmez. Diğerleri itaatsizlik ettiler, ancak bunun sebebi esas olarak hiçbir şey olmayacağını bilmeleriydi. Uygulanma şansı olsaydı, muhtemelen onlar da oy vermezlerdi. ABD engellediği sürece hiçbir şans yoktur.

ACHCAR: Ortadoğu'da nükleer silahların yayılmasına karşı savaşın gerçekten etkili olması için, İsrail'in nükleer cephaneliği sorununun ele alınması gerekir. Buna ve nükleer dengeyi yeniden sağlamaya çalışırken komşu devletlerin tehdit edilmesine göz yumamazsınız. Bölgede nükleer silahların yayılmasına bulunabilecek yegane geçerli alternatif, bütün bölgeyi nükleer silahlardan arınmış bir mıntıkaya dönüştürmektir.

V. Bölüm

İSRAİL-FİLİSTİN ÇATIŞMASI

İSRAİL'İN MEŞRULUĞU

SHALOM: İsrail devletinin meşruluğu konusunda pek çok tartışma olmuştur. İsrail ne ölçüde meşru ya da gayrı meşru bir devlettir?

CHOMSKY: Bir devletin meşruluğu nosyonunun çok fazla anlam taşıdığını sanmıyorum. ABD meşru bir devlet midir? Soykırım temelleri üzerinde kurulmuş; Meksika'nın yarısını fethetmiş. Onu meşru kılan nedir? Uluslararası sistemin kurulma tarzı devletlere belirli haklar sağlar; bunun söz konusu devletlerin meşruluğuyla hiçbir ilgisi yoktur. Aklımıza gelebilecek her devlet, şiddet, baskı, ihraç ve her türlü suç üzerinde temellenir. Ve bizatihi devlet sisteminde içkin hiçbir meşruluk yoktur. Bu sadece geliştirilmiş ve bol miktarda şiddetle dayatılmış kurumsal bir formdur. Burada meşruluk sorunu ortaya çıkmaz. Uluslararası bir düzen vardır. Devletlerin belirli haklara esasen sahip olduklarını kabul eden, fakat onlara, İsrail'e ya da herhangı bir başka devlete, hiçbir meşruluk sağlamayan bır uluslararası düzen var.

ACHCAR: Sorunu başka şekilde de oraya koyabiliriz. İsrail devletinin kökenlerini tanımlamaya çalıştığınızda, akla hemen Ma-

xime Rodinson'un ünlü kitabının başlığı gelir: *İsrail: Kolonyal-Yerleşimci Bir Devlet?* [1] Bu başlık söz konusu devletin tarih içinde kurulmasına ilişkin bir gerçeğe işaret etmektedir; kuşkusuz, aynısı pek çok devlet için de söylenebilir. (CHOMSKY: Çoğu için.) Ancak burada zaman etkeni var: İsrail çok yeni bir kolonyal-yerleşimci devlet ve ABD gibi soykırıma değil, ilk yerleşimcilerin, yani Filistinlilerin kovulmasına dayanıyor. Soykırımı temel alan devletlerin daha rahat bir konumda olmaları manidardır. Kuşkusuz, ahlaki bakış açısından değil, ancak siyasal bakış açısından, kendi meşruluklarına bir meydan okumanın varlığı bakımından. Kovulma durumunda, kovulanlar devletin meşruluğuna meydan okumaya devam ederler; soykırım durumunda ise meydan okuyabilecek olanlar ortadan kaldırılmışlardır. Ve elbette bütün devletler şiddet üzerinde temellenirler; ancak Güney Afrika'daki ırk ayrımcısı devlet ya da Fransız hakimiyeti dönemindeki Cezayir gibi örnekler, söz gelimi meşruluk yarışı içinde olmayan ya da artık bu yarışa girmeyen devletler ile aynı kategoriye konulamazlar. Dolayısıyla gerçek, İsrail'in vahim bir meşruluk ya da "var olma hakkı" sorunuyla karşı karşıya olduğudur: Çoğu Arap onu *de jure*, yani hak bakımından değil, *de facto*, yani bir olgu olarak tanımaya hazırdır.

CHOMSKY: "Var olma hakkı" nosyonunun ABD-İsrail retçiliğini savunanlar tarafından icat edildiği görülüyor. Yayılma tarzı da ilginç. Uluslararası hukukta bu nosyon yok. Hiçbir devlet bir var olma hakkına sahip değildir. Dolayısıyla Meksikalılar, Meksika'nın yarısında otururken ABD'nin var olma hakkını kabul etmezler. ABD'yi tanırlar; ABD'nin kabul edilmiş sınırlar dahilinde barış ve güvenlik içinde yaşama hakkını tanırlar, ancak ABD'nin

ne var olma hakkını ne de bu hakka sahip olması gerektiğini kabul ederler. Hopi Kızılderilileri için de aynı şey geçerlidir. Onlar da ABD'yi tanırlar, onun var olma hakkını değil. Konuya ilişkin ciddi bir araştırma görmedik, ancak "var olma hakkı" nosyonunun 1970'lerde geliştirildiğini söyleyebilirim. O sıralarda belli başlı Arap devletleri, FKÖ'nün üstü kapalı desteğiyle İsrail'in "güvenli ve kabul edilmiş sınırlar dahilinde barış içinde yaşama hakkı"na sahip olduğunu kabul ettiler. Bu ifade Haziran 1967 savaşının ertesinde kabul edilen, Ocak 1976'da ABD tarafından veto edilen bir BM Güvenlik Konseyi kararıyla birleştirilen 242 sayılı BM Güvenlik Konseyi Kararı'nda geçmektedir.[2] ABD ve İsrail propagandası engelleri yükseltmek, görüşmeleri ve bir çözüme varılmasını engellemek için, ortaya konulan talebi, bütün devletlerin savunduğu bir haktan ("güvenli ve kabul edilmiş sınırlar dahilinde barış içinde yaşamak"), "var olma hakkı"na yükselttiler. Bu durumda yeni engel, Filistinlilerin İsrail'in var olma hakkını, yani mülksüzleştirilmelerinin ve kovulmalarının meşru olduğunu kabul etmedikleri sürece, müzakere ortakları olarak kabul edilemeyecekleri idi. Bunun, ABD ve İsrail'in iki devletli bir çözüm konusunda oluşan çok geniş uluslararası mutabakatın uygulanmasını reddettikleri için uluslararası alanda neredeyse tamamen tecrit oldukları bir sırada müzakereleri engellemek amacıyla geliştirilmiş bir yöntem olduğunu söyleyebilirim. Bu nosyonu kabul etmek durumunda olduğumuzu sanmıyorum; bu bir propaganda nosyonudur. Hiçbir devlet var olma hakkına sahip değildir ve hiç biri var olma hakkını kabul etmek için herhangi bir gerekçeye de sahip değildir. Devletler neyseler odurlar. Hiçbiri herhangi bir içkin meşruluğa sahip değildir. Haklısınız, farklılaşırlar; pek çok farklı boyutları vardır. Dolayısıyla ırk ay-

rımcısı Güney Afrika özellikle çirkin anlamda gayrı meşrudur. Peki şimdi meşru mudur? Irk ayrımcılığı sona erdi, ama Siyah nüfusun gene aynı %80'i, Güney Afrika'da neoliberal önlemlerin uygulanmaya başlamasından sonra eskisinden belki de daha kötü bir durumda. Bu meşru bir devlet mi?

İsrail'in bir anlamda, yani 1945'te çağdaş uluslararası düzenin biçimlenmesinden *sonra* kurulmuş olması nedeniyle, neredeyse benzersiz olduğu konusunda tamamen haklısınız. İsrail, Hindistan ve Pakistan gibi 1948'de bir devlet halını aldı. Dolayısıyla şimdiki uluslararası düzenin oluşmasından sonra kurulan birkaç devletten biridir. Bu da fazladan tartışmaya açık biş başka unsur getirir. Bu unsur Hindistan'da da aynıdır. Mesela, Hindistan'ın Keşmir'i sindirip baskı altında tutması neden gerekli olsun? Keşmirliler bunu istemiyorlar. Bunun sebebi Maharaja'nın bu kararı halkın iradesine karşı almış olması ve orayı şiddet yoluyla elde tutmalarıydı. Birleşmiş Milletler'in talep ettiği bir referanduma izin vermeyeceklerdir. Hint özel kuvvetleri, Raştriya Piyade Birlikleri, büyük bir vahşet uygulamaktadır. Seçimlere hile karıştırdılar. Bunun yol açtığı şiddet olayları hâlâ devam ediyor. Bir gayrı meşruluk unsuru var.

ACHCAR: Burada farklı düzeylerin birbirine karıştırıldığını sanıyorum. Kuşkusuz, yeryüzünde toplumsal eşitliğin olduğu hiçbir devlet yoktur. Bu nokta gayet açık. Dolayısıyla Güney Afrika hakkında söylediklerin ABD'ye ya da herhangi bir başka devlete de uygulanabilir. (CHOMSKY: Ama aşırılıklar var.) Aşırılıklar var, elbette, ama burada farklı bir düzeyden söz ediyoruz. Nüfusunun ezici çoğunluğunun kendi devletleri olarak gördüğü devletler var. Burada bir sorun yok. Ancak sömürge mirasının par-

çası olan, baskıyla oluşmuş, ilgili nüfusun çoğunluğu tarafından reddedilen durumlar da var. Keşmir, Kürdistan ve diğerleri bu anlamda gayrı meşru durumlardır. Buralarda yaşayan çoğunluk kendilerinin mevcut devlet yapısı içinde temsil edildiklerini düşünmüyorlar.

CHOMSKY: Devam edebiliriz. Rumların kovulmasından sonraki Türkiye'yi ele alalım. Rumlar bugün bile bu durumu kabul etmiyorlar. Burada hiçbir meşruluk yok; baskıyı temel alan çeşitli düzenlemelerle oluşturulmuş. İsrail diğerlerinden biraz daha sonra kurulduğu için olağandışıdır, ancak nitelik bakımından çok benzer. Ve ABD belki de en aşırı örnektir. Neredeyse bütün nüfus ya yok edilmiş ya da kendi topraklarından sürülmüştür. Ve o zamandan beri bir başka ülkenin yarısının üzerinde oturuyor. Kanada'yı fethetmemesinin tek nedeni İngiliz caydırıcılığının çok güçlü olmasıydı. Ben sadece bir devletin meşruluğu sorununun ciddi biçimde ortaya atılabileceğini sanmıyorum. Hepsi gayrı meşrudur.

ACHCAR: Evet, ama bir kez daha belirtmek gerekirse, bu neyi kastettiğine bağlı. İsrail örneğinde, o bölgenin özgün Arap Filistinli nüfusunun ezici çoğunluğunun, yani %80'inden fazlasının, 1948'de kovulmuş olduğu bir durum söz konusu.

CHOMSKY: Şimdiki ABD'nin özgün nüfusu ne olacak?

ACHCAR: Başında söyledim, etkin bir soykırım üzerinde temellenen devletler, bir bakıma daha rahat bir durumdalar, çünkü buralarda onların varlığını ya da meşruluğunu sorgulayan büyük bir

nüfus yok. Öte yanda, İsrail devleti örneğinde en azından yerleşimci-başat nüfus kadar kalabalık bir nüfus var ve gasp edilmiş gibi görünen aynı topraklar üzerinde hak talep ediyorlar. Bu nüfusun kabul edebileceği bir çözüm bulunmadığı sürece bir meşruluk sorunuyla yüz yüzesiniz. Bu nüfusun, tarihsel bir haksızlık ve baskıdan kaynaklanmış olsa da söz konusu devleti yerleşim bağlamında oluşmuş bir olgu olarak kabul etmesi halinde sorun çözülür. Ancak bu olmadığı sürece, terimin formel demokratik anlamında bir meşruluk sorunuyla karşı karşıyasınız.

CHOMSKY: Bir şey tartışmalı olduğu sürece tartışılır; bunu kabul ediyorum. Sri Lanka, söz gelimi, gayet tartışmalı bir yer. Hindistan ciddi biçimde tartışmalı. Alsace-Loraine artık tartışmalı değil, çünkü her iki taraf da bunu bir kez daha tartışırlarsa dünyayı yok edeceklerini biliyor. İsrail örneğinde, bu durum Filistinliler tarafından bile genellikle kabul ediliyor. Ancak bütünüyle kabul edilene kadar, evet, tartışılacaktır. Bu, meşruluk sorunundan farklı bir boyuttur. Bazı insanların vazgeçmiş olmaları olgusu onu meşrulaştırmaz.

ACHCAR: Hayır. Meşruluk rıza üzerinde temellenir. Meşruluk çoğunluğun rızasıdır. Ve çoğunluğun rızası, en azından siyaset felsefesinde ve demokratik anayasa hukukunda meşruluğu tanımlar. Ve bir devlet gerçek nüfus çoğunluğunun rızasını temel aldığı zaman meşrudur. Şimdi bir kez daha belirtmek gerekirse, İsrail devletinin sorunu, Filistin nüfusunun büyük bölümünün 1948'den beri kovulmuş ve haklardan yoksun bırakılmış olmasıdır. Dolayısıyla, bu insanların kovuldukları topraklar üzerinde hakları olduğunu düşünüyorsak, İsrail devletinin kendi gerçek

nüfus çoğunluğunun rızası üzerinde temellendiğini hiç kimse söyleyemez.

CHOMSKY: Şu "meşruluk" lafını bırakalım. "Meşruluk" uluslararası meselelerde farklı bir anlam taşır. İsrail'in üzerinde kurulduğu bölgenin özgün yerli nüfusunun, bu bölgeden kovulmuş olmasını meşru görmediğini sakınmadan söylemelisin. Bu doğru olur. Ancak bunun devletin meşru olup olmamasıyla hiçbir ilgisi yoktur. Aynısını diğer pek çok devlet için de söyleyebilirsin. İnsanlar onu kabul edebilirler, ancak onun meşruluğunu kabul etmezler. Örnek vermek gerekirse, Alsace-Loraine'de insanların sonucun meşruluğunu kabul edip etmedikleri konusunda bir kamuoyu yoklaması yapsanız ne olur bilemem. Tamam, diyeceklerdir, bu yöntem işliyor. Bunun meşru olduğunu düşünebilirler; düşünmeyebilirler. Yerli Hopi'lere ayrılan bölgeye giderseniz, ABD'yi kesinlikle meşru olarak görmezler, ancak onu kabul ederler.

ACHCAR: Kabul ediyorlarsa meşrudur.

CHOMSKY: Güzel. Ancak Filistinliler *örgütlü* bir sese sahip oldukları ölçüde, İsrail'i çok uzun bir süre önce kabul ettiler. İki devletli bir yerleşim öngören 1976 Tarihli BM Kararı'nı (ABD tarafından veto edilen) desteklediler.[3] 1988'de Filistin Ulusal Konseyi bu türden bir yerleşimi *resmen* kabul etti.[4] Ancak bunun İsrail'e, bir devlete meşruluk sağlayan herhangi bir başka düzenlemeden daha fazla meşruluk sağladığını sanmıyorum. Ancak kabul söz konusu olduğu ölçüde, evet, onu kabul ettiler. Bununla birlikte, dönüş hakkı ya da sınırlar vb. gibi tartışmalı şeyler elbette var.

Örnek olarak, Ocak 2001'de Taba'da yapılan müzakereleri ele alalım.[5] Bir anlaşmaya varmadılarsa da çok yaklaştılar. Aslına bakılırsa, son basın toplantısında müzakereciler, bir anlaşmaya asla bu kadar yaklaşmamıştık, biraz daha devam edebilseydik muhtemelen bir anlaşmaya varacaktık, dediler.[6] Gerçekleşmiş olsaydı bu anlaşma Filistin dünyası içinde yegane örgütlü idari yapı tarafından kabul edilmiş sayılacaktı. Bu İsrail'i meşrulaştıracak mıydı? Hayır. ABD'den ya da Fransa'dan ya da Hindistan'dan ya da Sri Lanka'dan, liste uzatılabilir, daha fazla meşruluk söz konusu değil.

ACHCAR: Bence burada çifte standart uygulayamayız. Avrupa hükümetlerini, ABD hükümetini ve diğerlerini Irak savaşı konusunda kendi halklarının düşüncesini dikkate almadıkları için suçlayamayız ve bir Filistinliler hükümeti denilebilecek bir oluşumun halkın fikrini dikkate almayarak vardığı kararı Filistin halkının yetkin sesi olarak onaylayamayız.

CHOMSKY: Yani Filistin Yönetimi'nin gayrı meşru olduğunu söylüyorsun?

ACHCAR: Hayır. Sadece bir tür referandumla Filistin halkına danışılmıyorsa, hiçbir anlaşmanın meşru görülemeyeceğini söylüyorum. Bunun ezilen Filistin halkının çoğunluğu tarafından onaylanması gerekir.

FİLİSTİNLİ HER ÇÖZÜMDE SÖZ SAHİBİDİR

CHOMSKY: Lübnan'daki ya da başka yerlerdeki mülteciler de dahil mi?

ACHCAR: Elbette.

CHOMSKY: Filistinlilerin sürekli savaş ve sürekli yıkım içinde olmalarının en kesin yolu bu. Mülteci kamplarındaki Filistinliler kabul etmedikçe hiçbir çözüme varılamayacağında ısrar edilirse, İsrail sağına hayal bile edilemeyecek büyüklükte bir armağan vermiş olursun. Gerçek dünyada işlerin nasıl yürüdüğünü görmen gerekir. Ve insanların hakları maalesef uygulanabilirlik olgusuyla sürekli olarak bağdaştırılır. Burada bir şeyi önermek ile o şeyi gerçekten savunmak arasında hayati bir ayırım yapmak zorunda olduğumuzu düşünüyorum. Bu, genellikle gözden kaçan hayati bir ayırımdır. Herkesin kılıçlarını dövüp saban demiri yapmalarını ve barış içinde yaşamalarını önerebilirsin; ancak buradan oraya nasıl gideceğimizi göstermediğin sürece bu bir savunma değildir. Gösterdiğinde savunma haline gelir. İsrail-Filistin sorununda Filistinlilerin bütün haklarını kazanacakları bir çözümün var olduğunu öne sürebiliriz. Fakat bu savunma değildir; gerçek dünyadaki Filistinliler için bir idam hükmüdür. Bunu uzun vadeli bir hedef olarak önerebilirsin, ancak bir şeyi savunmak istiyorsan, onu nasıl elde edeceğimizi de göstermen gerekir.

Aslında çözüme varmanın bir yolu vardır ve Filistinliler, en azından kendi kurumları söz konusu olduğu sürece ve anketlerin de gösterdiği gibi, bunu genellikle kabul etmişlerdir. Bunu

kabul ederler. Haksız olduğunu düşünebilirler, ancak iki devletli çözümü kabul ederler. Ve bu yönde hareket etmişlerdir ve aslında bunu talep etmektedirler. Ürdün, Lübnan ve Suriye'deki mülteci kamplarında herhangi bir anket yapıldı mı bilmiyorum, ancak İşgal Altındaki Topraklar'da yapılan anketler iki devletli bir çözümün, eğer bu çözüme varılabilecekse, genel kabul gördüğünü ortaya koyuyor. Adil çözüm bu mudur? Elbette değil. Bu, Pakistanlılara bir şeyler sağlayabilir miydi? Evet, sağlayabilirdi. Bu, savunmadır. Fakat faydası olabilecek tek bir şey söylememek, sadece Filistinlileri sefalet ve yıkımla dolu bir hayata mahkum etmektir.

ACHCAR: En kötü sefalet içinde yaşayanları, özellikle Lübnan'daki mültecileri, kendi kaderleri konusunda kendilerini ifade etme hakkından tamamen yoksun bırakarak, Filistinlileri sefil bir hayattan kurtarmak istediğini söyleyemezsin.

CHOMSKY: Peki sen neyi savunuyorsun?

ACHCAR: Ezilen ve kendi topraklarından kovulan mağdurlar var ve onlar kendi kaderini tayin hakkına sahiptirler ve hiç kimsenin Filistin halkını bölme hakkı yoktur. Aslında bu İsrail siyasetidir: Batı Şeria ve Gazze'deki insanlarla uğraşırken, diğerlerinin her türlü hakkını inkar etmek. Bu siyaset Filistinlilerin ezici çoğunluğu tarafından reddediliyor. Onlar kendilerini bir halk olarak görüyorlar, bazıları saf dışı bırakılabilecek çeşitli hizipler olarak değil. Ve bu nedenle, sürekli savaş formülünün, anlaşmaları ve çözümleri, bütün Filistin halkının çoğunlukla kabul edeceğini kesinleştirmeksizin uygulamaya çalışmak olduğunu dü-

şünüyorum. Sürekli bir çözüm istiyorsanız bütün Filistin nüfusunun açık bir çoğunluğunun bunu kabul edeceğini kesinleştirmeniz gerekir. Bunu yapmak, senin dediğin gibi sürekli savaş formülü değildir, Noam; tam tersidir.

CHOMSKY: Neyı savunuyorsun? Önerdiğin şeyi adımlar halinde söyle.

ACHCAR: İlgili nüfusun referandumuna sunulacak müzakere edilmiş bir çözümü savunuyorum. Bu, Filistinliler için olduğu kadar İsrailliler için de geçerlidir.

CHOMSKY: Referandum Filistinlilere ne gösterecek?

ACHCAR: Neyi oyladığına bağlı.

CHOMSKY: Öyleyse referandumda oylanmasını isteyeceğin çözüm nedir?

ACHCAR: Çözümün ne olması gerektiğini söylemek ne sana ne de bana düşer. Sen ve ben adil ve kabul edilebilir bir çözümün koşullarına ilişkin kendi inancımızı söyleyebiliriz. Bu çözümün Filistin mülteci nüfusunun hakları dahil olmak üzere, ilgili bütün nüfusun sorunlarını ve haklarını ele alması gerekir. 2001 Taba müzakerelerinden söz ettin. Oradaki müzakerecilerin Filistinli mültecilerin kaderine ilişkin ayrıntılı bir taslağı tartışmış olmaları benim söylediğimi destekler. Çoğunluğun onayını almayan olası hiçbir istikrarlı çözüm olmadığının farkındaydılar. Filistin yönetiminin de bunun tamamen farkında olduğundan

emin olabilirsin. Kuşkusuz bu asla bir oybirliği olmayacaktır, ama en azından Filistin nüfusunun çoğunluğu tarafından kabul edilmesi gerekir. Bu demokratik bir konumdur.

CHOMSKY: Taba'daki Filistin yönetiminin konumunu açıklığa kavuşturalım. Onlar bütün taraflardan müzakerecilerin "pragmatik" bir çözüm dedikleri şeyi kabul ettiler. Kastedilen, İsrail devletinin "demografik karakteri"ni değiştirmeyecek şekilde mültecilerin haklarına ilişkin bir düzenlemedir[7]. Filistinlilerin, Yaser Arafat'ın, Mahmud Abbas'ın[8] ve diğerlerinin kabul ettikleri şey buydu. Bunun yanlış olduğunu söyleyebilirsin, ancak kabul ettikleri şey budur.

ACHCAR: Burada bir demokrasi sorunu var. İnsanlar bir çözümü demokratik biçimde kabul etmeliler. Böyle olmuyorsa, bu bir çözüm değil, bir *dayatma*dır. Oslo anlaşması[9] böyle bir *dayatma*dır. O halde, çözümün koşulları üzerinde bir tartışmaya girmeden önce, ilgili halkların çoğunluğu tarafından kabul edilmedikçe hiçbir anlaşmanın belirleyici olmayacağını söylüyorum.

CHOMSKY: Bu bilinen bir şey. Tartışmaya lüzum yok.

ACHCAR: Ancak bu bizim başlangıç noktamızdı. Sen mültecilerin bu konuda söz hakkı olmadığını söyledin.

CHOMSKY: Bunu söylemedim. Kabul edilebilir olmadıkça hiçbir çözümün kabul edilebilir olmayacağının kesinlikle doğru olduğunu söyledim. Tamam. Herkes kabul etmiyorsa sorunlar çıkar. Totoloji. Şimdi totoloji düzeyinin ötesine, gerçek savunma-

ya gelelim. Totoloji konusunda anlaşıyoruz; ilkeler üzerinde anlaşıyoruz: İnsanlar kendilerine ait seçenekler oluşturma hakkına sahip olmalıdırlar. Şimdi gerçek dünyaya gelelim ve neyi savunmakta olduğumuzu söyleyelim.

ACHCAR: Hayır, bu bir totoloji değil, Noam. Bütün Filistin nüfusunu kapsayan bir anlaşma olmalı dediğim zaman, bunun bir savaş formülü olduğunu söyledin.

CHOMSKY: Filistin halkının meşru ve adil bulduğu bir şeye ulaşana kadar hiçbir anlaşma olmayacaksa, bu bir yıkım formülüdür dedim.

SHALOM: Belki şöyle düşünebiliriz: Bölge'deki Filistinliler ve onların seçilmiş liderleri tarafından kabul edilen bir çözüm hayal edelim.

ACHCAR: Ve mültecilerin çoğunluğu tarafından reddedilen.

CHOMSKY: Reddedileceği kesin.

ACHCAR: Asla. Bu konuda sana katılmıyorum, Noam.

CHOMSKY: Mülteci kamplarındaki insanların kabul edeceklerini mi düşünüyorsun?

ACHCAR: Elbette! İnsanlar varoluşlarının belirsizliğine son veren bir çözüm istiyorlar.

CHOMSKY: Buna bir son vermeyecek.

ACHCAR: Taba'da neyin üzerinde anlaştıklarına bak. Oradaki İsrailli müzakereciler bile bütün Filistinlilere bir şey vermek gerektiğini anladılar. Belirli sayıda mültecinin 1967 öncesi İsrail bölgesine dönmesine izin verileceğini; gene belirli sayıda mültecinin, yerleşimin yoğun olduğu ve İsrail devletine bitişik bölgeler karşılığında, İsrail tarafından Filistin devletine teslim edilecek 1967 öncesi İsrail bölgelerine dönmesine izin verileceğini öne sürdüler. (CHOMSKY: Şimdi anlaşıyoruz.) Ve Batı Şeria ile Gazze'deki Filistin devletine gitmek isteyen herkesin bunu yapma hakkına sahip olması ve bugün yaşamakta oldukları, yani on yıllardır mülteci olarak yaşamakta oldukları topraklarda kesinlikle yerleşmek isteyenlerin ve oradaki durumlarının iyileştirilmesini talep edenlerin bunu yapabilmeleri. Ve denizaşırı yerleşmek isteyenlerin göç edebilmeleri için de kapılar açılacak. Ve bütün bunların "uluslararası topluluk" ve İsrail devleti tarafından maliyeti birlikte karşılanacak bir iyileştirme yardımı ve tazminat programıyla birleştirilmesi.[10]

CHOMSKY: Tamamen anlaşıyoruz.

ACHCAR: Hayır, tartışmamızın başlangıç noktası demokrasiyle ilgiliydi: Filistin halkının kaderiyle ilgili bir anlaşmanın tek başına Filistin Yönetimi tarafından imzalanması, özellikle bu yönetimin ne kadar yozlaşmış olduğu, İsrail'den ve ABD'den gelen bir baskı altında olduğu dikkate alındığında yeterli değildir. Oslo anlaşması bu konuyla ilgilidir. Senin ve benim gibi insanlar daha başından itibaren Oslo anlaşmasıyla ılgili sorunlar konu-

sunda gayet net bir tutum almışlardır; bu işin yürümeyeceğini, bunun bir *dayatma* olduğunu biliyorduk.[11]

CHOMSKY: Neden anlaşma noktasından başlamıyoruz? Anlaşma noktası, önce, totolojilerle ve ikinci olarak ilkelerle ilgilidir. Şimdi başlamamız gereken noktaya ulaşmış bulunuyoruz. Gerçek ayrıntılar üzerinde anlaşıyoruz. Taba müzakerelerini bir başlangıç olarak alabiliriz; burada öne sürülen koşullar mükemmel değildi. Mülteciler konusunda durum, senin anlattığın gibi. Her iki taraf da tereddütlü bir şekilde şunları kabul etti: (1) Filistinli mültecilerin 1967 öncesi uluslararası sınırlar içinde İsrail devleti olarak kabul edilecek şeye sembolik dönüşü sağlanmalı, ancak iki taraflı bazı ayarlamalarla İsrail'in demografik niteliği olduğu gibi kalmalıdır ve (2) geri kalan kesim, Filistin devletine gitme hakkına sahip olacaktır. Bu tartışılmadı, ancak alınması gereken önlemler olduğu kabul edildi. Bu iki kategoriye uymayanlar için alınacak bir önlemler dizisi hakkında konuşabiliriz. Taba müzakerelerinin yeterli olduğunu düşünmüyorum; hâlâ ciddi sorunlar vardı. Ancak çözülmemiş sorunlar mültecilerle değil (bu sorun temelde çözüldü), (1) çıkıntılarla, Maale Adumim çıkıntısı, Ariel çıkıntısı vb.[12] ile ve (2) bölge takasıyla, takasın üçe bir mi, bire bir mi vb. olacağıyla[13] ilgiliydi. Tamam. Öyleyse nerede anlaşamıyoruz?

SHALOM: Anlaşmazlıklardan biri, Taba yaklaşımına uygun bir çözümün Filistinlilerin çoğunluğu tarafından kabul edilebilir olup olmayacağı hakkında.

CHOMSKY: Bunu Ayn el-Hılve ya da Sabra ve Şatila'da[14] ya da

herhangi bir Filistin mülteci kampında oylamaya sunsan, İsrail'e sembolik bir dönüşü ve Filistin devletine serbest bir dönüşü kabul etmeyeceklerini sanıyorum.

ACHCAR: Kuşkusuz kabul ederler. Lübnan, Ürdün ve Suriye'deki Filistinli mültecilerin, Hayfa'ya, 1948'de kovuldukları bölgenin iç kesimlerine dönmeyi beklediklerine ve başka bir yerleşim türünü kabul edemeyeceklerine inanmak, bu insanların deli olduklarına inanmaktır. Deli olduklarını sanmıyorum. Ancak onlar tarihsel adaletsizlik ve baskının doğrudan sonuçlarını hâlâ yaşamakta olan insanlar. Dolayısıyla onların kaygılarını, sorunlarını ele almak gerekir. Bu sorunların uygun biçimde ele alınması halinde, yaşadıkları parya koşullarına son verecek her türlü çözümü kabul edecekler ve daha iyi bir hayat için gerekli olan iktisadi ve diğer koşulları yaratacaklardır. Taba'da ortaya konulan İsrail tasarısının çok önemli bir yönü, İsrail devletinin resmi önerisi değil de sadece birkaç müzakereci tarafından yapılan bir öneri olmasına rağmen, İsrail'in Filistinlilere yapılan tarihsel haksızlığı kabul etmesi ve "[onların yaşadıkları] trajedi, çektikleri acılar ve uğradıkları kayıplar hususunda üzüntüleri"ni ifade etmiş olmasıdır. Bu çok önemlidir. Bu kabulün yaratacağı moral etkiyi küçümsememelisiniz. Filistinli mülteciler dönüş hakkına sahip çıktıklarında, kendi kaderleriyle ilgili tek olmasa da önemli bir pazarlık kartı oluşturan bir hakka sahip çıkmış olurlar. Bunu göz ardı etmemek gerekir. İsrail'in onlara tarihsel olarak haksızlık yaptığını resmen kabul etmesini ve böylelikle sorumluluklarını yerine getirmesini sağlayacak şekilde bu konuyu ele almak gerekir ve ele alınabilir. Bu sorumluluklar bu nüfusa uygun bir yerleşim yeri bulmayı gerektirir. Ve evet, Taba'da

ortaya konulan önerilerin bir kısmı doğru yöndedir. İnanıyorum ki, bu şekilde önerilen ve Filistin halkına açıklanan gerçek bir anlaşma olsaydı, halkın çoğunluğu, hattâ çok büyük bır çoğunluğu bunu kabul ederdi.

CHOMSKY: Tamam. Mültecilerle ılgili kanaatimden gönül rahatlığıyla vazgeçiyorum. Eğer seni doğru anladıysam, Taba müzakereleri tarzında bir şeyi savunuyorsun. Sorun, bahsettiğin şeyin bir ilke sorunu olması: Tarihsel bir adaletsizlik olduğunu söyleyen *laflar* olmalı mı? Laflar olmalı.

ACHCAR: İsrail'in tarihsel adaletsızliği kabul etmesinin mülteciler için muazzam bir moral önem taşıdığına inanıyorum.

CHOMSKY: Haydi bunu da kabul edelim. Taba müzakerelerinin mültecıler sorununu uygun biçimde ele aldığını artık kabul ettiğimize göre, mülteci meselesini bir yana bırakabiliriz.

ACHCAR: Taba müzakereleri sorunun doğru yönde ele alındığını gösterdi, ancak sorunun *tamamını* çözmedi. Örnek vermek gerekirse, sayılar sorununu boş bıraktı.

CHOMSKY: Tamam, o zaman sayılarla dolu olan Cenevre Sözleşmesi ni ele alalım.[15] Farzedelim ki İşgal Altındaki Topraklar da yaşayan Filistinliler ve İsrailliler Cenevre Sözleşmesi'ne uygun bır çözümü kabul ediyorlar ve mülteci kamplarındaki mültecıler kabul etmiyorlar. O zaman ne olacak?

ACHCAR: Oyların bölünmesini savunmuyorum. Çözümün Fi-

listin nüfusunun ayrı ayrı her kesiminin çoğunlugu tarafından değil, Filistin nüfusunun çoğunluğu tarafından kabul edilmesi gerektiğini söylüyorum. Eğer bir çözüm Filistin nüfusunun çoğunluğu tarafından reddediliyorsa, kusura bakma Noam ama bu, çözümün hiçbir durumda başarılı olmayacağı anlamına gelir.

CHOMSKY: Asla bu anlama gelmez. Maalesef dünya zor yoluyla işliyor, anlaşma yoluyla değil. Bu dünyaya ilişkin bir olgu. Ancak ben somut bir soru soruyorum. Mültecilere ilişkin kanaatinin hatalı olduğunu düşünelim. Eğer mültecilere ilişkin kanaatin doğruysa, Cenevre Sözleşmesi/Taba çizgisine uygun bir çözüme varılabilir ki, bu durumda mesele yoktur. Ancak şu soru ortaya çıkar: Ya kanaatin yanlışsa? Farzedelim ki İsrail ile İşgal Altındaki Topraklar'da yaşayan Filistinliler arasında Taba/Cenevre Sözleşmesi tarzında bir çözüme varılıyor ve mülteciler bunu reddediyorlar. Ne olacak?

SHALOM: Söz gelimi, bir referandum yapıyoruz ve İşgal Altındaki Topraklar'daki Filistinlilerin çoğunluğu bunu kabul ediyor ve bu bölgelerin dışındaki Filistinlilerin çoğunluğu kabul etmiyor ve bütün oyları topladığınızda da Filistinlilerin toplam çoğunluğu reddediyor.

ACHCAR: Bu durumda mülteci sorununa ılişkin bir çözüme varamazsınız.

CHOMSKY: Bu durumda ne öneriyorsun?

ACHCAR: Bu durumda, Filistinli liderler ne yapılacağını belirle-

mek için kendi halklarına danışmak durumunda kalırlar. Alternatif nedir? Bir anlaşma ilgili halkın çoğunluğu tarafından kabul edilmezse, bu geçerli bir çözüm olmaz. Çözümlerin geçerli olması için çoğunluklar tarafından kabul edilmesi gerekir. Bu temel bir kendi kaderini tayin hakkı sorunudur. Halkın çoğunluğuna herhangi bir şeyi dayatamazsınız. Böyle bir şeyin geçerli olacağını düşünemezsiniz. Bana tarih boyunca her yerde şiddet olduğunu söyleyebilirsin. Ancak zorla elde edilen bir sonucun bir oldubitti olarak kabul edilmesi yüzyılları alır. Kısa vadede işlemez.

Burada ben çok temel bir demokratik ilke formüllendiriyorum. (CHOMSKY: Ve herkes kabul ediyor.) Bir çözümün pratik koşullarına gelince, doğru olanın yapılması gerektiğine inandığımı söyledim. Ben Filistin halkının temsilcisi değilim, Filistinli bile değilim ve Filistinliler adına konuşamam. Dolayısıyla elimde ayrıntılı bir tasarı yok. Ben sadece bir çözüm sağlayacağına inandığım şeyin işleyeceğine işaret edebilirim. Mülteciler meselesini tartışıyorduk. Tartışmanın içine soktuğun olgusal sorunlar farklı bir düzeyde yer alıyor. Maale Adumim çıkıntısı ve diğer sorunlar; bunlar, bölgesel meseleler. Buna geleceğiz.

CHOMSKY: Aramızdaki tek farklılık bir kanaat sorunu. Yani şu: Mülteciler bu konuda ne düşünürler? Bu konuda farklı kanaatlere sahibiz; seninki kesinlikle daha iyi. Ancak soru ortada durmaya devam ediyor. Ya senin kanaatin yanlışsa? Bu da mümkün.

ACHCAR: Bu soruyu yanıtladım: Bir çözümün geçerli olması için çoğunluk tarafından kabul edilmesi gerekir. Eğer çoğunluk tarafından reddediliyorsa, yeniden müzakere edilmesi gerekir. Bu kadar. Benim yanıtım bu.

CHOMSKY: Çok güzel. O halde bırakalım savaşsınlar.

ACHCAR: Hayır. İnsanlar müzakere ettikleri sürece savaşmazlar.

CHOMSKY: Bu da aynı şekilde devam edecekleri anlamına geliyor.

ACHCAR: Biliyorsun, müzakereler devam ettiği sürece şiddete başvurulmaması gerekir. Böylece ileriye gidebilirsin.

CHOMSKY: Mülteciler için kabul edilebilir olmadıkça İşgal Altındaki Topraklar'daki Filistinliler için kabul edilebilir bir çözüme *varmamamız* gerektiğini savunuyorsun. Gerçekleşmesi halinde bu, sürekli bir yıkım reçetesi olur.

ACHCAR: Ancak nüfusun çoğunluğu tarafından reddedilen bir çözüm dayatmaya çalışmak şiddetin sürmesi anlamına gelir! Çoğunluğun reddettiği bir çözüm yeniden müzakere edilmelidir.

SHALOM: Filistinlilerin parçalanmış bir nüfusa sahip oldukları veri alındığında, Filistin'deki Filistinliler için kim müzakere edecek?

ACHCAR: Bak sana bir şey hatırlatayım. İsrail Oslo anlaşmasını, Batı Şeria ve Gazze'nın temsilcileriyle değil FKÖ'yle müzakere etti. 1991'de Madrit konferansından sonra başlayan görüşmeler, İşgal Altındaki Topraklar'da (1967) bulunan Filistinlilerin doğrudan temsilcileriyle, Kudüs sorununun teknik ayrıntılarına rağmen Faysal el-Hüseyni gibi insanlarla, Hanan Aşravi ve Gaz-

ze'den Dr. Haydar Abdül-Şafi'yle yapılan görüşmelerdi. Elbette herkes FKÖ'nün Filistin heyetinin arkasında durduğunu biliyordu, ancak İsrailliler sadece İşgal Altındaki Topraklar'dan gelen insanlarla tartışabileceklerini söylediler. Ne var ki daha sonra İsrail'deki İzak Rabin ve Şimon Peres hükümeti bu insanlara kıyasla FKÖ liderleriyle istedikleri anlaşmayı yapmanın daha kolay olduğunu gördü. Oslo anlaşmasına zemin hazırlayan gizli müzakereler yürüterek FKÖ yönetiminin Filistinli müzakerecileri sırtlarından hançerlemelerini sağladı. Şimdiki durumda FKÖ tek başına Batı Şeria ve Gazze'nin temsilcisi değildir. Aslında FKÖ içerideki nüfustan çok Filistin bölgesinin dışındaki mülteci nüfusun temsilcisidir. Kendisini bütün Filistin halkının sözcüsü olarak görür. O dönemde, tartışmasız biçimde, Filistinlilerin çoğunluğu tarafından, ister 1967'nin İşgal Altındaki Topraklar'ında, ister Diaspora'da olsun kendi temsilcileri olarak tanınmanın meşruluğuna sahipti. Dolayısıyla tek başına Oslo örneği bile, bir çözümün Filistin nüfusunun gözünde meşruluk kazanması için bu halkın çoğunluğu tarafından kabul edilmesi gerektiğine işaret eder. Ve bu çok önemlidir. Belli başlı koşullardan biridir. Ve bu boş bir ilke meselesi değil, temel bir demokratik ilkedir: Rıza sağlamazsanız, baskıya başvurursunuz. Bu bir "ya o ya da bu" durumudur.

CHOMSKY: Özel bir hipotetik durum hakkında konuşuyoruz: İşgal Altındaki Topraklar'da bulunan nüfusun büyük çoğunluğu bir çözümü kabul ediyor ve toplam nüfusun çoğunluğu reddediyor. Soru şu: Bu konuda biz nasıl bir tutum alıyoruz? Bir tutum, İşgal Altındaki Topraklar'daki Filistinliler bunu kabul ediyorlarsa, bundan hoşlanmayabilirim, ancak buna razı olabilirim

anlamına geliyor. Öteki olasılık, Filistinliler İşgal Altındaki Topraklar'da kabul ediyorlar, ancak çoğunluk kabul etmiyorsa, onu reddederiz ve müzakerelerin devamında ısrar ederiz. Bu da, senin de onayladığın gibi, aslında Filistinlilerin yıkımı anlamına gelen statükonun devamıdır.

ACHCAR: Hayır, bu sonuç çıkmaz. Eğer çoğunluk desteği yoksa, çözümün mültecilerle ilgili olan bu bölümü yeniden müzakere edilmelidir.

CHOMSKY: Peki öteki bölümler uygulanmalı mı?

ACHCAR: Eğer yerel temsilciler anlaşmanın yaşadıkları bölgeyle ilgili bölümünün geçici olarak uygulanmasını isterlerse ve İsrail tarafı konuların bu şekilde bölünmesini kabul ederse, elbette.

CHOMSKY: Bu durumda, anlaşıyoruz. İşgal Altındaki Topraklar'daki Filistinlileri ve İsrail'i her kim temsil ediyorsa, kendi aralarında bir çözüme varmaları halinde, tamam, demeliyiz: Bundan hoşlanmayabilirim, ancak geçici bir çözüm olarak bunun uygun olduğunu düşünüyorum. Ve mülteciler sorunu hâlâ çözümlenmemişse, ne ala. Sorunu ikiye ayırır, birini bölgesel düzenlemeler her neyse ona göre, toprak takasıyla vb. uygularız; mülteci sorunuyla ilgili müzakereleri de sürdürürüz.

ACHCAR: Böyle bir geçici çözüm olasılığı üzerinde gerçekten anlaşıyoruz.

BİR ÇÖZÜMDEN KALICI BARIŞA GEÇİŞ

CHOMSKY: Bir başka noktayı belirtmeme izin verin. Farzedelim ki Taba tarzı, Cenevre tarzı bir çözüm kabul ediliyor ve diyelim ki Diaspora'daki Filistinlilerin mülteciler için Taba çerçevesini kabul ettikleri konusunda haklısın. Bunun bir son olacağını düşünmüyorum. Bence bu sadece bir ilk adım olabilir.

ACHCAR: Bu konuda da anlaşıyoruz. Kuşkusuz, böyle bir çözüm kalıcı bir barışa giden yolu açmalıdır. Böylece, savaş yoluyla oluşmayan barışçı koşullara, bölgesel düzeyde bir arada yaşamanın nihai ve kalıcı koşullarına yönelebilirsiniz.

CHOMSKY: İlk geçici çözümün ardından ne olması gerektiğini konuşalım. Bence, ki bunu otuz beş yıldır yazıyorum, Ürdün'den bu tarafa, yani Ürdün Nehri'nin batı bölgesinde, iki nüfusun ihtiyaçlarını karşılayan bir hat çizmek mümkün değil. Dolayısıyla iki devletli bir çözümün uzun vadede anlamlı olduğunu sanmıyorum. Iki devletli bir çözüm yerine bir tür federasyona, federe özerk bölgeleri olan tek bir birliğe yönelen bir ilk adım olmalı. İspanyol devletinin yönelmekte olduğu şeye ya da kabaca Belçika'yı andıran bir şeye benzer bir durum. Bu hemen sonraki adım. Ve daha ileri bir adım, sadece etnik hatlar temelinde değil, başka etkileşim formlarını temel alarak, koşulların mümkün kıldığı daha sıkı bir bütünleşme yönünde olmalı. Mesela işçi sınıfı işbirliği gibi. Ve daha ileri bir adım, uzun vadede daha iyi bir çözüm, daha önce sözünü ettiğim kabaca Osmanlı tarzında "devletsiz" bir çözüm olacaktır.

Dolayısıyla "kalıcı" bir çözüm yok; sadece atılacak adımlar

var. Bana öyle geliyor ki, nüfus uygun bulduğu ölçüde daha sıkı bir bütünleşme yönünde ileri adımların atılacağı, İsrail içinde ve Filistin toplumu içinde var olan etnik engelleri parçalayabileceğini sandığım bir sürecin içindeyiz.

ACHCAR: Bir süreçten söz etmekte olduğumuza katılıyorum. Bir sonraki adıma ilişkin söylediklerine gelince, ben Batı Şeria, 1967 İşgal Altındaki Topraklar ın demokratik bir Ürdün'le birleştirilmesi gerektiği fikrini her zaman savundum. "Demokratik bir Ürdün"le, etnik bir azınlık nüfusa dayanan bir mutlak monarşiyi değil, halkın çoğunluğuna ait bir Ürdün'ü kastediyorum. Zira aksi halde, Filistin devletçiği, devletten geriye kalan şey, İsrail'in her türlü askeri koşulu dayatması ve denetim altında tutması halinde gerçekten etkili bir varlığa sahip olmayacaktır. Bu durumda kalıcı bir barış asla olamaz. Bu yüzdendir ki Filistinli sorununa bulunacak çözümün Ürdünlüleri de kapsaması gerekir. Ayrıca, Batı Şeria'nın Ürdün'le pek çok bağlantısı var. Orası 1949 ile 1967 arasında Ürdün'ün bir parçasıydı ve Ürdün nüfusunun çoğunlukla Filistinli olduğunu biliyoruz. Kuşkusuz, bölgedeki bütün devletler sömürge güçleri tarafından yapay biçimde oluşturuldular. Bu yüzden federasyon anlamlı olur. Ve bunun ötesinde, İsrailllilerin katılmaları istenen bölgesel düzeyde bir federal yapı elbette harika olacaktır. Ancak bu farklı bir ıktisadı ve toplumsal yapıyı, bir tür demokratık sosyalizmi gerektirir ve bu konuda aynı görüşte olduğumuzu bilıyorum.

CHOMSKY: Katılıyorum. Etnik engellerin kırılmasından söz ederken bunu kastediyordum.

İSRAİL'İN İÇİNDEKİ FİLİSTİNLİLER

ACHCAR: Ele alınması gereken başka bir sorun var. 1967 öncesi İsrail sınırları içindeki Filistin nüfusu sorunu. Bu insanlar şimdiki halde baskı ve taciz yüzünden acı çeken ikinci sınıf yurttaşlar durumundalar. Demokratik bir çözümün bu insanların yoğun biçimde yaşadıkları, Galile, "Üçgen" ve Necef gibi bölgelerde kendi isteklerine uygun bir özerklikten yararlanabilmeleri imkanını da kapsaması gerektiğine inanıyorum. Ayrıca, kendi bölgelerinin İsrail'in bir parçası olarak mı kalacağına, yoksa Filistin ya da Ürdün/Filistin devletine mi katılacaklarına karar verebilmeleri gerekir.

CHOMSKY: İlkesel olarak katılıyorum, ancak bu konuda bazı zorluklar var. İsrail'de "demografik sorun" dedikleri şeyle ilgili kaygılar taşıyan aşırı şahinler var. Bunlar, Um El Fahim ve 1967 öncesi İsrail'in Arap bölgelerinin, Yahudi devletinin Yahudi olmayan nüfusunu azaltma yöntemi olarak Filistin devletine devredilmesini öneriyorlar. İsrail oldukça açık bir toplum olduğu için İsrail'deki Filistinlilerin buna kararlı bir tutumla karşı çıktıklarını biliyorum. Onlar İsrail'in içinde kalmak istiyorlar; Filistin devletine aktarılmak istemiyorlar. Ancak bunu isteselerdi iyi olurdu; hiç kimse itiraz etmezdi ve aslında İsrailli şahinler bundan hoşlanırlardı; demografik sorun dedikleri şeyi, kendi ırkçı sorunlarını halletmiş olurlardı. Ancak her durumda Filistinliler kesinlikle İsrail'in içinde haklara sahip olmalıdırlar.

ACHCAR: Şimdiki İsrail devleti içindeki Filistinlilerin İsrail yurttaşlığını savunmaları sorununu izninizle açıklığa kavuştura-

yım. Onlara kendi kaderlerini tayin hakkının verilmesi gerektiğini söylüyordum. İsrail devleti içinde ulusal özerklikten yana olmaları halinde, ki şimdiki halde bunu istediklerine inanıyorum, bu hakkın onlara verilmesi gerekir.

CHOMSKY: Bu çok küçük bir devlet; ulusal özerklikten söz edeceksek, bunu da istemiyorlar. Eşit haklar istiyorlar.

ACHCAR: Daha önce Osmanlı İmparatorluğu örneğinden söz ettim. Bu, cemaatlerin kendilerini daha geniş ölçüde bir özerklikle yönettikleri bir durumdur.

CHOMSKY: Burada anlaşmazlık yok. Bu herkes için geçerli olmalı.

ACHCAR: Dolayısıyla "kültürel özerklik"ten söz etmiyorum; bu yeterli olmaz, çünkü çok kısıtlayıcı. Ayrı bir devlet olmasa da, daha genel bir "özerklik"ten söz ediyorum.

CHOMSKY: Güzel. Bunun bütün dünya için geçerli olduğunu düşünüyorum ve İsrail için de geçerli olması gerekir. Ancak bu konuda çok daha acil bir sorun var: Sahici *yurttaşlık* hakları olmalı mı?

ACHCAR: Elbette!

CHOMSKY: Kültürel özerklik deyince, İsrail'de bunun lafı bile edilmez. Belki biraz tartışılabilir. Um El Fahim'de kendi ders kitaplarını yazabilmeliler mi? Fakat bu Um El Fahim'deki ve baş-

ka yerlerdeki insanlar için küçük bir taleptir. İstedikleri şey kaynakların eşit dağıtılmasıdır. Kanalizasyon sisteminin onarılması, okulların inşa edilmesi, devletin öteki yurttaşlara değil, sadece Yahudilere ait olduğu fikrinden vazgeçilmesi. İsrail'de bu bütünüyle hatalı bir ilkedir. Yüksek mahkeme, İsrail'in kendi yurttaşlarının devleti değil, İsrail'deki ve Diaspora'daki Yahudi halkın egemen devleti olduğuna hükmetti. Bunun kaldırılması gerekir.

Eşit haklara ilişkin bir diğer olağanüstü önemli konu toprak yasalarını kapsıyor. Otuz yıldır bu konuda yazıyorum.[16] Hükümete ya da Yahudi Ulusal Fonu'na ait olan toprak özel olarak Yahudilerin kullanımına ayrılmıştır.

SHALOM: Bu biraz değişmedi mi?

CHOMSKY: Olanlar ilginç. *Sağcılar* bizim öne sürdüğümüz nedenlerden ötürü değil, toprağın ulusallaştırılmasını sosyalist bir hamle olarak gördükleri için durumun değişmesini istiyorlar. Sağcılar toprağın *özelleştirilmesini* istiyorlar. Bu da zenginlerin bu toprakları ele geçirecekleri anlamına geliyor.

Çok karışık bir öykü bu. Söz gelimi, *kibbutzim*'i, tarımsal kooperatifleri ele alalım. Bugün onlar en zengin dış semtler. Yahudi halkına ayrılmış Yahudi Ulusal Fonu'na ait arazi üzerinde bulunuyorlar. Farz edin ki buralar sağcıların istediği şekilde özelleştirildi: Toprakları satın alacaklar; istediklerini dışarıda bırakacaklar; orası Yahudilerin kapalı cemaati olacak. Bunlar gerçeklerdir. Dolayısıyla sağcılar toprak yasalarından kurtulmak istiyorlar.

SHALOM: Toprak sahipliğiyle ilgili Yüksek Mahkeme hükümleri ne olacak?

CHOMSKY: İsrail Yüksek Adalet Mahkemesi toprak yasalarına el atmadan önce bir dava görülmüştü: *Katzir*. Bir Arap İsrailli çift, Katzir'e, yani bir Yahudi cemaatinin içine yerleşme hakkı istedi. İsrail'deki Yurttaşlık Hakları Derneği sorunu mahkemeye götürdü ve sonunda Yüksek Mahkeme, Mart 2000 tarihinde resmen bu çifti Katzir'e yerleşmekten men edemezsiniz, diye karar verdi.[17] Böylece bir sonraki evreye geçiyoruz. Bir sürü engel çıkarıldı ve çift hâlâ Katzir'e girememiş durumda. Mahkeme kararından bu yana altı yıl, davanın açılmasından bu yana ise on yıldan fazla zaman geçti. Böylece bir dava *resmi olarak* sonuçlandırılmış, fakat *olgusal olarak* sonuçlandırılmamıştır.[18] ABD'de çok aşina olduğumuz bir durum.

Eşim ve ben otuz yıl kadar önce liberal Boston kentinde bu türden bir deney yaşadık. Cambridge'de kira ödemeye artık gücümüz yetmiyordu. Çocuklarımız henüz küçüktü ve daha ucuz bir yere taşınmak zorundaydık. Bir araştırma yaptık ve arabayla Winchester mahallesine gittik. Güzel bir yere benziyordu. Bir emlakçıyla görüştük ve kendisine Winchester'ın nasıl bir yer olduğunu sorduk. Bize şöyle bir baktı ve burada mutlu olmazsınız, dedi. Siz Yahudisiniz, demek istiyordu. 1960'larda öyleydi. Şimdi durum değişti. Fakat o sırada, Yahudiler ezilen bir nüfus olmasalar da istenmedikleri yerlerin dışında tutulabiliyorlardı. Şimdi İsrail'de de benzer bir durum var.

1930'larda, henüz küçük bir çocukken Philadelphia'da yaşıyorduk ve babam o vakitler ikinci el bir araba alacak kadar para biriktirmişti. Bir hafta sonu arabayla Pocono dağlarına gittik. Bir motel aramamız gerekiyordu, çünkü kalınacak yerlerin çoğunda üzerinde "Girilmez" sözcüğünün yazılı olduğu levhalar vardı. Girilmez, "Yahudiler giremez" anlamına geliyordu. O sırada Siyah-

lar sorunu henüz oralarda ortaya çıkmamıştı. Onlara karşı hiçbir yasa yoktu. Aslında motellerde Yahudilerin kalmasına karşı bir yasa da yoktu. Ancak bu durum kabul görmüştü. Hayat böyle bir şey. Bundan hoşlanmıyorsunuz ve üstesinden gelmeye çalışıyorsunuz. Ancak İsrail'de bu sorunlar çok daha kötü.

İsrail'deki Filistinlilere gelince, istedikleri türde özerkliğe sahip olmaları gerekir. Anladığım kadarıyla, esas olarak bu, yurttaşlık haklarıyla, söz gelimi Katzir'e yerleşme hakkıyla ilgili bir mesele.

ACHCAR: Örnek vermek gerekirse, kendi okullarını açma, kendi müfredatlarını belirleme hakkı dahil. Özerkliğin bütün bu yönleri iki uluslu devletlerde temel demokratik haklardır.

CHOMSKY: Yaklaşık on beş yıl kadar önce, burada doktora yapan çok anti-Siyonist bir İsrailli öğrenci öfkeyle odama daldı. İsrail büyük elçiliğinden kendisine doktora yapmış İsrailli öğrencileri burada kalmayarak İsrail'e dönmeye ikna etmeye çalışan İbranice bir broşür verilmişti. İsrail'den bir tür beyin göçü vardı. Broşür gayet parlak bir dille İsrail'e dönmesi halinde kendisine sağlanacak imkanları anlatıyordu. Onu öfkelendiren önerinin sınırlanma tarzıydı. Bu imkanların İsrailli olmasalar da İsrail'e göç edebilecek insanlar için geçerli olduğu söyleniyordu. Bu formül, önerinin sadece Yahudileri kapsadığı anlamına geliyordu, çünkü sadece Yahudilerin serbestçe İsrail'e göç etmelerine izin veriliyordu. Broşür bu imkanların İsrailliler için olduğunu söylemiyordu, çünkü bu durumda söz konusu imkanlar burada yaşayan İsrail yurttaşı Flistinliler için de geçerli olacaktı. Bu artık İsrail'in her yerde kullandığı bir formüldür. Tecrit Duvarı[19] ve Yeşil Hat[20] arasındaki, dikiş yeri denilen bölge için kullanılan

formül budur. Aynı topraklar üzerinde karmaşık bir dizi yasa var. Burada yaşayan Yahudilerin belirli haklara sahip olduklarını söylemezler; İsrailli olmasalar da İsrail'e göç etmelerine izin verilecek insanlar için burada haklar olduğunu söylerler. ABD'deki girilmez mıntıkalar gibi, bütün ülke, bu tip bir şeyle darmadağın edilmiştir. Bunlar Filistinli nüfusun haklarını yok etme yöntemleridir. Bunların üstesinden gelmek gerekir.

MİZRAHİM

CHOMSKY: İsrail içindeki durumu tartışıyorsak ele almamız gereken bir sorun daha var: Mizrahim, "Doğulu Yahudiler" sorunu. İsrail'deki nüfusun çoğunluğu Arap dünyasındandır ve bunlar çok ağır bir baskı görmüşlerdir. Geçenlerde, Fas doğumlu bir Yahudi olan Amir Peretz İsrail İşçi Partisi başkanlığına getirildiğinde, Şimon Peres'in kardeşi "Levantenleşme" uyarısı yaparak ona şiddetli bir saldırıda bulundu. İşçi Partisi Araplar tarafından ele geçiriliyordu; tıpkı general Francisco Franco'nun "[İspanyol Cumhuriyeti'ni] arkadan vuran" bir "beşinci kol"la, Faslılarla birlikte İspanyol Cumhuriyeti'ne saldırması gibi.[21] Bu, pek azı elit kesimleri oluştursa da Eşkenaz (Avrupalı) olmayan Yahudilere karşı var olan ırkçılığın bir belirtisidir.

Pek çok bakımdan onlar İsrail'in Filistinli Arap yurttaşlarından daha fazla ezilmişlerdir. Aslında, İsrail'de gelişmekte olan kızgınlık, iğrenç hiyerarşi içinde kendilerinden bir basamak yukarıda oldukları için köylülerin Yahudilere içerledikleri Doğu Avrupa'da olanları andırmaktadır. Ve bu içerleme pogromlara yol açtı; köylüler bunun acısını Çar'dan değil Yahudilerden çı-

kardılar. İsrail'deki Filistinliler pek çok bakımdan, ezilen nüfusların, Doğu Avrupa'daki Yahudilerin yaptıkları gibi hayatlarını kurnazlık yaparak sürdürüyorlar. Mizrahim yoksul işçi sınıfı unsurlarından oluşur. Zaman zaman Filistinliler öne geçerler; muhtemelen daha çok doktor, daha çok meslek sahibi çıkarmaktadırlar. Ve Doğulu Yahudiler, tıpkı büyükbabalarının yaşadıkları Ukrayna'daki köylülerin Yahudilere içerlemeleri gibi Filistinlilere içerlemektedirler. Tam bir baskı altındadırlar. Bu standart bir örüntüdür. Onlar düşmanlıklarını kendilerinden bir santim yukarıda olanlara odaklarlar; daha yüksek yetkililer üzerinde odaklamazlar. Bu çok yakın bir analoji değil; bu konuda fazla ısrar etmek istemiyorum, ancak bu fenomen açıkça görülüyor ve İsrail'de gerçek bir sorun.

İsrail'e gelen bazı Mizrahim unsurları, mesela Iraklı Yahudiler, görece daha iyi durumdaydılar. Fakat Faslılar ve diğerleri çok yoksul insanlardır. 1948'den sonra bazı Faslılar Fransa'ya, bazıları da İsrail'e gitti. Fransa'ya gidenler, doktor, avukat, öğretim üyesi oldular. İsrail'e gidenler ise kol emekçisi ya da işsiz.

Eşim Carol ve ben 1953'te bir süre kadar bir *kibbutz*'da yaşadık. O sırada İsrail şimdiki gibi değildi, yoksul bir ülkeydi. Kaldığımız yer Buberci tarzda[22] solcu bir *kibbutz*, solcu Siyonist Birleşik İşçi Partisi Mapam için çalışan Arap eylemcilerin merkezi idi. Ülkeye getirilmiş bazı Faslı çocuklara yakın bir yerde oturuyorduk. Bu iki uçlu bir öyküdür. Bir yanda, yardım görüyorlardı ve ortada insani bir durum vardı. Ama öte yanda, onlara kendi geçmişlerini unutmaları söyleniyordu; onlar artık Arap değil yoksul Yahudiler olacaklardı. Kendilerini Arap yanlısı gören ve o şekilde görülen *kibbutz* üyeleri bize Faslı çocuklar yüzünden kapılarımızı kilitli tutmamızı söylüyorlardı. Hepsi suçlu çocuk-

lardı. Arap dünyasından geldikleri için ortalıkta dolaşırken dikkatli olmanız gerekiyordu. İşte bu tam bir saçmalıktı. Aslında hepsi gayet iyi çocuklardı.

Bir gün gençler arasında şiddetli bir tartışma oldu. Daha sonra sorumlu *kibbutz* görevlisine ne olduğunu sordum. Bana *kibbutz*'taki çocukların kavga ettikleri çocukları Faslı Yahudiler olarak gördüklerini söyledi; ancak onlara, öteki gençlerin Arap cemaatiyle ilişki kurmak için hazırladığımız sosyal program gereğince davet edilen misafir Araplar olduklarını, bu yüzden onlara iyi davranmaları gerektiğini söylüyordu. Sergilenen tavır, aslında, Faslı Yahudilerin Araplardan daha kötü olduklarıydı. Çok çarpıcı bir durumdu.

ACHCAR: Yurttaşlık hakları konusunda bütünüyle anlayış birliği içindeyiz; bu haklar için savaşmanın İsrail-Filistin çatışmasına ilişkin tam bir çözüm koşuluna bağlı olmadığı konusunda da tam bir anlayış birliği olduğundan eminim. İster 1967 İsrail sınırı içindeki Filistinlilerin yurttaşlık hakları konusunda, ister Mizrahim ve Eşkenazim dahil bütün İsrail yurttaşlarının eşitliği konusunda olsun, bunlar uğrunda günlük savaşların verildiği ve günlük savaşları gerektiren meselelerdir.

FİLİSTİNLİ MÜLTECİLER

ACHCAR: Ancak ben Filistinli mültecilerin yaşamakta oldukları ülkelerde yurttaş eşitliğiyle ve ekonomik durumlarının iyileştirilmesiyle ilgili meseleleri ele almanın da zorunlu olduğunu ekleyeceğim. Bence Filistin liderliğinin başlıca başarısızlıklarından

biri bu sorunu tam olarak ve ciddiyetle ele almamış olmasıdır.

Filistinli Diaspora'nın başlıca üç ülkesini, Ürdün, Suriye ve Lübnan'ı kıyaslayalım. En azından resmi düzeyde, Suriye ve Ürdün'de yaşayan Filistinliler yerel yurttaşlık haklarına ya da eşit haklara sahiptirler. Benim geldiğim Lübnan'da Filistinliler için bir tür ırk ayrımcılığı durumu vardır ve temel haklardan yoksundurlar. Aslında Batı ülkelerindeki yabancı göçmen işçilerden çok daha az haklara sahiptirler. Bu büyük bir adaletsizliktir. Bölgedeki ilerici hareketler bu hakları savunmalı ve bu uğurda, Filistinlilerin tam eşitliği için, istiyorlarsa yerel yurttaşlık hakkına sahip olmaları için savaşmalıdırlar. Yurttaş olsunlar ya da olmasınlar, Filistinliler eşit haklara sahip olmalıdırlar ve mülteci kamplarında, özellikle Lübnan'daki kamplarda içinde yaşadıkları dehşet verici toplumsal ve ekonomik koşullara bir son verilmelidir. Bu sorunlar ele alınmalı ve Lübnan'daki bazı Filistinli liderlerin sık sık dile getirdikleri bir eylemsizlik mazereti olan "dönüş hakkı" adına göz ardı edilmemelidir. Bu sorunları ele alma ve çözme yolunda atılacak her adım kapsamlı bir çözüme varılmasını da kolaylaştıracaktır.

CHOMSKY: Ve Batı bunun için önemli miktarda kaynak ayırmalıdır. Aslında bu soruna Batı sebep olmuştur, dolayısıyla sorumlulukları vardır.

ACHCAR: Evet, kuşkusuz. Almanya, İsrail'e tazminat ödedi. Ancak Almanya Filistinlilere de tazminat borçlu. (CHOMSKY: Evet, elbette.) Çünkü Hitlercilik bütün bu trajedinin başlıca kaynağı olmuştur.

SHALOM: Daha önce Ürdün'le bir tür federasyondan söz ettin. Siyonist sağ uzun süre "Ürdün Filistindir" sloganını kullandı. Senin önerin ile bu görüş arasındaki farklılık nedir?

ACHCAR: Asla şu mantıkla hareket etmedim: Eğer düşman tarafı bir şey söylüyorsa, tamamen farklı bir anlam versen de ona benzer herhangi bir şey söylememelisin. Siyonistler şöyle diyorlar: "Filistinlilerin bir devleti vardır, o da Ürdün'dür." Bu, Filistinlilerin Batı Şeria üzerindeki egemenlikten vazgeçmeleri gerektiği anlamına geliyor. Benim söylediğim şey tamamen farklı: Filistinli Batı Şeria, iki tarafın 1967'ye kadar birleşik olması gibi, bir kez daha Ürdün'le birleştirilebilmelidir ve bu Ürdün monarşisinin yönetimi altında değil, demokratik biçimde yönetilen bir varlık olarak gerçekleştirilmelidir. Dolayısıyla bu tamamen farklı.

CHOMSKY: İsrail hükümetinin 1989 gibi geç bir tarihte aldığı resmi tutuma göre, Ürdün bir Filistin devleti*dir*. Bu bir konum. Ama bir konum daha var ki, bu gerçekten de geleneksel bir Siyonist slogandır. İbranice'den çevrildiğinde şöyle der: "Ürdün Nehri'nin iki kıyısı var; biri bizim, ötekisi de bizim." Başka deyişle, Ürdün'ün her iki tarafı da geleneksel olarak İsrail toprağıdır. Sağın, Herut'un[23] konumu buydu, ama bu solun da görüşüydü. Pek bilinmez ama, *kibbutz* hareketinin çoğunluğu da, ki bu solcu bir hareketti, aynı konumu benimsiyordu. *Kibbutz* hareketinin iki temel bileşeni vardı ve esas bileşen Ahdut Avodah (İşçi Birliği) idi. Onların tutumu da, en azından 1980'lere kadar, aynıydı: belki de mecbur kaldığımız için pes edeceğiz, ancak Ürdün'ün iki tarafı, bir ilke meselesi olarak bizimdir. İşçi Partisi'nin temeli budur. Bundan pek söz etmezler ve bunun uygula-

nacağını da asla düşünmediler; ancak bu slogan, bildiğim kadarıyla en azından 1980'lere kadar resmen kullanıldı. Bu slogana göre İsrail'in Ürdün'ün bir bölümünü ele geçirmesi isteniyordu ki bu Gilbert'in sözünü ettiği demokratik federasyon fikrinden tamamen farklıdır.

ACHCAR: Bu sorun Lübnan'da eşitlik için savaşmaya karşı kullanılan teze ilişkin söylediklerimle ilgili. FKÖ yönetimine, "Ürdün'de iktidar sorununu neden ele almıyorsunuz?" diye sorduğunuzda, bunun Siyonist planlara uygun düşeceğini söylerler; çünkü bu durumda Filistinliler bir devlete sahip olacaklardır ve böylece İşgal Altındaki Topraklar üzerindeki iddiaları zayıflayacaktır. Kuşkusuz bu, sorunu ele almaktan ve Lübnan monarşisiyle karşı karşıya gelmekten kaçınmanın bahanesidir. Ürdün'ün kendi nüfusunun çoğunluğu tarafından demokratik biçimde yönetilen bir devlet olması gerektiğini söylemek, Batı Şeria ya da Gazze'yle ilgili iddialarınızdan vazgeçmek zorunda olduğunuz anlamına gelmez. Bu tam bir saçmalıktır. Aslında bu sadece, FKÖ'nün Fetih[24] liderliğinin savunduğu bütün gerici Arap hükümetleriyle dostça ilişkiler kurma arzusu adına, "Arap işlerine karışmama" ilkesine riayet etmek için uydurulmuş bir bahanedir. Bu, Ürdün'deki Filistinlilerin çoğunluğunun onayladığı bir şey değildir. Onlar kendilerini baskı altında hissediyorlar, güvenlik güçleri tarafından taciz ediliyorlar ve doğal olarak içinde yaşadıkları devletin siyasal koşullarıyla çok daha fazla ilgileniyorlar. Ürdün'ü kendi ülkeleri olarak, Ürdün'ün Batı Yakası'nda doğmuş insanların Doğu Kıyısı'nda da yaşamaları anlamında Filistin topraklarının bir uzantısı olarak görüyorlar.

BARIŞI SAĞLAMA ÇABALARI

SHALOM: ABD'nin ve İsrail'in İsrail-Filistin-Arap çatışmasına bulunacak bir çözümün ilerletilmesinde ya da engellenmesinde oynadıkları rol ne olmuştur?

CHOMSKY: Haziran 1967'de İsrail 1949 tarihli ateşkes hattı boyunca kendi sınırlarını oluşturan Yeşil Hat'ı geçti ve Doğu Kudüs'ü, Gazze'yi, Mısır'ın Sina bölgesini ve Suriye'nin Golan Tepeleri'ni kapsayan Batı Şeria'yı ele geçirdi. Bu konuda bir şey söylemek için yapılan ilk girişim BM Güvenlik Konseyi'nin Kasım 1967 tarihli ve 242 sayılı kararıdır. Herkes bu kararı temel diplomatik doküman olarak kabul eder.[2] Dokümanın başlangıcı çerçeveyi belirliyordu: Zor yoluyla toprak edinilemez. Daha sonra gevşek biçimde çözüm şartlarına yer veriliyordu. Yeşil Hat boyunca bir çözüm isteniyordu. Buna ilişkin temel ABD yorumu, Yeşil Hat'ın küçük ve karşılıklı düzenlemelerle çözüm için nihai sınır olması gerektiği idi. Yeşil Hat bir ateşkes hattı olduğu için, bu yaklaşım herhangi bir anlam taşımıyordu; bu hat 1949'da çatışma sona erdiği sırada güçlerin bulundukları yeri belirler. Genelde ateşkes hatları gibi, bu da bir ölçüde keyfidir. Dolayısıyla küçük ve karşılıklı düzenlemelerden söz edildiğinde, ateşkes hattının keyfiliğinin üstesinden gelinmesi kastedilir: Düzeltilmiş sınırlar. Resmi ABD yorumu buydu. 242 sayılı karar, daha ileride, bölgedeki bütün devletlerin güvenli ve kabul edilmiş sınırlar dahilinde barış ve güvenlik içinde yaşama hakkına sahip olduklarını bildiriyordu. Kararın Filistinlilerin haklarının tanınmaması anlamında tamamen reddedici olması çarpıcıdır. Filistinliler hakkında söylediği tek şey, Filistinli mülteciler soru-

nuna adil bir çözüm bulmak gerektiği idi; ancak kendi kaderini tayin hakkına ilişkin hiçbir şey söylenmiyordu.

Sonraki birkaç yıl, her iki tarafın da şartlı olmakla birlikte 242 sayılı kararı az çok kabul etmeleri üzerine çeşitli manevralar yapıldı. 1971'e, yani burada yazılan tarihten önemli ölçüde silinmiş vahim bir olayın gerçekleşmesine kadar bu durum devam etti. Şubat 1971'de, geçen Eylül ayında Mısır Devlet Başkanı olan Enver Sedat İsrail'e 242 sayılı kararın şartlarına göre tam bir barış çözümü önerdi. Sedat da Filistinliler hakkında hiçbir şey söylemiyordu.

O sırada BM müzakerecisi olan Gunnar Yarring her iki tarafa bir öneri sundu ve Mısır öneriyi kabul etti. Öneri esas olarak 242 sayılı kararı temel alıyor, yani tam çekilme karşılığında tam barış anlamına geliyordu. Artık Sedat'ı ilgilendiren Batı Şeria değil, daha çok Mısır idi. O sırada bir İşçi Partisi hükümetiyle yönetilmekte olan İsrail, 1967'de Mısır'dan aldığı Sina Yarımadası'nın bir bölümünü oluşturan kuzeydoğu Sina'da büyük bir yerleşim programı uyguluyordu. İsrailli general Ariel Şaron orada yaşayan insanları, teknik ifadeyle Bedevileri, ama aynı zamanda çiftçileri ve köylüleri kovdu ve çiftlikleri, şehirleri, camileri ve mezarlıkları yerle bir etti. Binlerce insanı çöle sürdü, dikenli tellerle çevirdi, her şeyi yıktı ve daha sonra orada Yahudi yerleşim yerleri kurmaya başladı. Başlıca yerleşim yeri, tamamen Yahudilerden oluşan bir kent, Yamit idi. Ancak başka yerleşim yerleri ve *kibbutzim* grupları da vardı. Mısır elbette bunu asla kabul etmeyecekti. 1971'deki esas sorun buydu.

Bu noktada İsrail'in çok önemli bir seçeneği vardı. Kabine tutanaklarından ve diğer iç tartışmalardan bildiğimiz kadarıyla İsrailli yetkililer kendilerine bir barış önerisi yapıldığını kabul ettiler.

Bu öneriyi kabul edip etmeyeceklerine karar vermek durumundaydılar. Reddettiler. Sınırlara çekilmeyeceğiz, dediler. O sırada bu, kuzeydoğu Sina'daki yerleşim yerlerini ortadan kaldırmayacağız anlamına geliyordu. Aklıma gelmişken, ertesi yıl Ürdün de benzer bir öneride bulundu, ancak İsrail buna yanıt bile vermedi. Dolayısıyla, 242 sayılı karar bir barış fırsatı sağladı. Filistinlilere hiçbir şey vermiyordu, ancak Arap devletleri ile İsrail arasında uluslararası bir barış öneriyordu. İsrail bunu reddetti.

Hayati sorun, her zamanki gibi, ABD'nin ne yapacağı idi. ABD'nin bu döneme ilişkin iç tutanaklarını henüz bilmiyoruz, ancak olanlar gayet açıktır. Öneriyi kabul etmek isteyen Dışişleri Bakanlığı ile o sırada ulusal güvenlik danışmanı olan ve öneriyi reddetmek isteyen Henry Kissinger arasında bir anlaşmazlık vardı. O sıralarda Kissinger'ın Dışişleri Bakanlığı'nı ele geçirmeye çalıştığını sanıyorum. Daha sonra bunu başardı da. Dolayısıyla bu muhtemelen bürokratik bir manevraydı. Ancak Kissinger'ın *konum*unu biliyoruz, çünkü anılarında yazdı. Buna "pat durumu"[26] diyordu. Washington'un herhangi bir şey yapması gerekmiyordu, çünkü ABD'nin askeri gücü vardı. Bu, Arapların silahın hangi ucunu tutacaklarını bilmediklerini ve ABD'nin zor yoluyla istediğini yapabileceğini varsayan bir görüştü. ABD siyasetindeki iç tartışmayı Kissinger'ın konumu kazandı. Ve bu çok önemliydi, çünkü o noktada İsrail gerçek güvenlik yerine yayılmadan yana belirleyici bir karar aldı.

İsrail Sedat'ın önerisini kabul etmiş olsaydı, çatışmanın uluslararası yönü etkin biçimde halledilmiş olacaktı. Arap devletleri Filistinlilerin hakları için hiçbir baskı yapmadı; Filistinliler kendi hakları için çağrıda bulunuyorlar, ancak kimsenin dikkatini çekemiyorlardı. Aslında o sırada Ürdün'de ezilmiş durumdaydı-

lar.[27] İsrail, güvenliği değil yayılmayı seçti. Bu ABD'ye güvendiğini gösteriyordu. Uluslararası bir çatışma olduğu sürece İsrail, silah, diplomatik destek vb. konusunda ABD'ye bağımlı olacaktır.

Bunun 1967 sonrası dönemde alınmış muhtemelen en önemli karar olduğunu düşünüyorum, çünkü her şey bu karardan kaynaklanmıştır. Sedat kamuoyu önünde açıkça şöyle diyordu: Çözümü kabul etmezseniz savaşmak zorunda kalırız. Formülü şuydu: "Yamit savaş demektir." ABD'nin ilgisini çekmek için Rus danışmanları kovdu ve başka şeyler de yaptı, ancak ciddiye alınmadı. Hiç kimse ilgi göstermedi. Ve nihayet Ekim 1973'te Mısır, Suriye'yle birlikte savaşa girdi. İsrail az kalsın paçayı kaptıracaktı. Ani bir baskına uğradılar ve neredeyse yeniliyorlardı. Nükleer silah kullanmak üzereydiler. Aslında o sırada ABD de nükleer alarma geçti. Çok tehlikeli bir durumdu.

Bütün bunlar İsrail'de pek çok iç değerlendirmeye yol açtı. Buna, *meşdal*, yani başarısızlık diyorlardı.[28] Araplara yönelik ırkçı tutumlara ve onlarla iş yapma isteksizliğine ilişkin pek çok değerlendirme yapıldı. Kissinger da bunu anladı. Yeterince anlamış olmayabilir, ancak zor kullanımını anlıyordu. Mısır'a kötürüm muamelesi yapılamayacağını anladı. Aynısı Suriye için de geçerliydi, fakat esas olan Mısır idi. Dolayısıyla onlarla bir şekilde iş yapılması gerekiyordu. Ardından, Kissinger'm mekik diplomasisini kapsayan, nihayet 1978'de Camp David Antlaşmaları'yla[29] ve 1979'da Mısır-İsrail barış antlaşmasıyla[30] sona eren uzun bir müzakereler dönemi başladı. ABD'de bu büyük bir diplomatik zafer olarak tanımladı. Aslında ABD için tam bir diplomatik felaketti. 1978-79'da anlaştıkları şey Sedat'ın 1971 önerisiydi, ancak ABD ve İsraillilerin bakış açısından daha acı bir biçimde, çünkü anlaşma bu kez bir Filistin devletini kapsıyordu. Durum

1970'lerde değişmişti; Filistinlilerin ulusal hakları uluslararası gündeme girmişti. Bu yüzden 1977'de ünlü Kudüs seyahati sırasında Sedat, bir Filistin devleti için çağrıda bulundu. Ve Camp David Anlaşmaları, olanca belirsizliğine rağmen (Filistinlilerle, anlaşmaların öngördüğü daha ileri müzakereler asla gerçekleşmedi[31]) Mısır tarafının bu talebini temel alıyordu.

ACHCAR: Camp David Anlaşmaları'nda kullanılan ifade "tam özerklik" idi; "kendini yöneten bir idare."[32]

CHOMSKY: İsrail anlaşmaların bu yönlerini dikkate almamaya çalıştı. Bunları yerleşim bölgelerini artırabilecek şekilde yorumlamaya karar verdi, ancak Mısır'da değil; dolayısıyla Yamit'ten çıktı.

İsrail'in Yamit'ten çıkış tarzının Eylül 2005'te Gazze'yle ilişkisini kesme tarzına çok benzemesi çarpıcıdır. Bir oyun, dikkatle planlanmış bir travma vardı. Sorumlu general, yerleşimcilerle birlikte hareket edildiğini, İsrail askerlerinin yoksul yerleşimcileri evlerinden göz yaşları dökerek çıkardıkları dramatik bir olayın yaşanacağını ve bunun bir daha Yahudilere asla yapılmaması gerektiğini, o ünlü "bir daha asla" sloganını hatırlatarak açıkladı. Yahudiler bir daha asla evlerinden çıkarılmayacaklardı. Bu sahnelenen hadise İbranice basında gayet gülünç biçimde yer aldı. *Ha'aretz*'in manşetinde, "Ulusal Travma Operasyonu.'82" deniyordu.[33] 2005'te Gazze'den ayrılış sırasında aynı sahne tekrarlandı: Büyük bir dikkatle sahnelenen ulusal travma aynı mesajı veriyordu: Bu bir daha asla Yahudilere yapılmamalıdır, Batı Şeria bizimdir. Verilen mesaj budur.

Daha önce de dediğim gibi, 1979'da tartışmanın bütün çer-

çevesi değişmişti, çünkü Filistinlilerin ulusal hakları uluslararası gündeme girmişti. 1976'da Yeşil Hat üzerinde iki devletli bir yerleşim için çağrıda bulunan bir Güvenlik Konseyi karar tasarısı vardı. Tasarı, Suriye, Ürdün, Mısır ve Arap devletlerinin çoğu tarafından desteklendi ve aslında FKÖ tarafından da açıkça ifade edilmese de desteklendi.[34] ABD veto etti. Bu 1980'de bir kez daha oldu: Tasarı temelde aynıydı ve ABD veto etti.[35] Tutanaklara ve dokümanlarla desteklenen araştırmalara baktığınızda, sorunun yeterince bilimsel biçimde ele alınmadığını görürsünüz.

1988'de Filistin Ulusal Konseyi, uluslararası mutabakatı, yani iki devletli yerleşimi, sadece üstü kapalı biçimde değil resmen kabul ettiği zaman bir değişiklik oldu.[36] ABD bunu kesinlikle reddetti ve aslında Yaser Arafat'ın Birleşmiş Milletler'e gelmesine de izin vermeyerek uluslararası örgütü, toplantısını Cenevre'ye kaydırmaya zorladı. ABD bu noktada, Filistinlilerin müzakereleri kabul ettiklerini, 242 sayılı kararı kabul ettiklerini, iki devletli bir yerleşimi kabul ettiklerini ve terörizmi kınadıklarını duymazlıktan gelerek küresel düzeyde gülünç duruma düştü. Ama nihayet, Arafat'ın tekrar tekrar verdiği demeçlerin ardından Washington FKÖ'yle görüşmek istediğini bildirdi.[37]

İsrail'in tepkisi 1989'da, iki ay sonra geldi ve gayet açıktı. O sırada İsrail'de Likud'dan İzak Şamir'in Başbakan, İşçi Partisi'nden Şimon Peres'in Maliye Bakanı olduğu, sağı ve solu birleştirdiği söylenen bir koalisyon hükümeti vardı. 14 Mayıs 1989'da İsrail'in resmi tutumuna ilişkin bir bildirge çıkardılar.[38] Daha önce sözünü ettiğimiz şey ilkeler arasında yer alıyordu: Ürdün'ün batısında *ek* bir Filistin devleti olamazdı. "Ek" sözcüğüyle, Ürdün'ün zaten bir Filistin devleti olduğu kastediliyordu. Bir diğer ilkeye göre, İsrail, FKÖ'yle müzakerelere girmeyecekti.

Üçüncü bir ilke, İşgal Altındaki Topraklar ın statüsünün İsrail devletinin belirlediği ana hatlara göre çözümlenmesi gerektiğini ortaya koyuyordu. Sonraki kısımda belge Filistinlilerin serbest seçim yapabileceklerini ilan ediyordu. Bu noktada George Orwell'in dünyasına giriyoruz. Filistinlilerin İsrail'in askeri işgali altında, eğitimli insanlarının çoğu suçsuz yere cezaevlerinde, muhtemelen işkence altındayken serbest seçim yapacakları düşünülüyordu. Amerikan basınına bakacak olursanız, İsrail'in serbest seçimlere izin verdiği için alkışlandığını görüyordunuz, ancak fiilen uygulanan ilkeler hakkında tek bir haber yoktu. Aylar sonra, İsrail'e eleştirel olduğu düşünülen baba Bush yönetimi, İsrail'in önerilerini hiçbir değişiklik yapmadan onayladı. Dışişleri Bakanı James Baker'ın adıyla, Baker Planı olarak anılan şey budur.[39] Dolayısıyla resmi ABD konumu şöyleydi: Ürdün'ün batısında ek İsrail devleti olmaz ve İşgal Altındaki Topraklar sorunu İsrail'in belirlediği ana hatlara göre çözülür. Baker, Filistinli müzakerecilerin, bu İsrail şartlarını kabul *ederlerse* tartışmaya katılacaklarını söyledi. Bunun yakında gerekleşeceği düşünülüyor, ancak ne anlama geldiği söylenmiyordu.

Ardından Körfez Savaşı geldi. Daha sonra ABD durumun denetim altında olduğunu anladı. Bölgeyi yönetiyordu, dolayısıyla istediğini yapabilirdi. Baba George Bush Yeni Dünya Düzeni ni ilan etti: "Biz ne dersek o olur!"[40] Böyle diyordu. Daha sonra Washington Madrit müzakerelerini başlattı. ABD daha önce her türlü uluslararası müzakereye karşı çıkmıştı, çünkü bu müzakereleri denetleyemiyordu. Ne var ki 1991'de artık onları denetleyebiliyordu. Bush, Sovyetler Birliği'ni uluslararası kılıfı sağlayacak incir yaprağı rolüne teşvik etti ve Washington kendi koşullarını dayattı. 1991'de Sovyetler Birliği'nin ne kadar zayıf oldu-

ğunu biliyorsunuz. Batı Şeria ve Gazze'deki Filistinlilerin, Gilbert'in de belirttiği gibi, bir yönetmeleri vardı. Onların esas müzakerecileri İşgal Altındaki Topraklar'da bulunan belki de en saygın kişi, Gazzeli bir hekim ve kıdemli bir siyasetçi olan Haydar Abdül-Şafi idi. Kendisi her türlü siyasal çözümün İsrailllilerin İşgal Altındaki Topraklar'da genişlemesini durdurması gerektiğini ısrarla belirtiyordu. Onun öncelikli koşulu buydu; aksi halde, diyordu, hiçbir çözüm mümkün değildir. Ne var ki ABD ve İsrail bunu kabul etmeyeceklerdi. Bu noktada, o sırada Tunus'ta üslenmiş olan FKÖ Filistinlilerin yanında durmaktan vazgeçti. Oslo anlaşması budur. FKÖ Oslo'da Abdül-Şafi gibi yerli Filistinlileri atlayarak kendisine iktidar sağlayan bir iş yaptı. Abdül-Şafi öyle öfkelendi ki, Beyaz Saray'ın bahçesindeki meşhur el sıkışma sırasında orada bulunmadı. Uzak durdu. Bu durum Filistin yönetimi içinde hâlâ devam eden büyük bir soruna yol açtı. Filistinlilere kim önderlik edecekti? Tunus Filistinlileri denilenler mi, yoksa Abdül-Şafi, Hanan Aşravi ve diğerleri gibi yerli Filistinliler mi? İsrail ve ABD Tunus yönetiminin esas olarak resmi yönetim haline geldiği sonucuna vardı.

Eylül 1993 Oslo anlaşması tam bir ihanet idi. Oslo İlkeler Bildirgesi'nde Filistinli haklarının lafı bile edilmiyordu. Aynen böyle. İsrailllilerin haklarından pek çok kez söz ediliyor, ancak Filistinlilerin hakları hakkında hiçbir şey söylenmiyordu. İşgal Altındaki Topraklar'da yaşayan Filistinlilerin sevinçten havalara uçmaları ilginçtir. Hiç unutmam, anlaşmanın imzalanmasından bir ya da iki ay sonra, dostum Azmi Bişara buradaydı. MIT'te Oslo anlaşması konusunda bir toplantı düzenlendi. Biz de iki konuşmacı olarak katıldık. Ve ben şimdi söylediklerimi söyledim, bu bir ihanettir, dedim. Bişara daha diplomatik bir üslup-

la konuştu. Toplantıdan sonra birer kahve içmek için dışarı çıktığımızda, yarı şaka, bu sözleri Ramallah sokaklarında söyleseydim beni linç ederlerdi, dedi. Öylesine bir coşku ve gaflet vardı.

ACHCAR: Bu fazla abartılı. Pek çok Filistinli hizip, Hamas dahil olmak üzere, Oslo anlaşmasını kınadı.

CHOMSKY: Fakat Azmi halkın ruh halinden söz ediyordu. Ramallah sokaklarındaki insanlar ne düşünüyorlardı?

ACHCAR: Anlaşmayı eleştireni "linç" etmezlerdi. Bu çok abartılı. Anlaşmayı destekleyen insanlarda bile epeyce kuşku vardı.

CHOMSKY: Azmi elbette mecazi anlamda konuşuyordu. Filistinli gruplarla konuşurken, dikkat ettim, tam bir gaflet içindeydiler. Sonraki birkaç yıl içinde pek çok Oslo ara anlaşması yapıldı.[41] Bir başka yerde ayrıntılı biçimde yazdığım gibi[42] bu anlaşmalar da korkunçtu.

Bu bizi İsraillilerin söyleminde bir Filistin devletine yapılan ilk göndermeye götürür. Saptayabildiğim kadarıyla, ilk gönderme, aşırı sağcı Benjamin Netanyahu hükümeti tarafından yapıldı. 1996'da Enformasyon Bakanı David Bar-Illan'a bir gazeteci, Batı Şeria'nın Filistinlilere bırakılacak olan bölümlerinin bir Filistin devleti olup olamayacağını sordu. Evet, dedi Bakan, isterlerse buna devlet diyebilirler, isterlerse "kızarmış tavuk" da diyebilirler[43]. Tavır buydu.

Ve daha sonra, Mayıs 1997'de İşçi Partisi platformu, görünüşe bakılırsa ilk kez, "sınırlı egemenliğe sahip bir Filistin devletinin kurulması ihtimal dışı değildir," diye ilan etti.[44] Bunlar İsra-

il ana akımının söylemindeki ilk göndermelerdi.

Bu da bizi Temmuz 2000'de ABD Başkanı Clinton'ın evsahipliğinde Yaser Arafat ile İsrail Başbakanı Ehud Barak arasında yapılan Camp David müzakerelerine götürür. Haritaya bakarsanız İsrail önerilerinin kabul edilemeyeceği açıktır. Şimdilik Camp David hakkında fazla malzeme yok. En önemli kaynağın İsrail bilim çevreleri olduğunu düşünüyorum. Bunların çoğu İbranice, ama İngilizce olanları da var. Bu konuda en önemli çalışma Oslo konuşmalarına ve sonraki müzakerelerin hazırlıklarına katılan Ron Pundak'a aittir. Kendisi saygın İsrail bilim çevrelerinin merkezinde yer alan Peres Barış Merkezi'nin genel yöneticisidir. Haritalara da yer veren İbranice uzun bir ortak makale ve İngilizce daha kısa bir makale yazdı.[45] Bu konuda Filistin itirazlarının gayet yerinde olduğu açıktır. Buradaki resmi öykü, Filistinlilerin barışı kabul etmedikleri ve sadece şiddet istedikleri vb. şeklinde. Ama gerçekte hiçbir Filistinli Barak önerisini kabul edemezdi; Mahmud Abbas bile (ABD'nin gözdesi) bunu reddetti. Öneri temelde bölgenin üç kantona ayrılmasını öngörüyordu. Bu kantonlar doğuda bir kaçış yoluyla birbirinden ayrılmış ve Doğu Küdüs'ün Filistinlilere geçecek kısımlarından da önemli ölçüde kopuk olacaktı. Burası Filistin ticaret, eğitim ve kültür hayatının merkezidir. Filistinliler bunu kabul edemezlerdi. Aslında Clinton da bu itirazı onayladı. Müzakerelerin kesintiye uğramasından iki ay sonra, belirsiz olmakla birlikte Camp David önerilerinden daha uygulanabilir olan kendi parametrelerini ortaya koydu.[46] Ancak ABD'deki standart öykü yine Clinton'ın müzakerecisi Dennis Ross[47] ve diğerlerinden geldi. Buna göre, Barak (İsrail) parametreleri kabul ediyor, Arafat ise iş yapılamayacak, şiddet yanlısı bir adam olduğunu göstererek bunları red-

dediyordu. Gerçek bu değildi. Birkaç gün sonra Clinton her iki tarafın da parametreleri kabul ettiğini ve her iki tarafın da çekinceleri olduğunu söyleyen bir açıklama yaptı.[48] Ve aslında İsrail'in çekinceleri çok önemliydi. Daha sonra taraflar 21-27 Ocak 2001'de Mısır'ın Taba kentinde yapılan toplantılarda bu çekinceleri ele aldılar. Ve bazı ilerlemeler kaydettiler. Her iki tarafın da doğruluğunu teyit ettiği uzun bir memorandum yazan Avrupa Birliği gözlemcisi Miguel Moratinos'un ayrıntılı değerlendirmesi elimizde bulunuyor. Bu metin İsrail basınında öne çıktı, ancak buradaki ana akım medyasında göz ardı edildi.[49] İsrailli yorumcular önemli bir ilerleme kaydedildiğini söylediler. 27 Ocak'ta, yani müzakerelerin son günü yapılan bir ortak basın toplantısında her iki taraf da şunu söyledi: Önemli ilerlemeler kaydettik, anlaşmaya yaklaştık ve eğer müzakereler devam ederse, bir anlaşmaya varabiliriz.[50]

Barak 27 Ocak günü daha erken bir saatte müzakereleri iptal etti. Bahane olarak yaklaşan İsrail seçimleri nedeniyle devam edemeyeceğini söylüyordu. Bu doğru değildir. Seçimlere daha on gün vardı ve müzakerelerin planlanmış bitiş tarihi seçimlerden önceydi.[51] Bu noktada müzakereleri iptal etti; istemiyordu. George W. Bush o sıralarda görevi Bill Clinton'dan devraldı ve kısa süre sonra Ariel Şaron İsrail seçimlerinde Barak'ı yenilgiye uğrattı. Çözüm şansı ortadan kalktı.

Bush yönetimi aşırı bir tutum sergiliyor. İlk olarak yerleşim blokları denilen şeyin tamamen ilhak edilmesini resmen kabul etti. Bunun ne anlama geldiğine bir bakalım. Burası Batı Şeria'nın geniş bir bölümüdür. Bush yönetimi Kudüs'ün ilhakına muhalefetten vazgeçen ilk yönetimdir. İsrail 1967'de Doğu Kudüs'ü ele geçirdiğinden beri BM Genel Kurulu ve Güvenlik Konseyi ken-

tin ilhakının yasadışı olduğunu belirtmiş ve kentin yasal statüsünde değişiklik yapan her türlü önlemin geçersiz olacağını ılan etmiştir. ABD zaman zaman evet oyu verdi, ancak 1981'de verdiği tek bir hayır oyu bir yana bırakılırsa, Bush yönetiminin İsrail'le birlikte hayır oyu vermeye başladığı Aralık 2002'ye kadar, genellikle çekimser kaldı. Kudüs'ün ilhakını onaylamak her türlü siyasal çözüm umudunu yok eder. İsrail için bu sadece eski Doğu Kudüs'ün yönetimini devralması meselesi değildir; Büyük Kudüs çok daha geniştir. Basının sürekli Kudüs'ün komşusu dediği Maale Adumim yerleşimi neredeyse Eriha yakınlarına ulaşır. Burası esas olarak Batı Şeria'yı ikiye bölmek için inşa edildi. Dolayısıyla Bush yönetimi gerçekten Kudüs'ün ilhakından yana olduğunu kastediyorsa, her türlü siyasal tartışmanın sonu gelmiş demektir.

Bush yönetimi Tecrit Duvarı'nı da onaylamıştır. Dünya Mahkemesi (Uluslararası Adalet Divanı) bütün İsrail yerleşimlerinin yasadışı olduğunu oybirliğiyle ilan etti. ABD'li yargıç bu hükmü kabul etmedi; ancak ayrı bir deklarasyon çıkararak, bütün yerleşimlerin Dördüncü Cenevre Konvansiyonu'nun 49. maddesi'nin 6. paragrafını[52] ihlal ettiğini ve bu nedenle "İsrail tarafından yerleşim bölgelerini korumak için inşa edilmekte olan Tecrit Duvarı'nın her bölümünün uluslararası insani kuralların *ipso facto* ihlali"[53] olduğunu kabul etti. "Yerleşim bölgelerini korumak için inşa edilmekte olan" nitelemesi, bütün Tecrit Duvarı'nın yaklaşık %80'ini kapsıyor; ancak İsrail duvar kendi güvenliği içinmiş gibi davranıyor ki saçma olan budur.

Ocak 2001'de Taba'da yaşanan o bir hafta otuz beş yıllık ABD/İsrail reddiyeciliğinde bir kopuştur. Taba müzakerelerinin ciddi sorunları vardı, ancak İsrailli ve Filistinli müzakereciler son

basın toplantısında gerçeklerden kopuk değildiler. Farklılıklar muhtemelen giderilebilirdi. Ancak müzakereler İsrail tarafından iptal edildiği için bilemiyoruz. Ne var ki gayrı resmi müzakereler Filistinliler ile İsrailliler arasında gene oldukça yüksek bir düzeyde devam etti ve çeşitli sonuçlara yol açtı; bunlar az çok birbirine benzer. Ancak en ayrıntılı olanı Cenevre Sözleşmesi'dir. Bir kez daha belirteyim, bence pek çok sorunu olmasına rağmen bu sözleşme potansiyel bir çözümün ana hatlarını vermektedir ve sürecin devamı için temel olabilir. Bu sözleşme Aralık 2003'te Cenevre'de sunulduğu zaman, başlıca Avrupa ülkeleri ve diğerleri ya temsilcilerini gönderdiler ya da güçlü destek mesajları verdiler, ancak ABD katılmayı, İsrail ise sözleşmenin kendisini reddetti. Filistinli yöneticiler tarafından da onaylanmayınca sözleşme askıya alındı. Ancak ABD ve İsrail kabul etmiş olsalardı, bence sonuç verebilirdi. Ancak daha sonra başka engellerle karşılaştık: Tecrit Duvarı ve İsrail yerleşimlerinin genişlemesi.

ACHCAR: Noam'ın genellikle İsrail tarafına odaklanan anlatısına bazı eklemeler yapmak isterim. Daha sonra Filistin tarafına geleceğiz. Birinci nokta, 1948'de, bildiğimiz gibi, yeni doğan İsrail devleti tarafından ele geçirilen toprakların Filistinli sakinlerinin büyük çoğunluğunun oradan ayrılmış olmasıdır. Kovuldular mı, yoksa kaçtılar mı ya da kaçmak zorunda mı bırakıldılar ya da başka bir şey mi oldu, bunu tartışmanın kesinlikle gereksiz olduğunu düşünüyorum, zira önemli olan *geri dönmelerine izin verilmemiş* olmasıdır. Önemli olan budur. Kendi isteğinizle olsa bile, evinizi terk ediyorsanız, satmadığınız sürece oraya dönme hakkına sahip olursunuz. Sorunu ele almanın başlangıç noktası budur. 1948'den beri İsrail bu insanların İsrail'in ele geçirdiği bölgedeki

evlerine dönme haklarını inkar etmekte, sadece tazminatı (başkası tarafından ödenecek) kabul etmektedir. Ne var ki 1967'de İsrail, Filistin topraklarının geri kalan kısmını ele geçirdiğinde, 1948'e kıyasla büyük bir farklılık oldu; bu kez Filistin halkı, 1948'den ders alarak kendi toprağını ve evini terk etmedi. Kaçmadılar ve terör uygulayarak onları ayrılmaya zorlamak 1948'dekinden çok daha zor oldu, çünkü bu insanlar ayrılmaları halinde geri dönmelerine izin verilmeyeceğini ve sonunda "kamplar"da "mülteci" olarak yaşamak zorunda kalacaklarını artık biliyorlardı. 1948 örneğinden, kendi topraklarına sıkıca sarılırlarsa katledilmeyeceklerini de öğrenmişlerdi. Dolayısıyla ortaya çok farklı bir durum çıktı. İsrail yeni toprakları ele geçiriyor, nüfusun büyük çoğunluğu orada kalmaya devam ediyordu.

Bu sorun, o sırada İsrail hükümetinin önde giden bir üyesi olan Yigal Allon tarafından hazırlanan Allon Planı'yla, Haziran 1967 savaşından hemen sonra ele alındı. Bu plan, sorunu, "aydınlanmış Siyonist" perspektif denebilecek bir açıdan, ki bu aynı zamanda Ben Gurion'un[34] da perspektifiydi, ele almaya çalıştı. Buna göre İsrail devleti, hem bir "Yahudi devleti" hem de demokratik bir devlet olmalıydı. Peki bu denklem nasıl çözülebilir? Bir "Yahudi devleti" nasıl demokratik olabilir? Kuşku yok ki, ancak demokrasinin o devletin "Yahudi" karakterini tehdit etmeyeceği ölçüde büyük bir Yahudi çoğunluğa sahipse demokratik olabilir. Bu da İsrail'in çok sayıda Filistinliyi kazanmaktan kaçınmak zorunda olduğu anlamına geliyordu. Dolayısıyla daha yeni fethedilmiş olan toprakların sakinleri bir sorun oluşturuyorlardı. Ve Allon'un çözümü, İsrail'in Batı Yakası'nı, özellikle Ürdün Nehri boyunca stratejik olarak denetim altına almak için yerleşik birimler (askeri ve diğer yerleşim yerleri) yaratmasını ve

Filistinli nüfusun yoğun olduğu bölgelerin denetimini Ürdün'e bırakmasını öngörüyordu. Allon Planı buydu ve İsrail 1967'den beri bu planı uygulamaktadır.[55]

Elbette, bütün İsrail yerleşimleri Batı Şeria'da stratejik denetim sağlama amacıyla kurulmadı. Başından itibaren, stratejik kaygılar haricinde farklı güdüleri olan Guş Emunim'in (İnanç Bloğu) önderliğinde ideolojik ve dini bir yerleşimciler hareketi de vardı. Ne var ki, bir bütün olarak ele alındığında, Allon Planı siyasetin temel çerçevesini oluşturuyordu.

Bu planı tam olarak uygulamak için Filistin gerilla hareketinin yenilgiye uğratılması gerekiyordu. İsrail'in 1982'de FKÖ'ye kesin bir darbe indirme çabasıyla Lübnan'ı işgal ettiği zaman yapmaya çalıştığı şey budur. FKÖ savaşçıları ülkenin büyük bir bölümünden kovuldular ve Beyrut'u tahliye etmek zorunda kaldılar. FKÖ'nün görünüşte önemli ölçüde zayıflatılması üzerine ABD, Allon Planı'nın çerçevesini Eylül 1982'de Reagan Planı[56] adı altında onayladı. Reagan, Filistin'in "kendi hükümeti"ne sahip olmasını savunuyordu. Ancak bu bağımsız bir devlet değil (bu kesinlikle dışlanıyordu), Batı Şeria ve Gazze'de "Ürdün'le bağlantılı" bir tür Filistin varlığı, bir tür devlet anlamına geliyordu. Reagan da İsrail'in 1967 öncesi sınırlara dönmesinin istenemeyeceğini belirtti. Bu, İsrail'deki İşçi Partisi'nin rahatça kabul edebileceği bir görüştü, çünkü Allon Planı'nın özüne mükemmel biçimde uyuyordu.

Anlayışları değiştiren bir başka belirleyici an Filistin İntifadası'dır. 1987-1988'de Filistin İntifadası, her şeyden önce, Batı Şeria nüfusunun ne boyun eğdiğini ne de uysal olduğunu kanıtladı; İsrail, sorunun sadece komşu ülkelerdeki Filistinli mültecilerle değil, aynı zamanda işgal altındaki Filistinlilerle de ilgili ol-

duğunu gördü. Ve ikinci olarak, İntifada Ürdün monarşisinin 1988'de Batı Şeria üzerindeki iddialarından resmen vazgeçmesine ve Filistinlilerin sadece kendi topraklarından sorumlu olduklarını ilan etmesine yol açtı. Bu gelişme, İsrail tarafının, en azından Siyonizm'in İşçi Partisi kanadının, Filistin nüfusunun yoğun olduğu bölgelerin Ürdün'e bırakılmasına ilişkin önceki anlayışın artık geçerli olmadığını anlamasına yol açtı. Bunun üzerine İşçi Partisi lideri Şimon Perez, belirli koşulların sağlanması halinde, İsrail'in FKÖ'yle müzakereler yapmaya istekli olması gerektiği görüşünü (her koşulda FKÖ'yle görüşmeleri yasaklayan resmi İsrail konumunun yerine) dile getirmeye başladı. Öykünün bundan sonrasını biliyoruz. Noam anlattı. Oslo anlaşmasının aslında Allon Planı'nın gerçekleştirilmesi olduğunu belirtmek dışında buna ekleyecek bir şeyim yok. Fiilen yapılan şey, İsrail ordusunun Batı Şeria'daki, Filistin nüfusunun yoğun olduğu bölgelerden Allon Planı'na uygun biçimde nakledilmesi (çekilmesi değil nakledilmesi) idi. Farklılık, bu Filistinlilerin Ürdün'e geri verilmemeleri, ancak muhtemelen bazı yanılsamalara kapılarak bu oyuna katılmayı kabul eden FKÖ'nün denetimine bırakılmalarıydı. Arafat bunun bağımsız ve egemen bir Filistin devleti yönünde atılmış bir ilk adımdan başka bir şey olmadığını söylemeye devam etti. Arafat, uluslararası baskıya ve Washington'la olan sıcak ilişkilere güvenerek, Filistin yönetiminin böyle bir sonuç sağlayabileceğine safça inanmış olabilir.

ÇÖZÜME İLİŞKİN FİLİSTİNLİ GÖRÜŞÜ

ACHCAR: Şimdi bu uzun öykünün Filistin ve Arap tarafına

dönmeme izin veriniz. Buradaki hareket noktası, İsrail devletinin Ortadoğu'da yok edilmesi gereken tamamen yabancı ve kolonyal bir eklenti olarak topyekun reddedilmesiydi. Başlangıçta, hakim görüş, İsrail'in bir devlet olarak haritadan silinmesiydi. Ortaya çıkacak olası sonuçlar o sırada geçerli olan belirli ideolojik akımlara göre değişiyordu. Geleneksel Arap ulusalcı görüşü, yerli Yahudiler, yani Filistinli Yahudiler ile başka ülkelerden gelenler arasında ayırım yapıyordu. En ulusalcı versiyon göçmenlerin geldikleri yere gönderilmeleri gerektiğini ya da bağımsızlığını kazandıktan sonra Cezayir'i terk eden Avrupalı yerleşimciler gibi belirli oranlarda Filistin'den ayrılmaları gerektiğini söylüyordu. Daha ilerici ya da demokratik versiyon, isteyen bütün Yahudi sakinlerin bir Arap devleti çerçevesinde eşit yurttaşlık haklarına sahip bir azınlık olarak kalabileceklerini ve yaşayabileceklerini savunuyordu.

1967'den sonra, Filistinli gerillalar FKÖ'nün denetimini ele geçirdiklerinde, örgütün resmi programında "Filistin seküler demokratik devleti" formülü kullanıldı. Bu formül halk düzeyinde asla gerçekten benimsenmedi ve asla bu konuda gerçek bir eğitim yapılmadı. En azından ilk yıllarda bunun, belirli ölçülerde, esas olarak dış tüketim için tasarlandığı, böylece FKÖ'nün ilerici görünen bir formül sunabildiği söylenebilir. Ancak bizatihi formülün gayet açık bir büyük kusuru vardı. İsraillilerin sorunu, sanki onlar dini bir cemaat oluşturuyorlarmış ("seküler" terimi buradan çıkıyordu), sanki seküler bir Filistin devleti kurarak bu sorunu çözebilirmişsiniz gibi ele alındı. Bu yaklaşım, sorunun temel boyutunu, yani İsrail'in sadece dini bir cemaat değil aynı zamanda ulusal bir varlık haline gelmiş olduğunu göz ardı ediyordu. Bu yön, sosyalist, iki uluslu bir çerçeve içinde konuşan Filis-

tin solundan bazı kişiler tarafından ele alındı. Onlar elbette seküler bir devletten yanaydılar, ancak "seküler" terimi sadece din sorunuyla ilgiliydi, oysa "iki ulusluluk" iki ulusal topluluk olduğu gerçeğini tanımaktadır. Her durumda, İsrail devletinin yerini alacak bir devlet, daha büyük bir Filistin devleti projesi, ister seküler seçenekle ister iki ulusluluk seçeneğiyle olsun, programatik bir ütopyadan başka bir şey değildi. Pratik siyaset bakımından elde edilebilir ya da ulaşılabilir bazı hedeflerin olması gerektiği kısa süre içinde açığa çıktı. Böylece Filistin direnişi "maksimalizm" olarak tanımladığım şeyden (Filistin'i özgürleştirmek ve bütün oluşumu tek bir hedef olarak farklı türden bir devlete dönüştürmek) acil ya da geçişsel nitelikli hedefleri tanımlama zorunluluğuna ilişkin bir anlayışa yöneldi. Filistin hareketi bir an önce Filistin'in tamamını ele almaktansa öncelikle 1967'de işgal edilen topraklar sorununu ele almanın çok daha elverişli olacağını kısa süre içinde anladı. 1973 savaşından sonra Filistin hareketi, 1967 sonrası İşgal Altındaki Topraklar'da bir Filistin devleti kurma fikrini, ne anlama geldiği oldukça belirsiz, herkesin kendisine göre yorumladığı formüller halinde kabul etme yönünde hamleler yaptı. Resmi dokümanlarda ve söylemde bu elbette Filistin'in tamamının kurtuluşuna yönelik bir adım olarak tanımlandı. Filistın ve Arap kamuoyu, zaman geçtikçe İsrail devletiyle bir çözüm üzerinde anlaşma fikrine alıştırılmıştır. Hâlâ var olan ulusalcı ya da İslami köktenci azınlık akımları bir yana bırakırsak, uzlaşmayı temel alan bir çözüm, tartıştığımız hatlar boyunca Filistinlilerin kaygılarını ele almak *şartıyla* kamuoyunun açık bir çoğunluğunun kabul edebileceği bir çözümdür. Filistinlilerin kaygıları, İsrail'in 1967 öncesi İsrail topraklarını bırakarak tazmin edilecek küçük değişiklikler dışında 1967'de işgal ettiği

bütün topraklardan çekilmesi ve Filistin nüfusunun bütün bileşenlerinin kaderinin onların devredilemez kendi kaderini tayin hakkına saygılı bir tarzda ele alınmasıdır. FKÖ ya da onun başındaki Arafat yönetimi Oslo Anlaşması'nı kabul ederken, ABD desteğinin Washington üzerindeki Arap (ve özellikle Suudi) baskısı sayesinde sağlanabileceğine, bunun da FKÖ'nün Filistin nüfusunun çoğunluğu için kabul edilebilir olacağına inandığı bir çözüme yol açacağına, çok safça ya da aptalca inanıyordu. Ama elbette biz bu inancın tamamen asılsız olduğunu biliyoruz. Ve kapıldıkları bu hayaller yüzünden Oslo Anlaşması'na pek çok zaman ayarlı bomba yerleştirilmesine izin verdiler. Anlaşmaların mülteciler sorunu bir yana, yerleşimler sorununu bile ele almamış olması gerçeği, Oslo'nun bütün çerçevesini bir aldatmaca haline getirdi. Daha sonra neler olduğunu biliyoruz. Oslo Anlaşması, yarattığı yanılsamalarla, ki Noam bunları belirtti ve FKÖ'nün oynadığı rolle (Filistin nüfusunu denetleyen yedek bir İsrail polis gücü olarak) Oslo sonrası ilk yıllarda İsrail için Allon Planı'nın güncelleştirilmiş bir versiyonunu uygulama imkanı yarattı. İsrail yerleşim sürecini etkinleştirebildi ve Batı Şeria üzerinde stratejik askeri denetim altyapısını (yollar ve başka şeyler) çok daha hızlı ve daha etkin biçimde ve anlaşma olmadığı taktirde gerçekleşecek olandan çok daha az direnişle inşa edebildi. Yerleşimler sürekli biçimde yayılıyor. Yerleşimcilerin sayısı birkaç yıl içinde ikiye katlandı. Belirttiğimiz gibi, İşgal Altındaki Topraklar'ın *içinden* gelen Filistinli müzakereciler İsrail'in yerleşimlerin dondurulacağı konusunda güvence vermesini, herhangi bir anlaşmanın önkoşulu olarak, ısrarla istemişlerdi. Ne var ki Oslo anlaşması böyle bir şeyi kapsamıyordu ve bu yüzden söz konusu Filistinliler tarafından şiddetle eleştirildi; bazıları anlaşmayı reddetti. As-

lında Oslo anlaşması FKÖ Yürütme Komitesi üyelerinin çoğunluğu tarafından da reddedildi. Arafat'ın tuttuğu yol otokratik diktanın mükemmel bir örneğiydi.

SİYONİZM VE FİLİSTİNLİLER

CHOMSKY: Şunu ekleyebilirim. Oslo'dan sonra Batı Şeria'daki yerleşimlerin artışına bakacak olursanız, bu durumun süreklilik kazandığını görürsünüz. Ancak en yüksek nokta aslında Clinton'ın son yılı, Clinton-Barak'ın son yılı olan 2000 idi.[57] Ancak sorun halının altına süpürüldü.

Siyonist ideoloji içinde Filistin topraklarına yerleşmenin uzun bir tarihi vardır. Siyonist hareket, en başından beri, geçen yüzyılın başından itibaren düşman bir halkla karşı karşıya olduğunu biliyordu. Orasının "halksız bir bölge" olacağına dair bazı yanılsamalar vardı, ancak bunlar kısa süre içinde dağıldı. Bundan sonra oluşturulan genel ilkeye, "bir dönüm, ardından bir dönüm daha[58]; bir keçi, ardından bir keçi daha" deniyordu. Bu, *goyim*'in, yani Yahudi olmayanların ne yaptığımızı bilmemelerini sağlamak, her defasında biraz daha fazlasını, bir dönüm daha toprağı almak ve aşama aşama bütün toprağın alınacağı anlamına geliyordu. Başından beri bu derinlere kök salmış bir ilke olmuştur. Bu bir kazanma anlayışıdır: Bırakalım *onlar* konuşsunlar, bu arada *biz* kazanmaya bakalım. Ben-Gurion'un şöyle dediği söylenir: "*Goyim* in ne düşündüğü önemli değildir, önemli olan Yahudilerin ne yaptıklarıdır." Bu konuda bir görüş ayrılığı olduğunu düşünerek kendimizi aldatmamalıyız. Örnek vermek gerekirse, güvercinlerden oluştuğu sanılan 1995-1996 Peres hü-

kümetinin İskan Bakanı, daha sonraki hükümetlerde de yer almış olan "Fuad" Ben-Eliezer, "Fuad her şeyi sessizce yapar," diyordu. "Benim hedefim inşa etmektir, çabalarıma muhalefeti teşvik etmek değil..."[59] Goyim'in işitemeyeceği kadar sessizce inşa eder ya da en azından işitmiyorlarmış gibi yapar, zira onlar, yani ABD, bu faaliyeti finanse ettiği için elbette ne yapıldığını bilmektedir. 1992'de bir dizi öneri yapıldı, Şaron planı, bir İşçi Partisi önerisi, daha başka iki öneri; ancak bunların hepsi aynıydı: "Adım adım alırız"dan ibaret olan Allon Planı nda yapılan çeşitli değişiklikler. İsrail yönetimi içinde Filistinlilere belki de en fazla sempati duyan kişi, Moşe Dayan, Filistinlilerin İsrail'e yönelttikleri kendilerine ait olan her şeyi çaldıkları suçlamasının haklı olduğunu kabul etti. Kendisi, İşçi Partisi hükümeti döneminde, 1967'den 1974'e kadar işgalden sorumluydu. Ve aynı siyaseti betimlerken savunduğu fikir gayet açıktı: Bir süre boyunca parçalar halinde alacağız. İsrail İşgal Altındaki Topraklar'da "daimi hükümet" olacaktı.[60] Parça parça alacağız, sessizce; Filistinlilere şöyle diyeceğiz: "Hiçbir çözümümüz yok, köpekler gibi yaşamaya devam edeceksiniz; isteyen ayrılabilir ve bu sürecin nereye götürdüğünü göreceğiz."[61] İşgal Altındaki Topraklar ın askeri yöneticisi, General Şolomo Gazit ikı yıl önce anılarını yazdı ve geçenlerde bu anılar İngilizce basıldı.[62] Gazit, 1967'den kısa süre sonra, Filistinli seçkinler dediği kişilerin askeri hükümete bir tür özerklik için, kendi belediye başkanlarımızı seçmemize izin verin, bize kültürel özerklik verin gibi öneriler getirmeye başladıklarını söylüyor. Askeri komutanlığın ve İsrail istihbaratının bu önerileri sempatiyle yönetimdeki İşçi Partisi'nin daha yüksek siyasal kesimlerine aktardıklarını, kendisinin bunu iyi bir fikir olarak gördüğünü anlatıyor. Ancak siyasal liderler bunu

ışitmeyeceklerdi; ne kadar zararsız olursa olsun herhangi bir Filistin siyasal faaliyetine izin vermeyi ya da bir sınır değişikliğine yol açabilecek herhangi bir şeyi düşünmeyi reddediyorlardı. Bunlar güvercinlerdi: Başbakan Golda Meir ve İşçi Partisi hükümeti. Bu arada Gazit'in bir güvercin değil şahin olduğunu belirtelim. Kendisi, İşçi Partisi siyasal liderliğinin bir tür sınırlı özerkliğe izin vermemesinin, kendi fikrince, gerçek bir felaket olduğunu söylüyor. Bu durum, hükümete destek vererek bu konuyu ideolojik bir mesele haline getiren, yarısı Brooklyn'den gelme o dini fanatiklere, Guş Emunim'e zemin hazırladı ve kendi bakış açısından birinci İntifada felaketi dediği şeye yol açtı. Gazit, Filistinlilere bir ölçüde kendi iç işlerini denetleme izni verilmiş olsaydı bütün bunlar asla olmazdı, demektedir.

Akla gelen şey şudur ki, 1971'de, Sedat ve daha sonra Ürdün uluslararası çatışmaya son verilmesini önerdikleri zaman, İsrail Batı Şeria ve Gazze içinde özerklik güvencesi vererek, belki federalizme ya da buna benzer bir öneriye yönelerek, hattâ Siyonist gelenek içinde de kökleri olan bir iki ulusluluk formuna yönelerek iç çatışmaya *son verebilirdi*. 1940'larda genç bir Siyonist liderdim, ancak bir Yahudi devletine karşıydım; böyle bir anlayış o sırada Siyonist hareketin parçası olarak görülüyordu. Bu anlayış etnik çizgileri kesen bir işçi sınıfı işbirliğiyle iki uluslu bir sosyalist topluluk çağrısı yapıyordu. Siyonizm'in ana akımı değildi bu, ancak onun içindeydi. Siyonist bir gençlik önderi olmaktan vezgeçmedim, buna inanıyor ve bunu savunuyordum. Bu anlayış 1967-1973 döneminde muhtemelen yeniden canlandırılabilirdi, ancak önerildiği her defasında, aşırı İsrail güvercinleri tarafından, bu konuda çok öfkeli olan *New Outlook*[63] grubundan Simha Flapan gibi kişiler tarafından bile, neredeyse fanatik bir tutumla reddedildi.

İsrail içinde, küçük bir solcu entelektüeller grubu olan *Matzpen*[64] dışında hiç kimse tarafından desteklenmedi.

ACHCAR: Yerleşik olgular siyasetinin en devasa örneği kuşkusuz Tecrit Duvarı'dır.

CHOMSKY: Çok doğru. İsrailliler bunu mazur göstermek için "Ama bu geçici," diyorlar. Alan Dershowitz'i alalım: Elbette onu tekerleklerin üzerine yerleştireceğiz ve Filistinliler daha ileri gittikçe onu biraz yerinden oynatacağız, diyor. Aynen böyle![65] Bu tamamen geçiciymiş gibi, sadece *goyim* içinmiş gibi yapıyorlar. Bu geçici, bir şey yapmıyoruz, ama bu arada orayı parça parça alıyoruz. Kudüs'ün ilhakında bile aynı şey oldu. Bunun nasıl formüllendirildiğine bakarsanız, yapılan işin yasal olarak bir ilhak olmadığını öne sürebilirsiniz. Bu konuda, *Journal of Palestine Studies*'te bu işe çok karşı olan Ian Lustick'in ilginç bir makalesi var.[66] *Teknik olarak* bunun tam bir ilhak olmadığını söyleyebileceklerine işaret ediyor; yaptıkları sadece sınırları genişletmek. Şimdi orası Büyük Kudüs, Eriha yolunun yarısı.

Bu yaklaşımın geçmişi en azından 1920'lere kadar gider. Siyonist liderler, oradaki toprakların boş olduğu ve nüfusun dikkate alınmayacağı yanılsamasının derhal üstesinden geldiler; Ben-Gurion ve diğerleri, onların Irak'a ya da başka bir yere gidebileceklerini söylüyorlardı; oraları Arap toprağıydı ve bir şey fark etmeyecekti. Aslında bu "nakil" değildi; sadece kentin bir bölümünden diğer bölümüne taşınmak gibi bir şeydi, çünkü hepsi Arap toprağıydı. Orada kalmaları ne fark ederdi? Ve bu ahlaki bir tutum olarak görülüyordu.

Solcu Siyonist liderlerin çoğu, Berl Katznelson gibi insanlar, Marksistler, sosyalistler vb. bunu ahlaki bir tutum olarak gördüler. Buna "gönüllü nakil" diyorlar, zorla nakilden yana olanlar ile gönüllü nakil isteyenler arasında ayırım yapıyorlardı. İkinci grubun savunucuları, Filistinlilere Arap topraklarında daha iyi durumda olabileceklerini ve Irak'ın bütün o topraklara sahip olduğunu söyleriz, genellikle dolandırıcı oldukları için toprak sahiplerine satmak isterlerse para öderiz diyorlardı. Ve daha sonra, hiçbir şey almadık, sadece satın aldık ve Filistinliler tamamen gönüllü olarak ayrıldılar, çünkü buraya asla gerçek bir bağlılık duymuyorlar diyebiliriz. Ve derken, Filistinliler asla orada bulunmadılar diyen Joan Peters[67] gibi gerçek aşırılar ortaya çıktı.

SHALOM: Köklerinden sökülen Filistinlilerin yerini çoğu Holocaust'tan sağ çıkan Yahudi göçmenler aldı. Bu göçmenler neden İsrail'e gittiler?

ACHCAR: Bunlar, çoğunluğu Kuzey Amerika'ya, ABD ya da Kanada'ya gitmek isteyen insanlardır.

CHOMSKY: Yosef Grodzinski'nin bir kitabında belgelenen tam bir skandal var.[68] Onun bu işe başlamasına yardım etmiş olabilirim. Yirmi yıl kadar önce Doğu Avrupa Yahudiliği ve Yiddiş Araştırmaları'nın önde gıden merkezi, New York'taki YIVO Yahudi Araştırmaları Enstitüsü'nde çalışan bir dostla akşam yemeği yiyordum. Kendisine beni her zaman rahatsız eden bir soru sordum. Kamplardan çıkan Yahudiler neden daha sonra İsrail olan Filistin'e gitmişlerdi? Avrupa'nın yarısı mümkün olabilseydi ABD'ye giderdi. Sürgün kamplarındaki Yahudiler elbette bu-

raya gelmek isterlerdi. Arkadaşım kamplardaki insanlardan gelen mektupları tercüme etmekte olduğunu, aslında çoğunun ABD'ye gelmek istediğini söyledi. Kamplar Siyonistler tarafından yönetiliyordu. Bunlar yiyeceği ya da diğer araçları keserek o insanları yapmak istemedikleri bir şeye, İsrail/Filistin'e, yani ateş hattına gitmeye zorluyorlardı. Ona bu konuda neden bir şey yazmadığını sordum. YIVO'nun bütün arşivi İsrail'e naklettiğini söyledi. Daha sonra bu konuyu İsrailli bir dost ve meslektaş olan Grodzinski'ye açtım. Kendisi Yiddiş biliyordu. Duruma bir baktı ve arşivlerin açık olduğunu gördü. Bütün o ünlü Holocaust tarihçileri bu arşivleri inceleme zahmetine girmemişlerdi. Böylece Grodzinski bu arşivi kullanan ilk kişi oldu.

Ve orada buldukları, arkadaşımın anlattıklarını doğruluyordu. Siyonistler kamplara ajanlarını göndermişlerdi. Grodzinski İbranice yazdığı kitabına "Uygun İnsan Malzemesi" adını verdi (İngilizcesinin başlığı farklıdır), çünkü Siyonistler Filistin'e gönderilecek "uygun insan malzemesi" istiyorlardı ve bu yakında başlayacağını bildikleri savaşta ateş hattına sürülecek on yedi ile otuz beş yaş arasında sağlam vücutlu erkekler ve kadınlar anlamına geliyordu (geri kalanıyla ilgilenmiyorlardı). Ötekileri İngilizlere baskı yapmak için rehine olarak kullandılar. Mesela, İngilizlerin durduracağını bildikleri gemilere koydular. Böylece gemiler durdurulunca İngilizlerin Holocaust kurbanlarını Avrupa'ya zorla geri gönderdiklerini söyleyebildiler (*Exodus* hikayesi[69]). Hep bu tip şeyler. İnanılmaz bir sinizmle davrandılar. Grodzinksi, kitabını İbranice yazdı ve İsrail'de ana akım içinde yer alan insanlardan gayet iyi değerlendirmeler aldı. Ne var ki Holocaust tarihçileri (Yehuda Bauer ve diğerleri) deliye döndüler, çünkü kitap hep gizli tuttukları bir şeyi açığa çıkarıyordu.

Ancak Grodzinski'nin bulguları sağlamdı ve İsrail'de, insanlar bir eleştiride bulunduklarında, karşılık verebiliyordu. Kitap sonunda burada da tercüme edildi. Çok ilginç bir kitaptır.

ABD o sırada göçmenlere karşı çok sertti, çok anti-Semitik ve çok ırkçıydı. Ancak 1947'de az sayıda insanın ülkeye girmesine izin veren bir göçmen yasası vardı. Yahudi cemaati içinde, hatırlayabildiğim kadarıyla, bu konuda lobi faaliyetinde bulunan tek grup Siyonistler değil (anti-Siyonist) Amerikan Musevilik Konseyi idi. (ACHCAR: Filistin'deki Siyonist yönetim bunu yapmamalarını istiyordu.) Siyonistler onların Filistin'e gitmelerini istiyorlardı. Ve aynı zamanda, o dönemi hatırlıyorum, Amerikalı Siyonistler Yahudiler açısından kötü bir imaj yaratan o pis Polonyalı Yahudiler'in ortalıkta dolaşmalarını istemiyorlardı.

ACHCAR: Isaac Deutscher'ın ünlü bir alegorisi vardır.[70] Bir ev yanmaktadır. Bir kişi pencereden atlar ve kazara o sırada yoldan geçmekte olan birinin üzerine düşer. Deutscher burada Nazizm'den kaçan Yahudi mültecilerin trajik biçimde ve kazara Filistin topraklarına çıkmaları kasteder. Ancak bu analoji pek isabetli değildir, çünkü olay sadece talihsiz bir rastlantı değildi; Avrupalı Yahudiler ezici çoğunluğun iradesine rağmen İsrail'e *yönlendirildiler*. Çoğunluk develerin dolaştığı bir çöl olarak tahayyül ettikleri bir bölgeye gitmek istemiyordu. Onların rüyalarını süsleyen vaat edilmiş topraklar Filistin değil, Kuzey Amerika idi. Aynısı İsrail'e gelen son Rus göçmen dalgası için de geçerlidir; Begin hükümeti Yahudi göçmenlere sadece tek bir güzergah verilmesi için Moskova'yla anlaştı: Avusturya üzerinden İsrail.

CHOMSKY: Güzergah bir süre için Viyana ya da Berlin idi. As-

lında İsrail Holocaust silahını kullanarak Almanya ve Avusturya'ya karşı bir kampanya başlattı. Önce Holocaust uyguladınız, şimdi de Yahudileri serbest bırakmıyorsunuz, diyorlardı. Aslında bu, onların İsrail'den başka bir yere gitmelerine izin veriyorsunuz anlamına geliyordu. Tam bir sinizm!

ACHCAR: Felaşe'nin, yani Siyah Etyopyalı Yahudilerin öyküsünü nasıl değerlendiriyorsun, Noam? ABD'ninkine çok benzeyen bir İsrail arzusunun ifadesi mi bu?

CHOMSKY: İsrail Felaşe'yi en kötü tutumu takınarak istemedi ve uzun bir süre gelmelerine izin vermedi. Ancak ABD'de hem Siyonist hem de toplumsal liberter bazı Yahudi grupları vardı ve bu konuda açıktan büyük bir kampanya başlattılar Ve İsrail gerçekten kötü bir izlenim vermeye başladı. İnsanlar bu konuda bir şey bilmediklerinde aldırmıyorlardı, fakat İsrail'in siyah Yahudileri engellediğini öğrendikleri zaman (bu Yurttaşlık Hakları hareketinin ardından oluyordu) çok çirkin bir durum ortaya çıktı. Böylece İsrail'in onları kabul etmekten başka seçeneği kalmadı. Ancak çoğu az gelişmiş kasabalarda kaldı.

ACHCAR: Doğru. Ve bu da bir propaganda aracı olarak kullanıldı: ABD'ye çok benziyoruz; ikiz toplumlarız biz.

CHOMSKY: Evet, ama onların kolunu büktükten sonra. Onların istedikleri Ruslardı.

İSRAİL SİYASETLERİ

SHALOM: Belli başlı iki İsrail siyasal oluşumu, İşçi Partisi ve Likud arasında gördüğünüz farklılıklar nelerdir?

CHOMSKY: Cumhuriyetçiler ile demokratlar gibi. Çok yakından bakarsanız farklılıklar var. Ve bu farklılıklar zaman zaman önemlidir de. Büyük bir iktidar sistemi içindeki küçük farklılıklar bir fark yaratabilir. Ancak temel düşünce çerçevesi pek farklı değildir. Aslında Likud'un 1977'de İşçi Partisi'nin iktidar tekelini kıran zaferi bu farklılıklarla fazla ilgili değildi; daha çok Mizrahim'le ilgiliydi. Likud lideri Menahem Begin her nasılsa kendisini yoksul Mizrahi Yahudileri'nin temsilcisi olarak göstermeyi başardı. Aslında bu insanların çoğu onu Faslı sanıyordu. Elbette, kendisi bir Polonya Yahudisi'ydi, fakat onun gerçek bir Faslı olduğuna dair bir duygu yaratıldı. Aksi halde onların gözüne hoş gözükemezdi. Ve Likud, İşçi Partisi'ni yönetimin dışına attı.

Ortaya karışık bir durum çıktı. Begin çok sağcıydı, ama hukuka oldukça bağlıydı. Bu sayede 1977'den itibaren Begin'in ilk iki ya da üç yılı işkencenin durduğu tek dönem oldu. Daha sonra Şaron hükümete katıldı ve işkence yeniden başladı. Her Filistinli mahkuma fiilen işkence yapıldı. Yüksek Mahkeme bunu bilmiyormuş gibi davrandı, ancak daha sonra bunun doğru olduğunu kabul etti. (Yüksek Mahkeme yargıçlarından biri, Moşe Etzioni, Uluslararası Af Örgütü tarafından kendisine Arap mahkumların neden daima itirafta bulundukları sorulduğunda, "Bu onların doğasının bir parçası" karşılığını verdi.[71]) Aslında, İsrail toplumunun tamamı 1977'den sonra şimdiki basın gibi büyük ölçüde açıldı. Basın gayet canlıdır, hep okuyoruz. Basında

önemli ölçüde kaliteli malzeme vardır. Ancak bu genellikle Begin sonrası dönemde böyle oldu. Daha önce devlette bir tür Bolşevik karakter vardı. Aslında bu sözcüğü kullanıyorlardı. Çok disiplinli, konformist, Bolşevik tipte bir devletti. İsrail Rusya değildi elbette, ancak o türden bir zihniyete sahipti. 1977'den sonra, Begin geldiğinde, biraz açılma oldu.

ACHCAR: Begin sayesinde değil, tabii. İşçi Partisi nin muhalefette olması sayesinde.

CHOMSKY: Evet. İşçi Partisi artık iktidarda değildi, dolayısıyla açılma etkili odu.

ACHCAR: Noam'm söylediklerine genel olarak katılıyorum. Ancak liderlerden değil de parti tabanından ve tabandaki seçmenlerden söz ediliyorsa, İşçi Partisi ya da en azından onun bir kesimi, kalıcı barışı gerçekleştirmek için harekete geçmeye ya da zorunlu gerçek "tavizler" vermeye istekli insanlardan oluşur. Likud içinde böyle insanları bulmak çok zordur. Niceliksel bir farklılık olmasına rağmen, İşçi Partisi çevrelerinden ve İşçi Partisi'nin eski Mapam'la birleşen sol müttefiklerinden gelen müzakerecilerin İsrail'in Batı Şeria'nın %94'ünü terk etmesini ve geri kalan %6 için tazminat ödemesini öngören bir formülü kabul etmeye çok yaklaştığını, oysa Şaron'un planının Batı Şeria'nın sadece %42'sini terk etmek olduğunu biliyoruz. Bu olgu dikkate alındığında bu niteliksel bir farklılığa dönüşebiliyordu. Bu farklılık göz ardı edilemez.

CHOMSKY: Fakat unutma ki, Taba müzakerelerini iptal eden Barak idi.

ACHCAR: Elbette. Liderler, İşçi Partisi'nin şu ya da bu lıderi, üyeler ve seçmenler ile partinin ideolojik yönelimi arasında bu yüzden ayırım yapıyorum. Dolayısıyla burada bir farklılık var.

Sosyolojik bir olgu olarak, İşçi Partisi seçmenlerinin çok yakın zamanlara kadar tartışmakta olduğumuz barışçı çözüm tarzına en açık olan kesimi ayrıcalıklı Eşkenazim idi. Mizrahim, daha yakın zamanda gelen göçmenler bir yana, Ruslar ve diğerleri, daha çok Likud'un ya da dini sağın taraftarları olurlar. Ve Amir Peretz'in İşçi Partisi başkanlığına yakın zamanda seçilmesinin gerçek önemi de buradadır. İsrail tarihinde bu bir deprem etkisi gösterdi. Birkaç yıl önce kimin aklına gelirdi ki, yoksul bir toplumsal kökenden gelen ve askeri geçmişi olmayan Faslı bir Yahudi ...

CHOMSKY: İlk kez oluyor.

SHALOM: Golda Meir dışında.

CHOMSKY: Evet. Ama onun etrafında generaller vardı. Peretz'e yakın görülen tek general Ami Ayalon'dur.

ACHCAR: Dolayısıyla askeriye ile yakın bağları olmayan Faslı bir Yahudi, üstelik bir sendika lideri İşçi Partisı nin başına geçiyor. Bu gayet şaşırtıcı bir durum. Bu kişi bir şahin programına sahip bir Mizrahi olsaydı, bunun fazla anlamlı olmadığını söylerdim. Fakat öyle bir durum ortaya çıktı ki, kendisi bir Filistin devletini gerektiren bir çözümden yana demeçler vererek Filistinlilerle ilişkide görece ılımlı bir vizyonu dile getirdi. Dolayısıyla burada ölçülü bir iyimserliğe yer olduğunu düşünüyorum. İki

şartla: Birincisi, Amir Peretz'in insanları bir ölçüde ilerici bir tutumdan sağa doğru yönelten klasik merkeze kayma sendromu yerine, çoğunluğu kazanmanın bir yöntemi olarak bu türden bir görüşe bağlı kalması ve ikicisi de, elbette, saf değiştirmeksizin İsrail'de çoğunluğu kazanmayı başarması şartıyla. Kurumların işleyiş tarzı yüzünden bunun çok zor olacağına inanıyorum. ABD'de 2004 başkanlık kampanyası sırasında Howard Dean'in kişiliğinin maruz kaldığı katliamı ele alalım. ABD'deki kitle iletişim araçlarının bu adamı önemsiz ve anlamsız feryatlarla katletmesi nasıl da şaşırtıcıydı. Bir tür başıbozuk, kurulu düzeni endişelendiren, ne yapacağı bilinmez bir adam olarak görüldüğü için bu muameleye maruz kaldı. İsrail medyasının bir bölümü tarafından Amir Peretz'e de bu şekilde davranılıyor; halen ona karşı bir aşağılama kampanyası yürütülüyor. Ama kendisi İşçi Partisi nin başı. Dolayısıyla kendisinden bekledikleri gibi sağa kaymazsa, çok saldırgan ve düşmanca bir ideolojik kampanyayla karşılaşacağından ve elbette devrileceğinden neredeyse eminim.

SHALOM: Ocak 2006'da Başbakan Ariel Şaron büyük bir kriz geçirdi. Onun yokluğu İsrail'deki siyasal dinamiği şimdiki halde nasıl değiştiriyor?

CHOMSKY: Kriz geçirmeden önce Şaron Likud'u bölerek yeni Kadima Partisi'ni kurdu. Şaron'un Kadima'yı kurmasından önce, Kasım 2005'te *Haaretz*'e bir mülakat verdim.[72] Bu mülakatta Şaron'un, İşgal Altındaki Topraklar'ı ele geçirmek için hazırlanan Şaron Planı'nı uygulamaya çalışacak merkezci bir parti kuracağını tahmin ettiğimi söyledim. Şaron'un barışla vb. ilgilenmekte olduğuna dair o laflar tam bir saçmalıktır.

Peretz'in cazibesinin esas olarak toplumsal sistemdeki dağılmayı durdurma ve tersine çevirme isteğinden kaynaklandığını vurgulamalıyım. Bu durumdan acı çeken Mizrahim'i cezbetmesi de bu yüzden ve Gilbert'in dediği gibi, Peretz bu konuda seçkinleri kaybediyor. Bu yüzden komik bir bölünme var. Resmen barıştan yana olanların, Meretz'in ve diğerlerinin Eşkenazi eliti olduğu doğrudur, ancak onlar neoliberal sistemden yanadırlar ve kendilerine zarar vermeyen, ancak çoğu Mizrahim olan nüfusun büyük çoğunluğu için çok zararlı olan toplumsal sistemin dağılmasını destekleme eğilimindedirler. Rus Yahudileri ayrı bir bileşendir. Şimdiki sayılarının yaklaşık bir milyon olduğunu sanıyorum ve birkaç istisna dışında aşırı şahindirler ve her türlü soysal demokrat siyasete kesinlikle karşıdırlar. Çoğunun gayet iyi meslekleri vardır; çoğu, özellikle Gürcistan'dan değil de Rusya'dan gelenler gayet iyi eğitim görmüşlerdir. Aşırı derecede militan ve şahindirler. Aslında birçoğu Yahudi bile değildir. Çok yozlaşmış olan Rabbinate (Haham Başılık makamı –çn.) onları Yahudi olarak kabul etmeye isteklidir; çünkü çoğu mavi gözlü ve sarışındır. Araplara değil, daha çok Kuzey Avrupalılara benzerler. Bu yüzden soyu Levantenleştirmeye yardımcı olurlar. Tipik Sabra modelinin, yani yani İsrail'de doğmuş İsrailli bir Yahudi'nin, daha çok Batı'daki film kahramanları gibi, kızıl saçlı ve güçlü kuvvetli olduğu düşünülür. Sözde Yahudi olan Rus buna yardımcı olur. Bazı hesaplamalara göre bu insanların belki de yarısının Yahudi olmanın katı ölçütlerine uygun düşmediğini sanıyorum. Her durumda, çok şahin bir unsur oluşturmaktadırlar ve siyasal bakımdan çok önemlidirler.

Eşkenazi eliti güvercinimsi olma eğilimindedir, ama aynı zamanda da neoliberal olmaya da meyillidir. Umalım ki Peretz on-

ların güvercinimsiliğini kabul etsin, ancak sosyal sistemden geri kalan şeyi, sağlık hizmeti sistemini ve bu tür şeyleri ortadan kaldırma niyetlerine teslim olmasın. Kimsenin öngörebileceğini sanmadığım esas sorun, onun yoksul Mizrahim'e hitap edıp etmeyeceğidir. Mizrahim'in Şas adında bir siyasal partileri var; bir tür Yahudi dini köktenci partisidir. Çoğu aşırı dindardır; yerel *rabbi*ye giderler. Rabbi onlara ne yapacaklarını söyler. Daha çok feodal sistemden kalma bir şey. *Rabbi* hükümetle ilişki kurmaya istekli olmuştur. Taraftarları hükümet tarafından ekonomik anlamda desteklenen, bir tür rüşvet niteliğindeki geniş imkanlar karşılığında hükümete destek verirler. Pek çoğu toplumun parçası değildir. Erkeklerin çoğu Talmud okur ve askerlik hizmeti yapmaz; kendi eğitim ve sosyal sistemleri vardır. Bu biraz İslami köktencilere benzer. Çılgın olabilirler, ancak dürüsttürler ve hizmet verirler ve bu da onlara bir çekicilik kazandırır. Oylarıyla fark yaratacak kadar büyük bir parti oluştururlar. Sorun Peretz'in onları genellikle biraz ürkütücü olan *rabbi*lere dini bağlılıklarından vazgeçirecek bir gedik açıp açamayacağı ve kendi hayatlarına, içinde yaşadıkları sosyal koşullara biraz dikkat göstermelerini sağlayıp sağlayamayacağıdır. Bu biraz da ABD'deki *What's the Matter with Kansas?* (Kansas'a Ne Oldu?)[73] hikayesine benzer: İnsanları dini aşırılıktan uzaklaştırıp, destekledikleri kişiler tarafından tekmelenmekte oldukları gerçeğini fark etmelerini sağlayabilir misiniz? ABD'de de gördüğünüz gibi kolay bir sorun değil.

ACHCAR: Bence Peretz'in kazanmasını sağlayabilecek tek yol gerek toplumsal sorunda gerekse barış sorununda ilerici bir programa dört elle sarılmak olur. Merkez denilen oyları almak

için sağa doğru yapacağı her hamle bu imkanı çarçur etmesine yol açacaktır.

FİLİSTİN SİYASETLERİ

SHALOM: Filistin tarafında hangi siyasal güçler var? Hamas'ın Filistin toplumu içindeki konumu nedir? Diğer gruplar hakkında ne söylenebilir?

ACHCAR: Hamas geleneksel Filistin yönetim biçimlerinin, FKÖ yönetiminin, toplumsal ve siyasal olarak yozlaşmış niteliğinin bir sonucudur. Bu olgu karşısında duyulan kitlesel öfkenin bir ifadesi ve aynı zamanda Batı Şeria ve Gazze Filistinlileri ile İsrail devleti arasındaki çatışmayı keskinleştiren Birinci İntifada'dan beri Filistin halkının bir kesiminin, talihsiz bir yönde olmakla birlikte, radikalleşmesinin ifadesidir. Şimdi Hamas elbette kendisini İslami bir köktenci programla inşa ediyor. Bu program, Filistin sorununda, Arap ulusalcılığının ve Filistin ulusalcılığının 1950'lerde başkaldırmak için kullandığı maksimalist programın İslami versiyonudur. Bu, yerli olmayan Yahudilerin ayrılmak durumunda kalacakları, Filistin'in tamamında İslami bir Filistin devletini öngörmektedir.

CHOMSKY: Yerli olmayan Yahudilerin ayrılmaları konusunda resmi bir tutumları var mı?

ACHCAR: Liderlerinin hep sürdürdükleri bir söylem türü bu. Hamas ın tutumunda siyasal sürece katılma konusunda bir ev-

rim oldu. İşgal altında, seçimler gibi her türlü siyasal sürece katılmayı reddeden aşırı bir konumdan, siyasal süreçlere katılmak gibi daha zekice bir tutuma geçtiler. Kazandıkları başarının ışığında bunun daha zekice bir tutum olduğu görülüyor. Bunun çok olumlu bir gelişme olduğuna inanıyorum, çünkü siyasal sürece bir kez girdiklerinde artık sadece şiddet açısından değil, siyasal olarak da düşünmek zorunda kalacaklar.

Filistin Toprakları'nın denetiminde yozlaşmış liderleriniz olduğu sürece, Hamas ya da İslami Cihad gibi İslami köktenci örgütlerin giderek gelişmesine yer açmış olursunuz. (Bu arada, İslami Cihad seçimlere her türlü katılımı hâlâ reddediyor.) İslami köktenciler kendilerinin "dürüst" ve "temiz" oldukları gerçeğini, Filistin Yönetimi'nin (FY) ve FKÖ çevrelerinin yozlaşmışlığıyla kıyaslayabiliyorlar; halka hizmet etme ruhuyla kendi seçmenlerine sosyal hizmet sağlamaya adanmışlıklarını, Filistin yetkilileri düzeyinde gerçekleşmekte olan mafya benzeri her türlü gelişmeyle kıyaslıyorlar. Son zamanlarda Fetih hizipleri ile FY aygıtları birbirlerini vurmaya başladılar. Dolayısıyla bu trajik bir öykü, tartıştığımız daha genel fenomenin yerel örneği; ulusalcı hareketten ya da soldan gelen liderlerin çeşitli formlardaki İslami köktencilere geniş bir alan açarak iflas etmeleri.

SHALOM: Örnek olarak, hapishanede olan Mervan Barguti[74] hakkında ne söylenebilir? Bir başka, daha olumlu, seküler kutbu mu temsil ediyor?

ACHCAR: Açık konuşmak gerekirse bunu söylemek zor. Son dönemde yaşanan bir gelişme umut verici yönde değil. Kendisi Filistinli liderler arasındaki en yozlaşmış ve en baskıcı kişilerin-

den biri olan Muhammed Dahlan'la[75] ittifaka girdi.

CHOMSKY: "Artık dürüst olacağız" vb. diyerek geçmişteki yozlaşmaya ilişkin özür dileyen demecinin herhangi bir yankı yarattığını düşünüyor musun?

ACHCAR: Yozlaşmanın cisimleşmiş hali olan ve aynı zamanda bir tür ABD/İsrail ajanı ya da yardakçısı olarak görülen Dahlan gibi biriyle ilişkiye girdiğinde nasıl güvenilir olabilir? Bu krallıkta içten içe çürümüş bir şeyler var ne yazık ki.

CHOMSKY: Mustafa Barguti'nin[76] çevresindeki profesyoneller için ne diyeceksin?

ACHCAR: Mustafa Barguti STK hareketi[77] (kötü insanların "STK endüstrisi" dedikleri şey) içinde yer alıyor ve nüfusun eğitimli ya da görece ayrıcalıklı kesimlerine hitap edebiliyor, ancak ister mülteci kamplarında ister ezilen sıradan insanlar olsun Filistinlilerin büyük çoğunluğuna kesinlikle hitap edemiyor. İslami kılıklı radikal ulusalcı bir söylem ile sosyal faaliyetleri birleştiren Hamas gibi bir örgütün onlara hitap etmesi çok daha muhtemeldir. Ne yazık ki böyle oluyor. Filistin toplumu içinde güvenilir ilerici liderlik eksikliği var.

CHOMSKY: Sence Mahmud Abbas Filistin toplumu içinde neyi temsil ediyor?

ACHCAR: Filistin devletini sayesinde görece istikrarlı bir tarzda yönetebilecekleri koşulları oluşturmak isteyenlerin, Filistinli lider

kadrosunun aygıtına dönüşmüş büyük bir topağını temsil ediyor. Çok önceleri FKÖ'yü kendisine ait bir toprağı olmayan ve en az maliyetle toprak arayan bir devlet aygıtı olarak tanımladım.[78] FKÖ aygıtının Batı Şeria ve Gazze'de bir Filistin devleti kurma fikrini benimsemesi bir bölgeyi denetim altında tutan bir devlet aygıtının sahip olabileceği bütün ayrıcalıklarından yararlanmak için duydukları toplumsal özlemle belirlendi. Mahmud Abbas bu özlemi çok fazla dile getirir. Kendisi aynı zamanda Filistin Yönetimi'nin bürokratik yozlaşmasının bir simgesidir; Gazze'de büyük bir Güney Afrika kasabasını andıran Gazze Şeridi'nin sefaletine yukarıdan bakan lüks villalara sahip "liderler" grubunun bir temsilcisidir. Ve bu yozlaşma Oslo Anlaşması'ndan sonra Filistin Yönetimi'nin kurulmasıyla da başlamadı. Kökleri Haziran 1967'de Arap yenilgisinden sonra, esas olarak Ürdün'de toplanan Filistin gerilla hareketinin yozlaşması kadar gerilere gider. Bu, belli başlı bütün petrol ihracatçısı Arap devletlerinin gerillalara yağdırdıkları muazzam miktarda petrodolarla çok bilinçli ve kasıtlı biçimde beslenen bir yozlaşmaydı. Her hükümet gerilla hareketini dış fonlara alıştırarak kendisine bağımlı kılmaya çalışıyordu. Yozlaşma Lübnan'da, özellikle Beyrut'ta zirveye ulaştı. Buna yol açan çeşitli etkenler vardı: En fedakar ve radikal Filistinli savaşçıların önemli bir bölümünün Ürdün katliamı sırasında yok edilmesi; Ürdün'ün başkenti Amman'a kıyasla Beyrut'ta çok daha büyük imkanların sağlanması ve lüks hayatın ayartıları; FKÖ gerillalarının 1975 iç savaşının başlamasından sonra Lübnan'da kendileri için kurdukları derebeylikler. Bu bürokratik arkaplan FKÖ'nün müzakerelerle varılacak bir çözüm arayışını belirledi. Yaser Arafat'ın dile getirdiği akıl yürütme tarzı, yani İsrail'i askeri olarak yenemeyeceğimize göre sorunu diplomatik yoldan çözmek zorundayız, düşüncesi

buna yol açtı. Yozlaşmış bürokratlar, elbette halkı seferber ederek ve mücadele yoluyla İsrail'e karşı savaşmayı düşünmezler. Bildiğiniz gibi, ilk kez 1988'de zirveye ulaşan ve gerçek bir halk dinamiğini yansıtan İntifada Aralık 1987'de kendiliğinden bir patlama olarak başladı ve daha sonra Filistin toplumunun tabanında özörgütlenme formlarına yol açtı. Sürgündeki FKÖ liderleri ancak daha sonra, 1988'de hareketi denetim altına almayı başardı ve bunu, İsrail'in baskı yaparak içerideki Filistinlilerin öz örgütlenmesini ezmesi sayesinde yapabildiler.

FKÖ aygıtı, Filistin bürokrasisi, arzuladıkları devlete giden tek yolun ABD'den geçtiği ve bunun da Washington'la sıcak ilişkiler kurmayı gerektirdiği görüşüne çok önceleri varmışlardı. Bu görüş Suudi krallığıyla kurmaya alıştıkları çok yakın ilişkilerle de mükemmel bir uyum içindeydi. Bu ilişkiler Irak'ın 1990'da Kuveyt'i işgali sırasında bir süre kadar kesintiye uğradıysa da, daha sonra yeniden kuruldu. FKÖ yönetimi ile Suudi krallığının ortak görüşü şuydu: İsrail'le ABD'de savaşmalıyız; ABD'nin sempatisini kazanmalıyız. ABD kamuoyunu kastediyorsanız bu iyi bir şeydir, ama aslında ABD hükümetini kastediyorsunuz. ABD'ye yaranmak için İsrail'den daha fazla çaba harcamaları gerektiğine inanıyorlar. Bunun nereye gittiğini biliyorsunuz.

İSRAİL/FİLİSTİN'DE ADALET İÇİN NE YAPABİLİRİZ?

SHALOM: Bölgenin dışında, Batı'da yaşayan insanlar İsrail/Filistin'de adaletin sağlanması için ne yapabilirler?

CHOMSKY: Ben esas hedefin ABD olması gerektiğini düşünüyorum. ABD'nin aldığı karar nihaidir; dünyada ona yaklaşabilecek başka hiçbir güç yoktur. ABD hükümeti, Taba'daki bir haftalık çok kısa bir istisna dışında, anlamlı bir siyasal çözüme giden her adımı, neredeyse tek taraflı olarak engelledi. İsrail de aynı şeyi yaptı, ancak İsrail yapabileceği şeyle sınırlıdır; ABD'nin belirlediği koşulların ötesine geçemez. Washington, İsrail'in genişlemesi için muazzam askeri ve ideolojik desteği, medya desteğini ve diğer destekleri verdiği sürece herhangi bir değişiklik olacağını sanmıyorum

ABD siyasetini değiştirmek imkansız bir uğraş değil. ABD kamuoyu bu siyasete gayet güçlü biçimde karşı. Bazı anket sonuçları insanı hayrete düşürüyor. Anketler Amerikan nüfusunun çoğunlukla uluslararası sınırlar (Haziran 1967 öncesi) temelinde müzakereler yoluyla bir çözüme varılması gerektiği görüşünde olduğunu gösterdi. İnsanlar muhtemelen bunun tam olarak ne anlama geldiğini bilmiyorlar, ancak bunu istediklerini söylüyorlar. Çok ciddi bir çalışma yapan PIPA (Uluslararası Siyasal Tutumlar Programı) nüfusun üçte *ikisinin, İsrail kabaca yeni* yerleşimler açtığı ya da mevcut yerleşimleri genişlettiği ya da İşgal Altındaki Topraklar'dan kendi birliklerini çekmediği taktirde ABD'nin bu ülkeye yaptığı yardımı kesmesi gerektiğini söylüyordu. Bir diğer soru her ıki tarafın da şartları kabul etmesi halinde ne olacağıydı. Yaklaşık olarak aynı üçte iki, bu durumda ABD'nin İsrail'e ve Filistin'e *eşit* yardım yapması gerektiğini söylüyordu.[79]

SHALOM: Barış hareketinin benimsediği tutumlar bunlar mı olmalı?

CHOMSKY: Evet, önemli ölçüde geliştirilmesi gerekse de bunların oldukça makul tutumlar olduğunu düşünüyorum. Gerçekten de geniş bir sorunlar yelpazesinde Amerikan nüfusunun çoğunluğu gayet makul bir tutum almıştır. Ve tutumlardan biri de budur. Ayrıntıları kabul etmeniz gerekmez, ancak genel fikir bana doğru gibi geliyor.

ABD'nin İsrail'e yardımı yasadışıdır, çünkü insan haklarını (işkenceyi kapsayan bir kategori) sistematik biçimde ihlal eden ülkelere "güvenlik yardımı" yapılamaz diyen kongre kararını ihlal etmektedir.[80] İsrail yıllarca işkence yapıldıktan sonra artık yapılmadığını iddia ediyor, ancak bir İsrail hükümeti paneli olan Landau Komisyonu'nun hazırladığı bir raporun hâlâ gizli tutulan bir bölümü insan hakları örgütlerinin işkence olarak gördükleri sorgulama işlemlerine yetki veriyor.[81]

O halde, evet, bunlar çok makul koşullardır ve muhtemelen Amerikan halkı şimdiki halde bunları onaylamaktadır. Bu da gene öteki anketler gibidir. İnsanlar basında, radyoda ya da fikir dergilerinde sorunun nasıl tartışıldığını işitmeksizin bu tutumları almaktadırlar. Gene de bu, insanların kendi kendilerine düşündükleri şeydir; sağduyudur. Bu bir tartışma konusuna çevrilebilirse, muazzam bir destek sağlanacak ve ABD aşırı reddiyecilikten vazgeçmeye zorlanabilecektir. Bu durumda İsrail de katılmak zorunda kalacak ve muhtemelen İsrail nüfusunun çoğunluğu bunu kabul edecektir. Bundan hoşlanmayacaklardır, ancak çoğu insan gibi barış istedikleri için bunu kabul edeceklerdir. Güvenliğin olmadığı bir durumda yaşamak istemezler. Filistinlilerin de bunu kabul edeceklerini tahmin ediyorum. Bu durumda daha önce tartıştığımız çözüm tarzına doğru ilerleyebilirsiniz. Bunun önündeki esas engel ABD hükümetidir, ancak bu da et-

kileyebileceğimiz bir şey; dolayısıyla bu umut verici bir belirti. Örgütlenmeyi ve eylemciliği, uygun ve dikkatle düşünülmüş taktikleri gerektiriyor, ancak bunun temelde uygulanabilir bir eğitim programı olduğu görülmektedir.

FKÖ'nün en önemli başarısızlıklarından birinin Amerikan halkından destek sağlama konusunda sergilediği tam isteksizlik olduğunu söylemeliyim. Bunun yerine, Gilbert'in dediği gibi, Amerikan hükümetiyle ilişkilerini daha önemli görüyorlar. Dostlarım Ed Said[82] ve İkbal Ahmed[83] ilerlemenin Kissinger'la kapalı kapılar ardında görüşmekle ya da bir yerlerde kahvaltıya davet edilmekle değil, Amerikan halkının kitlesel desteğini kazanmakla sağlanabileceği konusunda onları sürekli ikna etmeye çalıştılar. FKÖ kodamanlarının Birleşmiş Milletler'e gelecekleri sırada Ed'in düzenlediği özel toplantılardan birinde bulundum. Gerçeküstüydü. Ed ve İkbal saçlarını başlarını yoldular ama onlara bunu yaptıramadılar, hattâ anlatamadılar. FKÖ liderleri destek örgütleme çabasına yardımcı olmamakla kalmıyor bunu zorlaştırıyorlardı. Arafat elinde Kaleşnikov ve inanmadığı devrimci sloganlarla her boy gösterdiğinde Amerikan halkına ulaşmayı daha da zorlaştırdı. Eğer gelip gerçeği söylemiş olsalardı (bizler muhafazakar ulusalcılarız, kendi belediye başkanlarımızı seçmek istiyoruz, sizin uşağınız ya da buna benzer bir şey olacağız, ki temelde gerçek buydu) en azından onlardan sağlayacakları desteği örgütlemeleri mümkün olacaktı. Ancak bunu asla anlayamadılar. Bu gerçekten de ağır bir hata oldu. Şimdi üstesinden geliniyor. Genç Filistinliler farklılar ve yardım ediyorlar, ancak gidilmesi gereken daha çok yol var. Bence asıl yapılması gereken Amerikan kamuoyunu eğitmek. Avrupa önemli ve yardımcı olabilir, ancak asıl sorun ABD'de.

ACHCAR: Filistin yönetimi, İsrail devletinin büyükbabası olarak ABD'nın tatmin edici bir çözüme ulaşmalarında hayati bir etken olacağını doğru ve gayet akılcı biçimde anladı. Ve bu konudaki anlayışları, tartıştığımız, gerçek payı çok az olan o görüşün savunucularından, yani İsrail kuyruğunun ABD köpeğini sallamakta olduğuna inananlardan çok daha ileri düzeydeydi. ABD'nin İsrail devletinin dümen suyunda gitmediğini, onun başlıca sponsoru olduğunu ve ABD'nin çizgisini değiştirmesi halinde, kendi çizgisini değiştirmesi için İsrail devletine muazzam bir baskı yapabileceğini anladılar. Doğal olarak, Noam'ın kastettiği ve benim söylediğim şey, Filistinlilerin Washington'la sıcak ilişkiler kurma konusunda İsrail'i geçmeye çalışmaları ve temelde Suudilerin Arap devletleri için savundukları şeyi yaparak, yani ABD hükümetini onun emperyal tasarılarına daha iyi hizmet edebileceklerine ikna etmek için uğraşmaları gerektiği anlamına gelmez. ABD'ye yapılacak baskı (Filistinli ilericiler için, hattâ İsrailli ilericiler ya da Arap ilericiler için) ABD'deki kamuoyuna hitap ederek sağlanmalı, ancak bu, ABD hükümetine çok eleştirel bir tarzda yapılmalı (CHOMSKY: Doğru) ve bu konuda ABD içinde kendi hükümetlerinin emperyal davranışıyla savaşanlarla, yani savaş karşıtı hareket ve diğer ilerici hareketlerle ilişki kurulmalı. Öncelik bu olacaktır. (CHOMSKY: Ve bunu anaakım içinde de doğru biçimde yapabileceklerini düşünüyorum.) Doğru!

Aynısı Filistinlilerin İsrail devletiyle kendileri için kabul edilebilir bir anlaşmaya nasıl yönelebilecekleri konusu için de geçerlidir: İsrailli yöneticilerle dostane ilişkiler kurmaya çalışarak mı, yoksa İsrail kamuoyuna hitap ederek ve İsrail içinde içtenlikle kalıcı barış isteyen güçlerle bağlantı kurmaya çalışarak mı? Aynı mantık burada da geçerli. İsrail'e baskı yapma sorununa

geri dönersek: ABD'nin İsrail üzerinde baskı kurma gücü nedir?

İsrail'in askeri ekonomisini sürdürmek için ABD'ye bağımlı olduğu elbette bir gerçektir. İsrail, ABD fonları sayesinde ancak bir tür Isparta olarak, askerileşmiş bir toplum olarak var olabilir. Bu nedenle, fonlamanın, askeri yardımın ve İsrail devletine sağlanan bütün ayrıcalıkların kesilmesi tamamen meşru bir taleptir. Ve bu İsrail devletine, bölgede kalıcı bir barış için zorunlu olan tavizleri vermesi için baskı yapmak anlamına gelir.

Bu perspektifi Avrupa'yı da kapsayacak şekilde genişletebiliriz: Filistinlilerin kaderiyle ve bütün Ortadoğu sorunuyla ilgili hareket için meşru yaklaşım İsrail'in zengin ülkelerden sağladığı bütün ayrıcalıklara karşı savaşmaktır. İsrail Avrupa devletlerinden her türlü iktisadi ve diğer avantajları sağlamaktadır, ancak İsrail'in davranışı ışığında bu ayrıcalıklara bakacak olursanız bunlar haklı görülemez. Suç niteliğinde siyasetler oluşturan ve uluslararası hukuku utanmazca ihlal eden bir devlet bu şekilde ödüllendirilmektedir. Bu tam bir haksızlıktır. Dolayısıyla İsrail devletine sağlanan ayrıcalıklara son verilmesi ve bu devlete yapılacak her türlü yardımın koşullara bağlanması gayet meşrudur. Ancak bunun, ki bu nokta çok önemli, İsrail *nüfusu*nun dışlanma duygusuna kapılmamasını sağlayacak bir tarzda yapılması gerekir. Dışlanma duygusu tamamen ters etki yaratır. Bu konuda yürütülecek her kampanya kendi hükümetlerinin baskıcı siyasetleriyle mücadele etmekte olan İsrailllilerle bağlantı kurmak için büyük çaba harcamalıdır ve bu nokta hayati bir önem taşır. Dolayısıyla bu, İsrail toplumunu boykot etme sorunu değildir; İsrail gericilerini ve suçlularını kınadığımız suç siyasetlerini savunanları ve uygulayanları boykot etme sorunudur.

CHOMSKY: Bunun tamamen doğru olduğunu, gerçekten de bu noktanın vurgulanması gerektiğini düşünüyorum. Doğru yaklaşım budur ve bu yaklaşımın sonuç vereceğini sanıyorum.

BOYKOTLAR, TERK ETME VE DİĞER TAKTİKLER

SHALOM: Batı'daki insanların İsrail siyasetinin değişmesine yardımcı olabilecekleri, bir yöntem olarak önerilmiş olan birkaç taktiği özgül olarak yorumlayabilir misiniz?

CHOMSKY: Kişisel olarak akademik boykotun çok kötü bir fikir olduğunu düşünüyorum. Her şeyden önce halk bunu anlamaz. Bir taktik bir ilke meselesi olarak gördüğün şey temelinde değil, yaratacağı etki temelinde yargılanmalıdır. Mesela, hep sözü edilen Güney Afrika'yı ele alalım. Güney Afrika'ya uygulanan boykotlar nihai olarak önemliydi. Aslında pek sonuç vermedi, çünkü Reagan yönetimi bunları geçersiz hale getirdi, ama gene de bunlar önemliydi. Ancak bu on yıllarca süren eğitimsel ve örgütsel çalışmanın ardından geldi. İnsanlar ne olduğunu o zaman anladılar; boykot çağrısı yapıldığı sırada sivil itaatsizlik uygulayan belediye başkanları vardı. Sullivan koşullarını[84] vb. kabul eden şirketleri vardı. Kalıcı etkiler yaratan bir eğitim döneminin ardından, insanlar ne yapmakta olduğunuzu anladıklarında, bu noktada boykotlardan söz etmeye başlayabilirsiniz. Ancak hiç kimse anlamadığı için anti-Semitik bir çaba ya da buna benzer bir şey olarak görüldüğü zaman boykot uygulamak çok kötü bir taktiktir. Ve aslında sertlik yanlılarına verilen bir armağandır.

Hepimizi gaz odalarına göndermek istiyorsunuz, diyeceklerdir.

Terk etmeye gelince, bu neyi kast ettiğinize bağlı. Nisan 2002'de İsrail'in Cenin'e yaptığı saldırının[85] ardından çeşitli terk etme önerileri yapıldı. Bunlar genellikle olaylar karşısında altüst olan çok iyi insanlar tarafından yapıldı. Önerilerin özgün versiyonları (bütün ülkeyi kapsıyordu) üniversitelerin "İsrail'i terk etmesi" için çağrı yapıyordu. Ancak İsrail'i terk etmek saçmadır. Üniversiteler İsrail'e yatırım yapmazlar dolayısıyla İsrail'i terk edemezler. Bu mantıksal olarak imkansızdır. Dolayısıyla üniversitelerin İsrail'i terk etmeleri anti-Semitizm suçlamalarına yol açıyordu ve anti-Semitizm ile hiçbir alakası yoktu. Her zaman bu dilin kullanılmaması gerektiğini düşünmüşümdür. Daha sonra İsrail'e yatırım yapan şirketlerin ülkeyi terk etmesi sorunu gelir. O zaman bunun ayrıntılandırılması gerektiğini düşünürüm; silah üreticilerini, Caterpillar'ı[86] vb. kapsayacak şekilde. Böyle olursa, evet, bu durumda bir anlam taşır, çünkü bunlar gerçekten de suç niteliğinde eylemlere bulaşmışlardır. Suç niteliğindeki eylemlere bulaşan şirketler, ister İsrail'de ister başka yerde olsun desteklenmemelidir. Ancak Gilbert'in dediği gibi, İsrail toplumuna saldırı gibi algılanan herhangi bir şey ters etki yaratır.

SHALOM: İsrail hükümetinin çıkardığı tahviller hakkında ne diyeceksiniz?

CHOMSKY: Büyük bir rezalet yaşanıyor. Birilerinin bunu incelemesi gerekir. İşçi sınıfının genellikle Siyah ve Porto Rikolu vb. olduğu işçi sendikaları var, ancak liderlik tarih öncesi sosyal demokrat Yahudilerden oluşuyor. Yıllardır emekli fonlarını İsrail tahvillerine yatırıyorlar. ABD yasalarına göre bunun suç olduğu-

nu düşünüyorum, çünkü mutemet olarak taşıdıkları sorumluluğun bir gereği olarak, kendi işçilerine en güvenli ve azami getiriyi sağlamaları gerekiyor. İşlerini sessizce yürüttükleri için bu işi yapabildiklerini seziyorum. Aslında tamamen gizli de değildi. Siyonist yanlısı kitaplar ve örgütler bu konuda övünüyorlardı, dolayısıyla biliniyordu. Ancak kendi işçileri bunu bilse, sanırım onları en yakın ağaca asarlardı. Kendi işçilerinin çıkarlarını, muhtemelen yasadışı yollardan, İsrail'i desteklemek için feda ediyorlar. Ancak bu sorun asla ortaya atılmadı. Bu büyük başarısızlıklardan biridir. "Bakın liderleriniz size ne yapıyor," diyerek Amerikan işçi sınıfını zorlamak gerekir. Amerikan üniversitelerinde de İsrail tahvillerinin olduğundan kuşkulanıyorum, eğer öyleyse, terk etme çağrısı kesinlikle haklı olacaktır. Ne var ki İsrail tahvilleriyle ilgili benim bildiğim en önemli sorun, sendikalarla ilgili olmasıdır.

Bence asıl terk etme baskısı, Cenevre sözleşmelerini dikkate almak ya da diğer konularda uluslararası yasalara uymak gibi asgari koşullar yerine getirilmedikçe İsrail'e silah yardımını durdurması ya da bu ülkenin işkenceden ya da yerleşim yeri inşasından vazgeçmesini sağlaması için ABD hükümetine yapılacak baskı olmalıdır. Evrensel olarak doğrudan uluslararası insani ve diğer yasaların uygulanması olarak görülen şeyin ihlali anlamına gelebilecek herhangi bir şey yapıldığı sürece, ABD hükümeti İsrail'e sağladığı her türlü askeri yardımı durdurmalıdır. Ve iktisadi yardımı da. Ancak bu fazla değil. Ve aynı zamanda onlara verilen diplomatik destek de durdurulmalı. Şirketlerin ülkeyi terk etmelerine gelince, anlamlı olacaksa bu konu üzerinde odaklanmak gerektiğini düşünüyorum. Bu zaten sembolik bir hareket-tir, dolayısıyla bir şirket Caterpillar ya da herhangi bir silah ima-

latçısı gibi suç niteliğinde eylemlere doğrudan karışıyorsa, evet, sembolik de olsa ülkeyi terk etmesi gerekir. Aslında bu çok muhafazakar bir tutumdur. Bunun anlamı şudur: Amerikan yasalarına uyun. Amerikan yasaları bu türden şeyler yapmanıza izin verilmediğini söylüyor; o halde bu yasalara uyun ve uymayan şirketleri ülkeden çıkarın. Bu mantıklı bir tutum olur.

Ne yazık ki terk etme dilekçeleri her zaman mantıklı değildi. Tam orta yerinde olduğum için bildiğim MIT ve Harvard örneklerini alalım. MIT/Harvard dilekçesi başlangıçta şu genel formüllendirmeden oluşuyordu: "İsrail'i terk edin". Anlamı olmayan boş bir ifade. Bir sürü tartışmadan sonra nihayet özgül hale getirildi. Ne olduğuna internetten bakabilirsiniz.[87] Böylece biraz makul hale getirildi. "ABD hükümetini ancak aşağıdaki listede yer alan koşulların derhal ve hızlı biçimde uygulanması şartıyla İsrail'e askeri yardım yapmaya ve silah satmaya," çağırıyoruz. Ardından bir dizi temel koşul geliyordu: Cenevre sözleşmesine uyulması vb. Ve "MIT ve Harvard'ı ... İsrail'e silah satan ABD şirketlerini bu koşullar karşılanana kadar terk etmeye çağırıyoruz." Ama daha sonra, benim güçlü itirazım üzerine, bu sözlere "İsrail'i de terk etmeye" ifadesi eklendi. Bu türden dilekçeleri imzalarken hep olduğu gibi, tamamına katılmasam da imzalamayı kabul ettim, çünkü dilekçenin ruhu doğruydu. Ancak bunun büyük bir hata olduğunu biliyordum. Dilekçe boşa gitti. Harvard Başkanı Larry Summers ile Alan Dershowitz'in, "Oh, İsrail'i terk etmek istiyorlar," dediklerini işitiyordunuz ki, bu anlamsız bir ifadeydi. Üniversiteler İsrail'i terk edemezler, ancak dilekçe örgütçüleri kafayı buna taktılar. Üstelik bu eylemin basın temsilcisi oldum, çünkü bunu başlatan kişi sayılıyordum: Bilıyorsunuz, İsrail'i yıkmaya çalışan baş suçlu. Bu işe karışan insanlar iyi

niyetli olmakla birlikte genellikle laboratuarlarına dönecek denetimsiz kişiler olduğu için bütün iş bana kaldı. Böyle bir durumda taktik hatalar yapabilirsiniz. Bu da aşırı şahinlerin işine yarar. İlkeli hareket ettiğinizi düşünürsünüz, ama aslında en kötü düşmanlarınıza bir armağan vermiş olursunuz.

Bir taktik uygularken bu tür sorunları düşünmeniz gerekir. En kötü düşmanlarınıza, bir bakıma onları haklı çıkaracak bir fırsat sağlamamalısınız. Önce yapacağınız şeyin zeminini hazırlamanız gerekir; daha sonra, birleşmek istediğiniz insanları, örnek vermek gerekirse, İsrail'deki pek çok insanı yabancılaştırmayacak şekilde ölçüp biçmemiz gerekir. Ancak bu şekilde en kötü düşmanlarınızın eline silah vermemiş olursunuz. Bunlar her eylemde göz önünde tutulması gereken seçeneklerdir. Gösteriler, Weathermen (Amerikan radikal solunun örgütlerinden –çn.) ve bu tür meselelerde aynı kural geçerlidir: Sonuçların ne olacağını düşünmeniz gerekir.

ACHCAR: Akademik boykot meselesinde, bununla neyin kastedildiğini kesinleştirmek gerekir. İsrailli akademisyenleri boykot etmenin bir anlamı olsa da, bu bana tamamen ters etkili gibi geliyor. Tam aksine, Siyonizm'in, özellikle sağcı Siyonizm'in çok fazla kullandığı bir tür kuşatma mantığı uygulamak yerine, İsrailli akademisyenleri dış dünyaya açmak gerekir. Ama öte yanda, dışarıdaki üniversiteler ile İsrail üniversiteleri arasındaki kurumsal işbirliği sorunu var. Ve bunun koşullara bağlı olması gerekir. Örnek vermek gerekirse, Filistin üniversitelerinin kapandığı noktada[88] İsrail üniversiteleriyle kurumsal işbirliği aynı imkanın Filistin üniversitelerine de sağlanması koşuluna bağlanmalıdır. Filistin üniversitelerinin de işlevlerini yerine getirmesi-

ne izin verilmelidir. Ve elbette İsrail'de devletin askeri faaliyetine doğrudan katkıda bulunan bazı akademik kurumlar da vardır. Bu türden kurumlarla her türlü işbirliğini kesme talebi genel bir kural olarak bu noktada meşrudur. Kabul edilebilir ve anlaşılabilir, üretken ve faydalı olabilecek meşru baskı türü aslında İsrail toplumunu boykot etmekte olduğunuz izlenimini veren önlemlerden değil, İsrail'in Batı ülkeleriyle ilişkilerinden sağladığı yardım ve ayrıcalıklarla ilgili önlemlerden oluşur. En azından bu yardım ve ayrıcalıkların koşullara bağlanması gerekir. Öne sürülebilecek en etkin koşul bence Filistin toprağının sömürgeleştirilmesine işaret eden koşuldur: Sömürgeleştirme siyasetini durdurun ve tersine çevirin!

Diğer konularda Noam'la tamamen aynı görüşteyim, fakat ABD'nin işkenceyi durdurması için İsrail'e baskı yapması istendiğinde ortaya çıkan soruna işaret etmek durumundayım, çünkü bu konuda İsrail uygulaması ABD uygulamasından daha kötü değil. (CHOMSKY: Bu boykot konusu için de geçerli, ABD'yi neden boykot etmiyoruz?) İsrail ve ABD siyaseti arasındaki farklılık sömürgeleştirme meselesinde oraya çıkmaktadır. Bunun kamuoyu tarafından gayet iyi anlaşılan sorunlardan biri olduğuna eminim. İşgal Altındaki Topraklar'daki İsrail yerleşim bölgeleri uluslararası hukuk standartlarına göre yasadışıdır. ABD hükümeti uzun süredir bunların yasadışı olduğu görüşünü benimsemiş ve yerleşimlerin dondurulmasını tekrar tekrar istemiş olsa bile durum budur. İsrail bu türden bir hareketi daima reddetmiştir, dolayısıyla burada kolayca anlaşılabilecek güçlü bir örnek var: İsrail'e her türlü iktisadi yardımın yerleşim faaliyetinin durdurulması koşuluna bağlanması gerekir. Bu da çatışmaya getirilecek her türlü barışçı çözümün en temel ve basit gerekleri-

nin karşılanması için İsrail'e baskı yapmak anlamına gelir.

CHOMSKY: Üzerinde durabileceğin çok somut bir örnek daha var: Tecrit Duvarı. Bu Duvar kaldırılana kadar yardım yok.

ACHCAR: Sömürgeleştirmeyi durdurun ve yerleşimleri kaldırın, Duvar inşaatını durdurun ve onu yıkın.

CHOMSKY: İlle de duvar istiyorsanız, İsrail topraklarına dikin.

ANTİ-SEMİTİZM

SHALOM: Anti-Semitizm'den söz ettin. Bugünün dünyasında anti-Semitizm ne kadar ciddi bir sorun?

CHOMSKY: Sorunlar sıralamasında bunun belki de birinci sırada ya da buna benzer bir yerlerde olduğunu düşünüyorum. Farklı yerlere göre farklılaşır. Örnek vermek gerekirse, Fransa'da anti-Semitizm denen şeyin genellikle Müslüman cemaatlerde görüldüğünü düşünüyorum. Ancak orada, içinde bir miktar anti-Semitizm olsa da gerçek şeylere, Filistin'de olanlara vb. tepki gösteriyorlar. Ancak Fransa'dan söz etmeyelim isterseniz. En iyi bildiğim yerden, ABD'den söz edelim.

1930'lara dönecek olursak, ABD'de gerçek bir anti-Semitizm vardı. Bu çok çarpıcıydı. Genellikle tek Yahudi aile olduğumuz Philadelphia'da İrlandalı ve Alman komşular arasında büyüdüm. Sokaktaki çocuklar aşırı derecede anti-Semitik idi. Şimdiki gibi değildi, yani bizi vurmuyor ya da bıçaklamıyorlardı, an-

cak dayak yiyorduk ya da dayak benzeri muamelelerle karşılaşıyorduk. İrlandalı çocuklar Cizvit okulundan gözü dönmüş anti-Semitler olarak çıkarlardı. Bazıları zaman geçtikçe duruluyordu; ben de onlarla oynuyordum. Aileler alenen Nazi yanlısıydılar: İrlandalılar İngilizlere karşı oldukları için, Almanlar da Alman oldukları için. Bütün sokaklarda anti-Semitizm vardı; bu koşullar altında yaşıyordunuz.

II. Dünya Savaşı'ndan sonra, Holocaust'un etkisiyle durum değişti. Ne var ki 1950'lerin başında Harvard'a gittiğimde, anti-Semitizm hâlâ yaygındı. Neredeyse tek bir Yahudi öğretim üyesi yoktu. Aslında MIT'nin büyük bir üniversite haline gelmesinin nedenlerinden biri, Yahudi öğretim üyelerinin, Norbert Weiner ve sanırım Paul Samuelson gibi insanların Harvard'a alınmamalarıydı: Onlar da aşağı sokaktaki mühendislik okuluna gittiler. Bu genellikle sınıfsal bir meseleydi; MIT'de sınıfsal önyargı yoktu, bu yüzden önemli bir üniversite oldu. Harvard kulüp gibiydi ve benim gibi insanlar bunu da bilmiyorlardı. O dünyanın içinde değildim, aldırmıyordum da tabii. Harvard'da birkaç Yahudi profesör vardı. Harry Wolfson vardı, mesela. Seçkin bir bilim adamıydı. Resmi Yahudi Araştırmaları kürsüsünün başındaydı; tıpkı bazı üniversitelerde, başında bir kadın profesörün bulunduğu resmi bir kadın sorunları kürsüsünün bulunması gibi. Yahudi öğretim üyesi bir çift de vardı; ancak bunlar, daha çok Siyahların "beyaz siyahlar" dedikleri insanlardandı. Tarzları, havaları, giyimleri ve her şeyleriyle Anglo-Saksonlardan daha Anglo-Sakson idiler.

1950'ler boyunca bu durum değişti, radikal biçimde değişti. Anti-Semitizm bütün toplumda zayıfladı, muazzam biçimde. Bunu Harvard'da da görebiliyordunuz. 1960'ta Yahudi öğretim

üyesi bolluğu yaşandı. Dekanların çoğu Yahudi idi. 1961'de bir Yahudi başkan yapıldı. Bütün toplumda olanları yansıtıyordu bu: Anti-Semitizm zayıflıyordu. Bazı yerlerde belki hâlâ vardı, ancak önyargılar arasında çok alt sıralara inmişti. Ve Yahudiler çok ayrıcalıklı bir grup oldular. Hangi ölçüye vurursanız vurun, gelir, statü ya da başka bir şey, diğer azınlıklara kıyasla daha iyi durumdaydılar.

Aslında Yahudilere yönelik tutum tersine döndü. 1951'de *The Enforcer* adlı bir film seyrettiğimi hatırlıyorum. Konusu, neredeyse tamamen Yahudi işi olarak görülen "Örgütlü Cinayet" idi. 1920'lerde Yahudiler, diğer göçmen grupları gibi suç çetelerini yönetiyorlardı. Daha sonra bu İtalyanlara özgü bir iş haline geldi. Ancak Hollywood'da Yahudilerin ağırlığı vardır. Bu yüzden Örgütlü Cinayet'e bulaşmış Yahudi caniler istemiyorlardı. İtalyanlar, pekala olabilirdi. Dolayısıyla film aslında Yahudilerin yaptıkları bütün işleri Sicilyalılara benzeyen adamlara yaptırıyordu. Yahudiler ayrıcalıklı bir grup haline geldi. Ve bu her alanda, sinema, edebiyat, medya ve diğer alanlarda geçerliydi. Şimdiki halde anti-Semitizm neredeyse ortadan kalkmıştır. Ancak onu yeniden inşa etmeye çalışanlar var. Örnek vermek gerekirse, az önce sözünü ettiğim terk etme önerisinin ardından devasa bir kampanya açıldı. Bir anti-Semitizm dalgası var ve başka şeylerin yanı sıra bunun bir kanıtı da İsrail'in terk edilmesi için çağrıda bulunan insanların varlığıdır, diyen Harvard Üniversitesi başkanı da bu kampanyaya katıldı. Bu, Cambridge'de, Massachusetts'te büyük bir sorun haline geldi ve şimdi de üniversitelerin anti-Semitik olduğunu göstermeye çalışan David Projesi[89] ve diğerleri tarafından geliştirilerek bütün ülkeye yayılıyor. Bu konuda nasıl konuşacağınızı bilemezsiniz, çok garip bir durum.

Size bir örnek vereyim: Harvard ve MIT'te anti-Semitizm konusunda Larry Summers-Dershowitz histerisinden sonra, Harvard'daki antropoloji bölümünün başkanı, ilerici bir Afrika kökenli Amerikalı, Harvard'da verdiği ırkçılık seminerinde anti-Semitizm konusunda bir konuşma yapmamı istedi. Güldüm ve sordum: Ne söyleyeceğiz? Başkan Yahudi, öğretim üyelerinin çoğu Yahudi, pek çok öğrenci Yahudi. Sorun ne? Gülünç, dedim. Evet, dedi, gülünç, ama yerleşkede çok çekişmeli bir konu. Böylece gitmeyi kabul ettim. Aşağı yukarı burada anlattığım çerçeve içinde bir konuşma yaptım. Evet, dedim, bir anti-Semitizm vardı; geçmişini ve nasıl bir değişim geçirdiğini anlattım. Konuşmanın sonunda çok çarpıcı olacağını düşündüğüm bir şey yaptım, ancak çok tatsız bir durum ortaya çıktı. Seçkin ve saygın Harvard profesörleri tarafından yazılan şu sözleri artık okumuyorsunuz diyerek, Michael Walzer, Ruth Wise ve Martin Peretz[90] gibi insanlardan alıntılar yaptım. Söz konusu kişiler, yaptığım alıntılarda Araplardan söz ediyorlardı. Ancak alıntıları okurken "Arap" sözcüğünün yerine "Yahudi" sözcüğünü yerleştirdim. Alıntılar birden Yahudiler hakkında Nazi arşivlerinden çıkmış gibi bir etki yarattı. Dinleyenlerin nefesleri kesildi. Harvard profesörleri bunu nasıl yapabilirlerdi? Daha sonra onları kandırdığımı söyledim; alıntılar, Yahudilere değil Araplara ilişkindi. Ve ilginçtir, dinleyenlerde bir ferahlama oldu. Bu tepkiyi beklememiştim. Görünüşe bakılırsa, Nazileri hatırlatan bu türden aşırı ırkçı yorumlar Filistinliler ve Araplar hakkında olduğu sürece, iyidir. Ancak Yahudiler hakkında buna benzer bir şeyler söyleyecek olursanız, yer yerinden oynar.

Bunun anti-Semitizm'in boyutuna ilişkin soruya temelde bir yanıt olduğunu düşünüyorum. İmal edilmiş bir anti-Semitizm var.

Yahudi örgütleri tarafından çok bilinçli biçimde imal edilmiştir.

Karşı Karalama Birliği'ni ele alalım. Şimdi inanmak zordur ama bu kuruluş yıllar önce özgün bir yurttaşlık hakları örgütüydü. Şimdi Stalinist tipte, her şeyi İsrail'den yana yontan bir örgütlenmedir. 1982'de ülke içinde anti-Semitizm'ın eksikliği konusunda endişelendiler, çünkü onların işi buydu. Böylece örgütün ulusal idarecisi *The Real Anti-Semitism in America*[91] (Amerika'da Gerçek Anti-Semitizm) başlıklı bir kitap yazdı. *Real* (Gerçek) sözü başlıkta italik olarak yer alıyordu. Kitap eski tarz bir anti-Semitizm'in olduğunu (Holocaust inkarı, Yahudileri öldürme çağrısı vb.), ancak bunun marjinal ve sıkıcı olduğunu söyler. Ancak yeni bir anti-Semitizm türü vardır ve eskisinden çok daha ciddidir. Yeni tür anti-Semitizm Pentagon bütçesini kısmak ya da ona saldırmak isteyen, Vietnam döneminden kalma barışçılardan ya da nükleer silahların dondurulması kampanyasına ya da buna benzer şeylere katılan insanlardan oluşmaktadır. Peki bu neden yeni bir anti-Semitizm? Çünkü ABD hükümetinin gücünü ve şiddetini zayıflatıyorlar; İsrail'in dayandığı gücü yani. Bu yüzden dolaylı olarak İsrail'i zayıflatıyorlar ve bu yüzden de onlar gerçek anti-Semitler oluyorlar. Gerçekten inanılmaz bir durum.

Üniversitelere aşırı sağdan, David Projesi'nden, David Horowitz[92] ekibinden vb. gelen büyük saldırılar var. Bu sadece entelektüel içerik taşıdığı için değil, arkasında bol miktarda para olduğu için de önemlidir. Bunlar üniversiteleri anti-Semitizm'in ve İsrail yerleşimine karşıtlığın fesat yuvaları olarak izliyorlar. Gösterilen kanıtlar anekdot niteliğindedir ve çoğu gülünçtür. İddialarını test etmenin kolay bir yolu var, ancak bunu yapmama konusunda çok dikkatliler. Üniversite öğretim üyeleri ve öğrenci-

leri arasında bir anket yapıp, kaçının İsrail'in uluslararası sistem içindeki herhangi bir devletin haklarına sahip olması gerektiğini sorsunlar. Böyle bir anket yapamazlar, çünkü katılanların %100'e yakınının olumlu yanıt vereceğini bilirler. Aslında, daha kesin konuşmak gerekirse, muhtemelen %50'si bunu söyleyecektir, çünkü öteki %50 İsrail'in sistem içindeki herhangi bir devletten *daha çok* hakka sahip olması gerektiğini söyleyecektir. Böyle bir anket meseleyi hallederdi, ancak akademiye anti-Semitik hakimiyet iddialarını desteklemeyeceği için asla böyle bir anket görmeyeceğiz, onun yerine bu anekdotlarla karşılaşacağız. Dershowitz gelip bir konuşma yapar, Elie Wiesel biraz gözyaşı döker ve bu böylece devam edip gider ve şimdiye kadar anti-Amerikan, anti-Semitik ya da anti-İsrail olmadıklarını ve muhafazakar öğrencileri ağızlarını açar açmaz cezalandırmadıklarını sınamak için üniversitelerin incelenmesi gerektiğine dair yasa çıkarmayı düşünen ondan fazla eyalet meclis komisyonu vardır.[93] Bir Amerikan üniversitesinde böyle bir şeyin olduğunu en son ne zaman gördünüz? Cezalandırılan insanlar var, ancak bunlar muhafazakar öğrenciler değil. Ancak bu çeşitli eyalet meclis komisyonlarından geçiyor ve önemli bir fenomen. Bu uygulamayla üniversitelere gözdağı veriyorlar; özellikle parayı yasama meclislerinden alan devlet üniversitelerine.

Sözde anti-Semitizm sağ saldırının esasını oluşturur, çünkü iyi bir propaganda silahıdır: Herhangi birinin anti-Semitik olduğunu bir şekilde gösterebilirseniz, Norman Finkelstein'ın isabetli biçimde Holocaust Endüstrisi dediği şeyi[94] yaratmış olursunuz. Bu konuda gerçeği söylediği için acı bir dille kınanmıştır, ancak haklıdır. Bu bir endüstridir; dikkatle planlanmış, programlanmış ve yönlendirilmiş bir endüstri. Holocaust'la ilgili hiç-

bir şey yapmamış, onu çirkin biçimde sömürmek içinse çok çaba harcamıştır. Baskı ve vahşeti haklı çıkarmak için Holocaust'u sömürmek o insanların anılarına büyük bir hakarettir, ancak bunu dert etmezler. Ve bütün endüstri, Finkelstein'ın haklı olarak işaret ettiği gibi, 1967'den sonra oluşturuldu. 1967'den önce tek bir Holocaust müzesi bile yoktu; Elie Wiesel'ın daha sonraki yaltaklanmaları ve bu tür şeylerin hiçbiri yoktu. Bütün bunlar İsrail işgalini haklı çıkarmanın bir aracı olarak geliştirildi; devasa bir sektör haline geldi. ABD'nin her kentine bir Holocaust müzesi gerekiyordu; bir kölelik müzesi ya da Amerikan Yerlileri müzesi değil, Holocaust müzesi. Neden? Holocaust'a ilişkin kaygılar nedeniyle mi? Öyle idiyse, 1940'lardaki kurbanlar için neden bir şey yapılmadı? Savaş sırasında gerçekte neyin mümkün olduğu konusunda görüş öne sürülebilirdi, ancak savaş sonrasına ilişkin sorun yoktu, o halde onlar için neden herhangi bir şey yapılmadı? 1950'lerde neden hiçbir şey yapılmadı? Bu bir sorun değildi. Ne var ki 1967'den sonra bu muazzam bir fenomen ve aşırı derecede çirkin bir fenomen haline geldi; insanların kafasına vurmak için bir silah olarak kullanıldı.

Bazıları gerçekten çok acayipti. Dan Berrigan'ı kovalamalarını düşünün. Kendisi radikal bir savaş karşıtı rahip, asker toplama merkezlerinde, cezaevinin içinde ve dışında kan dökenlerden biriydi. Ancak 1973'te gayet ılımlı bir konuşma yaptı.[95] Bu konuşmada Filistinlilerin de bazı haklara sahip olmaları gerektiğini, onların sadece yeryüzünün cürufu olmadıklarını vb. söyledi. Sıkıcı denecek kadar ılımlı bir konuşmaydı, fakat onun peşine düştüler! Irving Howe, Seymour Martin Lipset[96] ve diğerleri onu kınadılar. Konuya ilişkin malzemenin büyük bir bölümünü gözden geçirdiğim *Peace in the Middle East*[97] bölümünde bu ko-

nuyu tartıştım. En iğrençlerinden biri, *New York Times*'ta bir karma sayfaya sahip olan Irving Howe idi. Bu sorunu o kadar önemsiyordu ki, 1970'lerin başında editörlüğünü yaptığı bir kitaptaki son makaleyi İsrail'deki demokratik sosyalist görüşlere ayırdı.[98] Yeni Sol'u kesinlikle küçümsüyordu. Bence bunun esas nedeni onu ciddiye almamalarıydı. Onların, bütün bu zor yıllar boyunca bayrağı yükseklerde tutan liderleri gibi görünmek istiyordu, ama onlar bunu pek umursamıyorlardı. Çizgisinin bir kısmı da Yeni Sol'un İsrail karşıtı olmasıyla ilgiliydi. Aslına bakılırsa, Yeni Sol, bu sorunla ilgilendiği ölçüde güvercinimsi Siyonist idi. Howe karma sayfasında İsrail'in Yeni Sol'u yeniden nasıl kazanabileceğini sorarak işe başladı. Bunun şöyle bir yolu olduğunu söyledi: İsrail sokaklarda kan dökerek bir faşist diktatörlük kurabilir ve bunun üzerine Yeni Sol, "Scarsdale, Evanston ve Palo Alto"dan (bunun *Dissent*[99] bürosundaki işçi arkadaşlardan farkını tahayyül etmeniz gerekir) İsrail'i kutlamak için sürü halinde üşüşürler; Sartre hemen oraya gelir ve sokak isimlerini birbirine karıştırdığı bin sayfalık bir kitap yazar. Ve Howe bu şekilde devam eder. Howe, Sartre'ın tam bir İsrail yanlısı olduğunu elbette bilir, ancak bu önemli değildir. Anti-Semitizm İsrail vahşetini haklı çıkarmak ve düşmanlarınıza saldırmak için harika bir silahtır. Eğer yoksa, onu imal edersiniz. ABD'deki anti-Semitizm budur. Evet, şurada burada ondan bir parça bulabilirsiniz muhtemelen, fakat o kadar saçmadır ki tartışmaya değmez.

BATI AVRUPA'DA ANTİ-SEMİTİZM

ACHCAR: Batı Avrupa'da anti-Semitizm'in, terimin klasik anla-

mmda, bir kalıntı ve marjinal bir fenomen olduğu söylenebilir. Avrupa'da görebileceğiniz bazı Müslüman göçmen cemaatleri bir yana bırakırsak, diğerleri göreli olarak azınlıkta kalır. Avrupa aşırı sağının çeşitli kesimlerinden gelen anti-Semitik ifadeler ve demeçler bulabilseniz de, 1970'lerin sonundan ve 1980'lerden beri aşırı sağın yeni yükselişi anti-Semitizm çevresinde kurulmuş değildir. Bunun aşırı sağın seçmenlerine hiçbir şekilde hitap etmediği ve onların temel ideolojik tezlerini oluşturmadığı gayet açıktır. Onların temel ideolojik tezleri aslında göçmen karşıtlığıdır. Ve göçmenler de artık Yahudi değildirler. Daha önceki anti-Semitizm dalgaları, Doğu Avrupa'dan Yahudi göçü olduğu zaman, ki bu çok iyi bilinen bir tarihsel olgudur, zirvedeydi. Ancak şimdiki göç genellikle Müslüman ülkelerden Almanya, Fransa, İngiltere ve diğer Batı Avrupa ülkelerine doğrudur. Bu bakımdan, eski anti-Semitizm II. Dünya Savaşı'ndan bu yana önemli ölçüde kenara itilmiştir. Bu zihniyet değişiminin bir ifadesi Fransa'daki Mayıs 1968 kitlesel öğrenci hareketiydi. Hareketin liderlerinden biri olan Daniel Cohn-Bendit bir Alman Yahudisi idi. Öğrenci hareketinin gösterilerde atılan en popüler sloganlarından biri, "Hepimiz Alman Yahudisiyiz" idi. Fransız gençleri için "Hepimiz Alman Yahudisiyiz" diye bağırmak, bir yüzyıllık tarihsel mirasın iki özelliğinin, Alman karşıtı tutumların ve anti-Semitik tutumların reddedilmesiydi.

Bu bir şeydir, fakat bir diğer şey de Fransa'da İsrail ve İsrail devletine ilişkin kamusal duygulardır. Bu ikinci açıdan bakıldığında, yıllar geçtikçe Fransız kamuoyunun gittikçe artan bir bölümü İsrail devletine eleştirel bir tutum almaya başlamıştır. Bu tutum çeşitli evrelerden geçti.

Önemli bir değişiklik, 1962'de, İsrail imgesi, baskıdan kaçan

bir halkın devletinden, Avrupa anti-Semitizmi'nin kurbanı olan bir halka duyulan sempatiden; saldırgan, yayılmacı, savaş gücünden gurur duyan bir devlete dönüştüğü zaman gerçekleşti. Ve o sırada meydana gelen algı değişikliğinin örneklerinden biri Fransız Devlet Başkanı Charles de Gaulle'ün, Yahudilerden "kendinden emin ve despotça hükmeden elit bir halk"[100] olarak söz ettiği ünlü demeci oldu. Demeç anti-Semitizm konusundaydı, ancak İsrail devletinin artık despotça hükmeden yeni bir devlet olarak algılandığını ifade ediyordu. Bir bakıma, o sırada aşırı övünmeye dayanan İsrail propagandası bu ülkenin yararlandığı sempatiye zarar verdi, çünkü insanlar genellikle aşırı övünen galiplere değil, kurbanlara, özellikle de suçluluk duygusu taşıdıkları kurbanlara güçlü bir sempati duyarlar. Bunu izleyen ikinci ve çok önemli bir evre, 1982'de İsrail'in Sabra ve Şatila katliamları dahil bütün sonuçlarıyla birlikte Lübnan'ı işgal etmesiydi. Burada, İsrail ordusunun bir kentin bir kesimini kuşatmasına ilişkin bir sahne vardı. Bu sahne ile Varşova gettosu ayaklanmasını hatırlayan ve tiksinti duyan İsrailliler de bu gerçeğe ilişkin acı dolu ifadeler kullandılar. Ve İsrail'in Sabra ve Şatila katliamındaki iki yüzlü tutumuna ve sorumluluğuna karşı yaygın bir protesto yükseldi. Bütün bunlar İsrail'in Avrupa kamuoyundaki imajına büyük bir zarar verdi. Ve 1987-1988 İntifadası da elbette çok önemliydi ve değişimin üçüncü aşamasını oluşturdu. Bu kez İsrailli askerler, kimsenin terörist sayamayacağı silahsız çocukları vuruyorlar, silahsız Filistinlilerin kol ve bacaklarını kırıyorlar ve sözde Savunma Bakanı olan Rabin bu eylemleri rezilce kışkırtıyordu.[101] İsrailli askerlerin Filistinlileri hemen önünde dövdükleri Batı Şeria'daki kan bulaşmış bir duvara ilişkin *Jerusalem Post*'ta yayımlanan bir makale üzerine tik-

sinti duyan ve bunu Nazi kamplarında yapılanlara benzeten bir kadının *International Herald Tribune*'da yer alan sözlerini okuduğumda nasıl sarsıldığımı hatırlıyorum.[102]

İsrail imajı İsrail devletinin çok saldırgan ve baskıcı davranışı yüzünden haklı olarak kötüleştiğinde, bütün Yahudiler, "Yahudi cemaati" adına konuştuğunu iddia eden insanlar, bütünüyle, kayıtsız şartsız ve eleştirmeden İsrail ordusu ve hükümetiyle özdeşleştirilirlerse, elbette bu ancak öfkeyi besler ve kargaşayı artırır. 1968'de atılan "Hepimiz Alman Yahudisiyiz" sloganından söz ettim; 1999'da, otuz yıl sonra bu sloganı andıran beceriksiz bir girişim oldu. Bu, İran'da on üç İranlı Yahudi, CIA'in İsrailli muadili olan Mossad'ın ajanları olmakla suçlandıkları ve tutuklandıkları zaman gerçekleşti. Siyonist aşırı sağcı gençlik örgütünün Fransız kolu Betar, ilan panolarına ve gazetelere içinde şu cümlenin yer aldığı ilanlar verdi: "Hepimiz Mossad ajanıyız."

Kuşkusuz, bu türden ilanlarla en azından Mossad'ın sayısız kurbanına sempati duyan herkesin, adına konuşuyormuş gibi yaptığınız kişilere yönelik düşmanca duygular beslemesine yol açacağınızı umabilirsiniz, çünkü Mossad, CIA'den daha insani bir örgüt olarak tanınmaz. Bu özellikle, "yeryüzünün ezilenleri"nin bir parçası olduklarını hissetmelerinin yanı sıra, coğrafi, kültürel ya da dini kökenle ilgili nedenlerden ötürü kendilerini Filistinlilerle güçlü biçimde özdeşleştirmeleri için pek çok nedeni olan insanlar için de geçerli olacaktır. Ve bu durum, yakın tarihte antı-Semitizm denilen şeyle pek az ilişkisi olan, ancak ezilen halklar arasında çok yaygın olan öfke türüyle, bunun yanı sıra, Güney Afrika'daki Siyah çoğunluk arasında yaygın olan "Beyaz karşıtı ırkçılık" ile çok daha fazla ilişkili olan ve ve sözde yeniden canlanan anti-Semitizm'i de açıklar. İsrail Müslüman dün-

ya üzerinde Batılı hakimiyetinin en keskin cisimleşmesi olarak algılandığı için İsrail'le övünerek özdeşleşenler az çok ırkçı ifadeler içinde yozlaşan aynı öfkenin doğal hedefleri haline geleceklerdir. Bütün bunlar elbette 2000 yılından itibaren İkinci İntifada denilen olayın bastırılmasındaki şiddetle de çok yakından ilişkiliydi. Fransa'daki Yahudi karşıtı eylemlerde ve göçmen kökenli Müslüman nüfus arasındaki Yahudi karşıtı duygularda en keskin artışın olduğu bir dönemdir bu. Ancak bunu bağlama yerleştirmekten başka şunun da vurgulanması gerekir ki, her durumda, bu türden duyguları en fazla benimseyen toplumsal gruplar kesinlikle Yahudilere yönelik iki savaş arası dönemdeki Alman anti-Semitizm'i ya da aynı dönemdeki Fransız anti-Semitizm'i ile kıyaslanabilir bir tehdidi temsil edebilecek konumda değildir, çünkü bugünkü "anti-Semitik" gruplar bizzat daha geniş toplumdan gelen ırkçılığın başlıca kurbanlarıdır. Bu ırkçılık anti-Semitizm'den çok daha tehlikeli ve tehdit edicidir. Kuşkusuz, ilericiler, ister bu göçmen topluluklara mensup olsunlar, ister genelde ilerici olsunlar, anti-Semitizm şöyle dursun, Yahudi karşıtı etnik nefretin her türüne karşı ve Fransız Yahudilerinin İsrail'in eylemlerinden sorumlu olduklarına dair her türlü varsayıma karşı var güçleriyle mücadele etmelidirler.

Bu savaşta Yahudi soyundan gelen Fransız ilericileri "benim adıma hareket edemezsiniz" diyerek çok önemli bir rol oynuyorlar. Örnek vermek gerekirse, İsrail 2000 yılında İkinci İntifada'yı şiddet yoluyla ezmeye başladığında Fransız gazetesi *Le Monde*'da pek çok ilerici Yahudi tarafından imzalanan "En tant que Juifs" ("Yahudiler Olarak")[103] başlığıyla yayımlanan bir bildirge vardı. Kendilerini her zaman Yahudi olarak ifade etmediklerini, çünkü etnik ya da dini bir kimlik türüyle damgalanmak istemedikleri-

ni söyleyerek başlıyorlardı. Ancak dünyadaki bütün Yahudiler adına konuşuyormuş gibi davranan ve dehşet verici buldukları eylemleri gerçekleştiren bir devleti, İsrail'i yönetenlerin yüzüne karşı, bütün bunları reddettiklerini ve İsrail devletinin eylemlerini kınadıklarını, bu arada elbette ırkçılığın ve anti-Semitizm'in bütün formlarıyla savaşmakta olduklarını "Yahudiler olarak" söylemek istiyorlardı.

CHOMSKY: Bana öyle geliyor ki Avrupa'daki Yahudilere yönelik tutum genellikle çok ılımlıdır; anti-Semitizm'in karşıtıdır: Azınlıklar arasında ayrıcalıklı ve saygındırlar.

ACHCAR: Ya da en azından büyük çoğunluğun aldıkları eğitim nedeniyle anti-Semitizm'i reddettiğini söyleyebilirim. İnsanlar anti-Semitizm'in ve Yahudilere karşı her türlü nefret söyleminin kınanması gereken bir şey olduğunu öğreten bir eğitim aldılar. Onu Hitlercilik ve faşizmle birleştiriyorlar. Bu insanların öğrendikleri bir şeydir; okulların ders programında yer alır ve bu gayet iyi karşılanan bir gelişmedir. Avrupa'da, Holocaust'un gerçekleştiği yerde ve özellikle Almanya'da doğal bir suçluluk duygusu ve dolayısıyla Yahudilere yönelik, zaman zaman Siyonizm ya da İsrail yanlısı tutumlara dönüşen karikatür halinde bir Semitizm severliğe yaklaşan, olumlu bir tutum vardır. Örnek vermek gerekirse, Almanya'daki Alman karşıtı (Antideutsch) denilen akım, Almanya'nın bir ulus olarak aşırı solcu reddiyesinden kaynaklanmaktadır; ne var ki bu akımın üyeleri zaman zaman Müslüman karşıtlığına, göçmen karşıtı tutumlara düşen kayıtsız şartsız İsrail taraftarlarıdırlar; fakat bunlar aslında kıyıda köşede kalmış oluşumlardır.

Şimdi, bütün bunlar, özellikle Almanya ve Avusturya ya da Polonya gibi ülkelerde anti-Semitizm tehdidinin ve potansiyelinin olmadığı anlamına gelmez. Bu nedenle, ilericilerin İsrail devletinin siyasetlerine yönelik kınamalarını anti-Semitizm'e ve ırkçılığa karşı olmakla birleştirmeye büyük bir özen göstermeleri gerektiğini düşünüyorum. Bunun çok önemli olduğunu düşünüyorum. İsrail'e ve/veya Siyonizm'e yönelik ilerici eleştiriler, ırkçılığın ve anti-Semitizm'in bütün dışavurumlarının kesin reddiyle birleştirilmelidir.

CHOMSKY: Bu konunun Avrupa'da ABD'dekinden daha önemli olacağını hissediyorum. Burada anti-Semitizm o kadar marjinaldir ki, akıllı insanlar neyi eleştirdiğinizi bile anlamazlar. Burada çok zararlı görülebilir.

ACHCAR: ABD'yi benden daha iyi biliyorsun. Ne var ki bu Avrupa'da gündemde tutulması gereken bir kaygıdır. İlericiler Yahudilerin ve Müslümanların ırkçılığa ve anti-Semitizm'e karşı ortak mücadelesini savunmalı ve bunun için çalışmalıdırlar. Irkçı zihniyetin, ister Yahudilere, Müslümanlara, Siyahlara, diğer azınlıklara, ister bunların hepsine yönelik olsun, bir sorun olduğunu ve bütün azınlıkların ırkçılık karşıtı hareketle ittifak halinde her türlü etnik nefret duygusuna karşı birleşmekte çıkarları olduğunu açıklamalıdırlar.

CHOMSKY: Bir zamanlar bu ABD'de de geçerliydi; ırkçılığa karşı Siyah-Yahudi ittifakları vardı. Ama ne yazık ki tam zıddına dönüştü.

SHALOM: Daha önce, köktenciliği tartıştığımız sırada, İsrail yanlısı Hıristiyan köktenciler arasındaki anti-Semitizm'den söz ettin.

CHOMSKY: Buna anti-Semitizm demiyorlar, ancak İsa İkinci kez (insanlığı kurtarmaya) geldiğinde İsa'yı kabul edenlerin selamete çıkacaklarını, diğerlerinin lanetleneceğini savunurlar. Buradaki diğerleri bütün Yahudiler anlamına gelir. Bundan daha anti-Semitik olmak mümkün mü?

SHALOM: Karşı Karalama Birliği buna ne diyor?

CHOMSKY: Sessiz kalıyorlar, çünkü Hıristiyan köktencileri büyük bir İsrail yanlısı grup oluşturuyorlar. Dolayısıyla bu, eski, antika ve modası geçmiş anti-Semitizm dedikleri şey; Pentagon bütçesine karşı çıkmak gibi gerçek bir şey değil. İzledikleri çizgi tam tamına böyle.

ACHCAR: Fakat tele-evangelist Pat Robertson, Şaron hakkında verdiği demeçte çok ileri bir adım attı.[104] İsrail toprağını bölmek istediğini söyleyerek ona şiddetle saldırdı.

CHOMSKY: Tanrı da onu çarptı!

ACHCAR: Kaldığım yerden toparlamak istiyorum. Siyonizm ve İsrail eleştirilerini anti-Semitizm'in kesin reddiyesiyle birleştirmek gerektiğini ve bunun, İsrail devletine duyulan nefretin bilinen nedenlerden ötürü başka yerlerdekinden daha çok olduğu ve kolayca Yahudi nefretine dönüşebildiği Arap dünyası için daha da önemli olduğunu söylüyordum. Ve bu durum İsrail karşı-

tı en militan ifade formları düzeyinde giderek gerçek bir durum haline gelmiştir. Bunun sebebi dünyanın bu bölümündeki devasa ideolojik gerilemedir. Başlangıçta Arap ulusalcılığı ve daha da ilerici sol güçlerin başka kolları kitle hareketi içinde öne çıkıyordu; oysa şimdi, bütün sisteme muhalif olan en faal, en militan güçler ne yazık ki İslami köktenciler. Arap dünyasında ve Filistinliler arasında, Siyonizm ile genelde Yahudilerin ya da genelde İsrailllilerin karıştırılmasına karşı esaslı bir eğitim çok önemli.

Çok önemli olmasının sebebi, ilkesel nedenler, sadece güçlüye karşı zayıfın ırkçılığı olduğu zaman bile her türlü ırkçılığın ya da etnik nefretin temelde gerici olması değil. Elbette zayıfın ırkçılığı ile güçlünün ırkçılığı arasında bir ayırım yapmak gerekir. Siyah Güney Afrikalıların ırk ayrımcılığı yapan bir yönetim altında Beyazlara karşı ırkçılığı, Siyahlara karşı Beyaz ırkçılığı ile bir tutulamaz. Ancak söylenmesi gereken her türlü ırkçılığın özünde gerici olduğudur. Ama ayrıca, daha önce de söylediğim gibi, Filistin halkının haklarını almasına yönelmenin önkoşullarından biri İsrail halkının büyük bir kesiminin İsrail devletinin izlediği şimdiki siyasetlerden kopmasını sağlamaktır. Aksi halde bu kesinlikle imkansız olur. Anti-Semitik nitelikte söylem Arap tarafına hakim oldukça, İsrailliler arasında uzlaşma yönünde her türlü eğilim azalacaktır. Bu nedenle anti-Semitizm aslında Filistin mücadelesinin kendi kendisini yenilgiye uğratması olur. Ne yazık ki bu günlerde bu temel olguyu kararan bir ideolojik gerileme düzeyi ve budalalık görülüyor.

CHOMSKY: Arap dünyasında antı-Semitizm konusunda senin bildığin herhangi bir inisiyatif var mı?

ACHCAR: Bunu yapan bazı Arap entelektüelleri ve küçük gruplar var.

CHOMSKY: Sözlerini sakınmadan konuştular mı?

ACHCAR: Arap dünyasında Ahmedinecat'ın Holocaust'u inkarına yönelik bazı eleştiriler oldu. Sorun, bu eleştirilerin solcu çevrelerden değil, daha çok liberal ve Batı yanlısı çevrelerden gelmesidir. Çok yazık.

CHOMSKY: Sol bu konuda sessiz mi kaldı?

ACHCAR: Arap solundan geriye kalan ne varsa dar kafalı gerici ulusalcılık tarafından bastırıldı. Bu, Mısır için de geçerli. 1970'ler ya da 1960'larla şimdiki durumu kıyasladığınızda gerçek bir gerileme var; muazzam bir ideolojik gerileme. Elbette Arap dünyasının ister içinde ister dışında olsun, uyarıda bulunan ve bunu kesin bir tutumla kınayan pek çok önemli entelektüel var. Edward Said bunlardan biriydi. Ama ne yazık ki, karşıt eğilim bugünlerde zemin kazanıyor. Ve bu, demin de dediğim gibi, ilkelere dayanan bütün kaygıların tepesinde tamamen kendi kendini yenilgiye uğratmak anlamına gelse de böyle. Örnek olarak Ahmedinecat'ın konuşmalarını ele alalım. Bu adam sadece, 'Avrupa anti-Semitizmi'nin bedelini neden Filistin halkı ödesin?' deseydi haklı olurdu. Ancak buna Holocaust'u inkar eden ifadeler ekliyor. Bu sadece yanlış değil, tamamen çelişkili: Filistin halkının değil, Holocaust'tan sorunlu olanların bunun bedelini ödemeleri gerektiğini söyledikten sonra, Holocaust gerçekliğini gayet aptalca bir biçimde sorgulamak olmaz. Bu kayıtsız

şartsız İsrail yanlısı güçlerin elini güçlendiren çelişkili bir tezdir.

CHOMSKY: İran'ın elini nasıl etkiliyor?

ACHCAR: Aynı şey. En Batılılaşmış ya da liberal çevreler tarafından eleştirildi. Ancak halk hareketi düzeyinde, sadece İran'da değil Arap dünyasında ve muhtemelen genelde Müslüman dünyada, Ahmedinecat'ın sözleri bir heyecan yarattı. Bu sözler, İsrail siyasetlerine, Batı'nın bu siyasetlere destek vermesine duyulan kızgınlığın cehaletle birleşmesinden türeyen popüler bir duyguyu besliyor. Kuşkusuz İsrail'in baskıcı siyasetlerine gösterilen bu tepki türü Siyonist propagandanın elini güçlendiren akıl almaz bir ahmaklıktır.

ARAP KARŞITI IRKÇILIK VE İSLAM FOBİSİ

SHALOM: Arap karşıtı ırkçılığın önemi ve boyutu nedir?

CHOMSKY: ABD'de bu gerçekten de ırkçılığın son meşru formudur. Bunu örtbas etmeye çalışmanız bile gerekmiyor. Başka gruplara karşı ırkçı olabilirsiniz, ancak değilmiş gibi davranmanız gerekir. Araplara karşı ırkçılık durumunda ise böyle bir zorunluluk yoktur. Daha önce anlattığım anekdot mükemmel bir örnektir. Seçkin Harvard profesörleri bir başka hedefe yönelmesi halinde (Yahudilere yönelmesi imkansız; Siyahlara, İtalyanlara, herhangi bir başkasına yönelmesi kabul edilemez) gizli ırkçılık olarak görebileceğiniz, ancak Araplar için söylüyorsanız

bütünüyle uygun ve yerinde ifadeler üretiyorlar. Jack Shaheen sinemada Arap imgeleri üzerine pek çok araştırma yapmış bir bilim insanıdır.[105] Bu imgeler bugüne kadar hep gülünç olagelmiştir. Bu konuda söylenecek fazla şey yok; gayet açık, Arap karşıtı bir ırkçı olmanız doğal ve normal görülür. Kimse bu terimi kullanmaz, ancak bu, bir başka hedefe yöneltildiği taktirde gizli ırkçılık olarak görebileceğimiz tutum ve söylem türüdür. Her yeri tutmuş.

ACHCAR: Ve Arap karşıtı ırkçılık muhtemelen daha genel bir şeyin, İslam fobisinin en keskin formu.

CHOMSKY: Kimse ayırım yapmıyor. Araplar, İranlılar, İslam hepsi aynı şey.

ACHCAR: Çok doğru. Kendinizi bir Müslüman'ın yerine koyun ve kitle iletişim araçlarını izleyin. Dehşet vericidir. Kendinizi sürekli saldırı altında hissediyorsunuz. Irkçı saldırıdan, ayrımcılık eylemlerinden, bu tür şeylerden söz etmiyorum. Sadece medyadan söz ediyorum. Edward Said *Covering Islam*'da buna değindi.[106] Bu kitabın 1981'de yapılan ilk baskısından bu yana durum daha da kötüleşti ve 11 Eylül'den sonra zirveye ulaştı. Tamamen cahil olan insanların pek çok durumda sergiledikleri İslam karşıtı cinnet ve ırkçı kategorileştirme sayısal olarak kesinlikle dehşet vericidir. Avrupa ile ABD arasındaki farklılığı ölçemeyiz, ama her durumda Avrupa'daki İslam fobisi muazzam ve çok endişe verici bir fenomendir. Zaman zaman bu, cehenneme giden yolu döşeyen iyi niyet taşları halinde, sekülerizm ya da kadınların ezilmesine muhalefet ya da buna benzer bir şey adına, fakat

Müslüman soyundan gelen, oraya yerleşmiş nüfusun en çok haksızlığa uğramış kesimlerinin duygularına yönelik apaçık bir duyarsızlıkla ifade ediliyor. En azından sekülerizm ya da kadınların kurtuluşu gibi ilerici değerler adına samimi biçimde görüş belirtildiğinde, İslam'a yönelik düşmanca söylemin baskın biçimde ırkçı olduğu gerçeğini dikkate almak ve bunu sadece belli başlı bütün dinler için geçerli olan ilerici nedenlerden ötürü yapmamak gerekir. Burada gene "anti-Semitik test" denilen şey çok yararlıdır: Bildirgelerde "İslam" sözcüğünün yerine "Musevi" sözcüğünü geçirerek Batılılar için Müslümanların ne hissettiklerine dair bir ölçü sağlayabilirsiniz. İslam'ın şu ya da bu özel yorumuna değil bir bütün olarak "İslam"a saldıran çok satan yazarlar bile görüyorsunuz. Kuşkusuz, bugünün ölçütleri dikkate alındığında İslami kutsal metinlerde, özellikle kadınlar konusunda bulabileceğiniz pek çok şeyin korkunç biçimde geri olduğunu görürsünüz, ancak pek çok mümin bu yazıların kelimesi kelimesine köktenci yorumunu reddeder ve bunun yerine onların ruhunu, ilk ortaya çıktıkları çağdaki ilerici niteliğini benimsemek ve dini modern çağa uyarlamak gerektiğine inanır. Aynısı Musevilik için de fazlasıyla geçerlidir. Özgün metinler, bu konuda mihenk taşı olan kadın konusunda dehşetli geridir; İslami metinlerde bulabileceğiniz şeylerden daha kötü olmasa da kesinlikle daha iyi de değildir. Ve Yahudi köktenciliği ile reformdan geçirilmiş Musevilik arasında bu türden konularda inanılmaz derecede büyük farklar vardır. Dolayısıyla Batı ülkelerindeki çoğu insan tek başına ve hiçbir ihtiyat payı bırakmadan Museviliğe saldıran bir broşüre tahammül edemez. Fakat ne yazık ki, İslam söz konusu olduğunda iyi niyetli insanlar bile yeterince dikkatli davranmıyorlar ve bu da genel ve çok endişe ve-

rici İslam fobisi eğilimini güçlendiriyor. Dolayısıyla ABD bir yana, bugünkü Avrupa'da anti-Semitizm ile İslam fobisi eğilimini kıyaslarsanız, İslam fobisinin haklı olarak anti-Semitizm biçiminde tanımlanabilecek herhangi bir şeyden çok daha yaygın ve daha yoğun olduğu açıkça ortaya çıkar.

CHOMSKY: Bu türden ırkçılığa ilişkin oldukça dramatik bir örnek Şaron'un hayatını tehlikeye atan kriz ile Arafat'ın ölümüne gösterilen tepkilerin farklılığıdır. Birincisi, modern tarihin büyük simalarından biri, barış umudu olan bir adam tehlikedeymiş gibi ele alınırken, Arafat'ın ölümü bir rahatlama ve kayıtsızlık karışımıyla karşılandı. O canavar nihayet gitti türünde rahatlama ve tam bir kayıtsızlık. Tavır buydu. Farklılık çok dramatiktir. Arafat, hakkında ne düşünülürse düşünülsün, sicili, Şaron'un suçlarla ve vahşetle dolu siciline yaklaşamaz bile. Farklılığın çok dramatik bir örneğidir bu.

ACHCAR: Kesinlikle. Ve İslam ile Müslümanların Batılı ülkelerde gerçekten var olan yaygın ırkçılığın en "doğal" hedefleri haline geldiklerini ortaya koyan sayısız örnek verilebilir. İslami köktenciliğin yükselişine İslam dininin özüne ilişkin derinlere nüfuz etmiş bazı özellikler atfeden ve kültürelci denilen görüş yaygındır ve İslami köktencilığin birileri tarafından "İslamcılık" olarak yeniden etiketlenerek genel kamuoyunda İslami köktencilik ile İslam arasında bir karışıklık yaratılması bu durumu daha da ağırlaştırmaktadır. Modern çağın "Oryantalizm"i, merhum Edward Said'in[107] ün kazandırdığı bu ifadenin içerdiği aşağılayıcı anlamda, yani İslam ülkelerinin durumunu ya da Müslümanların kaderini tarihle değil, İslam'ın sözde tarihdışı, değişmez

özüyle açıklama pratiği, Gustave Flaubert'in "basmakalıp düşünceler" sözlüğünün çağdaş uyarlamasında en genel ve en yaygın maddelerden biri haline gelmiştir. Batı'da pek çok insan İslami köktenciliğin günümüzde Müslüman halklar arasında en göze batan siyasal akım olması olgusunda "doğal" ya da tarihdışı hiçbir şey olmadığını anlamamaktadır. Bu görünümün çağdaş tarihimizin başka tarihsel dönemlerinde tamamen farklı olduğunu ya göz ardı ediyorlar ya da unutuyorlar. Örnek vermek gerekirse, on yıllar önce dünyanın iktidarda olmayan en büyük komünist partisi, resmen ateist bir doktrini benimsemiş bir parti, en büyük Müslüman nüfusa sahip bir ülkede, Endonezya'da idi. Elbette bu durum, 1965'te partinin ABD destekli Endonezya askeriyesi tarafından bir kan banyosuyla ezilmesine kadar sürdü. Aynı türden bir başka örnek vermek gerekirse, 1950'lerin sonunda ve 1960'ların başında Irak'ta, özellikle Güney Irak'taki Şiiler arasında, en kitlesel siyasal örgüte bir din adamı değil gene Komünist Partisi önderlik ediyordu. Bunu da ya göz ardı ediyorlar ya da unutuyorlar.

Ve, belirtmek gereksiz, bugünlerde bile Müslüman müminlerin ezici çoğunluğunun, son birkaç on yıl içinde belli başlı dinlerin çoğunda yükselmiş olan dini köktencilikle hiçbir ilişki taşımadıkları gerçeğini de gözden kaçırıyorlar. Ama gene de iyi Müslüman'ın sadece Müslüman olmayan, domuz eti yiyen ve içki içen, yani inançsız biri olduğunu düşünüyorlar. Bu görüşü sert bir ateizm dışında bütün dinlere değil sadece İslam'a uyguluyorlar, sanki sorun özgül olarak bu dinin yapısından kaynaklanıyormuş gibi.

İslam fobisi bu terimin etimolojisinin de gösterdiği gibi korkuyu temel alıyor.[108] Bu, özgül ve karmaşık bir tarzda gelişiyor:

Neoliberal toplumsal ve iktisadi kuralsızlaşmanın çok iyi bilinen bir psikolojik fenomen aracılığıyla günah keçisi arayarak yarattığı, çok sorulan " 'Onlar' bizden niye nefret diyorlar?" sorusuna doğru yanıt vermeye isteksiz hükümetlerin Batı kamuoyuna yerleştirdiği korkuyla birleşen pek çok endişe.

Üç günlük tartışma boyunca bu soruyu uzun uzadıya ele aldık ve kendi yanıtlarımızı ortaya koyduk. Umarım neyin söz konusu olduğu ve gerçek sorunların ne olduğu konusunda kamuoyunun uyarılmasına, Noam'ın on yıllardır herkesten daha fazla yerine getirmekte olduğu bir göreve katkıda bulunmuşuzdur. ABD halkı bu meseleleri anlamadıkça, ABD'nin Ortadoğu'da izlemekte olduğu dış siyaset çizgisinde, bizi acımasızca uçuruma doğru yöneltmekte olan çizgide bir değişiklik olamaz.

SONSÖZ

Yukarıdaki metin 4-6 Ocak 2006'da yapılan karşılıklı konuşmayı yansıtıyor. Altı ay sonra Gilbert Achcar ve Noam Chomsky'e son gelişmeleri değerlendirmeleri ve yaptıkları çözümlemeleri gerekiyorsa güncelleştirebilmeleri için çeşitli sorular yöneltildi.

GILBERT ACHCAR

IRAK'TA DURUM

SHALOM: Son birkaç aydır Irak'ta yaygın mezhep saldırıları görülüyor. Gelişmeleri nasıl değerlendiriyorsun? Özellikle bir iç savaşın sürmekte olduğuna inanıyor musun? Mezhep kargaşası ABD birliklerinin kalış süresini uzatmalarının bir nedeni mi?

ACHCAR: Üç gün süren tartışmamızın üzerinden geçen altı ay içinde Irak'taki durum en kötü senaryonun gerçekleşmesi yönünde durdurulamayacak biçimde, gerçekten de korkutucu bir tarzda kötüye gitti. Tabii Irak için en kötü senaryonun Washington için de en kötü senaryo olması gerekmiyor. Neden böyle olduğunu açıklayacağım.

Ocak ayındaki durumu hatırlayalım. O sırada Aralık 2005 parlamento seçimlerinin ortaya koyduğu sonucun, resmi sonuçları henüz alınmamış olsak da, ABD'nin Irak'taki planları için gayet kötü olduğunu biliyorduk. Resmi sonuçlar Birleşik Irak İttifakı'nın (BII) parlamento içinde bir önceki kadar olmasa da bir kez daha önemli bir çoğunluk (275 sandalyenin 128'i) sağladığını doğruladı. Ancak Ocak 2005 seçimi çoğu Sünni Arap tarafından boykot edildiği ve bu gayet olağanüstü bir durum olduğu için, bu sonuç öngörülüyordu. Bununla birlikte BII'nin 12 sandalye kaybı Kürt İttifakı'nın 22 sandalye kaybından epeyce azdı. Bu arada Washington'un yardakçısı Iyad Allavi'nin başını çektiği koalisyon listesi 40 sandalyeden 25 sandalyeye düşerek çok ciddi biçimde zayıfladı. Bu gayet kötü bir sonuç oldu.

Bu sonuçlar "Sünni" koalisyonlarından herhangi biri (İslami Parti, yani Müslüman kardeşler'in "ılımlı" kolu [aynı gelenekten çıkan "uzlaşmaz" Müslüman Ulema Birliği] ile gelenekçi Sünni Arap kabile güçleri arasında bir koalisyon olan Irak Uyum Cephesi [44 sandalye]; ya da Saddam Hüseyin'in liderliğini reddeden mevcut ya da eski Baasçıları kapsayan karma bir Arap ulusalcı koalisyonu olan Irak Ulusal Diyalog Cephesi) BII'yle ittifaka girmeyi kabul etmiş olsaydı parlamento içinde hep birlikte mutlak bir çoğunluk sağlayacakları anlamına geliyordu. BII'ye katılan Sadr yanlılarına yakın küçük bir Şii grubun kazandığı iki sandalyenin hesaba katılması halinde, BII'nin bunun için sadece 10 oya, hattâ daha azına ihtiyacı vardı. Mezhepleri kesen böylesine kapsamlı bir blok Washington'un Kürt müttefikleri ve Allavi grubuyla ve birleşebileceği herkesle yaptığı siyasal baskıyı karşılayabilecekti.

Ancak her iki "Sünni" koalisyon da Washington'la iş yap-

makla daha çok ilgileniyor, Şii Bİİ'ye karşı ABD desteğini sağlamanın kendilerine bu güçle ittifak kurmaktan çok daha iyi bir konum sağlayacağına inanıyordu. İşgalden ulusal kurtuluşu hızlandırmaya değil, daha çok mezhep siyasetine dayalı küçük bir oyun oynamaya hevesliydiler. Öte yanda, pek çok Sünni Arap İran'ın hegemonyasının (Bİİ'yi bu hegemonyanın bir aracı olarak görürler) ABD hegemonyasından daha büyük bir tehdit olduğuna inanır ve dolayısıyla bu davranış türünü siyasal bakımdan haklı görür. Sünni Arap parlamento koalisyonları seçim sonuçlarını tartışmalı hale getirmek için Allavi'yle ittifaka girdiler. Geçen Ocak ayında bu konuyu tartıştığım sırada seçim sonuçlarına yaptıkları itirazın samimi olmadığını, sadece Bİİ'ye siyasal şantaj yapmayı amaçladığını söyledim.[1] Daha sonra olanlar bu değerlendirmenin doğru olduğunu gösterdi. Onlar (ve ABD genel valisi Zalmay Halilzad) hükümet konusunda istediklerini aldıkları anda, "hileli seçimler" yaygarasına son verdiler.

Bu arada Irak'ta çeşitli güçler arasında şiddetli bir halat çekme oyunu gerçekleşti. Kapışan taraflar, bir yanda, İran'ın desteklediği Bİİ ve öte yanda, Kürt ittifakı, "Sünni" seçim partileri ve Allavi'nin oluşturduğu geniş bir koalisyon idi. Bu ikincisi, Halilzad tarafından ve Washington'un gayet ikiyüzlü bir tutumla Sünni Araplara iktidardan önemli bir pay vermek gerektiğini ısrarla belirten demeçleriyle ve buradan gelen yüksek rütbeli ziyaretçilerle desteklendi. Ocak 2005 seçimlerinden sonra olduğu gibi Bush yönetimi, İran'ın ve Bİİ'nin çizdiği kırmızı çizgiye rağmen, kendi koşullarını sadece Bİİ konusunda değil, Allavi'nin hükümete katılması konusunda da dayatmaya çalıştı. Washington, sonunda Allavi'nin hükümete katılmasına razı oldu, fakat bunu ancak yeni anayasa uyarınca ilk "nizami" Irak hükümetine

başkanlık için BII'nin düşündüğü adaydan kurtulmayı başardıktan sonra yaptı. Bu aday Kurucu Meclis temelinde oluşturulan geçici hükümete başkanlık eden adamdı: İbrahim el-Caferi.

Diğer bir büyük çekişme bizatihi BII'nin içinde gerçekleşmekte, iki büyük blok, IIDYK ile Mukteda el-Sadr'ın taraftarları karşı karşıya gelmektedir. IIDYK, eski bir Maoist olan, ancak hem İslam hem de neoliberal dinlerde köktenciye dönüşen kendi adamı Adil Abdül-Mehdi'nin başbakan olmasını istedi. IIDYK'nm bütün Iraklı gruplar içinde İran'a en yakın grup olması gerçeğine rağmen ve ABD'yi öfkelendiren (Mukteda el-Sadr'ın taraftarları dahil bütün diğer Iraklı Arap güçler tarafından reddedilen) bir fikir olarak Güney Irak'ta bir süper federal devleti savunmasına rağmen, Washington, serbest piyasa adına ABD'nin Irak petrolünü ele geçirmesine yardımcı olacağı umuduyla Abdül-Mehdi'yi destekledi. Sadr ise dostu ve Dava Partisi'nin lideri Caferi'yi güçlü biçimde destekledi. Onu kendi siyasal tutumuna daha yakın ve yapacağı baskılara daha açık buluyordu (Caferi, Sadr'ın Washington'dan bağımsız belli başlı bütün Iraklı grupların imzalamasını sağlamaya çalıştığı "Onur Paktı"na çekincesiz bağlıydı.[2])

İki hizip arasındaki gerilim artabilirdi, fakat Mukteda el-Sadr'ı Aralık seçimlerinden sonra bir ziyarette bulunması için davet eden Tahran, BII'nin bölünmesini önleyerek ve IIDYK'yı öncelikle BII'nin birliğini gözetmeye zorlayarak belirgin bir aracı rolü oynadı. Böylece BII'nin başbakanlık adayı meselesi de ittifak içinde az farkla Caferi lehine çoğunluk sağlayan bir oylamayla demokratik biçimde karara bağlandı. Washington'un "demokrasi savunucuları" anayasal mekanizmanın işletilmesini önlemek için ellerinden geleni yaptılar. Normal şartlarda Meclis

toplanacak ve kendi içinden, parlamento içindeki en büyük bloğun göstereceği adayı, yani bu durumda Caferi'yi hükümeti kurmakla görevlendirecek bir devlet başkanını seçecekti. Bu konum Caferi'ye öteki bloklar arasında manevra yapma imkanı sağlayacak ve bir parlamento çoğunluğunu güvence altına almak için yeterli sayıda Sünni Arap temsilci sağlamaya çalışacak, böylece Kürt ittifakını hükümetin dışında kalma korkusuyla çoğunluğa katılmaya zorlayacaktı.

Elbette böyle bir senaryo Washington için söz konusu değildi. Sonuç çok gergin ve gayet tehlikeli bir denge durumu oldu. Bu durum Caferi'nin yerini Dava partisi içinde kendisinden sonra gelen Nuri el-Maliki'ye bırakmayı kabul etmesi üzerine bir uzlaşmaya varılana kadar sürdü. Nuri el-Maliki İran'a daha az sempati duyan ve Caferi'den daha esnek ve uysal biri olarak görülüyordu. Aslında Maliki ABD'yle ilişkilerinde Caferi'den daha itaatkar görülür. Aynı partinin liderleri olan iki adam arasındaki farklılık gene de Washington ve Londra'nın Maliki'nin atanmasından sonra, sanki Allavi Irak'ın başbakanı olarak bir kez daha kutsanmış gibi birbirlerini edepsizce tebrik etmelerini haklı çıkarmıyordu.

Ne var ki ortaya çıkan durum Sadr için tam bir yenilgiydi. Daha önce de belirttiğim gibi, Sünni Arap parlamento ve parlamento dışı grupları işgal karşıtı bir koalisyona katılmaya ikna etmeye çalışmıştı. Bu bakımdan tam bir başarısızlığa uğradı: Sünni Arap parlamento grupları onun tekliflerini reddettiler; Kürt partileri ve Washington'un genel valisiyle kurdukları ittifaka bağlı kaldılar. Ek olarak, Sünni Arap isyanına çok yakın olan Müslüman Ulema Birliği, Sadr'ı acı bir hayal kırıklığına uğrattı. Sadr onların Zerkavi'yi ve onun el-Kaide kolunu güçlü ifadeler-

le kınamalarını sağlayamadı (hattâ Sadr, Zerkavi'nin grubunu aforoz etmek istiyordu) ve radikal Baas karşıtı tutumu Suudi Arap ulusalcılarıyla olan ilişkilerinde eşit derecede engelleyici bir blok oluşturdu. Aralık seçimlerinden önce yaklaştığı ve "Onur Paktı"na girmelerini istediği Sünni gruplardan hiçbiri imza vermediği için yakınıyordu.

Sadr'ın işgal karşıtı Sünni Arap güçlerle ABD'ye karşı bir ittifak kurmaya çalışma stratejisinin aldığı bir sonraki büyük darbe, Irak'taki Şii Araplar ile Sünniler arasındaki mezhep geriliminin ateşlenmesine en fazla katkıda bulunan tek bir olaydı. Elbette, 22 Şubat 2006'da Samarra'daki El-Askeri Camii'ne karşı gerçekleştirilen saldırıyı kastediyorum. Bu saldırı işgalin başlamasından beri cemaatlerinin maruz kaldığı sonu gelmeyen caniyane mezhebi saldırılarla zaten zıvanadan çıkmış olan Şii militanların büyük çaplı misilleme hareketlerine girişmelerine yol açtı. Sadr'ın hırpani "Mehdi Ordusu" görünüşe bakılırsa bu misillemelere fazlasıyla katılıyordu. Sadr buna yeşil ışık yakmadı. Tam aksine, öteki Şii liderlerin çoğu gibi, ortamı sakinleştirmeye çalıştı. Ancak kendi milisleri yarı-militer IIDYK Bedir milisinden daha az merkezileştirilmiş olduğu için, Sadr yanlısı milisler bir başka seçeneği düşünmeden ve siyasal aklın sesini dinlemeden kendi dürtüleriyle hareket ettiler.

Her neyse, bu talihsiz olaylar, Mukteda el-Sadr'ın Arap Sünniler arasındaki itibarını sarsmak ve hem uzlaşmaz işgal karşıtı tutumu hem de İran'dan fazla bağımsız olduğu için kazandığı şöhret yüzünden sahip olabileceği cazibeyi yok etmek için tuhaf biçimde saflaşan güçler tarafından muazzam biçimde sömürüldü. Bu saflaşma, ABD dostlarını, Zerkavi yanlısı Sünni köktencileri ve Saddam yanlısı Baasçıları kapsıyordu. Sadr'ın bir önceki

dönemde pan-Arap bir Irak (Sünni ve Şii) temelinde nüfuzunu arttırma çabasıyla siyasal olarak kazandığı her şey El-Askeri Camii'nin kubbesiyle birlikte paramparça oldu. Kuşkusuz hâlâ Şiiler arasında, en önemlisi Şii cemaatinin en ezilen katmanları arasında muazzam bir nüfuza sahip. Sahip olduğu "ordu"nun cemaatin silahlı kanadının kurulmasında öteki gruplardan daha büyük bir rol oynamış olması muhtemelen bu nüfuzu daha da artırıyor. Ancak Sadr'ın 2000 yılında işgal birlikleriyle çatıştığından beri yapmaya çalıştığı gibi, kendisini hem ulusalcı Şii Arapların hem de Sünnilerin lideri olarak dayatmaktan daha da uzaklaşmış olduğu bir gerçektir.

Bu gelişmelere rağmen Irak henüz tam bir iç savaşa girmiş değildir. Aslında bir yıl kadar önce "düşük yoğunluklu iç savaş"[3] olarak nitelendirdiğim şey, 2005 yılı boyunca ve 2006'nın başında giderek artan yoğunluğunu, Samarra saldırısının kışkırttığı ani ve en ciddi alevlenmeden önce bile kaybetmemiştir. Bununla birlikte, kendi Lübnan deneyimimden hareketle, Irak'ta şimdi yaşanmakta olan durumla tam ölçekli bir iç savaş arasında hâlâ iki unsurun durmakta olduğunu söyleyeceğim. Birincisi, birleşik bir Irak hükümetinin ve hâlâ birleşik bir Irak silahlı kuvvetlerinin varlığını sürdürmesidir. Lübnan'da tam ölçekli bir iç savaşın göstergesi 1976'nın başında hükümetin bölünmesi ve Lübnan ordusunun dağılmasıydı. İkinci unsur, Suriye ordusunun 1976'dan itibaren Lübnan'da kesintili olarak oynadığı caydırıcı ve hakem rolüne benzer bir rol oynayan yabancı silahlı kuvvetlerin varlığıdır.

Bütün bunlar, az önce söylediğim şeyi, yani Irak'ın kendi halkı için Washington için de en kötü senaryo olması gerekmeyen en kötü senaryoya doğru kaydığını göstermektedir. Aslında son

aylarda Irak'ta olanların çoğu, ABD askerlerinin suç niteliğindeki davranışlarının aleniliği dışında, Washington'un tasarılarına uygundur. Mezhep gerilimlerindeki keskin artışın yanı sıra, Mukteda el-Sadr'm yenilgisi Washington'un elini bariz biçimde güçlendirdi. Bütün bunlar söylenirken ve yapılırken, Washington'un Irak'taki tek kozunun Iraklılar arasında mezhebi ve etnik bölünmeler yaratmak olacağına dair uzun süre, pek çok başka kişiyle birlikte, uyarılarda bulundum. Bush yönetimi bu bölünmeleri bütün emperyal reçetelerin en klasiği olan "Böl ve Yönet" kuralına uygun biçimde, en sinik tarzda sömürmektedir. L. Paul Bremer'den Halilzad'a kadar Washington'un Bağdat'taki genel valilerinin uygulamak ve yararlanmak için ellerinden geleni yapmaya çalıştıkları şey de budur.

Bu ışıkta bakıldığında, mezhebi gerilimlerdeki şimdiki alevlenmenin Washington için beklenmedik bir armağan olduğu görülüyor. Öyle ki, pek çok Iraklı en kötü mezhep saldırılarının arkasında ABD ve İsrail istihbarat ajanlarının bulunduğundan kuşkulanmaktadır. Karma bölgelerde kendisini tehdit altında hisseden pek çok Sünni Arabın Irak silahlı kuvvetlerine güvenmedikleri için güvenlik nedeniyle yabancı askerlerin varlığını istemelerinin işgali nasıl da "meşru" göstereceğini düşünün. [4] Sünni Arapların işgal karşıtı silahlı ayaklanmanın esas tabanını oluşturduğunu ve hâlâ da oluşturmaya devam ettiğini düşünürseniz, burada büyük bir paradoks vardır. Elbette işgale karşı silahlı ayaklanmanın yegane tabanı Sünni Araplar değil. Güney Irak'ta, Batı medyasında, hattâ Arap medyasında bile fazla yer almayan, *ancak gelişmekte olan işgal karşıtı bir silahlı eylemler örüntüsü* oluşmuştur.

Ne var ki Washington ateşle oynamaktadır: Mezhebi kan da-

vası onun tasarılarına uygun düşüyor, ancak belirli sınırlar içinde tutulması şartıyla. Kendisini "uzman" ilan eden kişilerin ABD medyasında alaycı bir tutumla savundukları ve neoconlar ile dostlarının en iyi ikinci çözüm olduğuna inandıkları proje, yani Irak'ın üç parçaya ayrılması, ABD'nin çıkarlarına uygun değildir; birleşik bir Irak'ta ABD denetiminin sağlayacağı güvenli ortamın çok uzağındadır. Uzun bir iç savaş sadece çözüm olmamakla kalmaz, ABD'nin Şiilerin çoğunlukta olduğu güneyde bulunan Irak petrollerinin büyük bölümü üzerinde kuracağı denetimi daha da belirsiz hale getirir. Bu nedenle Washington'un çıkarına en uygun olan, denetimden çıkmasına ve en tehlikeli türden bir iç savaşa dönüşmesine izin vermeden, mezhebi kan davasını, "böl ve yönet" siyasetine uygun, denetlenebilir bir düzeyde geliştirmektir. Gevşek bir merkezi hükümeti olan federal bir Irak, belli başlı bütün Iraklı aktörler tarafından kabul edilmesi (bu çok zordur) şartıyla, bu tasarıya gayet uygun düşebilir, fakat parçalanmış bir Irak tam bir felaket olabilir, dahası, tehlikeli bir bölgesel dinamiği tetikleyebilir. (Suudi krallığının, petrol rezervlerinin büyük bölümünün yoğunlaştığı Şiilerle dolu doğu eyaletini düşünün.)

Şimdi, eğer Irak'taki ABD güçleri bir itfaiye gücüyle kıyaslanırsa, onlara gayet tehlikeli kundakçıların önderlik ettiği bir gerçektir! İşgal başladığından beri Irak'taki durum sürekli olarak kötüye gitti. Bu inkar edilemez bir gerçek. Bunu ancak Washington'dakiler gibi aleni yalancılar, tam aksini gösteren bulgular karşısında durumun düzelmekte olduğunu ısrarla belirterek inkar edebilirler. Irak bir kısır döngüye girmiştir: İşgal, isyanı ateşlemekte; isyan, Washington genel valisinin siyasal araçlarla yelpazelemeye çalıştığı mezhebi gerilimi uyarmakta; mezhebi gerilim de sürmekte olan işgali haklı çıkarmak için kullanılmak-

tadır. ABD işgal yetkililerinin petrolü Irak ateşinin içine atmalarının en kestirme yolu, Sünni kaynaklara göre, mezhebi kan davasına zaten katılmakta olan İslami Parti'nin (Washington'a ve Suudilere en yakın Iraklı Sünni Arap grup) bir silahlı kanat kurmasına yardımcı olmaktır.

Bu ateş çemberinden çıkmanın sadece tek bir yolu var. Ancak ABD birliklerinin topyekun ve kayıtsız şartsız çekileceğini derhal ilan ederek, ateşin söndürülmesi yönünde belirleyici bir adım atılabilir. Bu adım Sünni ayaklanmasını yatıştıracaktır. Müslüman Ulema Birliği işgal birliklerinin çekilme takvimi ilan edilir edilmez Sünni ayaklanmasının durması için çağrı yapacağı konusunda tekrar tekrar güvence vermiştir. Bu, mezhebi gerilimi de azaltacaktır. Iraklılar bu durumda doğrudan geleceğe bakacaklar ve barış içinde bir arada yaşamanın şart olduğunu hissedeceklerdir. Ve düzeni sağlamak ve yeniden inşayı başlatmak için bir süreliğine yabancı bir varlığa muhtaç oldukları sonucuna varmaları halinde, bu varlık, kesinlikle Irak üzerinde hegemonik özlemleri olan ülkelerin askerlerinden oluşmamalı, Irak halkının bütün kesimleri tarafından dostça karşılanan ve ayırım gözetmeksizin yardımcı olan bir güç olmalıdır.

İKTİDARDA HAMAS

SHALOM: Ocak ayında ortaya koyduğun geriplan dikkate alındığında Hamas'ın kazandığı seçim zaferi sürpriz olmadı. Ancak bu zaferin genelde Filistin toplumu ve özelde barış beklentileri üzerinde yarattığı etkiyi, özellikle son İsrail saldırısının ışığında nasıl görüyorsun?

ACHCAR: Hamas'ın zaferi, seçimlerden önce, geçen Ocak ayında yaptığımız yorumların genel çerçevesi içinde ele alındığında, gerçekten de şaşırtıcı değil. Şunu vurgulamak gerekir ki, ulusalcı hareket ya da soldan gelen liderlerin (Filistin örneğinde, Mahmud Abbas ve Muhammed Dahlan gibilerinin cisimleştirdiği Fetih FKÖ/FY önderleri) başarısızlığına ve yozlaşmasına, böylece ortaya çıkan kitle liderliği boşluğunu İslami köktenciliğin doldurmasına yol açan genel eğilim, kendisini çok çeşitli tarzlarda dışa vuran bir eğilimdir.

Toplumsal sekülerleşmenin tersine dönmesi ve İslam dinine katı bir bağlılığın gelişmesi anlamında "İslamileştirme" birörnek yaşanan bir süreç değildir. Öncelikle şunu belirtmem gerekir ki, Hamas'a oy verenler Filistin nüfusunun sadece %44.45'lik bir kesimidir, oysa çoğunluk ya Fetih'e ya da liberal aday listelerine oy verdi. (Hamas kısmen bölgesel seçmenleri ve kısmen de nisbi temsili temel alan bir seçim sistemi sayesinde parlamentodaki sandalyelerin çoğunluğunu kazandı.) İkincisi, Hamas'a oy verenlerin çoğu bunu İslami köktenciliğe bağlılıklarından ötürü değil, hem İsrail'e hem de Fetih liderliğine duydukları kızgınlıktan ötürü yaptılar. Hamas (adını İslami Direniş Hareketi'nin Arapça baş harflerinden alır) tarihsel olarak kendisini hem muhaliflerinin hem de İsrail'e karşı direnişte Fetih'in yerini alacak "İslami" bir güç olarak yapılandırmıştır. Kendi imajını "Yahudi devleti"nin en kararlı ve en radikal düşmanı olarak oluşturdu. Bu imaj İsrail'e ve onun büyükbabası ABD'ye karşı kararlılık bakımından, Fetih liderlerinin ilkeler üzerinde sürekli uzlaşmaları ve teslimiyetleriyle tam bir zıtlık oluşturuyordu. Elbette bu, FKÖ'nün resmi söyleminden dikkatle çıkardığı anti-Semitik görüşlere doğru bir gerilemeyi temsil eden kökten dinci bir dünya

görüşünden kaynaklanıyordu. 1990'lardan itibaren Hamas'ın belirleyici özelliği haline gelen ve İsrail'e karşı ayırım gözetmeksizin uygulanan intihar saldırılarına başvurmanın zeminini hazırlayan da buydu. İsrail'in yaptığı baskıların artan şiddeti pek çok Filistinli'nin gözünde bu saldırılara meşruluk kazandırdı. Hamas kendisini aynı zamanda mafya benzeri yozlaşmış Fetih yönetiminin en radikal eleştirmeni olarak da tanıttı. Hamas'ın görünüşte özgeci Müslüman hayır kuruluşları sistemi, sosyal hizmetleri ve liderlerinin mütevazı hayat tarzı, Fetih yönetiminin durumuyla tam bir karşıtlık oluşuyordu.

Elbette, yıllar içinde Hamas'ın nüfuzu arttıkça bir "İslamileştirme" dalgası gelişti ve bu durum esas olarak Filistin'in her yerinde kadınların giyim tarzının verdiği şaşmaz belirtiyle görünür hale geldi. Ancak İran devrimindeki gibi başka koşullarda gördüğümüz durumun aksine, Hamas'ın iktidara gelmesi, dini kurallara gönüllü ya da zorla boyun eğdirmeyi amaçlayan kapsamlı bir kampanyaya yol açmadı. Bu kesinlikle hareketin önceliği değildi. Gerçek şudur ki, Hamas kazandığı seçim zaferinden mahcup olmuş gibiydi; tek başlarına sandalyelerin çoğunluğunu alabileceklerini sanmıyorlardı (bölge bazında 66 sandalyenin 45'i gibi şaşırtıcı bir çoğunluk, onlara 132 sandalyenin 74'ünü kazandırdı). Ocak ayında Hamas'ın siyasal sürece katılmasının iyi olacağı, onu siyasal terimlerle düşünmeye zorlayacağı görüşündeydim.[5] İktidara gelişi bu zorunluluğu dramatik biçimde artırdı.

Radikal bir hükümet değişikliğinin ardından iktidara gelen herkes için olduğu gibi, Hamas liderleri de işe gayet güvensiz ve beceriksiz biçimde başladı. Hemen ardından Fetih ve Mahmud Abbas'ın şeytani manevralarıyla karşılaştılar. Yaser Arafat'ın ken-

dısı için tasarladığı ve Washington tarafından 2003'te Filistin kabinesinin başına getirdiğinde Abbas'a karşı kullandığı otokratik başkanlık yetkilerini, bu kez Mahmud Abbas Hamas'a karşı kullandı. İsrail ve Batılı güçler ABD önderliğinde bütün Filistin yönetimini ve toplumunu giderek boğmaya başladığında Hamas liderlerinin durumu daha da istikrarsızlaştı. Böylece İsrail ve Batılı güçler gerçekten demokratik seçimlerin sonuçlarına katlanamayacaklarını ve ancak kendi dostlarını ve uşaklarını iktidara getirmesi halinde demokrasiyi desteklediklerini bir kez daha kanıtladılar. Tam da Noam'la benim Ocak ayında vurguladığımız gibi. Hamas liderleri gerçekçi siyaset konusunda gördükleri bu yoğunlaştırılmış kurstan kısa süre içinde gerekli dersleri almayı başardılar. Fetih'in çekici ile İsrail ve Batı baskısının örsü arasında kaldıklarını anladılar. Kendi muhaliflerinin, itibarlarını kaybedecekleri bir tarzda davranmalarını ve böylece ya siyasal araçlarla ya da bir darbeyle devrilmelerini bizzat kolaylaştırmalarını istediklerini anladılar.[6]

Kendi içlerindeki sertlik yanlıları ile gerçekçiler arasında sıkışıp kalan Hamas liderleri gene de Filistin halkının büyük çoğunluğunun özlemleriyle daha uyumlu siyasal bir tutumu benimseme yönünde önemli bir adım attılar. Bu, esas olarak "mahkumların belgesi" olarak bilinen şeyle başarıldı. Bu belge, İslami Cihad hariç Fetih'ten Hamas'a kadar geniş bir Filistin örgütleri yelpazesine mensup olan ve İsrail cezaevlerinde bulunan Filistinli mahkumların tartıştıkları ve benimsedikleri bir platformdu. Önce Mahmud Abbas belgeyi Hamas hükümetini gayrı meşru hale getirmek için kullandı, çünkü Hamas sertlik yanlılarının baskısı altında onu onaylamakta duraksıyordu (dokümanın çizgisinin Filistin ulusalcılığının temellerini yeniden üretmesine ve

aslında Hamas'ın tutumuna Abbas'ın tutumundan daha yakın olmasına rağmen). Abbas bunu demagojik bir tarzda kullanmaya çalıştı, ancak Hamas belgenin tadı daha hoş hale getirilmiş yeni bir versiyonunu kabul ederek durumu kendi yararına çevirmeyi başardı.

Bu gelişme önemli bir dönüm noktası oluşturarak, 1967'de İsrail'ın işgal ettiği topraklarda bağımsız bir devlet temelinde kapsamlı biçimde mutabakata dayanan bir Filistin siyasal programının kabul edilmesiyle sonuçlandı. Değişikliğe uğratılan belgenin ilk maddesi şunu ilan ediyordu:

> Ülkedeki ve Diaspora'daki Filistin halkı kendi topraklarını kurtarmaya; yerleşim yerlerini kaldırmaya ve yerleşimcileri tahliye etmeye; faşist ayırım ve ilhak duvarını kaldırmaya; özgürlük, geri dönüş ve bağımsızlık haklarını ve 1967'de işgal edilen bütün topraklarda, başkenti Küdüs olan tamamen egemen kendi bağımsız devletlerini kurma hakkı da dahil olmak üzere kendi kaderlerini tayin hakkını kazanmaya; mültecilerin sürüldükleri evlerine ve mülklerine dönme ve tazminat alma haklarını güvence altına almaya; istisnasız ya da ayırım gözetmeksizin bütün mahkumların ve tutukluların salıverilmesine çalışır ve bunun için mücadele eder; ve bütün bunları, babalarımızın ve büyük babalarımızın toprakları üzerinde kendi halkımızın tarihsel hakkını ve BM Sözleşmesi'ni ve uluslararası hukuku ve uluslararası meşruluğun sağladığı güvenceyi halkımızın haklarını ihlal etmeksizin temel alarak yapar.[7]

İkinci madde, seçimleri örgütlemenin mümkün olduğu her yerde Filistin halkının bütün kesimleri tarafından ve halkın di-

ğer kesimlerini temsil eden belli başlı örgütler arasında bir anlaşmayla nispi temelde seçilen yeni bir Ulusal Konsey (FKÖ'nün yasama organının karşılığı) oluşumuyla FKÖ'nün demokratik bir temelde radikal biçimde yeniden inşa edilmesini öngörüyordu. Madde 7 şöyle diyordu:

> Müzakerelerin yürütülmesi, bu konuda yapılan her anlaşmanın onaylanmak ya da tadil edilmek ya da ülke içinde ve diasporada konuya ilişkin yasalarla örgütlenecek genel bir referanduma sunulmak üzere yeni Filistin Ulusal Konseyi'ne sunulması şartıyla ve bu dokümanda formüllendirilen Filistin ulusal hedeflerine bağlılık temelinde, FKÖ'nün ve Filistin Ulusal Yönetimi Başkanı'nın yetkisindedir.

Bu anlaşma 27 Haziran 2006'da yapıldı, fakat neredeyse hiçbir şekilde dikkate alınmadı. Hemen ertesi gün, Filistinliler İsrail ile siyasal bir çözüme varılmasını amaçlayan müzakerelere yol açacak; kendi aralarında bugüne kadar yapılanların en kapsamlısı olan tarihsel bir programatik sözleşmeye ulaştıkları anda, İsrail Gazze'de vahşi bir askeri saldırı başlattı. İsrail, Filistinli sivillerin kaçırılmasına misilleme olarak, İsrail cezaevinde tutulan Filistinlilerle değiştirmek için kendi askerlerinden birinin 25 Haziran'da kaçırılmasına çok şiddetli bir tepki gösterdi. İsrail, Filistinli görevlilere durumu düzeltmek için zaman vererek askerin serbest bırakılmasını sağlamaya çalışabilirdi. Fakat bunu yapacak yerde, Filistin hükümetine tek taraflı iradesini dayatmak ve bunu kolektif suç nosyonundan esinlenen kolektif cezalandırmaya başvurmak dahil kitlesel devlet terörizminin kurallarına tamamen denk düşecek bir tarzda yapmak için, bütün Filistin halkını rehin tutma siyasetini dramatik biçimde tırmandırmaya

karar verdi.

Böylece İsrail hükümetinin başında bulunan Ehud Olmert, Ariel Şaron'un meşru mirasçısı olduğunu da kanıtlamış oldu. Ve Amir Peretz, İşçi Partisi nin başındakı askeri öncellerinin acımasızlığını gayet üzücü biçimde taklit etmeye çalıştı, ama sadece acınacak bir karikatür olarak görünebildi. Sadece seçim kampanyasının temelini oluşturan programatik platforma ihanet etmekle kalmadı, aslında ilhak ve sürekli şiddet anlamına gelen tek taraflı bir "çözüme" adanmış bir adamın, Olmert'in başbakanlığında kurulan bir koalisyon hükümetine, kendi uzmanlık alanından çok uzak olmakla kalmayan, barış programı şöyle dursun savunduğu sosyal programla bile en az ilişkili olan "savunma"yla ilgili bakanlığı alarak katıldı. Bütün bunların sonucunda bölgede barış beklentileri şimdiki halde gayet kasvetli bir hal aldı ve ufukta barbarlığın hayaleti belirdi.

İSRAİL-HİZBULLAH-LÜBNAN ÇATIŞMASI

SHALOM: Lübnan cephesindeki ani ve süregiden alevlenme hakkında ne diyeceksin? Hizbullah ve İsrail'in eylemlerini nasıl değerlendiriyorsun?

ACHCAR: Gazze'de bir İsrail askerinin Filistinli bir grup tarafından kaçırılması İsrail'in çok sayıda Filistinli sivili sistematik biçimde kaçırması karşısında gösterilen meşru bir tepkiydi; elbette askerin günah keçisi olarak idam edilmesi için değil, tutsaklarla değiştirilmesi şartıyla. İsrail saldırganlığına en uygun yanıt elbette bu değildi. Filistin mücadelesinin bütün tarihi açıkça

gösterir ki, İsrail'in baskın ve ezici askeri üstünlüğü dikkate alındığında Filistinlilerin hedefe ulaşabilmelerinin yolu şiddete başvurmak değildir. Ancak bu, tam bir saldırganlığa karşı, İsrailli siviller yerine İsrail askeriyesini doğru biçimde hedef alan meşru bir misillemeydi.

Şimdi, Hizbullah İsrailli sivillere değil de askerlere saldırmış, birkaçını öldürmüş ve ikisini kaçırmış olsa da, bu eylem kesinlikle daha fazla tartışma götürür. Kuşkusuz, İsrail Hizbullah'ı sürekli taciz etmekte, Lübnan'ın egemenliğine saldırgan biçimde tecavüzde bulunmakta ve bu durum İsrail ordusunun 2000 yılında Lübnan topraklarının 1982'den beri işgal altında tuttuğu kesiminden çekilmek zorunda kalmasından (Hizbullah'ın ikna etme konusunda kilit rol oynadığı bir çekilme) bu yana sürmektedir. Bu anlamda, İsrail askeriyesine karşı 12 Temmuz eylemi kesinlikle meşru görülebilirdi. Ama öte yanda bu olayın Lübnan topraklarında sürmekte olan ya da en son İsrail saldırısına karşı doğrudan misilleme olarak değil, uluslararası çapta bir "saldırı" olarak görüldüğü ve İsrail tarafından Hizbullah'ı ezmeyi amaçlayan muazzam bir askeri seferi başlatmak için bahane olarak kullanıldığı gayet açıktı. Bu sefer çok iyi bilinen "karşılıklı hasar" geleneğine uygun biçimde Lübnan halkına kesinlikle ağır bir zarar vermektedir. Bu anlamda, Hizbullah'ın eylemi hem maceracılık hem de sorumsuzluk oldu.

Kuşkusuz, bölgede yaşayan pek çok insanın Hizbullah'ın operasyonunu işittiğinde, bunu en insanlık dışı ve korkunç muamelelerden birine maruz kalan Gazze halkıyla bir dayanışma eylemi olarak yorumlaması ve memnun olması anlaşılabilir. Ancak eylemleri sadece etik bir prizmadan değerlendirmemek gerekir: Muhtemel sonuçları ve hedefe uygunlukları açısından da ölçülüp

biçilmeleri gerekir. Bu açıdan bakıldığında, Hizbullah'ın saldırısı gerçekten de hiç uygun değildi. Gazze halkını rahatlatmayı hedef almış olsa bile, bunun yerine, daha geniş bir nüfusun hayatını, güvenliğini geçim kaynaklarını tehlikeye attı (Hizbullah'ın şefi Hasan Nasrallah kendi grubunun gerçekleştirdiği saldırının Gazze saldırısından çok önce, aylardır planlandığını belirtti.)

Ancak İsrail'in maceracılığı ve sorumsuzluğu Hizbullah saldırısının maceracılığını ve sorumsuzluğunu tam anlamıyla gölgede bıraktı. İsrail, sergilediği kibir ve vahşetle, çok daha büyük bir şiddet suçlusu olarak ortaya çıkmakta, sürekli saldırganlığı ve Filistinlilerin (ve bir kez daha Lübnanlıların) hayatlarına ve haklarına ilişkin aşağılayıcı özensizliğiyle bütün bölgeyi ateşe vermekte ısrar etmektedir. Özetle İsrail, daha zayıf Filistin halkına yaptığı gibi, Lübnan halkına da kolektif ceza uygulayarak ve onu rehin alarak, kendisinden çok daha zayıf bir ülkeye karşı en orantısız biçimde ve korkakça misillemede bulundu. Sadece ilk dokuz gün içinde, Lübnanlıların 300 olarak bildirdikleri (bu sayı pek çok yıkılmış binanın enkazı altında kalanları kapsamaz) çok sayıda ölüme, sayısız yaralıya, ülkenin alt yapısının büyük bir bölümünün tahrip olmasına ve bütün ülkenin abluka altına alınmasına yol açan bir askeri eylem başlattı. Washington'un Lübnan halkı için bildirdiği kaygılara ve onların demokrasisine inanan Lübnanlılar, ABD, BM Güvenlik Konseyi'nin bir ateşkes çağrısı yapmasını bile engellediği anda, Washington'un iki yüzlülüğünün gerçek boyutlarıyla açığa çıktığını görebildiler. Aslında Washington İsrail'in Lübnan halkına saldırısının sorumluluğunu ya da daha doğrusu sorumsuzluğunu paylaşmaktadır, çünkü herkesin bildiği gibi, ABD ve sadece ABD tek başına acil ateşkesi sağlayabilecek güce sahipti.

Saldırganlığın ölçeği, Washington ve İsrail'in yıllardır ulaşmaya çalıştıkları ve özellikle 2004'ten beri çabalarını yoğunlaştırdıkları bir hedefe ulaşmak için Hizbullah'ın saldırısını bahane olarak kullandıklarını kanıtladı. 2004 yılında ABD, Fransa'nın coşkulu desteğiyle, BM Güvenlik Konseyi'ne 1559 sayılı kararı kabul ettirdi. Bu Karar, sadece Suriye birliklerinin Lübnan'dan çekilmesi için değil, aynı zamanda ülkedeki silahlı grupların, yani esas olarak Hizbullah'ın ve ikinci olarak mülteci kamplarındaki silahlı Filistinlilerin silahsızlandırılması için çağrı yapıyordu. İsrail devletinin Washington tarafından desteklenen kibirli, kaba ve dizginlenmemiş çapulcu davranışı, Lübnan'ın yeni bir iç savaşa sürüklenmesi pahasına Lübnan hükümetini destekleyen çoğunluk ile Hizbullah'ı karşı karşıya getirmeyi amaçlayan benzer bir örüntüyü izlemektedir. Ve bu satırlar yazılırken, belirgin biçimde önceden düşünüldüğü anlaşılan saldırının geri teptiği görülüyor. İsrail vahşetine duyulan derin öfke Lübnanlıların çoğunu birleştiriyor ve Hizbullah'ın ülkenin ulusal direnişinin somut hali olarak, her zaman böyle olan Şii cemaatinin ötesinde görülmesine yol açıyor.

2005 baharında yapılan seçimlerden sonra kurulan şimdiki Lübnan hükümeti işe Hizbullah cephaneliği meselesini ele alarak başladı: bu sonuca ulaşmak için İsrail'in güney Lübnan'da işgal ettiği toprakların son bölümüne, Şebaa çiftliklerine[8] dönmesini ve İsrail cezaevinde, biri 1978'den beri olmak üzere resmen tutulan iki mahkumun serbest bırakılmasını istedi. Aynı zamanda İsrail'in Lübnan siyasetinde tamamen meşru bir aktör olan, parlamentoda ve hükümette yer alan Hizbullah'a yaptığı müdahalelere ve tacize son vermesini istedi.

Tehdit altında olduğu sürece Hizbullah'ın Lübnan devleti ta-

rafından İsrail'e karşı korunamadığı için kendisini savunmak amacıyla cephaneliğini muhafaza etmesi gayet meşrudur. Doğru, Lübnan'ın kendi egemenliğini savunma araçları, ülkedeki siyasal güçlerin herhangi biri tarafından tek yanlı olarak değil, bir bütün olarak Lübnan halkı tarafından demokratik biçimde karar verilmesi gereken tamamen farklı bir meseledir. Ancak her durumda Hizbullah cephaneliği sorununun bizzat Lübnanlılar tarafından siyasal araçlarla çözülmesi gerekir. Washington, Paris ve müttefikleri tarafından desteklenen İsrail'in Lübnan'a dayatmaya çalıştığı şey şiddetli bir iç çatışma, on beş yıl süren savaşta zaten kan kaybetmiş bir ülkede yeni bir iç savaştır. İsrail Lübnanlılara, Filistinlilere hep söylediği şeyi söylüyor: Birbirinizi yok edin, yoksa biz topunuzu yok edeceğiz!

ABD'nin bu yeni saldırıda İsrail'i desteklemesindeki, hayır, kışkırtmasındaki güdülenmeye gelince, kuşkusuz bu tutum, Lübnan'ı aşmakta ve esas olarak İran'ı hedef almaktadır. Bu, Washington'un, İran'dan Lübnan'daki Hizbullah'a kadar uzanan, İran'ın Irak ve Suriye'deki müttefiklerini de kapsayan ve Şii hilalı denilen şeyle ilgili saplantısının bir parçasıdır. Washington'a hakim olan Soğuk Savaş benzeri zihniyet bağlamında bakıldığında İran, tıpkı bir zamanlar küresel düzeyde Sovyetler Birliğinin gibi, esas bölgesel düşmandır ve esas düşmanın desteklediği bir güçle her çatışma bizatihi esas düşmanla çatışmanın bir parçası olarak görülür. Bugün, İran'ın Hizbullah'la çok yakın ilişkisi hiç kimse için bir sır değildir. İran bu örgütü kendi İslami köktenci ideolojisini paylaştığı andan itibaren desteklemiştir: Ona para gönderir, eğitim sağlar ve onu silahlandırır. Ve Şam ve Tahran'daki destekçileriyle eşgüdüm sağlamaksızın, 12 Temmuz'da İsrailli askerleri kaçırarak böylesine gözü kara bir saldı-

rı başlatması için Hizbullah'ın aptal olması gerekirdi. O halde soru şudur: Şimdi ne olacak?

Washington'un, devletlerin başka ülkelerdeki düşmanlarına karşı mücadele eden güçleri desteklemeye hakları yoktur iddiası, ABD'nın sicili dikkate alındığında tam bir ikiyüzlülüğü yansıtmaktadır. Örnek olarak Washington'un Sandinista hükümetine karşı Nikaragualı kontralara ya da Sovyet işgaline karşı Afgan Mücahitlerine verdiği desteği ele alalım. Ve çok daha önemlisi, pek çok saldırı eyleminde İsrail devletine destek veren, para sağlayan, sponsor olan ve silah gönderen ABD değil midir? Üstelik Hizbullah'ın İran, Suriye ya da herhangi bir başka devlet tarafından desteklenmesi bu örgütün kendi ülkesinin ulusal kurtuluşu için meşru bir savaş vermediği anlamına gelmez. Aynı şekilde Rusya ya da Çin'in Vietnamlı komünistleri desteklemesi de Vietnamlıların kendi topraklarını işgal edenlere karşı bir ulusal kurtuluş savaşı vermedikleri anlamına gelmiyordu. Bu savaş Vietnam halkının ezici çoğunluğu tarafından bir ulusal kurtuluş savaşı olarak görülüyordu. Washington'un küstahlığı sınır tanımıyor. Bizzat işgal ettiği ülkelere, dün Vietnam'a, bugün Irak'a, ya da müttefiklerinin işgal ettiği ülkelere, "yabancı müdahalesi"ni kınıyor!

İsrail'in Gazze'deki saldırısıyla birlikte Lübnan'a karşı başlattığı yeni saldırı bölgenin geleceği için kötüye işaret ediyor. Tıpkı İsrail'ın, ABD ve müttefiklerinin benzer davranışlarına uygun biçimde sınırsız bir vahşet uygulamasının, bu vahşeti hazırlayanlara ve onların ülkelerine kaçınılmaz biçimde geri dönen çeşitli fanatizm türlerini beslemesi gibi. New York'un 11 Eylül 2001'i, Madrit'in 11 Mart 2004'ü ve Londra'nın 7 Temmuz 2005'i bunun dehşet verici tanıklarıdır. Bu konuda ABD halkına

muazzam bir sorumluluk düştüğünü bir kez daha vurgulamak gerekir, çünkü ancak Washington'un Ortadoğu siyasetinin değişmesi halinde, barbarlığı, bütün bölgeyi etkileyen ve dünyanın geri kalan kısmına da yayılan şiddet döngüsünü ve ölümleri durdurmak mümkün olacaktır.

NOAM CHOMSKY

İSRAİL LOBİSİ

SHALOM: Son birkaç ay içinde, İsrail Lobisi sorunu Mearsheimer ve Walt'ın yaptıkları araştırmayla[9] birlikte büyük bir ilgi uyandırdı. Bu araştırmaya ve onu izleyen anlaşmazlığa gösterdiğin tepki nedir?

CHOMSKY: Bu ciddi bir araştırma. İlgiyi hak ediyor. "Anlaşmazlık" sözcüğünün duruma uygun düştüğünden emin değilim. Sorunu ayrıntılı biçimde inceleyen Norman Finkelstein, Joseph Massad ve Stephen Zunes'ten gelenleri[10] de kapsayan ciddi tepkiler oldu. Ancak önemli bir bölümü yaygaradan ibaret ve mantıksız; gülünç anti-Semitizm suçlamalarından oluşuyor.

Önemli bir İsrail lobisinin varlığından kuşkulanan yok. Bu lobi siyaseti etkiliyor. Ancak, daha önce de tartıştığımız gibi, Mearsheimer ve Walt'ın (diğer pek çokları gibi) onun en önemli bileşenini umursamadıklarını düşünüyorum. Ortaya koydukları çalışma da uluslararası ilişkilere "gerçekçi" yaklaşım bakımından genel bir yetersizlikten mustarip gibi geliyor bana. Genellikle gerçek iktidarın iç dağılımından, dolayısıyla, toplumumuzda tartış-

masız biçimde yoğunlaşmış iktisadi güçten oluşan işlevli "ulusal çıkar"ı önemli ölçüde belirleyen etkenlerden genellikle kopmuş şüpheli bir "ulusal çıkar" kavramını temel alıyor.

Basit bir mantıkla, başarısız olması halinde siyasetin işlevsel "ulusal çıkar" ile çatıştığı sonucuna varamayız. Nitekim Rumsfeld-Cheney vb.nin Irak'ı işgali bu kişilerin hizmet ettikleri devletin anonim çıkarları için bir felaketle sonuçlanırsa, siyasetin niyet ve güdülenme bakımından bu çıkarlarla çeliştiği sonucuna varamayız. Tartıştığımız gibi, bu siyasetler, ne kadar caniyane olursa olsun, kendi açılarından akıldışı değildiler.

Gene mantıksal olarak, söz konusu lobinin gücünü ancak bu lobinin hedeflerinin algılanan anonim devlet çıkarlarıyla çeliştiği durumları araştırarak değerlendirebiliriz. Tarihi incelemek, bu etkenlerin genellikle devlet ve özel iç iktidar yoğunlaşmaları için önemli alanlarda birbirine yaklaştığını ortaya koyar.

Eylemsel içerimleri varsa sorun akademik olmanın ötesine geçer. Gerçekten de öyle olur. Eğer lobinin gücü pek çok kişinin inandığı kadar büyükse, İsrail siyasetlerine verilen ABD desteğini eleştirenler için uygun olan taktikler açıktır. Doğruca Lockheed-Martin, Intel, Goldman-Sachs, Warren Buffett, ExxonMobil vb.nin şirket merkezlerine gitmeli ve siyasal nüfuz ve iktisadi güç bakımından baskın bir lobinin çıkarlarına zarar vermekte olduğunu onlara sabırla açıklamalıdırlar. Buna inanmak isterdim. Hayatımı çok kolaylaştırırdı. Müzmin devlet siyasetine karşı kamusal muhalefeti harekete geçirme çabasına bu kadar zaman ve bu kadar enerji harcamak artık gerekmezdi. Ancak kimse bu tavsiyeye uymuyor.

Gilbert'in daha önceki "İsrail yanlısı lobiye belirleyici önem atfetmek, gayet yaygın olan fantazmagorik bir siyaset anlayışı-

dır" gözleminden kaçınmanın zor olduğu görülüyor.[11] Genellikle bir noktada birleşen etkenlerin yaratacağı etkileri seçip ayırmak gibi oldukça soyut bir akademik sorun üzerinde enerji ve dikkati yoğunlaştırmanın, en azından Filistin, ABD destekli İsrail siyasetleriyle gözümüzün önünde yok edilirken bana tatsız geldiğini eklemekten kendimi alamıyorum.

ABD VE İRAN

SHALOM: Ocak ayında İran'a bir ABD saldırısının (ya da onun adına bir İsrail saldırısı) düşük bir ihtimal olduğunu söyledin. Son birkaç ay içinde yaşanan olaylar dikkate alındığında, yaptığın değerlendirmeyi nasıl güncelleştirirsin?

CHOMSKY: Açıktır ki, bu bir spekülasyondu ve bizim de tartıştığımız gibi, Gilbert'in dediği "yaralı vahşi hayvan fenomeni"ni[12] dikkate almayan, akılcı planlama varsayımına dayanan bir spekülasyondu. Bush'un plancıları Ortadoğu'da ve dünyanın diğer pek çok yerinde kendileri için olağanüstü felaketler yarattılar. Ve uygun sonuçlar elde edip edemeyeceklerini görmek için sistemi balyozla ezerek umutsuzluk içinde sağa sola saldırabilmelerini anlamak mümkündür.

Ocak ayı başlarında tartıştığımızdan bu yana konuyla ilgili gelişmeler oldu. İran'daki ABD askeri eylemlerine yönelik geniş muhalefete ilişkin daha fazla bulgu birikti. Bu muhalefet "uluslararası topluluğu" bile içeriyor. "Uluslararası topluluk" Washington'da bulunan ve muazzam bir güç toplayan küçük bir kliğe ve bu kliğe katılan herkese, neredeyse bir refleksle katılan

Blair'e ve en yüksekte tutulan her türlü sinik güdülenmeyle tutarlı Fransız hükümetine ve zaman zaman diğer birkaçına atfedilen teknik bir terimdir. İran'a karşı askeri eyleme, olağan suç ortakları bile karşıdırlar. "Uluslararası topluluk" müzakerelerin önkoşulu olarak İran'ın uranyum zenginleştirme programını durdurması talebinde ABD'yle birlikte hareket etti, ancak Çin ve Rusya kesin bir tutum almasalar da bu çağrıyı reddettiler.[13] "Uluslararası topluluk"un ötesine geçtiğimizde, nükleer enerji geliştirmenin İran için bir "vazgeçilmez hak" olduğunu savunan ve önkoşulsuz müzakereler için çağrı yapan, fakat aynı çizgide yer almayan bir hareket görüyoruz. Bu hareket aynı zamanda İran'a yöneltilen saldırı tehdidine de karşı çıktı ve Washington'un engellediği gerçek uluslararası topluluğun uzun süredir savunduğu bir hedef olarak Ortadoğu'nun nükleer silahlardan arınmış bir bölge olması için çağrıda bulundu. Teröre verilen desteği azaltmaya adanmış bir örgüt olan Terror Free Tomorrow'un yaptığı bir anket çalışması şunu ortaya koydu: "İran'ın Pers Şii nüfusu ile etnik bakımdan farklı Arap, Türk ve Pakistanlı komşularının ağırlıklı olarak Sünni nüfusu arasındaki derin tarihsel düşmanlığa rağmen, bu ülkelerde yaşayan halkların büyük oranı herhangi bir Amerikan askeri eylemi karşısında nükleer silahlara sahip bir İran'ı kabul etmekten yanadır."[14] Birleşmiş Milletler'in önerisiyle İsveç hükümeti tarafından, Hans Blix'in başkanlığında kurulan Kitle İmha Silahları Komisyonu acil bir mesele olarak kitle imha silahlarının (KIS) tehlikesini azaltma konulu bir genel rapor yayımladı ve aynı zamanda İran'da "rejim değişikliğini amaçlayan saldırılara ve yıkıcılığa karşı güvenceler" için çağrıda bulundu.[15] Uluslararası Atom Enerjisi Komisyonu'nun saygın başkanı Muhammed ElBaradey askeri

eyleme kesin bir tutumla karşı çıkıyor. Eldeki sınırlı bilgiler ABD askeriyesinin ve ABD istihbaratının da askeri eyleme karşı çıktığını gösteriyor.

Bununla birlikte, siyasetleri belirleyenler dünya kamuoyunun ezici çoğunluğunu bir kez daha göz ardı edebilirler. Bu yeni bir tutum değildir, ancak Washington'da dümen başındaki devletçi gericiler uluslararası yasaları ihlal eden kimliklerini gözler önüne sererek sicillerine yeni maddeler eklemişlerdir.

Bush yönetiminin diplomatik çözümü engellemek için çaba gösterdiğine dair pek çok bilgi var. Önceki Bush yönetiminin Ortadoğu sorunlarında Ulusal Güvenlik Konseyi Danışmanı Flynt Leverett, Mayıs 2003'te, İran'ın reformist Hatemi hükümetinin sertlik yanlısı "yüksek lider" Ayetullah Hamaney'in de desteğini alarak iki taraflı anlaşmazlıkları çözmek amacıyla kapsamlı müzakerelerin yapılması için hazırladığı ayrıntılı bir öneriyi Washington'a gönderdi. Öneri, KİS meselesini, İsrail karşıtı örgütlere verilen desteğin kesilmesini ve İsrail-Filistin çatışmasına iki devletli bir çözümün bulunmasını kapsıyordu. Washington'un tepkisi öneriyi aktaran İsviçreli diplomatı kınamak oldu. Ekim 2003'te "Avrupalılar ekonomik, nükleer ve stratejik işbirliğine yol açabilecek görüşmeleri sürdürmek için İran'a zenginleştirmenin askıya alınmasını kabul ettirdiler," diyordu Leverett, "fakat Bush yönetimi görüşmeleri boşa çıkararak Avrupa inisiyatifine katılmayı reddetti." ABD'nin çıkardığı bu "aşılmaz engel Tahran'da pek çok kişinin, İsrail'e ilişkin tutumlarını değiştirseler bile İranlıların Washington'u yatıştırabilecek hiçbir taviz veremeyecekleri izlenimine kapılmalarına yol açtı." Bu durum aynı zamanda, Johns Hopkins Üniversitesi'nde Ortadoğu uzmanı olan Trita Parsi'ye göre, Mahmud Ahmedinecat'ın elini güçlendirdi. Mayıs 2006'da, 2003 öne-

risine de katkıda bulunmuş kıdemli bir İranlı yetkili, *Financial Times*'a (Londra) şu bilgiyi verdi: "ABD'nın, İran'ın kaygılarını dikkate alma konusunda ciddi olması ve müzakere masasını 'rejim değişikliği' denemesinin yeni bir bileşeni olarak görmemesi şartıyla, İran kapsamlı görüşmelere şimdi de hazırdır."[16]

Haziran 2006'da Ayetullah Hameney, "İran'ın komşu devletler de dahil olmak üzere başka ülkelere yönelik hiçbir tehdit oluşturmadığını ve en önemli İslami-Arap sorununda, yani Filistin sorununda Arap ülkeleriyle ortak görüşü paylaştığını belirtti." Hameney, İran'ın 2002'de, otuz yıldır ABD tarafından engellenen (ve İsrail tarafından reddedilen) uluslararası mutabakata uygun biçimde İsrail'in uluslararası sınırlara çekilmesi ve iki devletli bir çözüme izin vermesi şartıyla, İsrail'le ilişkilerin tamamen normalleştirilmesi için çağrıda bulunan Arap Birliği konumunu kabul ettiğini belirtmektedir. Hameney'in demeci hiyerarşik sıralamada kendisinden daha aşağıda yer alan Ahmedinecat'ın "İsrail'i haritadan silme" konusunda yaptığı ve geniş çapta kınanan bildirimlerine (belki de yanlış tercüme edilmiş ve uzun vadeli "rejim değişikliği" hedefine göndermede bulunan bildirimler) bir tepki de olabilir.[17]

Ahmedinecat'ın, hiç kuşkusuz öfkeli olan demeçleri, Batı basınında geniş bir yer aldı ve kınandı, ancak onun üstünde yer alan Ayetullah Hameney'in daha önemli olan demeci hakkında hiçbir habere yer verilmemesi dikkatimi çekti. İran hükümetinin yaptığı başka jestler de tam bir kayıtsızlıkla karşılandı. Bunların ne kadar önemli olduğunu, göz ardı edildikleri için bilmiyoruz. Birkaçını belirtmek gerekirse, Trita Parsi'ye göre, İran, "30 Ocak'ta [2006] Avrupalılara zenginleştirme programını askıya almayı teklif etti." Belki de Washington'un taleplerine uyum sağ-

lama çabasıyla, "bu öneri Avrupalılar tarafından göz ardı edildi." İki hafta sonra İran Muhammed ElBaradey'in daha önce tartıştığımız çok önemli ve kapsamlı önerisini kabul etti: Parçalanabilir malzeme kullanabilen bütün silahların uluslararası denetim altına alınması. İranlı kıdemli müzakereci Dr. Ali Laricani, "güvenilir bir uluslararası sistemin yerinde nükleer yakıt sağlaması halinde, İran İslam Cumhuriyeti'nin kendi yakıtını bu sitemden tedarik etmeye hazır olacağı"nı belirtti. Bildiğim kadarıyla İran, ElBaradey'in önerisini, çok büyük önem taşıyan bir maddeyi, daha önce tartıştığımız gibi, kendi nükleer faaliyetlerinin çok ötesine geçerek tek başına kabul etmektedir. [18]

Leverett'in göndermede bulunduğu AB-İran müzakereleri bir pazarlığı temel alıyordu: İran uranyum zenginleştirme işlemlerini askıya alacaktı ve Avrupa "güvenlik konularında sağlam taahhütler"de bulunacaktı. İran pazarlığın kendine düşen bölümünü uyguladı. Fakat Avrupa, saygın bir uzman olan Selig Harrison'a göre[19] ABD'nin baskısı altında kalarak bunu yapmadı. Sonunda İran uranyum zenginleştirme faaliyetine yeniden başladı. Öykünün standart versiyonu, İran'ın kendi taahhütlerini yerine getirmemiş olmadığıdır, ancak bu versiyon öykünün tamamını yansıtmaz.

İran'ın ABD ve İngiltere tarafından oraya yerleştirilen zalim Şah tarafından yönetildiği sıralarda, Washington'un şimdi kınamakta olduğu programa benzer İran nükleer programlarını kuvvetle desteklediğini de hatırlatabiliriz. *Washington Post*'un bildirdiğine göre, Ford yönetimi sırasında, Rumsfeld, Cheney ve Wolfowitz "sadece İran'ın muazzam bir nükleer enerji endüstrisi inşa etme planlarına destek" vermekle kalmadılar, "nükleer silah yapımında iki vazgeçilmez unsur olan plütonyum ve zenginleş-

tirilmiş uranyumu büyük miktarlarda Tahran'ın denetimine verecek milyar dolarlık bir yardımı ayarlamak için ellerinden geleni yaptılar. Bu iki madde nükleer savaş başlığının içine konacak şekilde biçimlendirilebilir ve bu maddelerden birini ya da diğerini sağlamak genellikle silah imalatçılarının önündeki en önemli engel olarak görülür." Dışişleri Bakanı Henry Kissinger, bir Ulusal Güvenlik Memorandumu nda bu siyasetleri savunurken, şu açıklamada bulundu: "Nükleer güç kullanımı hem İran ekonomisinin artan ihtiyaçlarını karşılayacak, hem de petrol rezervlerinin ihracat ya da petrokimyasal maddelere dönüştürülmesi için rahatça muhafaza edilmesini sağlayacaktır." Aynı Kissinger bugün şöyle yazmaktadır: "İran gibi önemli bir petrol üreticisi için nükleer enerji tam bir kaynak israfıdır." Bu tutum Cheney ve diğerleri tarafından da benimsenmektedir.[20] İranlılar ABD'nin elli yıldır İran halkına kesintisiz uyguladığı, İranlıların hatırladıkları ancak Batı'nın unutmayı tercih ettiği işkencenin açıkça ortaya koyduğu Batı tutumunda bir sinizm unsuru seziyorlarsa, mazur görülebilirler.

Washington'un askeri eylem tehdidini neredeyse tek başına sürdürdüğü ve sadece İran'ın nükleer silahları meselesini değil, aynı zamanda İsrail'e yönelik sözde tehdit sorununu da çözmek için başarı umutları yaratabilecek bir diplomatik yolu sistemli biçimde tıkadığı görülmektedir. Retorik niteliğinde jestlere rağmen Washington hâlâ bu umutların altını oymaktadır. Namlunun ucunda müzakere önerisi yapılacak ve istenen sonuç bir önkoşul olacak. Bizatihi tehdidin uluslararası hukukun ciddi bir ihlali olması bir yana, tek başına bu bile hiçbir anlam taşımamaktadır. Washington tehdidi geri çekmeyi reddetmekte ve önkoşul üzerinde ısrar etmekte, böylece anlamlı müzakerelerin ya-

pılmayacağı konusunda neredeyse güvence vermektedir.

Temmuz'da iki İsrailli askerin Hizbullah tarafından tutsak alınması Washington'un İran'ı yeniden kınamasına yol açtı. *Financial Times*, "Tahran'ın nükleer programı üzerindeki uluslararası baskının yönünü değiştirmek için İran'ın Hizbullah'ı yönetmekte olduğu"görüşünün ABD'de "herkes tarafından kabul edildiği"ni bildiriyor ve uzmanların bu görüşe katılmadıklarını ekleyerek, önde giden İranlı muhaliflerden ve bilim insanlarından alıntılar yapıyordu. Bu kişiler şunu söylüyorlardı: "İran, dış siyasetinde pragmatik bir yaklaşımı benimsemiştir ve İsrail ile ciddi bir çatışmaya girmek istemez" (muhalif akademisyen Fatemeh Haghighatjoo); "Hizbullah'm liderleri başka yerden emir alacak tipte kişiler değildirler" (Ervand Abrahamian). Gene o sıralarda "Tahran'ın düşüncesine yakın" bir İranlı uzman şu sonuca varıyordu: "İran'ın Hizbullah'a İsrailli askerleri tutsak almasını emretmiş olmasını anlamak mümkün değildi." Hizbullah konusunda uzman Lübnanlı bir akademisyen şunları yazıyordu: "Hizbullah'ın Tahran ve Şam'ın emirleriyle saldırdığını öne sürmek güçlü bir stratejik ve ideolojik önderliği aşırı derecede basitleştirmek olur." "[Tahran ve Şam'ın] ABD-İsrail'in bölgenin haritasını yeniden çizme tasarılarına karşı çıkan stratejik bir eksen oluşturmaları"na rağmen, "[Hizbullah] askeri stratejisini yabancı bir gücün belirlemesine asla izin vermemiştir." Bu genel çözümleme bir başka bölge uzmanı olan Dilip Hiro tarafından da desteklenir. Bu konuda kesin bir bilgi edinilemeyeceği açıktır, ancak kendinden emin iddialar en iyi ihtimalle, belirsizdir.[21]

Washington aşırıları İran'a doğrudan saldırırlar mı? Ben hâlâ kuşkuluyum ve iktısadi bakımdan boğmayı ve yıkmayı tercih edeceklerini, muhtemelen İran'ı bombalayarak, daha sonra "savuna-

bilecekleri" ayrılıkçı hareketleri destekleyeceklerini sanıyorum.

HİZBULLAH

SHALOM: Lübnan'ı ilk kez Mayıs 2006'da ziyaret ettin. O sırada Hizbullah'ın lideri Hasan Nasrallah'la yaptığın görüşme İsrail yanlısı kaynakların sana vahim biçimde saldırmaları üzerine çok sert eleştirilere neden oldu. Aranızda belirgin biçimde büyük görüş ayrılıkları olmasına rağmen Hizbullah'la neden görüştün?

CHOMSKY: Bu ilginç bir soru; basında yer alanlara bakıldığında anlaşılabilir. Bir diğer soru Hizbullah'ın en açık sözlü muhalifi ve Lübnan'ın önde giden siyasal simalarından biri olan Dürzi lider Velid Cambolat'ın evini daha uzun bir zaman ayırarak neden ziyaret ettiğimdir. Ve karmaşık, ateşli, çatışmalı, kederli ve belirgin biçimde cazibeli olan bu ülkenin gerçekliğine dair mümkün olduğu kadar geniş bir izlenime varmaya çalışırken, geniş bir yelpaze içinde yer alan pek çok kişiyle de görüştüm. Asıl soru şudur: Neden bu toplantılardan sadece bir tanesi "sert eleştiriler"e ve "saldırılar"a yol açtı? Bu nokta üzerinde durmaya gerek yok.

Hizbullah Lübnan'da önemli bir siyasal örgüttür. Önemli bir halk desteği vardır, çünkü BM Güvenlik Konseyi'nin emirlerini hiçe sayarak gerçekleştirilen uzun ve vahşi bir işgalin ardından İsrailli işgalcilerin sürüp çıkarılmasında önemli bir rol oynadı ve çünkü, öteki İslami hareketler gibi, yoksullara sosyal hizmet sağlamaktadır. Son parlamento seçimlerinde Hizbullah mezhebi sistem içinde Şia bloğuna verilen oyların yaklaşık yarısını aldı;

oyların öteki yarısı Hizbullah'ın yakın müttefiki olan Emel partisine gitti.

Lübnan'da geçirdiğim günleri anlatmayacağım, çünkü bu gezide bana iştirak eden ve Lübnan hakkında benden daha bilgili olan başkaları, kişisel dostlarım (ve Gilbert'ın de dostları) bunu zaten yaptılar.[22] Nasrallah'a gelince, düşüncelerini açıkça ifade eden, bilgili bir kişi olduğu izlenimini edindim. Yanımdaki kişilerin de bu izlenimi doğrulayacaklarına inanıyorum. Hakkında ne düşünülürse düşünülsün, görüşleri Lübnan gerçekliğini ya da bölgedeki Şii hareketleri anlamaya çalışan kişiler tarafından göz ardı edilmemelidir.

Hizbullah'ın belki de en tartışmalı tutumu Güvenlik Konseyi'nin 1559 sayılı kararına uyarak silahlarını teslim etmeyi reddetmiş olmasıdır. Bu Lübnanlıların ilgilenmesi gereken bir sorun. Hükümet, kararın bu bölümünün uygulanması için çağrıda bulunmadı ve Hizbullah'ın bunu reddetmesi Lübnan'da önemli bir destek gördü. Başbakan Fuad Sinyora Hizbullah'ın askeri kanadını "bir milis değil daha çok direniş ve dolayısıyla [1559 sayılı karardan] muaf" olarak betimlemektedir.[23]

Silahları teslim etmeme görüşü Lübnan'ın yeni bir İsrail işgaline karşı caydırıcı güce sahip olması gerektiği ve yegane caydırıcının, İsrail'in nihai olarak 2000 yılında bölgeden çekilmesine yol açan bir gerilla savaşı kabiliyeti olduğu öncülünü temel almaktadır. Şimdiki krizden ayrı olarak İsrail son otuz yıl içinde Lübnan'ı dört kez işgal etmiştir: 1978'de, 1982'de; Rabin ve Peres hükümetleri döneminde, 1993'te ve 1996'da (İsrail'in işgali sürdürdüğü, ABD-İsrail deyişiyle onun "güvenlik mıntıkası" olan Lübnan'ın kuzey kesimi). İsrail'in uyguladığı vahşet ABD'ye zarar vermeye başladığında, hem Reagan'ın hem de Clinton'ın

İsrail'e işgali durdurmayı emretmesine rağmen (1982, 1996) İsrail başından sonuna kadar ABD'nin desteğiyle hareket etti. Bu olaylardan hiçbirinin inandırıcı bir bahanesi yoktu: 1982'de hedef, genel olarak kabul edildiği gibi, FKÖ'nün diplomatik inisiyatiflerini yok etmek ve Lübnan'a bağımlı bir rejim dayatmaktı; 1993'teki resmi sebep, Hizbullah'ın İsrail'in belirlediği "oyun kuralları"nı ihlal etmiş olması, yani İsrail'in Lübnan'ın kuzeyindeki kendi "güvenlik mıntıkası"nda terörist eylemlerde bulunma hakkına sahip olması, ancak Lübnanlıların buna ancak işgal edilmiş Lübnan içinde misillemede bulunabilmeleriydi; 1996'da da aynı durum geçerliydi. Yeni bir işgalin senaryolarını tahmin etmek zor değil.

ABD ve İsrail, elbette temel öncülü reddederler: Hiç kimse onların adil şiddetine karşı caydırıcı olma hakkına sahip değildir. Bu öncülü kabul edersek, ne caydırıcı olabilir? Lübnan ordusu ya da Avrupa'dan gelen saçma sözler değil herhalde. ABD, silahların elde tutulması tezini kullanarak İsrail'in saldırmayacağına dair sağlam bır güvence verebilirdi. Ancak bu yönde hiçbir belirti yok.

Lübnan'da tanıştığım en kararlı Hizbullah muhaliflerine bunu sordum. Hepsi silahların elde tutulmasına karşı çıkıyordu, fakat hiçbirinin ikna edici bir yanıtı yoktu. Bir ülkenin içinde o ülkenin silahlı kuvvetlerinden bağımsız bir silahlı gücün varlığı, hiç kuşkusuz, çok tehlikeli bir durumdur. Aynısı sefil mültecı kamplarında özsavunma amacıyla Filistinlilerin elde tuttukları silahlar için de söylenebilir. Ancak temel sorunun yanıtlanması gerekiyor.

Sorunlar daha geneldir. Kıdemli Ortadoğu muhabiri Ramı Huri şöyle yazıyor: "Lübnanlılar ve Filistinliler halkı koruyabilecek ve temel hizmetleri sağlayabilecek paralel ya da alternatif

yönetimler yaratarak, İsrail'in bütün sivil nüfusa uyguladığı ısrarlı ve gittikçe artan vahşi saldırılara tepki göstermişlerdir." Bir başka deneyimli çözümlemeci, Patrick Seale, şunu kabul ediyor: "Arap devletlerinin İsrail'i durdurma ya da caydırma konusunda sergiledikleri güçsüzlüğün yarattığı boşluk yüzünden, Hizbullah ve Hamas gibi esas olarak devlet dışı aktörlerin güçlendiği görülüyor. Bu aktörler sorunu, temelde, İsrail'in 'caydırıcılığı' açısından ele alıyorlar. Bu caydırıcılık İsrail'i vurabilecek, ancak kimse tarafından vurulamayacak bir konuma yerleştiriyor." Huri'nin öngörüsüne göre, temel sorunlar ele alınana kadar, muhtemelen, "*Ortadoğu şiddet ve umutsuzluğa daha fazla batacaktır.*"[24]

HAMAS VE HİZBULLAH'LA KARŞI KARŞIYA

SHALOM: İsrail ve ABD'nin Hamas'ın seçilmesine ve ardından Gazze ve Lübnan'da meydana gelen çatışmalara gösterdikleri tepkileri nasıl değerlendireceksin?

CHOMSKY: ABD'nin tepkisi bir kez daha bu ülkenin demokrasiyi ancak ve ancak kendi stratejik ve iktisadi hedeflerine uygunsa desteklediğini göstermektedir.[25]

Hamas'ın 2006 yılının Ocak ayı sonunda seçilmesinden bu yana yaşanan bazı önemli olayları gözden geçirmek muhtemelen yararlı olacak.

12 Şubat'ta Usame bin Laden'in demeçleri NYU hukuk fakültesi profesörü Noah Feldman tarafından *New York Times*'ta değerlendirildi. Feldman, Laden'in saldırısını, "ABD bir demokrasi

olduğuna göre, bu ülkenin bütün yurttaşları hükümetin eylemlerinden sorumludur ve bu nedenle siviller uygun hedeflerdir gibi sapık bir iddia" öne sürdüğünde daha da derinleşen tam bir barbarlık olarak değerlendirdi. Tam bir ahlak düşüklüğü olduğuna kuşku yok. İki gün sonra *Times*'taki kapak konusu, dolaylı olarak, ABD ve İsral'in daha düşük bir ahlak düzeyinde birleştiklerini ortaya koydu. Filistinliler serbest bir seçimde yanlış tarafa oy vererek efendilerine karşı gelmişlerdi. O halde halk bu suçtan ötürü cezalandırılmalıydı. Muhabirin gözlemine göre, "Niyet, Fılistin Yönetimi'ni parasız bırakmak ve uluslararası bağlantılarını kesmektir." Böylece Başkan Mahmud Abbas "yeni bir seçim çağrısı yapmaya mecbur" bırakılacaktır. "Filistinlilerin Hamas yönetimi altında mutsuz olacakları ve reformdan geçirilmiş ve iffetli bir Fetih hareketinin tekrar iş başına geleceği umulmaktadır." Halkı cezalandırma mekanizmaları düşünülmektedir. Makale aynı zamanda Condoleezza Rice'ın Filistınlilerin yaşadıkları eziyeti azaltmaya kalkışmamalarını sağlamak için petrol üreticisi ülkeleri ziyaret edeceğini de bildirmektedir. Özetle, bin Laden'inki "sapık iddia" olmakta, ancak ABD bu iddiayı geliştirdiğinde, yapılan iş en büyük kötülük değil, daha çok "demokrasi savunuculuğu"nun gereği olmaktadır.[26]

Bu iki makale, bildiğim kadarıyla hiçbir yoruma yol açmadı. Bin Laden'in "sapık iddiası"nın standart bir etkileme yöntemi olduğu gerçeği de gözden kaçırıldı. Şilililer, Salvador Allende'yi seçme küstahlığını gösterdikleri zaman, Pinochet'yi "yumuşak yol"dan ya da "sert yol"dan başa geçirmek için benzer "ekonomiyi bağırtma" örnekleri yaşanmıştır. Bir başka isabetli örnek, yüz bınlerce Iraklının ölümüne yol açan, ülkeyi tahrip eden ve muhtemelen Saddam'ı da genellikle ABD ve İngiltere tarafından

sonuna kadar desteklenen kendisi gibi canavarların kaderinden kurtaran ABD-İngiltere yaptırımlarıdır. Bu sadece bin Laden doktrini değildir; sadece ölçek bakımından değil, her türlü hayal gücünün ötesinde Iraklılar Saddam Hüseyin'den sorumlu tutulabildikleri için bin Laden'inkinden de büyük bir sapıklıktır.

En dikkate değer örnek, Küba'ya karşı kırk yedi yıldır uygulanan terör ve ekonomik ablukadır. İç kayıtlardan, Eisenhower ve Kennedy yönetimlerinin, "Küba halkı rejimden sorumludur," o halde "aç Kübalılar arasında artan huzursuzluk"un Castro'nun devrilmesine yol açacağı beklentisiyle bu halkın cezalandırılması gerekir (JFK) saptamasını yaptıklarını öğreniyoruz. Dışişleri Bakanlığı şu tavsiyede bulundu: "Açlık, umutsuzluk ve hükümetin devrilmesini [sağlamak amacıyla] Küba'nın iktisadi hayatını zayıflatmak için mümkün olan her araç kullanılmalıdır."[27] Bu doktrin hâlâ yürürlüktedir.

Örnekler çoğaltılabilir. Filistinlileri demokratik günahlarından ötürü cezalandırmak için Laden'in en sapık iddiasının benimsendiğine, dolayısıyla bu normdan hiçbir sapma olmadığına dair bol miktarda kanıt buluyoruz.

ABD ve İsrail büyük bir dikkatle "niyet"lerini uygulamaya devam ettiler. Nitekim, örnek vermek gerekirse, AB'nin şiddetle ihtiyaç duyulan sağlık hizmetlerinin karşılanması önerisi, ABD'li "yetkililer, bu paranın bir kısmının daha önce maaşlarını hükümetin ödediği hemşirelere, doktorlara, öğretmenlere ve diğerlerine gidebileceği, böylece Hamas'ın finansmanına katkıda bulunacağı kaygılarını ifade ettikleri" zaman engellenmiş oldu. "Terörle savaş"ın bir başka başarısı. ABD desteğiyle İsrail, aynı zamanda, Gazze ve Batı Şeria'da uyguladığı terörist vahşeti ve diğer suçları sürdürdü. Bazı durumlarda, belki de Hamas'ı kendi

açısından utanç verici olan ateşkesi ihlal etmesi için kışkırtmaya, böylece İsrail'in bir başka benzer örüntüyle, "özsavunma"yla karşılık vermesini sağlamaya çalışıyorlar.[28]

Mayıs 2006'da İsrail Başbakanı Olmert, Şaron'un "Gazze çözülmesi"yle birlikte ilan edilen Batı Şeria'ya yayılma programlarını resmileştirmeyi planladığını ilan etti. Olmert, Batı Şeria'nın değerli topraklarını ve kaynaklarını (su kaynakları dahil) ilhak etme programlarına bir örtmece olarak "bir araya toplama" ("hitkansut") terimini kullanmayı tercih ediyor. Bu programlar Filistin bölgelerini birbirinden ve Kudüs'ün Filistinlilere bırakılacak köşesinden fiilen tecrit edilmiş ayrı kantonlar halinde sürekli olarak küçültmek ve İsrail Ürdün vadisini ele geçirdikçe, hava sahasını ve dışarıdan ulaşımı denetledikçe hepsini oraya hapsetmek için tasarlandı. Olmert çarpıcı bir halkla ilişkiler zaferi kazanarak, Filistin ulusal haklarının kabul edilmesi için beslenen her türlü umudu yok etme projesinin son rötuşları olarak Batı Şeria'dan "çekilme" cesaretini gösterdiği için övüldü. Vahşi ve yasadışı "Tecrit Duvarı"nın arkasında yer alan, yasadışı yöntemlerle ilhak edilmiş bölgeler içinde "toplandıkça" terk edilecek olan dağılmış yerleşim yerlerinde yaşayanların çektikleri "acılar" için matem tutmamız yasaklandı. Bütün bunlar her zamanki gibi Washington'un baş sallamasıyla gelişiyor. Washington'un, zaman zaman Filistin'in yok edilmesinin "tek yanlı" olmaması gerektiğine ilişkin tembihleri olsa da, planların uygulanması için gerekli olan milyar dolarları vereceği umuluyor. Başkan Mahmud Abbas'ın teslimiyet bildirgesini imzalaması tercih edilecektir ki bu durumda her şey mükemmel olacaktır.

Gazze ve Batı Şeria halkının fiilen mahkum olarak yaşadığı çürümeyi uysal bir tutumla seyredeceği farz ediliyor.

En son aşama, 24 Haziran'da, İsrail ordusu iki sivili, bir doktor ile kardeşini, Gazze'deki evlerinden kaçırdığı zaman başladı. İngiliz basınında yer alan kısa notlara göre bu kişiler "gözetim altı"na alındılar. ABD medyası genellikle sessiz kalmayı tercih etti.[29] Bu kişiler muhtemelen 1000 kadarının suçlanmadan, yani kaçırılmış olarak tutuldukları İsrail cezaevlerindeki 9000 Filistinli mahkumun arasına katıldılar. Suçlu bulunan mahkumlar İsrail'deki hukuk yorumcuları tarafından sert ifadelerle kınanan, yüzkarası İsrail mahkemeleri tarafından mahkum edilmişlerdir. Aralarında yüzlerce kadın ve çocuk vardır. Bunların sayısıyla ve kaderiyle ilgilenen pek kimse yoktur. İsrail'in gizli hapishaneleri de pek az ilgi çekmektedir. İsrail basını buraların "Lübnanlılar, özellikle sınırın güney tarafına nakledilen Hizbullah üyeleri olduklarından kuşkulanılan kişiler için İsrail'e giriş kapısı" olduğunu bildirdi. Bazıları Lübnan'daki savaş sırasında yakalanmışlardır; diğerleri "İsrail'in inisiyatifiyle kaçırılmış" ve zaman zaman rehin olarak tutulan, işkenceli sorgulara alınan kişilerdir. Mutemel pek çoklarından biri olan gizli Kamp 1391, 2003 yılında rastlantı sonucu keşfedildi ve daha sonra unutuldu.[30]

Ertesi gün, 25 Haziran'da, Filistinliler Gazze sınırından bir İsrail askerini kaçırdılar. Bu büyük bir olay oldu. Gazete okuyan herkes onbaşı Gilad Şalit adını bilir ve onun serbest bırakılmasını ister. Kaçırılmış isimsiz Gazzeliler göz ardı edilir; uluslararası hukuk haklı olarak esir alınan askerlere insanca muamele edilmesini isterken, sivillerin yargılanmadan alıkonulmasını kesinlikle yasaklamaktadır. Mükemmel bir İsrailli gazeteci olan Gideon Levy'nin yazdığı gibi, İsrail "bombalayarak ve top ateşine tutarak, karanlıkta bırakarak ve yıkarak, kuşatma uygulayarak ve teröristlerin en kötüsünün yapacağı gibi adam kaçırarak" tepki

gösterdi ve "hiç kimse sessizliği bozarak, neler oluyor, ne hakla, diye sormadı." Gideon Levy, "Böyle adımlar atan bir devlet artık bir terör örgütünden farksızdır," diyordu. İsrail aynı zamanda Filistin hükümetinin büyük bir bölümünü kaçırdı, Gazze elektrik ve su sistemlerinin büyük kısmını tahrip etti ve pek çok başka suç işledi. Uluslararası Af Örgütü tarafından "savaş suçları" olarak mahkum edilen bu kolektif cezalandırma eylemleri, yanlış yönde oy kullandıkları için Filistinlilere uygulanan cezayla birleşti. Birkaç gün içinde Gazze'de çalışan BM büroları, "aralarında çocukların da bulunduğu masum sivillerin öldürülmesine yol açan, yüz binlerce kişiyi artan bir sefalete sürükleyen ve Filistin halkını uzun bir süre için altüst edecek" gelişmelerin bir sonucu olarak ortaya çıkan "kamusal bir sağlık felaketi" uyarısında bulundu. "Yoksulluk oranının neredeyse %80 ve işsizlik oranının yaklaşık %40 olduğu Gazze'deki şimdiki endişe verici durum, doğrudan ve acilen harekete geçilmediği taktirde muhtemelen hızla kötüye gidecektir."[31]

Filistinlileri cezalandırmanın bahanesi Hamas'ın şu üç talebi kabul etmemiş olmasıydı: İsrail'in tanınması, her türlü şiddet eylemine son verilmesi ve daha öne yapılan anlaşmaların kabul edilmesi. *New York Times*'ın editörleri, Hamas liderlerine, "Mısır ve Ürdün tarafından ve 2002 Beyrut barış inisiyatifiyle bir bütün olarak Arap Birliği tarafından kabul edilmiş olan temel kurallar"ı kabul etmeleri, dahası bunu "bir tür ideolojik taviz olarak değil" sadece "gerçek dünyaya bir giriş bileti, kanunsuz bir muhalefetten yasal bir hükümete [bizimki gibi] zorunlu bir geçiş töreni olarak" yapmaları gerektiği talimatını vermektedir.[32]

Burada değinilmeyen, İsrail ve ABD'nin bütün bu koşulları kesinlikle reddetmiş olmalarıdır. Onlar Filistin'i tanımıyorlar;

Hamas bir buçuk yıldır tek taraflı bir ateşkesi sürdürürken bile uyguladıkları şiddete son vermeyi reddettiler ve iki devletli bir çözüm için müzakereler sürerken uzun vadeli ateşkes çağrısında bulundular; ve 2002 Arap Birliği'nin ilişkilerin normalleştirilmesi için, az önce tartıştığımız gibi, anlamlı bir diplomatik çözüm için başka önerilerle birlikte yaptığı çağrıyı küçümseyici bir tutumla göz ardı ettiler. İsrail, ABD siyasetini tanımladığı farz edilen "Yol Haritası"nı kabul ettiğinde bile, metni tamamen anlamsız hale getiren, Washington'da olağan biçimde sessizce onaylanan ve yorumlanmayan on dört adet "çekince" ekledi.[33]

Hamas'ın seçim zaferi ABD ve İsrail tarafından büyük bir hevesle sömürüldü. Daha önce, müzakereler için "muhatap" yokmuş gibi davranmaları gerekiyordu, dolayısıyla Oslo Antlaşmaları'nı (önceki eylemleri de kapsar) imzaladıklarından beri sistematik biçimde sürdürdükleri gibi Batı Şeria'yı ele geçirme projesini sürdürmekten başka seçenekleri yoktu. Daha önce belirttiğimiz gibi,[34] yerleşim hızı 2000 yılında, Clinton ve İsrail Başbakanı Ehud Barak'ın son yılında zirveye ulaştı, daha sonra Bush-Şaron yönetiminde tırmanmaya devam etti. Hamas'ın iş başına gelmesinden sonra Olmert ve yandaşları karşılarında "muhatap" olmadığı için matem tutabilirler. Bu durumda, Batı kamuoyunun tek taraflı "birleştirme" konusunda ılımlı çekincelerle bir nezaket alkışı sunmasını bekleyerek Filistin'in ilhakını ve yıkımını sürdürmeleri, bunu yaparken de, Hamas'ın programları pek çok bakımdan bütünüyle kabul edilemez olsa da, kendi programlarının aynı ölçüde kabul edilemez ya da daha kötü olduğu ve sadece retorikten ibaret olmadığı, vahim bir farklılık olarak Filistin haklarının her türlü anlamını sistematik biçimde inkar ettiği gerçeğini örtbas etmeleri gerekiyor.

Bu tüyler ürpertici olayın bir sonraki sahnesi 12 Temmuz'da açıldı. O gün Hizbullah'ın saldırıya geçerek iki İsrail askerini yakalaması ve birkaçını öldürmesi üzerine İsrail var gücüyle saldırıya geçerek yüzlerce kişiyi öldürdü, iç savaşlardan ve İsrail işgallerinden enkaz halinde çıkan Lübnan'da büyük zahmetlerle yeniden inşa edilen her şeyi tahrip etti. Hangi güdüyle hareket etmiş olursa olsun, Hizbullah, Lübnan'a çok pahalıya mâl olacak korkunç bir kumar oynadı. Gene, Rami Huri'nin yukarıda tartıştığı gibi, kendi askeri kanadı olan, "[sivil nüfusu] koruyabilecek ve temel hizmetleri sağlayabilecek paralel ya da alternatif önderlikler"in yükselişine yol açan süreçlerin yaşanması gibi bir tehlikeyi de görüyoruz.

Çözümlemeciler bu duruma yol açan nedenler konusunda ayrılmaktadırlar. *Financial Times*'ın bildirdiğine göre, "Hizbullah'ın resmi çizgisi, kaçırma olayının İsrail cezaevlerinde tutulan birkaç Lübnanlı mahkumun serbest bırakılmasını sağlamayı amaçlıyordu. Ancak zamanlama ve saldırının ölçeği, kısmen İsrail'i aynı anda iki cephede savaşmaya zorlayarak Filistinliler üzerindeki baskıyı azaltmayı amaçladıklarını göstermektedir. Hizbullah'ın Eylül 2000'de el-Aksa İntifadası'nın patlak vermesine gösterdiği tepkiyi (bir sınır ötesi harekat sırasında tutsak değişimini sağlamak için askerleri kaçırması), yanı sıra 2002'de Batı Şeria'da İsrail'in tahrip edici saldırılarına gösterdiği tepkiyi (Amos Harel) hatırlayan pek çok kişi[35] bunu kabul eder. Bazıları da, 2000'de yapılan mübadelenin, son krizden önce Hizbullah'ın askerleri kaçırma girişiminde bulunması gerçeğinin ve daha önce değinilen İsrail'in gizli hapishaneleri meselesinin de akla getirdiği tutsaklarla ilgili sebebi öne çıkarırlar. Emel Saad Gurayib, Gazze bağlantısının öncelikli olduğunu düşünür, ancak

"bu rehinelerin yurt içindeki önemi"ni göz ardı etmemek gerektiğini öne sürer.[36]

Bazıları da İran ve/veya da Suriye'yi esas aktörler olarak görür. Daha önce belirtildiği gibi, pek çok uzman ve İranlı muhalif, bazı kuşkulara rağmen, İran'ın ve Suriye'nin Hizbullah eylemlerine izin verdiği görüşünü kabul etmez. Pek çok Arap yönetici suçu İran'ın üzerine atmaktadır. Acil bir Arap Birliği zirvesinde, İran etkisine ilişkin kaygıları nedeniyle, "Arap kamuoyuna açıkça meydan okuma"ya kalkıştılar. Dubaili bir askeri uzmanın yorumuna göre, İranlılar Hizbullah aracılığıyla, "barış süreci çökmüş ve Filistinliler öldürülmekte"yken hiçbir şey yapmayan "Arap hükümetlerini çok zor duruma düşürmekte"dirler. Aynı uzman, "Ve şimdi İsrail'e gerçekten de darbeler indirmekte olan Hizbullah geliyor," demektedir. Hizbullah'a yönelik eleştiriye, Suriye, Yemen, Cezayir ve Lübnan karşı çıktı; Irak parlamentosu "nadir bir birlik gösterisi sunarak" İsrail saldırısını "suç niteliğinde bir saldırganlık" olarak mahkum etti ve Washington'un atanmasını alkışladığı Başbakan Nuri el-Maliki, "Dünyayı İsrail saldırısının durdurulması için hemen harekete geçmeye çağırdı." Ne var ki çoğu Arap liderin "kamuoyuna meydan okuma" isteği duyması, radikal İslamcı grupları güçlendirerek, büyük ölçekli bölgesel sonuçlar yaratabilir. Mısırlı Müslüman kardeşlerin "Yüksek Rehberi" Mehdi Akef'in Arap devletlerini sert bir dille kınaması önemlidir. Ortadoğu uzmanı Fevvaz Gerges'e göre, Mısır'da serbest seçimlerin yapılması halinde, "Kardeşler rahatlıkla çoğunluğu alırlar" ve şimdiki halde, kendi uzantılarından biri olan Hamas'ı da kapsayacak şekilde başka yerlerde de büyük bir etki yaratmışlardır.[37]

Daha kapsamlı bir çözümleme Pentagon'un Savunma İstih-

barat Şubesi'nin Ortadoğu ve terörizm masasının eski başkanı emekli Albay Pat Lang tarafından geliştirildi: "Temelde bu bir kabile savaşıdır. Size düşman olan biriyle karşılaşıyor ve Hamas'ın sunduğu gibi geçici bir ateşkesi kabul etmek istemiyorsanız, onları yok etmeniz gerekir. İsrail'in gösterdiği tepki, gerek kendi halkına gerekse ABD'ye hoş görünmek için gayet zekice bir bahane olarak tasarlandığı anlaşılan üç askerin kaçırılması olayıyla çok orantısızdır."[38]

Sebeplere ve çelişkili etkenlere ilişkin spekülasyon yaşanmakta olan trajediyi görmemize engel olmamalıdır. Lübnan tahrip edilmektedir, İsrail'in Gazze hapishanesi ağır darbeler altındadır ve Batı Şeria'da ABD ve İsrail korkunç ve tarihte az rastlanan bir olayı genellikle gözden uzakta gerçekleştirerek bir ulusu katletme projesini tamamlamaktadırlar.

Bu eylemler ve Batı'nın gösterdiği tepki, emperyal zihniyette fark edilemeyecek ölçüde derinlerde yatan vahşi acımasızlığı, kendini haklı göstermeyi ve yaralı masumiyeti tam bir açıklıkla ortaya koyar. Gandi'ye Batı uygarlığı hakkında ne düşündüğü sorulduğunda, iddiaya göre, bunun iyi bir fikir olabileceğini düşünüyorum, demiş. Neden böyle bir yanıt verdiği kolayca anlaşılabilir.

Notlar

Önsöz

1) New York: Vintage, 1974. Bu çalışmayı da kapsayan genişletilmiş bir baskı *Middle East Illusions* başlığıyla yapılmıştır (Lenham, MD: Rowman & Littlefield, 2003).
2) Boston: South End Press, 1983. Güncelleştirilmiş baskısı 1999'da yapıldı. Türkçe çevirisi: *Kader Üçgeni*, İletişim 1993, çev. Bahadır Sina Şener.
3) http://www.zmag.org/weluser.htm
4) Gilbert Achcar ve Stephen R. Shalom, "Getting Out of Iraq," *New Politics* 10, no. 4 (Kış 2006), s. 5-10. Bu makalenin ilk bölümü, "On John Murtha's Position," internette yayımlandı. Bk. ZNet, 21 Kasım 2005, http://www.zmag.org/content/showarticle.cfm?ItemID=916.
5) *La Nouvelle guerre froide. Le Monde après le Kosovo* (Paris: Presses universitaires de France, 1999). İngilizce çevirisi: *Masters of Universe? NATO's Balkan Crusade*, der. Tariq Ali (Londra: Verso, 2000), s. 57-144. Türkçe çevirisi: *Evrenin Efendileri? NATO'nun Balkan Seferi*, der. Tarık Ali, çev. Yavuz Alogan, İstanbul, OM Yayınevi, 2001, s. 95-149.
6) New York: Monthly Review Press, 2002; ikinci bs. (yeni önsöz ve yeni bir bölümle), Boulder, CO: Paradigm Publishers, 2006. Türkçe çevirisi: *Barbarlıklar Çatışma*, Everest 2002, çev. Diren Kahriman
7) *The Israeli Dilemma: A Debate between Two Left-Wing Jews, Letters between Marcel Liebman and Ralph Miliband*, seçmeler, bir giriş ve son sözle, Gilbert Achcar (Londra: Merlin Press, 2006).
8) New York: Monthly Review Press, 2004. Türkçe çevirisi: *Kaynayan*

Ortadoğu, Marksist Aynada Ortadoğu, İthaki 2004, çev. Rida Şimşekel

9) Bağdat'ın düşüşünden hemen sonra yazılan bu "Mektup", *L'Humanite* (Paris), *Liberazione* (Roma), *La Libre Belgique* (Brüksel), *La Courrier* (Cenevre) gibi günlük yayın organlarında ve internette (örn. Bk. ZNet, http://www.zmag.org/content/showarticle.cfm?ItemID=3477) tamamen ya da kısmen yayımlanmıştır. Ayrıca bk. *Eastern Cauldron* (yukarıda not 8), s. 258-264.

I. Bölüm

1) Örn. Bk. Edward s. HERMAN, *The Real Terror Network: Terrorism in Fact and Propaganda* (Boston: South End Press, 1982); Noam Chomsky, *Towards a New Cold War: Essays on the Current Crisis and How We Got There* (New York: Pantheon, 1982, s. 47-55); Edward S. Herman ve Frank Brodhead, *The Rise and Fall of the Bulgarian Connection* (New York: Sheridan Square Publications, 1986); Noam Chomsky, *Pirates and Emperors: International Terrorism in the Real World* (New York: Claremont Research and Publications, 1986; genişletilmiş bs., Cambridge, MA: South End Press, 2002); Noam Chomsky, *The Culture of Terrorism* (Boston: South End Press, 1988); ve Edward S. Herman ve Noam Chomsky, *Manufacturing Consent: The Political Economy of the Mass Media* (New York: Pantheon, 1988).

2) *US Army Operational Concept for Terrorism Counteraction*, TRADOC Pamphlet No. 525-37, 1984.

3) BM'de yapılan bu oylama için bk. http://unbisnet.un.org:8080/ipac20/ipac.jsp?profile=voting&menu=search.

4) Genel Kurul kararı 42/159, 7 Aralık 1987, kısım 14; bk. http://www.un.org/documents/ga/res/42/a42r159.htm.

5) ABD ve İsrail iki yıl sonra benzer bir karar tasarısını kabul ettiler (General Assembly Resolution 44/29, 4 Aralık 1989, bk. http://www.un.org/documents/ga/res/44/a44r029.htm). O sırada ABD

ırk ayrımcısı yönetimi izleyen rejimi kabul etmişti. Bu durumda Güney Afrika meselesi tartışmalı bir sorundu ve "yabancı işgal" ifadesinin yerine "dışarıdan işgal" ifadesinin geçirilmesi, anlaşılan direnme hakkının kabul edilmesi için kabul edilebilir bir bahane olarak görüldü.

6) Terörizmle savaşmak için 13 Haziran 2002 tarihinde alınan Konsey Çerçeve kararı (2002/475/JHA); bk. http://www.statewatch.org/news/2002/jul/frameter-r622en00030007.pdf.

7) Amerikan Heyeti'nin arz ettiği "Saldırganlık Tanımı Önerisi", 25 Temmuz 1945, International Conference on Military Trials (Londra, 1945); bkZ. http://www.yale.edu/lawweb/avalon/imt/jackson/jack50.htm.

8) BM Genel Kurulu Kararı 29/3314, 14 Aralık 1974; bk. http://daccessdds.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/739/16/IMG/NR073916.pdf?OpenElement.

9) A.g. y., Madde 3, kısım (g) şöyle der: "Bir savaş ilanı olmaksızın aşağıdaki eylemlerden herhangi birinin gerçekleştirilmesi, 2. Madde gereğince saldırganlık eylemi olarak nitelendirilir: .... (g) Bir devlet tarafından ya da o devlet adına çetelerin, grupların, nizami ya da paralı askerlerin, yukarıda listelenen ya da o kapsamda görülmesi gereken eylemlerde bulunmak üzere bir başka devlete karşı silahlı eylemlerde bulunmak için gönderilmesi."

10) Gilbert Achcar, *The Clash of Barbarism*, gen. 2. bs. (Boulder, CO: Paradigm Publishers, 2006), s. 91.

11) Örn. Bk. Jonathan B. Tucker (der.), *Toxic Terror: Assessing Terrorist Use of Chemical and Biological Weapons* (Cambridge, MA: MIT Press, 2000); Philip B. Heymann, *Terrorism and America: A Commonsense Strategy for a Democratic Society* (Cambridge, MA: MIT Press, 1998); ve Richard A. Falkenrath, Robert D. Newman ve Bradley A. Thayer, *America's Achilles' Heel: Nuclear, Biological, and Chemical Terrorism and Covert Attack* (Cambridge, MA: MIT Press, 1998).

12) Robert Mcnamara, "Apocalypse Soon," *Foreign Policy* (Mayıs-Hazi-

ran 2005); Graham Allison, *Nuclear Terrorism* (New York: Times Books, 2004).

13) "Treasury Office Has Four Agents Investigating Wealth of Bin Laden, Saddam" ("Hazine Bürosu'nda Bin Laden'in ve Saddam'ın Servetini Araştıran Dört Ajan Var", White House Bulletin, 29 Nisan 2004; Marc Frank ve Richard Lapper, "US Squeeze Angers Cubans: Bush Clampdown Is Seen as Blow to Familiy Ties," *Financial Times*, 10 Mayıs 2004, s. 4; Nancy San Martin, "More Focus on Cuba Embargo Than Terror Trail Is Questioned," *Miami Herald*, 30 Nisan 2004, s. 1A.

14) Örn. Bk. 9/11 Public Discourse Project, *Final Report on 9/11 Commission Recommendations*, 5 Aralık 2005; bk. http://www.9-11pdp.org/press/2005-12-05_report.pdf. Diğer raporlar için bk. 11 Eylül Public Discourse Project sitesi; http://www.9-11pdp.org/.

15) National Intelligence Council, *Global Trends 2015: A Dialogue About the Future with Nongovernment Experts*, NIC 2000-02 (Washington, DC, 2000), s. 10; bk . http://www.dni.gov/nic/PDF_GIF_global/globaltrend2015.pdf.

16) US. Space Command, *Vision for 2020*, Şubat 1997; bk. http://www.fas.org/spp/military/docops/usspac/visbook.pdf.

17) Wolfowitz, *Vanity Fair*'den Sam Tannenhaus'a Mayıs 2003'te şöyle dedi: "Artık Suudi Arabistan'da bulunan neredeyse bütün güçlerimizi çekebiliriz. Bu güçlerin son 12 yıldır orada bulunması dost bir hükümet için muazzam zorluklara yol açmıştır. Bu durum El Kaide'ye muazzam bir adam toplama imkanı sağlıyor. Aslında, Bin Laden'e bakacak olursanız, başlıca şikayetlerinden birinin kutsal topraklarda, yani Mekke ve Medine'de sözde haçlı güçlerinin bulunması olduğunu görürsünüz." Savunma bakanlığı internet sitesi: http://www.defenselink.mil/transcripts/2003/tr20030509-depsecdef0223.html.

18) "Operations Security Impact on Declassification Management Within the Department of Defense," 13 Şubat 1998, Booz Allen & Ha-

milton Inc., Linthicum, MD, bk.
http://www.fas.org/sgp/othergov/dod_opsec.html. Doküman bir gizliliği kaldırma stratejisi tavsiye eder. Tavsiyelerden biri şudur: "Saptırma: gizliliği kaldırılan ilginç malzeme listesi: örn. Kennedy cinayetiyle ilgili veriler" Burada şöyle denilmektedir: "İnternet kullanımı halkın 'gizli işler e duyduğu sınırsız iştahı inandırıcı ve saptırıcı malzemenin sağlanmasıyla azaltabilir."

19) "Dönüştürme süreci ("gelecek on yıllarda Amerikan askeri üstünlüğünü korumak" için gereklidir) devrimci değişime yol açsa bile, felaket niteliğinde ve gelişimi hızlandıracak bir olayın (yeni bir Pearl Harbor gibi) yokluğunda muhtemelen uzun bir süreç olacaktır." Bk. Thomas Donnelly, et.al., *Rebuilding America's Defenses: Strategy, Forces and Resources for a New Century* (Washington, DC: PNAC, 2000); bk.
http://www.newamericancentury.org/RebuildingAmericasDefenses.pdf.

20) "US Senators Chat with Saddam", *The Gulf War Reader* içinde, der. Micah L. Sifry ve Christopher Cerf (New York: Times Books, 1991), s. 119-121.

21) "Daha sonra Dışişleri Bakanı Tarık Aziz, Irak'ın ilk planının sadece adaları ve tartışmalı petrol alanını işgal etmeyi amaçladığını açıkladı. Kuveyt kentini alma fikrini Saddam'ın "işgalden hemen önce aldığı bir 'son dakika' kararı olarak betimledi." Bk. Amatzia Baram, "The Iraqi Invasion of Kuwait: Decision-making in Bagdad," *Iraq's Road to War*, der. Amatzia Baram ve Barry Rubin (New York: St. Martin's, 1993), s. 23.

22) Tarık Aziz, Baram'dan yapılan yukarıdaki aktarmada şöyle de diyordu: "Saddam, Kuveyt'in ne kadarının ele geçirildiği "(ABD için) fark etmez " görüşündeydi.

23) "The Glaspie Transcript: Saddam Meets the U.S. Ambassador," *The Gulf War Reader*, der. Micah L. Sifry ve Christopher Cerf (New York: Times Boks, 1991), s. 130, 133..

24) A. g. y., s. 129.

II. Bölüm

1) "Biz Tanrı'ya inanırız" sözü ilk kez 1864'te madeni paraların üzerinde yer aldı ve 1909'a kadar orada kaldı, ancak 1955'te madeni ve kağıt paraların üzerinde yer alması zorunlu tutuldu ve ulusal bir düstur haline geldi. Bk. Louis Fisher ve Nada Mourtada-Sabbah, "Adopting 'In God We Trust' as the U.S. National Motto," *Journal of Church and State* 44, no. 4 (Eylül 2002), s. 671-692. "Tanrı'nın Huzurunda" ifadesi "Vatana Bağlılık Yemini"ne 1954'te eklendi.
2) Taraftarlarının "Rebbe" diye andıkları Rabbi Menahem Mendel Şneerson (1902-1994) önde giden bir Ortodoks Yahudi haham ve Hasidik Judaizm'in Şabat Lubaviç kolunun manevi lideriydi.
3) Bk. Simha Flapan, *The Birth of Israel: Myths and Realities* (New York: Pantheon, 1987), s. 239.
4) H. Con. Res. 275, 19 Aralık 2005; bk. http://thomas.loc.gov/cgibin/query/z?e109:hcon.275.eh:
5) İngiltere'nin desteklediği Haşimi ailesi Arap yarımadasının bir bölümünü (1917-1924), bunun yanı sıra Suriye'yi (1918-1920), Irak'ı (1921-1958) ve 1921'den beri de Ürdün'ü yönetti. Bk. Araştırma Grubu'nun "A New Israeli Strategy Toward 2000" konusundaki çalışması *A Clean Break: a New Strategy for Securing the Realm*, Institute for Advanced Strategic and Political Studies (2000); bk. http://www.israeleconomy.org/start1.htm. Başkanlığını Richard Perle'ün yaptığı bu çalışma grubunda Douglas Feith, Davıd Wurmser ve Meyrav Wurmser yer alıyordu.
6) Örn. Bk. Roger Morris, "A Tyrant 40 Years in the Making," *New York Times*, 14 Mart 2003, s. A29.
7) Steven R. Weisman, "on Mideast 'Listening Tour', the Question On Who's Hearing," *New York Times*, 30 Eylül 2005, s. A1.
8) Lysandra Ohrstrom, "Debate on U.S. Diplomacy in the Middle East at AUB Starts with a Blunder," *Daily Star* (Beyrut), 14 Ekim 2005.
9) 4 E, Karen Hughes'ün Kongre tanıklığında da yer aldı. Bk. Karen

Hughes, "America's Dialogue with the World," Temsilciler Meclisi Uluslararası İlişkiler Komitesi ne Verilen İfade, Washington, DC, 10 Kasım 2005; bk. http://www.state.gov/r/us/2005/56926.htm

10) Samuel P. Huntington, *Third Wave: Democratization in the Late 20th Century* (Norman: University of Oklahoma Press, 1993).

11) Gilbert Achcar, "The Arap Despotic Exception," *Eastern Cauldron: Islam, Afghanistan, Palestine and Iraq in a Marxist Mirror* (New York: Monthly Review Press, 2004), s. 69-74; ilk kez *Le Monde diplomatique*'te (İnglizce baskı) Haziran 1997'de yayımlandı.

12) Samuel P. Huntington, *The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order* (New York: Touchstone, 1998), s. 94.

13) "President Bush Discusses Freedom in Iraq and Middle East: Remarks by the President at the 20th Anniversary of the National Endowment for Democracy," Washington, DC, 23 Kasım 2003; bk. http://www.whitehouse.gov/news/releases/2003/11/20031106-2.html.

14) Thomas Carothers, *In the Name of Democracy: U.S. Policy Toward Latin America in the Reagan Years* (Berkeley: University of California Press, 1991); Thomas Carothers, "The Reagan Years," *Exporting Democracy: The United States and Latin America* içinde, der. Abraham Lowenthal (Baltimore: John Hopkins University Press, 1991).

15) Thomas Carothers, *Critical Mission: Essays on Democracy Promotion* (Washington, DC: Carneige Endowment for International Peace, 2004.)

16) Thomas Carothers, "Promoting Democracy and Fighting Teror," *Foreign Affairs* 82, no 1 (Ocak-Şubat 2003), s. 96. Yeniden bs. Carothers, *Critical Mission* içinde.

17) B. "Our Man in Baku," *Washington Post*, 25 Ocak 2004, s. B6.

18) Bk. Gilbert Achcar, "Greater Middle East: The U.S. Plan," *Le Monde diplomatique*, İngilizce bs., Nisan 2004.

19) Program on International Policy Attitudes (PIPA), "Public Perceptions of the Foreign Policy Positions of the Presidential Candidates," 29 Eylül 2004; PIPA, "The Separate Realities of Bush and

Kerry Supporters," 21 Ekim 2004 (bk. http://www.pipa.org/)

20) Gardiner Haris, "In American Health Care, Drug Shortages Are Chronic," *New York Times*, 31 Ekim 2004, s. IV: 12.

21) Örn. bk. Lee Walczak ve Richard S. Dunham, " 'I Want My Safety Net': Why So Many Americans Aren't Buying into Bush's Ownership Society," *Business Week*, 16 Mayıs 2005, s. 24.

22) Örn. bk. Latin American Association, *The Electoral Process in Nicaragua: Domestic and International Influence*, 4 Kasım 1984'te yapılan Nikaragua genel seçimlerini gözlemleyen Latin Amerika Araştırmaları Derneği'nin raporu (Austin, TX: LASA, 19 Kasım 1984); "Report of the British Parliamentary Delegation to Nicaragua to Observe the Presidential and National Assembly Elections" (İngiltere parlamentosu, Londra, Kasım 1984); ve "The Elections in Nicaragua, November 1984" (İrlanda Parlamentosu, Dublin, 21 Kasım 1984).

23) Robert Satloff, "Assessing the Bush Administration's Policy of 'Constructive Instability' (Part I): Lebanon and Syria," Washington Institute of Near East Policy, PolicyWatch#974, 15 Mart 2005; bk. http://www.washingtoninstitute.org/templateC05.php?CID=2278.

III. Bölüm

1) Çokuluslu Şirketler Altkomitesi, Dış İlişkiler Komitesi, ABD Senatosu, *Multinational Oil Corporations and U.S. Foreign Policy: Report with Individual Views* (Washington, DC: US Government Printing Office, 2 Ocak 1975), s. 38; bk. http://www.mtholyoke.edu/acad/intrel/oil1.htm.

2) A. g. y., s. 39.

3) Alıntının tamamı şöyledir: "Falkland'dan sonra, ABD'nin Sidewinder ve uydu görüntüsü desteğine minnettar kalan İngiltere uysal müttefik rolüne büründü. 1991'den beri İngiltere *pax americana*'nın mızrak başı olarak görülmüş, bu rol kamuoyu tarafından tartışmasız ya da olası alternatifler düşünülmeksizin benimsenmiş-

tir. Bk. Michael MccGwire, "The Rise and Fall of the NPT: An Opportunity for Britain," *International Affairs 81*, no. 1 (2005), s. 134.

4) "Transcript of Roundtable Discussion on American Foreign Policy toward China," 6, 7, 8 Ekim 1949, alıntı, Bruce Cumings, *The Origins of the Korean War*, c. II, *The Roaring of the Cataract, 1947-1950* (Princeton: Princeton University Press, 1990), s. 57.

5) Zbigniew Brzezinski, "Hegemonic Quicksand," The National Interest 74 (Kış 2003-2004): 8. Bk. http://www.kas.de/upload/dokumente/vrzezinski.pdf.

6) Bk. Bölüm 1, not 15.

7) William Stivers, *Supremacy and Oil: Iraq, Turkey, and the Anglo-American World Order, 1918-1930* (Ithaca: Cornell University Press, 1982), s. 28-29, 34.

8) Alıntı, Gordon Connell-Smith, *The Inter-American System* (New York: Oxford University Press, 1966), s. 16

9) 1968'de ağırlıklı olarak Yahudilerin bulunduğu Birleşik Öğretmenler Federasyonu merkezi olmayan topluluk denetimi programına karşı greve gitti. Sendika bu programın yaptıkları sözleşmenin ilgili maddelerini ihlal ettiğini iddia ediyordu. Ne var ki pek çok Siyah ve azınlık sakininin gözünde topluluk denetimi, aralarında Ocean Hill-Brownsville'in de yer aldığı kendi bölgelerini ilk kez yetkilendiriyordu. Bu grev Siyah-Yahudi siyasal ittifakının sona ermesine katkıda bulundu. Bk. Jerald E. Podair, *The Strike That Changed New York: Blacks, Whites, and the Ocean Hill-Brownsville Crisis* (New Haven: Yale University Press, 2003).

10) Tom Reagan, "US, Israel Working to Mend Rifts; Israel Arms Sales to China, FBI Investigation into Alleged Spy Affair Sour Relations," *Christian Science Monitor*, 29 Temmuz 2005, yenilenmiş versiyonu için bk. 2 Ağustos 2005, http://www.csmonitor.com/2005/0801/dailyUpdate.html. Ze'ev Schiff, "U.S. to Israel: Tighten Arms Exports Supervision," *Ha'aretz*, 12 Haziran 2005; Ze'ev Schiff, "U.S. Insists: Mofaz Must Sign Drone

Apology," *Ha'aretz*, 27 Temmuz 2005; Ze'ev Schiff, "A Shallow Strategic Dialog," *Ha'aretz*, 29 Temmuz 2005.

11) Harward Hukuk Fakültesi profesörü ve ateşli İsrail yanlısı. Chomsky'den nefret edenlerden. Dershowitz'in görüşlerine örnek olarak bk. Alan Dershowitz, *The Case for Israel* (Hoboken, NJ: Wiley, 2003) ve *The Case for Peace: How the Arab-Israeli Conflict Can Be Resolved* (Hoboken, NJ: Wiley, 2005); bir eleştiri olarak bk. Norman G. Finkelstein, *Beyond Chutzpah: On the Misuse of Anti-Semitism and the Abuse of History* (Berkeley: University of California Press, 2005).

IV. Bölüm

1) John F. Burns, "Pakistan Antiterror Support Avoids Vow of Military Aid," *New York Times*, 16 Eylül 2001, s. 1:5.
2) Barry Bearak, "Misery Hangs over Afghanistan After Years of War and Drought," *New York Times*, 24 Eylül 2001, s. B1.
3) Örn. Bk. Alex Duval Smith, " 'Cease Air Strikes' So Aid Work Can Go On", *Independent*, 16 Ekim 2001, s. 4; Luke Harding, "Aid Agencies Plead for Pause in Raids," *Guardian* (Londra), 18 Ekim 2001, s. 4; Jason Burke, "The Ground Attack: UN Set to Appeal for Halt in the Bombing," *Observer*. 21 Ekim 2001, s. 2; Tom Mashberg, "Aid Groups: Stop Bombing; Humanitarian Disaster Feared," *Boston Herald*, 23 Ekim 2001, s. 6; Nuala Haughey, "Aid Agency Calls for US to Cease Bombing to Allow in Food Supplies," *Irish Times*, 1 Kasım 2001, s. 10.
4) John Sifton, "Temporal Vertigo," *New York Times Magazine*, 30 Eylül 2001, s. 48 vd.
5) Michelle Nichols ve Paul Gallagher, "Bread Harder to Deliver Than Bombs," *The Scotsman*, 8 Ekım 2001, s. 6; Elisabeth Bumiller ve Elizabeth Becker, "Bush Voices Pride in Aid, but Groups List Hurdles," *New York Times*, 17 Ekim 2001, s. B3.
6) Örn. Bk. Jonathan Fowler, "U.N. Expert: U.S. Food Drops in Afg-

hanistan Will Harm Future Aid Efforts," Associated Press, 15 Ekim 2001; Bumiller ve Becker, "Bush Voices Pride in Aid," s. 13.

7) Abdül Hak, "US Bombs Are Boosting the Taliban," *The Guardian* (Londra), 2 Kasım 2001, s. 20.
8) John F. Burns, "Afghan Gathering in Pakistan Backs Future Role for King," *New York Times*, 26 Ekim 2001, s. B4; Kathleen Kenna, "Summit of Afghan Exiles Demands End to U.S. Raids," *Toronto Star*, 26 Ekim 2001, s. A8.
9) Samina Ahmed, "The United States and Terrorism in Soutwest Asia: September 11 and Beyond," *International Security* 26, no 3 (Kış 2001-2002), s. 92.
10) Walter Pincus, "Mueller Outlines Origin, Funding of Sept. 11 Plot," *Washington Post*, 6 Haziran 2002, s. A1.
11) Michael R. Gordon, "Allies Preparing for a Long Fight as Taliban Dig In," *New York Times*, 28 Ekim 2001, s. A1.
12) George W. Bush, ABD'nin 1972 tarihli Anti-Balistik Füze Antlaşması'ndan 13 Aralık 2001'de tek taraflı olarak çekildiğini ilan etti.
13) Temmuz 2005'te Özbekistan ABD'nin 11 Eylül'den kısa süre sonra faaliyete geçen, K-2 olarak bilinen Karşi-Hanabad Hava Üssü'nü altı ay içinde terk etmesini istedi. Son ABD askerleri Kasım 2005'te çekildi.
14) Tartışma ve kaynaklar için bk. Noam Chomsky, *11 Eylül* (New York: Seven Stories Press, 2001), s. 45-54.
15) Bk. Bölüm 2, not 12.
16) Walter Pincus, "Skepticism about U.S. Deep, Iraq Poll Shows; Motive for Invasion Is Focus of Doubts," *Washington Post*, 12 Kasım 2003, s. A18.
17) George H. W. Bush ve Brent Scowcroft, *A World Transformed* (New York: Alfred A. Knopf, 1998), s. 489.
18) Project for the New American Century, Letter to President William J. Clinton, 26 Ocak 1998; bk. http://www.newamericancentury.org/iraqclintonletter.htm.

19) Thomas L. Friedman, "Baker Finds Doors Open, Minds Sealed," *New York Times*, 17 Mart 1991, s. IV:1: Friedman şunu da kaydediyordu: "Saddam Hüseyin Kuveyt'i ezmek için kullandığı demir yumruğu cumhuriyeti bir arada tutmak için kullanmaya alışık. ABD askeri birliklerini körfezden çekmeyi ve savaştan sağladığı askeri kazanımları korumayı umuyorsa, Sayın Hüseyin'i ya da tercihen başka fakat eşit derecede güçlü bir kişiyi Bağdat'ta dümene geçirmesi gerekir."

20) Alan Cowell, "Kurds Assert Few Outside Iraq Wanted Them to Win," *New York Times*, 11 Nisan 1991, s. A11.

21) Douglas Jehl, Dexter Filkins'le birlikte, "U. S. Moved to Undermine Iraqi Military Before War," *New York Times*, 10 Ağustos 2003, s. I:1.

22) Agence France Press, "Majority of Spanish Against War on Iraq", 22 Şubat 2203. Bu makaleye göre, ABD'nin ve müttefiklerinin BM yetki vermediği halde savaş açmasını (fiili savaş) destekleyenlerin oranı %2.3; BM yetkisi olmadıkça savaşa karşı olanların oranı %11.8; ve her koşulda savaşa karşı olanların oranı %84.7 idi.

23) Richard Boudreaux ve John Hendren, "U.S. Drops Its Bid to Base Troops in Turkey," *Los Angeles Times*, 15 Mart 2003, s. A5.

24) David Ignatius, "A War of Choice, and One Who Chose It," *Washington Post*, 2 Kasım 2003, s. B1.

25) Mark Lacey, "Turkey Rejects Criticism by U.S. Official over Iraq," *New York Times*, 8 Mayıs 2003, s. A15. Wolfowitz şöyle diyordu: "Türkiye'nin bir adım atarak şöyle demesini sağlayalım: 'hata yaptık. Irak'ta ne kadar kötü şeylerin olduğunu bilmemiz gerekirdi, ama artık biliyoruz. Amerikalılara yardımcı olmak için elimizden geleni yapalım.'" Wolfowitz, "eleştiriyi Türk askeriyesine yöneltti: 'Her ne sebeple olursa olsun kendilerinden beklediğimiz güçlü liderlik rolünü oynamadıklarını düşünüyorum.'" Türkiye'de yapılan kamuoyu yoklamaları için bk. Philip P. Pan, "Turkey Plans for 62, 000 U.S. Troops," *Washington Post*, 26 Şubat 2003, s. A17.

26) Bu, işgal sırasında Alman istihbaratının Amerikan askeriyesine yardımcı olduğu iddialarından ayrıdır. Orn., bk. Richard Bernstein, "2 German Roles: Opposing War and Aiding U.S.," *New York Times*, 3 Mart 2006, s. A12.

27) Bk. Gallup International, Iraq Poll, 2003; bk. http://www.gallup-international.com/ContentFiles/survey.asp?id=10.

28) BM Güvenlik Konseyi'nin 5 Nisan 1991 tarihinde aldığı 688 Sayılı Karar Irak hükümetine Irak halkına uyguladığı baskılara son vermesini emrediyordu. Kararın tam metni için bk: http://daccessdds.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/596/24/IMG/NR059624.pdf?OpenElement.

29) Fereydoun Ahmadi, "SAIRI [SCIRI] Official Warns of Saddam Disaster Plan for War" *Tehran Times*, 26 Ocak 2003.

30) BM Güvenlik Konseyi Kararı 1637, 8 Kasım 2005; bk. http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N05/592/77/PDF/N0559277.pdf?OpenElemen.

31) Sadr Kenti, Bağdat'ın yoksul Şiilerin yaşadığı bir bölgesidir. İsmini Mukeda el-Sadr'ın 1999'da Baasçı rejim tarafından katledilen babasından almıştır.

32) Sean Rayment, "Secret MoD Poll: Iraqis Support Attacks on British Troops," *Daily Telegraph*, 23 Ekim 2005; bk. http://telegraph.co.uk/news/main.jhtml?xml=/news/2005/10/23/wirq23.xml&sSheet=/portal/2005/10/23/ixportaltop.html.

33) Gary Langer ve Jon Cohen, "Poll Finds Broad Optimism in Iraq, but Also Deep Divisions Among Groups," ABC News Special Report, 12 Aralık 2005. Anketin tam metni ve sonuçları için bk. http://abcnews.go.com/images/Politics/1000a1IraqWhereThingsStand.pdf.

34) Prens Suud el-Faysal, "The Fight Against Extremism and the Search for Peace," New York, Council on Foreign Relations, 20 Eylül 2005, Federal News Service'den alınmıştır. Ayrıca bk. http://www.cfr.org/publication/8908/fight_against_extremism_and_the_search_for_peace_rush_transcript_federal_news_service_inc.html

35) Melvin R. Laird, "Iraq: Learning the Lessons of Vietnam," *Foreign Affairs*, Kasım-Aralık 2005, s. 35; bk. http://www.foreignaffairs.org/20051101faessay84604/melvin-r-laird/iraq-learning-the-lessons-of-vietnam.html.

36) Alıntı, John H. Backer, *The Decision to Divide Germany* (Durham, NC: Duke University Press, 1978), s. 155-156.

37) Bu süreç tarihçi Michael Schaller tarafından anlatılmıştır (*The American Occupation of Japan: The Origins of the Cold War in Asia* [New York: Oxford University Press, 1985]). Schaller, o sırada Dışişleri Bakanlığı Siyasal Planlama Dairesi Başkanı olan George Kennan'ın sonraki yıllarda "Marshall planının yanı sıra, Japonya'da bir 'ters çizgi' oluşturmanın 'yönetime yapabildiği en önemli katkı' olduğunu düşündüğünü yazar. Hedef MacArthur'a (Asya ve Pasifik Bölgesi Yüksek Komutanı/APBYK) kısıtlamalar getirmek ve Japonya'da muhafazakar bir siyasal hegemonya sağlamak" idi. Kenan: "1945-47 idealist reformlarının [MacArthur yönetiminde yapılan] Japonların hayatında hiçbir temeli olmadığı"nı ve "Japonya'nın işgalden sonra daha da radikal bir enfeksiyondan (komünizm) [ancak] geleneksel muhafazakar grupların esnekliğiyle korunabileceği"ni (s. 125) düşünüyordu. Görünüşe bakılırsa bu tehlikenin "Japon hayatı içinde bir temeli" olabileceğinden korkuyordu. O halde eski düzen etkin biçimde, ama bu kez ABD denetimi altında yeniden kurulmalıydı. Bu ters çizgi uyarınca, "üretim anti-tekel önlemlerin önemli ölçüde gevşetilmesiyle, örgütlü emeğin ağır bir baskı altına alınmasıyla, enflasyonun denetlenmesi, yenin yabancı paralar karşısındaki değerinin sabitlenmesiyle ve iç tüketimin ihracat lehine zayıflatılmasıyla hızlandırılacaktı" Japon faşizminin kurbanlarına tazminat ödenmesi tasarısı "neredeyse yok edilecekti" (s. 129). Haziran 1948'de Kennan'ın inisiyatifiyle, Ulusal Güvenlik Konseyi, "istikrarsızlığı artıracak reformları durdurmayı, örgütlü emeğin gücünü kırmayı," APBYK ve Japon hükümetinin endüstriyel disiplini ve ihracat için üretimi geliştirmek için gösterdi-

ği büyük çabalar"ı artırmayı önerdi (s. 132). Bu tavsiyeler Truman tarafından kabul edildi. MacArthur, bütün bunları kısmen onaylayarak, "başlangıçtaki işgal programına bağlı kalındığı söylemini sürdürmesine rağmen, 1948 yazında Sağ'a doğru güçlü bir sapma gerçekleştirdi." Bu sapma Washington'daki liberallerin talepleriyle uyum içindeydi. "APBYK sol siyasal gruplara ve işçi gruplarına karşı harekete geçmeye başladı, endüstriyel "disiplin"i geliştirdi ve kendi örgütündeki "radikaller"e karşı yeni bir tasfiye hareketi başlattı. Washington'un "daha fazla çalışma disiplini" çağrısını benimseyen APBYK, "bütün işçileri [kamu kuruluşlarında çalışan] grev ya da toplu pazarlık hakkından yoksun bırakarak örgütlü emeğe yönelik saldırısını başlattı. İngilizlerin de dahil olduğu Uzak Doğu Komisyonu üyelerinin kınamaları öfkeyle karşılanarak dikkate alınmadı (s. 134-6). Truman döneminin liberal demokratları, emeğin ciddi biçimde zayıflatıldığı tek partili bir şirket yönetimi altında bir devlet kurmayı, "eski düşmanın Asya'nın geleceğine hakim olmak için ABD'yle işbirliği yapacağı bir Japonya geleceği vizyonu" dayatmayı etkin biçimde başardılar (s. 140).

38) Thomas Carothers, *Critical Mission: Essays on Democracy Promotion* (Washington, DC: Carneige Endowment for International Peace, 2004).

39) Peter Beaumont, "Abuse Worse Than Under Saddam, Says Iraqi Leader," *The Observer* (Londra), 27 Kasım 2005, s. 1.

40) Leonid Brejnev 1968'de Çekoslovakya'nın işgali sırasında Sovyetler Birliği'nin lideriydi. Kasım 1968'de işgali savunan bir konuşma yaparken, Doğu Avrupa ülkelerinin "sosyalist" kamptan ayrılma kararı alma hakkına sahip olmadıklarını söyledi.

41) On beş üyeli Güvenlik Konseyi'nde, daimi üyelerden herhangi birinin, yani ABD, İngiltere, Çin, Fransa ya da Rusya'nın bir ya da daha fazla oy vermesi halinde, herhangi bir karar tasarısı yenilgiye uğrar.

42) Hearings, Senate Armed Services Committee, *United States Military*

Strategy and Operations in Iraq and the Central Command Area, Washington, DC, 29 Eylül 2005 (Federal News Service'tan alınmıştır).

43) Bk. Salah Nasrawi, "Iraqi Leaders Call for Timetable for Withdrawal of U.S.-Led Forces," Associated Press, 22 Kasım 2005; Final Statement of the Preparatory Meeting for the Iraq, National Accord Conference of November 19-21, 2005, Kahire, Mısır. Bk. http://www.arableagueonline.org/las/english/details_en.jsp?art_id=3926&level_id=239.

44) Örn. Bk. Steve Negus, "Shia Coalition Split over Choice of Iraq Premier," *Financial Times*, 7 Şubat 2005, s. 8.

45) 1986'dan 1989'a kadar, ama özellikle 1988'de Saddam Hüseyin Irak'ın Kürt nüfusuna karşı El-Enfal Seferi olarak bilinen vahşi bir saldırı başlattı. Bu saldırı çok sayıda insanın ölmesine yol açtı. Irak hükümeti özellikle Halepçe'de Kürtlere karşı kimyasal silah kullandı. Bk. Middle East Watch, *Genocide in Iraq: The Anfal Campaign Against the Kurds* (New York: Human Rights Watch, Temmuz 2003); bk. http://www.hrw.org/reports/1993/iraqanfal/.

46) Bk. Bruce W. Jentleson, *With Friends Like These: Reagan, Bush, and Saddam, 1982-1990* (New York: W. W. Norton, 1994). Ayrıca bk. Irene Gendzier, *Dying to Forget* (Lanham, MD: Rowman ve Littlefield, yakında çıkacak).

47) Joost R. Hiltermann, "Iran's Nuclear Posture and the Scars of War," Middle East Report Online, 18 Ocak 2005, http://www.merip.org/mero011805.html.

48) Tony Blair'in başbakanlığı döneminde, Straw 1997'den Haziran 2001'e kadar içişleri bakanlığı, daha sonra, 2006'ya kadar dışişleri ve İngiliz Milletler Topluluğu bakanlığı yaptı.

49) Mark Thomas, "Mark Thomas Wonders If Saddam's Men Recycle Paper," *New Statesman*, 9 Aralık 2002.

50) House Select Committee on Intelligence, 19 Ocak 1976 tarihli Pike Raporu, *Village Voice* içinde, 16 Şubat 1976, s. 88-471. Rapor alıntıyı sadece "üst düzey bir görevli"ye atfeder; William Safire (*Sa-*

fire's Washington, New York: Times Books, 1980, s. 333) bu görevliyi Kissinger olarak saptar.

51) *Sunday Times* (Londra), 15 Haziran 1969. Aslında her iki örnekte de ezilen halkın varlığı reddedilmemekte, sadece kimliği inkar edilmektedir. Meir'in demeci şöyledir: "Filistinli diye bir şey yoktu. Bir Filistin devleti olan bağımsız bir Filistin halkı ne zaman var oldu? Birinci Dünya Savaşı'ndan önce ikisi de Güney Suriye idi ve daha sonra Ürdün dahil bir Filistin idi. Bu, Filistin'de kendisini bir Filistin halkı olarak gören, bağımsız ve bizim oraya gelerek kovduğumuz ve ülkelerini ellerinden aldığımız Filistin halkı gibi bir şey değildi. Onlar yoktular."

52) Tamar Gabelnick, William D. Hartung ve Jennifer Washburn, *Arming Repression: U. S. Arms Sales to Turkey During the Clinton Administration*, World Policy Institute and Federation of American Scientist, Ekim 1999, tablo 1; bk. http://www.fas.org/asmp/library/reports/turkey.htm. Verili yıllar mali yıllardır. En büyük iki ABD silah ihracat programı olan bu silah transferleri doğrudan ticari satışlar ve dış askeri satışlar olarak açıklanır. Ek olarak Washington Türkiye'ye kullanılmış fazla silah (orijinal edinme maliyeti yaklaşık 2 milyon dolar, 3/4'ü Clinton yönetimi sırasında) ve askeri eğitim (1990'larda dünyada bu eğitimi an fazla alan ülke Türkiye idi) sağladı.

53) Bk. Adam Isacson ve Joy Olson, *Just the Facts: 1999 Edition, A Civilian's Guide to U.S. Defense and Security Assistance to Latin America and the Caribbean* (Washington, DC: Latin America Working Group and Center for International Policy, 1999), s. 27. Anlatı için bk. http://ciponline.org/facts/co99.htm. Güvenlik yardımı, gittikçe iç içe geçmiş olan askeri ve polisiye yardımı kapsar. Bk. Adam Isacson, Joy Olson ve Lisa Haugaard, *Blurring the Lines: Trends in U. S. Military Programs with Latin America* (Washington, DC: Latin America Working Group Education Fund, Center for International Policy, and Washington Office on Latin America, Eylül 2004), bk.

http://www.ciponline.org/facts/0410btl.pdf.

54) Stephen Kinzer, "Kurds in Turkey: The Big Change," *New York Review of Books*, 12 Ocak 2006.

55) Burada Danimarka'nın Kopenhag kentinde Haziran 1993'te yapılan bir Avrupa Konseyi toplantısında AB'ye üyelik şartları olarak belirlenen bir siyasal ve iktisadi reformlar setine gönderme yapılmaktadır.

56) Madde 109'un tamamı şöyledir: "Birincisi: Federal Hükümet, mevcut yataklardan petrol ve doğal gaz çıkartılmasını Bölge Hükümetleri ve vilayetlerle eşgüdüm yaparak sağlar. Bunlardan elde edilen gelir, ülkenin tamamında yaşayan nüfusa her bir vilayetin nüfus büyüklüğüne göre adaletli bir şekilde dağıtılır. Eski rejim tarafından haksız biçimde yoksun bırakılarak zarara uğratılan veya sonradan zarar gören bölgelere, diğer bölgelerin de dengeli olarak kalkınmasını sağlayacak şekilde ek pay verilir. Bu husus yasayla düzenlenir. İkincisi: Federal Hükümet ile Bölge ve Vilayet Hükümetleri bir araya gelerek, Irak milletine en fazla menfaati sağlayacak şekilde ve mevcut en ileri teknolojiyi kullanarak petrol ve doğal gaz yataklarını geliştirmek için gerekli strateji ve siyaseti tayin ederler." Bk. Irak Anayasa Taslağı, 13 Eylül 2005; bk. http://www.ieciraq.org/final%20cand/Constitution_Eng_UNs-13.pdf. (Daha sonra yapılan değişiklikler [bk. http://www.ieciraq.org/final%20cand/AmendstroConstengOct13%5B1%5D.pdf] bu metni değiştirmedi.)

57) Bk. John Norris, *Collusion Course: NATO, Russia, and Kosovo* (Westport, CT: Praeger, 2005), s. Xxiii. Şöyle yazar: "NATO savaşını en iyi açıklayan Yugoslavya'nın daha geniş siyasal ve iktisadi reform trendlerine gösterdiği direnişti; Kosovalı Arnavutların içinde bulunduğu zor durum değil." Norris, savaş sırasında, Dışişleri Bakanlığı ve Pentagon'da savaş planlarının hazırlanması işinde önde giden bir kişi olan Dışişleri Bakan Yardımcısı Strobe Talbott'un haberleşme direktörüydü. Talbott, kitaba yazdığı giriş bölümünde

"John Norris'e teşekkürler" etmekte ve Kosova'dakı savaşla ılgılenen herhangi biri, savaşın içinde "yer alan bizlerin o sırada olayları nasıl değerlendirdiğimizi ve neler hissettiğimizi.... öğrenecektir" demektedir.

58) 1559 sayılı BM Güvenlik Konseyi Kararı, 2 Eylül 2004; bk. http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N04/498/92/PDF/N0449892.PDF?OpenElement.

59) Suriye Lübnan'dan bütün birliklerini, askeri varlıklarını ve istihbarat aygıtlarını çektiğini 26 Nisan 2005'te Birleşmiş Milletler e resmen bildirdi.

60) Geoffrey Wheatcroft, "One Man's Arabia," New York Times Book Review, 11 Aralık 2005, s. 1.

61) Robert Fisk, *The Great War for Civilisation: The Conquest of the Middle East* (New York: Alfred A. Knopf, 2005).

62) William A. Dorman ve Mansur Farhang, *The U.S. Press and Iran: Foreign Policy and the Journalism of Deference* (Berkeley: University of California Press, 1987).

63) Mayıs 1987'de, İran-Irak savaşı sırasında İran Körfezi nde devriye görevi yapan ABD Deniz Kuvvetleri'ne bağlı bir gemi, USS Stark, bir Irak Mirage uçağından atılan iki füzeyle vuruldu, mürettebattan otuz yedi kişi öldü. Hem Washington hem de Bağdat saldırının bir kaza olduğunu söyledi. Irak 1991 Körfez Savaşı sırasında bu saldırının tazminatını ödememişti. 1989'da ABD yetkilileri Washington'u, kimyasal ve biyolojik silahlar geliştirmeye devam etmesine, terörizmi desteklemesine ve Stark için tazminat ödememesine rağmen Saddam Hüseyin'le daha yakın ilişkiler kurmaya zorladı. (Bk. Elaine Sciolino, "1989 Memo to Baker Listed Abuses by Iraq but Urged Conciliation," *New York Times*, 22 Eylül 1992, s. A15.) Haziran 1967'de İsrail hava ve deniz güçleri Mısır sahillerinde seyreden bir ABD elektronik istihbarat gemisine, *USS Liberty*'e saldırarak otuz dört Amerikalıyı öldürdüler. İsrail saldırının kaza olduğunu iddia etti ve Washington bu özrü resmen kabul et-

tiyse de kuşkular devam etti. Farklı görüşler için bk. James M. Enes Jr., *The Assault on the Liberty: The True Story of the Israeli Attack on an American Intelligence Ship* (New York: Random House, 1979; güncelleştirilmiş bs. Reintree Press Edition, Gaithersburg, MD: Signature Boks, 2002); A. Jay Cristol, *The Liberty Incident: The 1967 Israeli Attack on the U. S. Navy Spy Ship* (Dulles, VA: Brassey's 2002); ve David C. Walsh, "Friendless Fire?" *Proceedings of the U. S. Naval Institute*, Haziran 2003; bk. http://www.usni.org/Proceedings/Articles03/PROwalsh06.htm.

64) The Press Trust of India, "India, Iran and U.S.," 18 Şubat 2006; Daniel Dombey, Roula Khalaf ve Arkadiy Ostrovskiy, "US Warns India to Back Iran UN Referral or Lose Nuclear Deal," *Financial Times* (Londra), 26 Ocak 2006, s. 9.

65) Robert Olson, "Turkey-Iran Relations, 2000-2001: The Caspian, Azerbaijan and the Kurds," *Middle East Policy 9*, no.2 (Haziran 2002), s. 111-129.

66) Titzhak ben-Yisrael, *Ha'aretz*, 16 Nisan 2002.

67) Ha'aretz haber servisi, *Ha'aretz*, 10 Şubat 2004 (İbranice)

68) Martin Van Creveld, "Is Israel Planning to Attack Iran? Sharon on the Warpath," *International Herald Tribune*, 21 Ağustos 2004, s. 6.

69) Nükleer Silahların Yayılmasını Önleme Antlaşması (NPT) 1970'te yürürlüğe girdi ve şimdiki halde 189 ülke tarafından kabul edildi. Bunu sadece İsrail, Hindistan ve Pakistan kabul etmedi. Antlaşma metni için bk. http://disarmament.un.org/wmd/npt/npttext.html.

70) Bk. "Text Urging Negotiations on Fissile Material Treaty Approved by Disarmament Committee," Basın Bülteni, GA/DIS/3291, Genel Kurulun Elli Dokuzuncu Toplantısı, Birinci Komite, 4 Kasım 2004. Bk. http://www.un.org/News/Press/docs/2004/gadis3291.doc.htm (3 Aralık 2004'te tam mevcutlu toplantıda 59/81 sayılı Karar Tasarısı 179-2-2 olarak oylandı; ABD ve Palau red, Britanya ve İsrail çekimser oy kullandı); "General Assembly Adopts 55 Texts Recommended by First Committee on a Wide Range of Disarma-

ment, Security Matters," Basın Bülteni, GA/10310, Elli Dokuzuncu Genel Kurul'un tam katılımlı oturumu, 3 Aralık 2004, bk. http://www.un.org/News/Press/docs/2004/ga10310.doc.htm.

V. Bölüm

1) Maxime Rodinson, *Israel: A Colonial-Settler State?* (New York: Pathfinder Press, 1973).
2) 22 Kasım 1967 tarihli ve 242 sayılı BM Güvenlik Konseyi Kararı; tam metin için bk. http://daccessdds.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/240/94/IMG/NR024094.pdf?OpenElement. 23 Ocak 1976 Tarihli ve S/11940 sayılı Güvenlik Konseyi Karar Tasarısı; tam metin için bk. http://domino.un.org/UNISPAL.NSF/bdd57d15a29f428d85256c3800701fc4/696d540fd7821bce0525651c00736250!OpenDocument. Suriye, Mısır, Ürdün ve FKÖ tarafından karar tasarısının desteklenmesi ve Washington'un "veto zulmü"nün kınanması konusunda bk. 26 Ocak 1976 tarihli ve S/PV.1879 sayılı Güvenlik Konseyi toplantısının tam metni. Bk. http://domino.un.org/unispal.nsf/9a798adbf322aff38525617b006d88d7/d0242e9e210d937585256c6e0054df8a!OpenDocument. O sırada İsrail'in BM büyükelçisi olan İsrail Devlet Başkanı Haim Herzog FKÖ'nün bu karar tasarısını sadece desteklemekle kalmadığını, bizzat "hazırladığı"nı yazmıştır (*Jerusalem Post*, 13 Kasım 1981).
3) Bk. yukarıda not 2.
4) Bk. Filistin Ulusal Konseyi, "Political Communiqué," Cezayir, 15 Kasım 1988, *Journal of Palestine Studies* 18, no.2 (Kış 1989) içinde, s. 216-223. Bildirge, "Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi nin 242 ve 338 Sayılı kararları ve Filistin halkının meşru ulusal haklarının tanınması temelinde" uluslararası bir barış konferansının toplanması ve "Filistin devleti dahil olmak üzere bölgedeki bütün ilgili devletler arasında güvenlik ve barış anlaşmaları" için çağrı yapmakta; aynı zamanda Ulusal Konsey "her türlü terörizmi red-

dettiğini bir kez daha belirtmektedir." Tartışma için bk. Raşid Halidi, "The Resolution of the 19th Palestine National Council," *Journal of Palestine Studies*, 19, no 2 (Kış 1990), s. 29-42.

5) İsrail ve Filistin Yönetimi'nden gönderilen heyetler 21 Ocak ile 27 Ocak 2001 arasında Mısır'ın Taba kentinde toplandılar. Toplantıda önemli ilerlemeler kaydedildi, ancak tartışmalar İsrail seçimlerinin yaklaşması üzerine İsrail tarafından kesildi. Toplantılara ilişkin bir haber için bk. Miguel Moratinos, "'Non-Paper' on Taba Negotiations," 27 Ocak 2001, *Journal of Palestine Studies* 31, no.3 (Bahar 2002), s. 81-89; bk. http://domino.un.org/UNISPAL.NSF/3d14c9e5cdaa296d85256cbf005aa3eb/cea3efd8c0ab482f85256e3700670af8!OpenDocument.

6) Taba'da İsrail-Filistin Ortak Demeci, 27 Ocak 2001, *Journal of Palestine Studies* 31, no.3 (Bahar 2002), s. 80-81. Bk. http://domino.un.org/UNISPAL.nsf/0/badaa58661cc084f85256e37006fc44d?OpenDocument.

7) Bk. Ron Pundak, "From Oslo to Taba: What Went Wrong?" *Survival* 43, no. 3 (Güz 2001), s. 44; bk http://www.peres-center.org/media/Upload/61.pdf.

8) FKÖ'nün önde giden görevlilerinden, Ebu Mazen olarak da tanınan Mahmud Abbas (1935-) Ocak 2005'te Filistin Yönetimi'nin başkanlığına seçildi.

9) Resmi olarak Geçici Özyönetim Düzenlemeleri Üzerine İlkeler Bildirgesi olarak bilinen, müzakereleri İsrail hükümeti ile Filistin Kurtuluş Örgütü arasında Oslo'da yapılan ve resmi olarak 13 Eylül 1993'te Washington'da imzalanan Oslo Anlaşması kastediliyor. Bu anlaşma uyarınca FKÖ beş yıllık sınırlı bir özerklik ve İsrail-Filistin anlamazlığına nihai bir çözüm getirecek sürekli statü görüşmeleri karşılığında İsrail'i tanıdı. Anlaşma İşgal Altındaki Topraklar'daki artan İsrail yerleşimini yasaklamıyordu. (Metnin tamamı için bk. http://www.palestine-un.org/peace/p_a.html.)

10) Filistinli Mülteciler Konusunda Filistin Önerisi, 22 Ocak 2001,

Taba, ARTICLEXX: REFUGEES ve İsrail'in Filistin mülteci önerisine özel yanıtı: 22 Ocak 2001, "Non-Paper-Draft 2," 23 Ocak 2001, Taba; her iki metin için bk. http://domino.un.org/UNISPAL.nsf/3d14c9e5cdaa296d85256cbf005aa3eb/6324a311049ad4b585256e370066c8de!OpenDocument.

11) Örnek olarak bk. Gilbert Achcar, "The Washington Accords: A Retreat Under Pressure," Aralık 1993, yeniden bs. *Eastern Cauldron* içinde (New York: Monthly Review Press, 2004), s. 189-204; ve Noam Chomsky, "The Israel-Arafat Agreement," *Z Magazine*, Ekim 1993, yeniden bs. *The Fateful Triangle: The United States, Israel and the Palestinians* içinde, düzeltilmiş bs. (Cambridge, MA: South End Press, 1983, 1999), s. 533-568.

12) İsrail tarafının ortaya koyduğu bölge haritası Filistin devleti olarak düşünülen bölgenin içlerine doğru bir uzantıyı gösteriyordu. Bu çıkıntılardan biri doğu Kudüs'ten Maale Adumim'e; diğeri, Shomron yerleşim yerlerinin doğusundan Ariel'e doğru uzanıyordu.

13) Filistinliler, İsrail'in yoğun yerleşimlerin olduğu Batı Şeria bölgesinin %3'ünü muhafaza etmelerini kabul ediyor, ancak bunu İsrail'in eşit miktarda 1967 öncesi topraklarını Filistin devletine bırakması şartına bağlıyorlardı. İsrail, Batı Şeria'nın %6'sını elde tutmak ve Filistin devletine daha küçük bir bölgeyi bırakmak istiyordu.

14) Ayn el-Hilve gerek alan gerekse nüfus (yaklaşık 45 000 kişi) bakımından Lübnan'daki en büyük Filistin mülteci kampıdır ve Beyrut'un 45 kilometre güneyindeki Sayda şehrinin yakınlarında kurulmuştur. (Ayrıntılar için bk. UNRWA internet sitesi, http://www.un.org/unrwa/refugees/lebanon/einelhilweh.html.) Sabra ve Şatila, Beyrut'ta İsrail'ın desteğiyle Falanjist milislerin Filistinli sivillere karşı dehşet verici katliamlarına tanık olmuş mülteci kamplarıdır.

15) Cenevre Sözleşmesi (Cenevre İnisiyatifi ve Cenevre Anlaşması da denir) Taba parametreleri içinde bir çözümün mümkün olduğunu

göstermeye kararlı İsrailli ve Filistinli müzakerecilerin önemli olmakla birlikte gayrı resmi olarak yaptıkları ayrıntılı bir barış anlaşmasıdır. Sözleşme, Aralık 2003'te Cenevre'de sunulmuştur. Bk. Cenevre Sözleşmesi internet sitesi: http://www.geneva-accord.org/HomePage.aspx?FolderID=11&lang=en.

16) Bk. Noam Chomsky, *Towards a New Cold War: Essays on the Current Crisis and How We Got There* (New York: Pantheon, 1982), s. 247-254, özgün olarak 1975-76'da yazıldı.

17) H. C. 6698/95 *Kaadan v Israel Lands Administration*, 54 (1) P. D. 258. Bu davanın özetine İsrail Dışişleri Bakanlığı'nın internet sitesinden ulaşılabilir: ("High Court: Decision on Katzir", 8 Mart 2000), http://www.mfa.gov.il/MFA/Government/Communiques/2000/High+Court+Decision+on+Katzir+-+8-Mar-2000.htm.

18) Hayfa Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden Alexander Kedar Yüksek Mahkeme kararının ikiliğini kaydederek, kararı "ayrımcı uygulamaların yasadışılığını eşzamanlı olarak ilan ederken, göründüğü kadarıyla, bu yasadışı uygulamanın devam edip etmeyeceği konusundaki takdir yetkisini davalılara bırakan" bir karar olarak betimler. Bk. "'A First Step in a Difficult and Sensitive Road': *Preliminary Observation on Quadan v. Katzir*," *Israel Studies Bulletin* 16, no. 1 (Kış 2000), s. 3-11.

19) Tecrit Duvarı İsrail'in tek taraflı olarak ilhak etmek istediği Filistin topraklarının sınırlarını belirlemek için inşa ettiği Batı Şeria'yı kesen bir engeldir. Duvarın bir kısmı, 60 metre genişliğinde dikenli tellerden, siperlerden, yasak bölgelerden, diğer yerleri 7 metre 62. cm. yüksekliğinde beton bir yapıdan oluşacaktır.

20) Yeşil Hat Haziran 1967'deki fetihlerden önceki İsrail sınırını, yani 1949 ateşkes hatlarını belirler.

21) Gil Hoffman ve jpost.com yöneticileri, "Peres's Brother Says 'Peretz Took Over Labor Like Franco Took Over Spain,'" *Jerusalem Post*, 27 Kasım 2005. Mizrahim'in geriplanı için bk. Chomsky, *Fateful*

Triangle, s. 118-123.

22) Martin Buber (1878-1965) Arap-Yahudi işbirliğini savunan Yahudi bir filozof ve teolog, bir "kültürel Siyonist," Filistinde ikili bir devleti savunan Ihud örgütünün bir üyesi idi. Kitaplarından ikisi şunlardır: *I and Thou* (1923) ve *Paths in Utopia* (1946).

23) Herut 1948'den 1983'e kadar Menahem Begin'in önderlik ettiği sağcı Revizyonist Siyonist hareketin siyasal partisiydi. Daha sonra bir sağ koalisyon oluşturan Likud'un bir parçası haline geldi.

24) 1950'lerin sonunda Yaser Arafat ve diğerleri tarafından kurulan Fetih 1969'dan beri FKÖ'nün öncü bileşeni olmuştur.

25) BM Güvenlik Konseyi'nin 22 Kasım 1967 Tarihli ve 242 Sayılı Kararı (bk. yukarıda not 2). İlgili bölümde şöyle denilmektedir. "Güvenlik Konseyi, ..., savaş yoluyla toprak edinmeye izin verilemeyeceğini ve bölgedeki her devletin güvenlik içinde yaşayabileceği adil ve kalıcı bir barış için çalışmak gerektiğini *vurgular*, ... 1. Sözleşme ilkelerinin uygulanmasının şu iki ilkenin uygulanmasını gerektiren adil ve kalıcı bir barışın Ortadoğu'da sağlanmasını gerektirdiğini *onaylar*: i. İsrail silahlı kuvvetlerinin son çatışmada işgal ettiği topraklardan çekilmesi; ii. Bütün savaşçı iddialara ve ifadelere son verilmesi ve bölgedeki her devletin egemenliğine, toprak bütünlüğüne ve siyasal bağımsızlığına ve tehdidden ya da şiddet eylemlerinden özgür güvenli ve kabul edilmiş sınırlar içinde barış içinde yaşama haklarına saygı göstermek ve bu hakları kabul etmek; 2. Ayrıca ... zorunlu olduğunu onaylar... b. Mülteci sorununa adil bir çözümün bulunması için..."

26) Henry Kissinger, *The White House Years* (Boston: Little, Brown, 1976), s. 1279.

27) Eylül 1970'te Ürdün Kralı Hüseyin ile Filistin Kurtuluş Örgütü arasında kanlı çatışmalar oldu. Ürdün Ordusu binlerce Filistinliyi katletti ve FKÖ'yü ülkeden kovdu.

28) *Meşdal*, "ihmal", "yapamama" ya da "savsaklama" anlamına gelen İbranice bir terimdir. İsrail istihbarat topluluğunun Arap saldırısı-

nı tahmin edememesi kastedilmektedir.

29) Camp David Antlaşmaları, 17 Eylül 1978'de, Mısır Devlet Başkanı Enver Sedat ile İsrail Başbakanı Menahem Begin tarafından, ABD Başkanı Jimmy Carter'ın tanıklığında imzalanan iki anlaşmadan oluşmaktadır: Bu anlaşmaların metni için bk. "The Framework for Peace in the Middle East" (http://www.jimmycarterlibrary.org/documents/campdavid/accords.phtml) ve "Framework for the Conclusion of a Peace Treaty between Egypt and Israel" (http://www.jimmycarterlibrary.org/documents/campdavid/frame.phtml). Anlaşmalara ek olarak Sedat, Begin ve Carter'ın mektuplaşmaları için bk. http://jimmycarterlibrary.org/documents/campdavid/letters.phtml.

30) Bu antlaşmanın metni için bk. http://www.mfa.gov.il/MFA/Peace%20Process/Guide%20to%20the%20Peace%20Process/Israel-Egypt%20Peace%20Treaty.

31) Burada "Ortadoğu Barış Çerçevesi" kastedilmektedir (bk. yukarıda not 29). Bu çerçevede şöyle denilmektedir: "Mısır, İsrail, Ürdün ve Filistin halkının temsilcileri bütün yönleriyle Filistin sorununun çözümü için yapılan müzakerelere katılmalıdırlar."

32) Bk. agy.: "[Batı Şeria ve Gazze'deki] sakinlere tam özerklik sağlamak için, bu anlaşmalar uyarınca İsrail hükümeti ve onun sivil yönetimi mevcut askeri yönetimin yerine kendi kendini yöneten bir idare bu bölgelerin sakinleri tarafından serbestçe seçilir seçilmez çekilecektir."

33) *Ha'aretz*, 27 Nisan 1982.

34) Bk. yukarıda not 2.

35) BM Güvenlik Konseyi S/13911, 28 Nisan 1980. Bk. http://domino.un.org/unispal.nsf/9a798abdf322aff38525617b006d88d7/e819629c2575bc3e0525652900793664!OpenDocument&Highlight=2.veto.
30 Nisan 1980, 10-1(ABD)-4 oyla reddedilen karar tasarısı.

36) Bk. Filistin Ulusal Konseyi, "Political Communiqué" (bk. yukarıda not 4).

37) Dışişleri Bakanı George P. Shultz, Başkan Reagan'a şunları yazdı:

"Arafat bir yerde 'amc, amc, amc', bir başka yerde "ca, ca, ca" diyordu, ama hiçbir yerde doğru dürüst 'amca" demeye yanaşmayacak." Ne var ki 14 Aralık 1988'de bir barış toplantısında Shultz, "Arafat nihayet 'amca'dedi," sonucuna vardı. Bk. George P. Shultz, *Turmoil and Triumph: My Years as Secretary of State* (New York: Charles Scribner's Sons, 1993), s. 1043.

38) Bk. İsrail Dışişleri Bakanlığı, "Israel's Peace Initiative, 14 Mayıs 1989," bk. http://www.mfa.gov.il/MFA/Peace%20Process/Guide%20to%20the%20Peace%20Process/Israel-s%20Peace%20Initiative%20-%20May%2014-%201989.

39) Baker'ın "İsrail-Filistin Dialogu için Beş Noktadan Oluşan Çerçeve"sinin tarihi 10 Ekim 1989'dur, ancak Dışişleri Bakanlığı tarafından yaklaşık iki ay sonra 6 Aralık 1989'da yayımlandı. Metin için bk. *Journal of Palestine Studies* 19, no.2 (Kış 1990), s. 169-170; ayrıca bk. Thomas L. Friedman, "Advance Reported on Mideast Talks," *New York Times*, 7 Aralık 1989, s. A11.

40) Rick Atkinson ve Ann Devroy, "Bush: Iraq Won't Decide Timing of Ground War," *Washington Post*, 2 Şubat 1991, s. A1.

41) Üç anlaşma yapıldı: Batı Şeria ve Gazze Şeridi Üzerine İsrail-Filistin Ara Anlaşması," 28 Eylül 1995 (Oslo II olarak bilinir), bk. http://www.israel-mfa.gov.il/MFA/Peace+Process/Guide+to+the+Peace+Process/THE+ISRAELI-PALESTINIAN+INTERIM+AGREEMENT.htm "The Wye River Memorandum," 23 Ekim 1998, bk. http://www.israel-mfa.gov.il/NR/exeres/EE54A289-8F0A-4CDC-93C9-71BD631109AB.htm ve diğer çeşitli anlaşmalar ve ortak kararlar. Oslo II, Batı Şeria'yı üç mıntıkaya ayırıyordu: Filistin denetimi altında A mıntıkası (başlangıçta Batı Şeria'nın 1-3'ü); Filistin yönetimi altında, fakat İsrail güvenliğinin denetiminde B mıntıkası (yaklaşık %30); ve tamamen İsrail'in denetimi altındaki C Mıntıkası (yaklaşık %70).

42) Noam Chomsky, *World Orders Old and New* (New York: Columbi-

a University Press, 1996), s. 277-297; Noam Chomsky, "A Painful Peace," *Z Magazine*, Ocak 1996, yeniden bs. Chomsky, *The Fateful Triangle* içinde, s. 540-558.

43) Başbakanlık İletişim ve Siyaset Planlama Dairesi Başkanı David Bar-Illan'ın bu yanıtı Victor Cygielman'la yaptığı mülakat sırasında kaydedildi, "Palestinian Self-Rule, Israeli Security: A Conversation with David Bar Illan," *Palestine-Israel Journal of Politics, Economics, and Culture* 3, no. (Yaz/Güz 1996): 14.

44) İşçi Partisi'nin Mayıs 1997'de toplanan 6. Parti Kongresi'nin onayladığı siyasal platform; bk. http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/Politics/labor.html. Platformda daha sonra "İsrail'in başkenti birleşik Kudüs"ün "İsrail'in egemenliği altında" olacağı, "Ürdün Nehri(nin) İsrail'in doğu güvenlik sınırı olacağı" ve "burada batı tarafında yerleştirilmiş hiçbir ordunun bulunmayacağı" ve "İsrail'in kendi egenmenliğini belli başlı Yahudi yerleşim bloklarının bulunduğu bölgelere yaydığı" belirtiliyordu.

45) Bk. Pundak, "From Oslo to Taba: What Went Wrong?" ve İngilizce ve İbranice diğer makaleler için bk. Peres Barış Merkezi'nin internet sitesi: http://www.peres-center.org/.

46) Clinton'ın "parametreler"i ("köprüleyici öneriler" olarak da geçiyordu) resmen ortaya konulmadı. Daha çok, 23 Aralık 2000 günü not tutan İsrailli ve Filistinli müzakerecilere sözlü olarak aktarıldı. Önerilerin özünde birbirine benzeyen çeşitli versiyonları vardır. Örn. Bk. *Journal of Palestine Studies* 30, no.3 (Bahar 2001), s. 171-173; http://www.fmep.org/documents/clinton_parameters12-23-00.html ve http://www.mideastweb.org/clintonproposalchtm.

47) Dennis Ross, *The Missing Peace: The Inside Story of the Fight for Middle East Peace* (New York: Farrar, Straus and Giroux, 2004). Bir eleştiri için bk. Jerome Slater, "The Missing Pieces in *The Missing Peace*," *Tikkun* 20, no. 3 (Mayıs-Haziran 2005), s. 22-29.

48) "Gerek Başbakan Barak ve gerekse Başkan Arafat bu parametreleri daha ileri düzeydeki çabaların temeli olarak kabul etmişlerdir. An-

cak bazı kayıtlar koymuşlardır." Bk. Beyaz Saray, Basın Sekreterliği Bürosu, 7 Ocak 2001 Başkan'ın *Israel Policy Forum Gala*'ya verdiği demeç, New York, 7 Ocak 2001; bk. http://www.clintonfoundation.org/legacy/010701-speech-by-president-at-israel-policy-dinner.htm.

49) Moratinos, "'Non Paper' on Taba Negotiations" (bk. yukarıda not 5).

50) Taba'da İsrail-Filistin Ortak Bildirisi (bk. yukarıda not 6).

51) David Matz, "Trying to Understand the Taba Talks (Part I)," Palestine-Israel Journal of Politics, Economics, and Culture 10, no.3 (2003), s. 96-105; bk. http://www.pij.org/details.php?id=32 ; David Matz, "Why Did Taba End? (Bl. II)," *Palestine-Israel Journal of Politics, Economics, and Culture* 10, no.4 (2003), s. 92-98.

52) 1949 tarihli, Savaş Zamanında Sivillerin Korunmasına İlişkin Cenevre Konvansiyonu; bk. http://www.ohchr.org/english/law/civilianpersons.htm .

53) Bk. Uluslararası Adalet Divanı, Danışman Görüşü, "Legal Consequences of the Construction of a Wall in the Occupied Palestinian Territory," 9 Temmuz 2004; http://www.icj-cij.org/icjwww/idocket/imwp_advisory_opinion/ ve Yargıç Buergenthal'ın Deklarasyonu, bk. http://www.icj-cij.org/icjwww/idocket/imwp/imwp_advisory_opinion/imwp_advisory_opinion_declaration_buergenthal.htm. Alıntı Buergenthal'm deklarasyonunun 9. paragrafından yapılmıştır.

54) David Ban-Gurion Filistin'deki bağımsızlık yanlısı Yahudi cemaatinin lideri ve İsrail devletinin ilk başbakanıydı.

55) Bk. Gilbert Achcar, "Zionism and Peace: From the Allon Plan to Washington Accords," yeniden bs. *Eastern Cauldron*, s. 205-222.

56) Ronald Reagan, "Middle East Peace Initiative" 1 Eylül 1982, ABD Dışişleri Bakanlığı, *American Foreign Policy: Current Documents*, 1982 (Washington, DC: Department of State, 1985), s. 735-757; bk. http://www.reagan.utexas.edu/archives/speeches/1982/90182d.htm.

57) Bk. Menahem Klein, *The Jerusalem Problem: The Struggle for Permanent Status* (Gainesville: University Press of Florida, 2003), s. 16-

17. Klein, 2000 yılının ilk yarısında (Camp David toplantılarına kadar) inşaatlarda, 1999'un ilk yarısında, aşırı sağcı Netanyahu hükümeti döneminde yapılan inşaatlara kıyasla %44 artış olduğunu bildirmektedir.

58) Dönüm, Filistin'deki İngiliz yönetimi sırasında resmen kullanılan, İsrail ve Filistin Yönetimi altında da, diğer birimlerin yanı sıra kullanılmaya devam eden bir Osmanlı ölçü birimidir ve yaklaşık 1000 metre kareye eşittir.

59) "Building Settlements Quietly," *Settlement Report* 6, no.1 (Ocak 1996); bk. http://www.fmep.org/reports/vol106/no1/07-building_settlements_quietly.html.

60) Jay Bushinsky, *Christian Science Monitor*, 21 Ağustos 1971.

61) Yossi Beilin, *Mehiro shel Ihud*'daki iç tartışmadan (Revivim, 1985), s. 42.

62) Sholomo Gazit, *Trapped Fools: Thirthy Years of Israeli Policy in the Territories* (Londra: Frank Cass, 2003).

63) *New Outlook*, "Ortadoğu'daki bütün halklar arasında barış ve işbirliğiyle ilgili sorunların ortadan kaldırılması için bir araç olarak hizmet etme"yi amaçlayan, yayın kurulu Yahudilerden ve Araplardan oluşan aylık bir İsrail yayın organıdır.

64) Genellikle İbranice yayımlanan aylık *Matzpen*'in adıyla anılan İsrail Sosyalist Örgütü 1962'de İsrailli Yahudiler ve Araplar tarafından kurulan ve şimdi dağılmış olan, küçük bir anti-Siyonist ve anti-emperyalist örgüttür. Bk. Arie Bober, der., *The Other Israel: The Radical Case Against Zionism* (New York: Doubleday Anchor, 1972).

65) Chomsky'le yaptığı bir tartışmada Dershowitz şöyle diyordu: "Gerçekten de tekerlekli bir güvenlik çitinin dikilmesini ve İsrail'ın güvenlik ihtiyacına bağlı olarak sürekli hareket halinde tutulmasını önerdim" (Bk. "Israel and Palestine After Disengagement: Noam Chomsky Debates with Alan Dershowitz," Kennedy School of Government, 29 Kasım 2005; bk. http://www.chomsky.info/debates/20051129.htm.) Dershowitz daha

önce şöyle diyordu: "Aslında İsrail'e son gidişimde ve çiti gördüğümde, iyice göze çarpması için, gerçek anlamda 'tekerleklerin üzerine konulmasını' tavsiye ettim....Ve tekerlekler üzerindeki bir çit, bir savunma yapısı olarak kendi hedeflerini, işlevini açık biçimde temsil edecektir." Bk. Alan Dershowitz, "The Case for Israel and Palestine," Institute of Politics, Kennedy School of Government, 3 Mayıs 2004; bk. http://www.iop.harvard.edu/pdfs/transcripts/dershowitz_05.03.04.pdf.

66) Ian S. Lustick, "Yerushalayim and Al-Quds: Political Catechism and Political Realities," *Journal of Paletine Studies* 30, no.1 (Güz 2000), s. 5-21.

67) Joan Peters, *From Time Immemorial: The Origins of the Arab-Jewish Conflict over Palestine* (New York: Harper & Row, 1984). Bir karşı görüş için bk. Norman G. Finkelstein, "A Land Without a People: Joan Peter's 'Wilderness Myth,'" *Image and Reality of the Israel-Palestine Conflict* (New York: Verso, 1995).

68) Yosef Grodzinski, *In the Shadow of the Holocaust: The Struggle Between Jews and Zionists in the Aftermath of World War II* (Monroe, ME: Common Courage, 2004).

69) Siyonist yeraltı hareketi, Exodus 1947 seyahatini örgütledi. Bir gemi dolusu Avrupalı Yahudi mülteci yasadışı olarak Filistin'e girmeye çalıştı. İngilizler onları önce Fransa'ya, orada inmeyi reddettiklerinde de zorla çıkarıldıkları Hamburg'a gönderdiler. Bu olay uluslararası alanda pek çok eleştiriye yol açtı. Bu öykü, Leon Uris'in bir romanıyla (daha sonra pek çok baskısı yapılan *Exodus*, Garden City, NY; Doubleday, 1958) ve Otto Preminger'in yönettiği 1960 yapımı bir filmle efsane haline getirildi ve çarpıtıldı.

70) Isaac Deutscher, *The Non-Jewish Jew and Other Essays*, der. Tamara Deutscher (New York: Oxford University Press, 1968), s. 136-137.

71) Uluslar arası Af Örgütü, *Newsletter*, Eylül 1977.

72) Noam Chomsky'nin Shira Hadad'a verdiği mülakat, "Master

Mind," *Ha'aretz*, 10 Kasım 2005; bk. http://www.chomsky.info/interviews/20051110.htm.

73) Bk. Thomas Frank, *What's the Matter with Kansas? How Conservatives Won the Hearth of America* (New York: Metropolitan Boks, 2004).

74) Batı Şeria'da Fetih liderlerinden biri olan Mervan Barguti İsrail tarafından terörizme bulaşmakla suçlandı ve 2004'te ömür boyu hapse mahkum edildi.

75) Muhammed Dahlan Gazze bölgesindeki Önleyici Güvenlik Hizmeti'nin ve Fetih hareketinin başıdır.

76) Mustafa Barguti bir tıp doktoru, Filistin Ulusal İnisiyatifi'nin sekreteri, Filistin Tıbbi Komiteleri Birliği'nin kurucusu ve Sağlık, Kalkınma, Enformasyon ve Yönetim Enstitüsü'nün kurucusu ve yöneticisidir.

77) Sivil Toplum Kuruluşu; NGO, hükümet dışı örgüt.

78) Bk. Achcar, *Eastern Cauldron*, s. 135.

79) Mark Sappenfield, "Americans, Europeans Differ on Mideast Sympathies," *Christian Science Monitor*, 15 Nisan 2002, alıntı TIPP anketleri; bk. http://www.tipponline.com/articles/02/csm/c041502.htm: PIPA, "Questionnaire: Americans on the Middle East Road Map, 14-18 Mayıs 2003." Bk. http://www.pipa.org/OnlineReports/IsPal_Conflict/IsPal_May03/IsPal_May03?quaire.pdf.

80) "Bu kısımda belirtilen koşullar dışında uluslararası olarak kabul edilmiş insan haklarını sürekli ve önemli ölçüde ihlal eden bir ülkenin hükümetine hiçbir güvenlik yardımı yapılamaz" (U.S. Code, Başlık 22, Bölüm 342, Altbölüm II, Kısım I, 2304 (a) (2); bk. http://www.law.cornell.edu/uscode/html/uscode22/usc-sec-22-00002304-000.html). Ayrıca bk. Uluslararası Af Örgütü, "Imported Arms Used in Israel and the Occupied Territories with Excessive Force Resulting in Unlawful Killings and Unwarranted Injuries," AI Index: MDE/15/65/00, 17 Kasım 2000, http://web.amnesty.org/library/index/ENGMDE150652000.

81) Orn. Bk. B'Tselem, *Routine Torture: Interrogation Methods of the General Security Service* (Kudüs, Şubat 1998). Bk. http://www.btselem.org/Download/199802_Routine_Torture_Eng.Doc: İnsan Hakları İzleme Komitesi, *Israel's Record of Occupation: Violations of Civil and Political Rights* (New York: Human Rights Watch, 1 Ağustos 1998); bk. http://www.hrw.org/reports98/israel/.

82) Edward Said (1935-2003) önemli bir Filistin kökenli Amerikalı akademisyen ve siyasal eylemcidir ve 1977'den 1991'e kadar Filistin Ulusal Konseyi üyeliği yapmıştır. Kitaplarından bazıları: *Orientalism* (1978), *The Question of Palestine* (1979) ve *The End of Peace Process* (2000).

83) İkbal Ahmed (1932-1999) Pakistanlı bir yazar ve savaş karşıtı bir eylemcidir. Yıllarca ABD'de yaşadı. 1982'den 1997'ye kadar Hampshire Üniversitesi'nde ders verdi. Mülakatlardan oluşan iki kitabı vardır: *Confronting Empire* (2000) ve *Terrorism: Theirs and Ours* (2001). Yakında bir derlemesi çıkacak: *The Selected Writings of Eqbal Ahmad*, der. Carollee Bengelsdorf, Margaret Cerullo ve Yogesh Chandrani (New York: Columbia University Press, 2006).

84) Peder Leon Sullivan (1923-2001) siyah bakan ve eylemci. 1971'de General Motors Şirketi Yönetim Kurulu üyesi oldu. İlk kez Afrika kökenli bir Amerikalı büyük bir ABD şirketinin yönetim kurulunda yer alıyordu. 1977'de bir dizi ilke (eşit işe eşit ücret ve ımkanlarda ayrıcalık yapılmaması gibi) geliştirdi. Bunlar Irkçı Güney Afrika'da iş yapan her yabancı şirketin kabul etmek zorunda kaldığı ya da uygulaması için büyük bir kamuoyu baskısıyla karşılaştığı ilkelerdi.

85) İsmen Filistin Yönetimine bağlı olan Batı Şeria'daki büyük bir kent ve mülteci kampı olan Cenin, Nisan 2002'de İsrail askeri güçlerinin saldırısına uğradı ve pek çok kayıp verildi (rastgele öldürmeler dahil); barışçı siviller, yaralılara bakan üniformalı sıhhiye görevlileri, sokağa çıkma yasağını ihlal edenler kurşuna dizildi, masum insanlar buldozerlerle ezilip öldürüldü vb. Bk. "Report of the

Secretary-General Prepared Pursuant to General Assembly Resolution ES-10/10 (Report on Jenin)," A/ES-10/186, 30 Temmuz 2002; bk. http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N02/499/57/IMG/N0249957.pdf?OpenElement: Amnesty International, *Shielded from Scrutiny: IDF Violations in Jenin and Nablus*, AI Index::MDE 15/143/2002, 4 Kasım 2002; bk. http://web.amnesty.org/library/index/ENGMDW151432002: Ve Human Rights Watch, *Jenin: IDF Military Operations* 14, no. 3 (E) (Mayıs 2002); bk. http://hrw.org/reports/2002/israel3/israel10502.pdf.

86) Caterpillar Şirketi İsrail tarafından "savaş yasalarını ihlal ederek Filistinlilerin evlerini yıkmak, tarım alanlarını tahrip etmek ve karayollarını parçalamak için başlıca silah olarak" kullanılan zırhlı buldozerleri üretmektedir. Bk. Human Rights Watch, "Israel: Caterpillar Should Suspend Buldozer Sales: Weaponized Bulldozers Used to Destroy Civilian Property and Infrastructure," 23 Kasım 2004; bk. http://hrw.org/english/docs/2004/11/22/isrlpa9711.htm

87) Joint Harvard-MIT Petition for Divestment from Israel; bk. http://physics.harvard.edu/~wilson/2002_divestment.html.

88) İsrailli yetkililer Filistin üniversitelerini pek çok kez kapattılar. Örn. Bk. Molly Moore ve John Ward Anderson, "Israelis Close Colleges in Hebron," *Washington Post*, 16 Ocak 2003, s. A15.

89) David Projesi, kendi sözleriyle "yerleşkelerde, üniversitelerde, kiliselerde ve genel topluluk içinde İsrail'e karşı ideolojik saldırıları yenilgiye uğratmak" (http://davidproject.org) için 2002'de kurulan bir örgüttür. Faaliyetlerin eleştirisi için bk. M. Junaid Alam, "Columbia University and the New Anti-Semitism," *Counterpunch*, 2 Mart 2005; bk. http://www.counterpunch.org/junaid03022005.html: ve Scott Sherman, "The Mideast Comes to Columbia," *The Nation*, 4 Nisan 2005; bk. http://www.thenation.com/doc/20050404/sherman.

90) Bu alıntıların bazıları, anti-Arap ırkçılığının başka örnekleriyle birlikte Noam Chomsky'nin *Necessary Illusions: Thought Control in De-*

mocratic Societies'inde yer almıştır (Boston: South End Press, 1989, s. 214, 315-316).

91) Nethan ve Ruth Ann Perlmutter, *The Real Anti-Semitism in America* (New York: Arbor house, 1982). Nathan Perlmutter ADL'nin ulusal yönetmeniydi.

92) David Horowitz sağcı bir ideolog, *The Proffesors: The 101 Most Dangerous Academics in America*'nın (Washington, DC: Regnery, 2006) yazarı, Frontpagemag.com (http://www.frontpagemag.com/index.asp) ve "birleşik bir Kudüs'ü İsrail'in bölünmemiş başkenti olarak muhafaza etme'yi savunan Tek Kudüs (http://www.onejerusalem.org/faq.asp#answer0_1) adlı bir örgütün (Natan Şaranskiy ve Benyamin Netanyahu'yla birlikte) kurucusudur. Horowitz aynı zamanda eyalet yasama meclislerine kendi "akademik haklar yasa tasarısı"nı kabul ettirmek için bir kampanya başlatmıştır (http://www.studentsforacademicfreedom.org). Bu tasarı, Amerikan Üniversite Profesörleri Birliği'nin (AAUP) ifadesiyle "akademik özgürlüğü koruma bahanesiyle onu ihlal etmektedir" (AAUP, "Academic Bill of Rights," Washington, DC, Aralık 2003; bk. http://www.aauo.org/statesments/SpchState/Statements/BillofRights.htm).

93) Örn. Bk. Michael Janofsky, "Proffessors' Politics Draw Lawmakers into the Fray," *New York Times*, 25 Aralık 2005, s. 1:22.

94) Norman Finkelstein, *The Holocaust Industry: Reflections on the Exploitation of Jewish Suffering*, 2. bs. (Londra: Verso, 2003).

95) Bu konuşma 19 Ekim 1973'te Arap Üniversite Mezunları Derneği'nde yapıldı, *American Report*'ta (29 Ekim 1973) yayımlandı.

96) Seymour Martin Lipset (1922 -) şimdilerde Hoover Enstitüsü ne bağlı olan önemli bir siyasal sosyologtur. Fanatik Ortadoğu'da Barış İçin İsrail yanlısı Amerikalı Profesörler'in başkanıydı. Başlıca yazıları şunlardır: "The Socialism of Fools: The Left, the Jews & Israel," Mondecai S. Chertoff, der., *The New Left and the Jews* için-

de (New York: Pitman, 1971). Bir eleştiri için bk. Noam Chomsky, "The Peace Movement and the Middle East," *Peace in the Middle East? Reflections on Justice and Nationhood* içinde (New York: Vintage, 1974), s. 153-198. Yeni bs. Noam Chomsky, *Middle East Illusions* içinde (Lanham, MD: Rowman & Littlefield, 2003), s. 123-155.

97) Chomsky, "The Peace Movement and the Middle East."

98) Irwing Howe, "The Campus Left and Israel," *New York Times*, 13 Mart 1971, s. 29, yeniden bs. Irving Howe ve Carl Gershman, der., *Israel, the Arabs, and the Middle East* (New York: Bantam Books, 1972), s. 428-430.

99) Dissent New York City'de yayımlanan on beş günlük bir sosyal demokrat gazetedir ve Irving Howe 1954'te kuruluşundan, kendisinin 1993'te ölümüne kadar bu gazetenin editörlerinden biriydi.

100) De Gaulle, 27 Kasım 1967, alıntı, Gilbert Achcar, der., *The Israeli Dilemma: A Debate Between Two Left-Wing Jews. Letters Between Marcel Liebman and Ralph Miliband* (Londra: Merlin Press, 2006), s. 10-11, n.18.

101) İzak Rabin daha sonra Knesset'de yaptığı bir konuşmada "kemik kırma emri" verdiğini reddetti. Birkaç asker aşırı eylemleri yüzünden askeri mahkemede yargılandı. Ancak Knesset üyesi Yossi Sarid şu karşılığı verdi: "Rabin 'kemiklerini kırmak' ifadesini kullanmış olmasa da, askerlerin onu bu şekilde anlamalarından ve buna göre hareket etmelerinden sorumlu tutulmalıdır ... Sarid, Rabin bölgede olduğu ve cezalandırma amacıyla dayak atılması için bizzat emir verdiği için, bakan olarak taşıdığı sorumluluktan kaçamaz, dedı." Asher Wallfish, "Rabin Denies He Gave Orders to Break Bones," *Jerusalem Post*, 12 Temmuz 1990.

102) *International Herald Tribune*, 26 Ocak 1988. Alıntı, Achcar, *Eastern Cauldron*, s. 125.

103) *Le Monde*, 19 Ekim 2000.

104) David Goldiner, "PAT: GOD SMOTE HIM. Gaza upset Lord, says Robertson," *Daily News* (New York), 6 Ocak 2006, s. 4; Larry B. Stammer, "Evangelical Leaders Criticize Pat Robertson," *Los Angeles Times*, 7 Ocak 2006, s. A8.

105) Jack G. Shaheen, *Reel Bad Arabs: How Hollywood Vilifies a People* (New York: Olive Branch Press, 2001).

106) Edward W. Said, *Covering Islam: How the Media and the Experts Determine How We See the Rest of the World*, düz. bs. (New York: Vintage Boks, 1997).

107) Edward W. Said, *Orientalism* (New York: Vintage, 1978).

108) Grekçe *phobia* sözcüğü "korku" anlamına gelir.

Sonsöz

1) Bk. s. 172.

2) Bk. Gilbert Achcar, "A Pan-Iraqi Pact on Muqtada Al-Sadr's Initiative," *ZNet*, 9 Aralık 2005, http://www.zmag.org/content/showarticle.cfm?ItemID=9297.

3) "Tam ölçekli, mahvedici bir iç savaşa kaymaktan (Sistani öldürülmüş olsaydı) kaçınmak için umulabilecek tek şey [ABD askerlerinin varlığı değil] siyasal süreç içinde yer alan güçlerin, yani Irak'ta sürmekte olan düşük yoğunluklu iç savaşa katılmamış olanların, kaçınılmaz olan ilk öfke patlamasının ardından suçluların Baasçılar ya da Zerkavi taraftarları ya da buna benzer birileri olduğunu, bu kişilerin hedeflerinin bir iç savaş çıkarmak olduğunu ve buna verilecek en iyi yanıtın her türlü mezhep savaşından kaçınmak gerektiğini ısrarla dile getiren Sistani'ye itaat etmek olduğunu vurgulayarak kendi taraftarlarını denetim altma almayı başarmalarıdır." Bk. "Achcar on Cole Proposals for Withdrawal of U.S Ground Troops," 23 Ağustos 2005'te Juan Cole'un blog'u, *Informed Comment*'te yer aldı; bk. http://www.juancole.com/2005/08/achcar-on-cole-proposals-for.html ve *ZNet*'de: http://www.zmag.org/content/showarticle.cfm?ItemID=8563.

4) Bu çözümleme Edward Wong ile Dexter Filkins'in 17 Temmuz

2006 tarihli *New York Times*'ta "In an About-Face, Sunnis Want U. S. to Remain in Iraq" başlığıyla yayımlanan dürüst öyküleriyle doğrulanmaktadır.

5) Bk. s. 286-287.

6) Bk. Achcar, "First Reflections on the Electoral Victory of Hamas," *ZNet*, 27 Ocak 2006; bk. http://www.zmag.org/content/showarticle.cfm?ItemID=9607.

7) Burada ve aşağıda "mahkumlar dokümanı"ndan yapılan çeviri Gilbert Achcar'a aittir. Özgün Arapça doküman için bk. http://www.palpress.ps/arabic/print.php?ChannelID=42716. Düzeltme gerektiren İngilizce çevirisi için bk. http://www.jmcc.org/documents/prisoners2.htm.

8) Bu bölgenin Suriye'ye mi yoksa Lübnan'a mı ait olduğu konusunda bir hukuk tartışması vardır, ancak bu tartışma bölgenin 1967'den beri İsrail'in yasadışı işgali altında olduğu gerçeğini kapsamaz. Her durumda, Suriye hükümeti Lübnan hükümetinin ve Hizbullah'ın iddiasını tartışma konusu yapmaz.

9) John J. Mearsheimer ve Stephen Walt, "The Israel Lobby and U.S. Foreign Policy," John F. Kennedy School of Government, Harvard University, Working Paper Num.RWP=6-011, 13 maer 2006. Bk. http://ksgnotes1.harvard.edu/Research/wpaper.nsf/rwp/RWP06-011/$File/rwp_06_011_walt.pdf. Daha kısa bir versiyon için bk. "The Israel Lobby," *London Review of Books* 28, no.6 (23 Mart 2006). Bk. http //www.lrb.co.uk/v28/n06/mear01_.html.

10) Norman. G. Finkelstein, "The Israel Lobby: It's Not 'Either/Or'", *Counterpunch*, 1 Mayıs 2006. Bk. http://www.counterpunch.org/finkelstein05012006.html: Joseph Massad, "Blaming the Lobby," *Al-Ahram Weekly*, 23-29 Mart 2006; bk. http://www.ahram.org.eg/2006/787/op35.htm: Stephen Zunes, "The Israel Lobby: How Powerful Is It Really?" *Foreign Policy in Focus*, 16 Mayıs 2006; bk. http://www.fpif.org/fpiftxt/3270.

11) Bk. s. 107.

12) Bk. s. 180.

13) Agence France Presse, "China, Russia Refuse to Join Iran Sanctions Statement," 13 Haziran 2006.

14) Bağlantısız Hareket Eşgüdüm Bürosunun Bakanlar Toplantısı, Putrajaya (Malezya), "Statement on the Islamic Republic of Iran's Nuclear Issue," NAM/MM/COB/9, 30 Mayıs 2006; bk. http://www.un.int/malaysia/NAM/MMCOB_StatementIran.pdf: Agence France Presse, "NAM Backs Iran, Condemns Israel's 'Brutal' Occupation," 30 Mayıs 2006; Japan Economic Newswire, "Non-Aligned Nations Back Iran's Nuclear Program," 30 Mayıs 2006; U. S. Newswire, "Firs Public Opinion Poll in Iran's Neighboring Countries Reveals Startling Findings on Possibility of Iranian Nuclear Arms," 12 Haziran 2006.

15) Kitle İmha Silahları Komisyonu, *Weapons of Terror: Freeing the World of Nuclear, Chemical, and Biological Arms* (Stokholm, 2006), s. 72; bk. http://www.wmdcommission.org/files/Weapons_of_Terror.pdf.

16) Flynt Leverett, "The Gulf Between Us," *New York Times*, 24 Ocak 2006, s. A21; Guy Dinmore, "U. S. Allies Urge Direct Dialogue with Iran," *Financial Times*, 3 Mayıs 2006, s. 8.

17) "Leader Attends Memorial Ceremony Marking the 17th Departure Anniversary of Imam Khomeini," Ayetullah Ali Hameney'in Eserlerini Muhafaza Etme ve Yayımlama Enstitüsü, 4 Haziran 2006; bk. http://www.khamenei.ir/EN/News/detail.jsp?id=20060604A: Jonathan Steele, "Lost in Translation: Experts Confirm That Iran's President Did Not Call for Israel To Be 'Wiped Off the Map.' Reports That He Did Serve to Strengthen Western Hawks," *Guardian* , 14 Haziran 2006,

http://commentisfree.guardian.co.uk/jonathan_steele/2006/06/post_155.html

18) Trita Parsi, "Iran Unlikely to Halt Nuclear Enrichment Unless the United States Agrees to Direct Talks," Bernard Gwertzman'la yapılan mülakat, 31 Mayıs 2006; bk. Dış İlişkiler Konseyi'nin internet sitesi: http://www.cfr.org/publication/10797/ ; basın bülteni, İran Hü-

kümeti, 17 Şubat 2006, Larıcani'nin "İran'ın barışçı nükleer programı konusunda İran İslam Cumhuriyeti'nin en son tutumu" üzerine sunduğu rapor; Fransızca bir radyo mülakatı, 16 Şubat 2006. Ayrıca bk. s. 218.

19) Selig Harrison, "It Is Time to Put Security Issues on the Table with Iran," *Financial Times*, 18 Ocak 2006, s. 19.

20) Dafna Linzer, "Past Arguments Don't Square with Current Iran Policy," *Washington Post*, 27 Mart 2005, s. A15.

21) Guy Dinmore, "Experts Challenge White House Line on Iran's Influence," *Financial Times*, 18 Temmuz 2006, s. 6; gene önde giden muhalif Arun Ganji ve Amal Saad-Ghorayeb'den alıntılar yapılmaktadır; "The Framing of Hizbullah," *Guardian*, 15 Temmuz 2006, s. 30; Dilip Hiro, "Hostages and History," *Guardian* (internet baskısı), 18 Temmuz 2006; http://commentisfree.guardian.co.uk/dilip_hiro/2006/07/post_232.html.

22) Özellikle bk. Assaf Kfoury, "Noam Chomsky in Beirut," *ZNet*, 12 Temmuz 2006; http://www.zmag.org/content/showarticle.cfm?SectionID=22&ItemID=10568.

23) Orly Harpern ve Nicholas Blanford, "A Second Front Opens for Israel," *Christian Science Monitor*, 13 Temmuz 2006, s. 1.

24 Rami G. Khouri, "The Mideast Death Dance," *Salon*, 15 Temmuz 2006; http://ww.salon.com/opinion/feature/2006/07/15/fourpairs/index_np.html· Patrick Seale, Institute for Public Accuracy, 13 Temmuz 2006, http://www.accuracy.org/newsrelease.php?articleId=1310.

25) Bk. s. s. 73 - 177.

26) Noah Feldman, "Becoming bin Laden" (*Message to the World: The Statements of Osama bin Laden* değerlendirmesi), *New York Times Book Review*, 12 Şubat 2006, s. 12; Steven Erlanger, "U.S. and Israelis Are Said to Talk of Hamas Ouster," *New York Times*, 14 Şubat 2006, s. A1.

27) Louis Pérez, "Fear and Loathing of Fidel Castro: Sources of U.S. Policy Toward Cuba," *Journal of Latin American Studies* 34, no. 2

(Mayıs 2002), s. 227-254.

28) Steven R. Weisman, "Europe Plan to Aid Palestinians Stalls over U.S. Salary Sanctions," *New York Times*, 15 Haziran 2006, s. A10. Ayrıca bk. Tanya Reinhart, "A Week of Israili Restraint," *Yediot Ahronot*, 21 Haziran 2006. Bu örüntünün çarpıcı bir örneği planlı 1982 işgalini haklı çıkarmak amacıyla Filistin şiddetine neden olmak için yoğun (ve başarısız) çabadır. Ne var ki Filistin şiddeti Hamas ateşkesini reddeden gruplar tarafından Gazze'den fırlatılan Kassam roketleri biçiminde devam ediyor ki bunlar hem caniyane hem de aptalca eylemlerdir.

29) Jonathan Cook, "The Biritish Media and the Invasion of Gaza," Medialens (UK), 30 Haziran 2006; http://www.medialens.org/alerts/06/060630_kidnapped_by_israel.php: Josh Brannon, "IDF Commandos Enter Gaza, Capture Two Hamas Terrorists," *Jerusalem Post*, 25 Haziran 2006; Ken Ellingwood, "2 Palestınians Held in Israel's Firs Arrest Raid in Gaza Since Pullout," *Los Angeles Times*, 25 Haziran 2006, s. A20. *Los Angeles Times* dışında *Baltimore Sun*'da (25 Haziran) ve *St. Louis Post-Dispatch*'de (25 Haziran) sadece kıyıda köşede kalmış birkaç sözcük vardı. Ayrıca ana akım medya kaynakları Şalit'in yakalanmasını tartışırken bu olaya değinmemeyi tercih etti. İngilizce basında benim bildiğim kadarıyla tek ciddi haber *Turkish Daily News*'da (25 Haziran) yer aldı. (Bu konudaki veri tabanı David Patterson tarafından incelendi.)

30) Aviv Lavie, "Inside Israel's Secret Prison," *Ha'aretz*, 22 Ağustos 2003; Jonathan Cook, "Facility 1391: Israel's Guantanamo," *Le Monde Diplomatique*, Kasım 2003; Chris McGreal, "Facility 1391: Israel's Secret Prison," *Guardian*, 15 Kasım 2003, s. 2.

31) Gideon Levy," A Back Flag," *Ha'aretz*, 2 Temmuz 2006; Christopher Gunness, "Statements by the United Nations Agencies Working in the Occupied Palestinian Territory," 8 Temmuz 2006; bk. http://www.world.org/programs/middleEast.asp?ID=530: Uluslararası

Af Örgütü Basın Bülteni, "Israel/Occupied Territories: Deliberate Attacks a War Crime," AI Index:MDE 15/061/2006 (Public), News Service No. 169, 30 Haziran 2006; bk. http://web.amnesty.org/pages/mde-150612006-eng.

32) Başyazı, "A Problem That Can't Be Ignored," *New York Times*, 17 Haziran 2006, s. A12.

33) İsrail Devleti'nin yol haritası üzerine İsrail Kabinesi Bildirgesi ve 14 Çekince, 9 Temmuz 2004; özgün metin 25 Mayıs 2003'te yayımlandı; bk. http://www.mideastweb.org/roadmapreservations.htm.

34) Bk. s. 273.

35) Roula Khalaf, "Hizbollah's Bold Attack Raises Stakes in Middle East," *Financial Times*, 13 Temmuz 2006, s. 5; David Hirst, "Overnight Lebanon Has Been Plunged into a Role It Endured for 25 Years-That of a Hapless Arena for Other People's Wars," *Guardian*, 14 Temmuz 2006, s. 29; Megan K. Stack ve Rania Abouzeid, "The Nation of Hezbollah," *Los Angeles Times*, 13 Temmuz 2006;, s. A1; Neil MacFarquhar ve Hassan Fattah, "In Hezbollah Mix of Politics and Arms, Arms Win Out," *New York Times*, 16 Temmuz 2006, s. I:1; Amos Harel, "Israel Faces a Wide Military Escalation," *Ha'aretz*, 12 Temmuz 2006; Uri Avnery, "The Real Aim," 15 Temmuz 2006, Gush Shalom internet sitesi; http://zope.gush-shalom.org/home/en/channels/avnery/1152991173.

36) Mouin Rabbani, *Democracy Now!*, 14 Temmuz 2006, bk. http://www.democracynow.org/article.pl?sid=06/07/14/146258: Saad-Ghorayeb, alıntı, Halpern ve Blanford, "A Second Front Opens for Israel," s. 1 [Birkaç resmi kayıt dışında, tutsakların sayısı bilinmiyor. Ana akım içinde yer alan muhtemelen ilk göndermede, *Ha'aretz* yorumcusu Nehemia Shtrasler, İsrail'in Lübnan'dan çekilmesinden bu yana geçen altı yıl içinde, "Hiç kimse Hizbullah'ın esas talebi, Lübnanlı tutsakların serbest bırakılması konusunda tarafsız kalmayı doğru bulmadı. Lübnan hükümetinin başı Fuad Sinyora iki gün önce bu tutsakların salıverilmesinin her anlaşmanın

esas koşulu olduğunu belirtti. İsrail, Samif Kunter'in yanı sıra 15 Lübnanlı tutsağı elinde tutuyordu. Bunlar yıllardır burada tutuluyorlardı. Ilımlı Sinyora sayesinde onu çok önceden serbest bırakmak mümkündü.." Bk. Shtrasler, "A Path to Strenghten the Extremists," *Ha'aretz*, 21 Temmuz 2006 (İbranice); bk. http://www.haaretz.co.il(hasite/spages/741052.html. (bilgi 22 Temmuz 2006'da eklendi.)]

37) Hasan Fattah, "Militia Rebuked by Some Arab Countries," *New York Times*, 17 Temmuz 2006, s. A1; Dan Murphy ve Sameh Naguib, "Hizbullah Winning over Arab Street" *Christian Science Monitor*, 18 Temmuz 2006, s. 1; Edward Wong ve Michael Slackman, "Iraq Prime Minister Denounces Israel's Actions," *New York Times*,, 20 Ekim 2006, s. A1; Fawwaz Gerges, *Journey of the Jihadist: Inside Muslim Militancy* (Orlando, FL: Harcourt, 2006), s. 26.

38) Lang, alıntı, Dan Murphy, "Escalation Ripples Through Middle East," *Christian Science Monitor* içinde, 14 Temmuz 2006, s. 1.

DİZİN

Abbas, Mahmud: 246, 279, 305, 306, 355, 356, 357, 379, 381, 410
ABD Ordusu: 149
Abdül-Mehdi, Adel: 348
Abdül-Şafi, Haydar: 255, 277
Ahdut Avodah (İşçi Birliği): 268
Ahmed, İkbal: 310, 421
Ahmed, Samina: 129, 399
Ahmedinecat, Mahmud: 80, 225, 228, 335, 336, 370, 371
Akef, Mehdi: 386
Allavi, İyad: 152, 168, 346
Allon Planı: 283, 284, 285, 288, 290, 417
Allon, Yigal: 71, 283
Arafat, Yaser: 246, 275, 279, 285, 288, 306, 310, 339, 356, 413, 415, 416
Arap solu: 335
Arap ulusalcılığı: 47, 60, 63, 115, 117, 120, 170, 183, 286, 303, 334, 346, 350
Arap-İsrail savaşı (1973): 103, 110, 117
Aşırılık yanlılığı: 70
Aşravi, Hanan: 254, 277

Avrupa Birliği (AB): 20, 161, 204, 207, 208, 212, 280
Aziz, Tarık: 46, 393
Baas: 77, 115, 152, 153, 154, 155, 164, 171, 172, 173, 177, 178, 179, 180, 181, 183, 184, 189, 195, 202, 203, 204, 346, 350, 401, 425
Baker Planı: 276
Baker, James: 276, 415
Barak, Ehud: 279, 280, 289, 298, 384, 416
Barguti, Mervan: 304, 420
Barguti, Mustafa: 305, 420
Barzani, Mesud: 202, 203
Bauer, Yehuda: 294
Begin, Menahem: 111, 295, 297, 298, 413, 414
Ben Gurion, David: 283
Ben-Eliezer, Binyamin "Faud": 290
Berrigan, Dan: 325
Birleşik Irak İttifakı (BİÎ): 168, 169, 175, 176, 183, 184, 188, 189, 191, 346, 347, 348
Bin Laden, Usame: 31, 73, 74, 94, 129, 130, 134, 135, 137, 378, 379, 380, 392, 428
Birinci İntifada: 303
Birth of Israel: Myths and Realities, The **(Flapan)**: 71, 394
Bişara, Azmi: 277
Blair, Tony: 157, 167, 183, 200, 369, 404
Bremer, L. Paul: 155, 163, 165, 166, 167, 168, 352
Bretton Woods sistemi: 68
Bush, George H. W.: 43, 46, 47, 51, 54, 119, 120, 135, 148,

149, 150, 152, 154, 167, 200, 216, 276
Bush, George W.: 28, 34, 35, 36, 37, 38, 41, 42, 43, 44, 78, 80, 82, 83, 84, 85, 86, 91, 92, 93, 95, 96, 120, 130, 131, 133, 134, 135, 141, 148, 149, 150, 151, 153, 154, 157, 159, 162, 166, 176, 183, 189, 191, 195, 227, 230, 276, 280, 281, 347, 352, 368, 370, 384

Caferi, İbrahim el-: 168, 169, 176, 185, 188, 348, 349
Cambolat, Velid: 375
Cambolat, Kemal: 218
Camp David Antlaşmaları (1978): 373, 414
Carneige Endowment for International Peace: 395, 403
Cenevre Sözleşmesi: 251, 252, 282, 315, 316, 411, 412
Cenin: 314, 421
Cheney, Dick: 42, 154, 367, 372, 373
Chirac, Jacques: 160, 220, 222
CIA: 25, 26, 28, 77, 92, 94, 150, 153, 154, 217, 329
Clinton, Bill: 27, 32, 42, 66, 72, 113, 137, 149, 162, 206, 207, 216
***Covering Islam* (Said)**: 337, 425
Cumhuriyet Muhafızları: 149, 153

Çelebi, Ahmed: 152, 153, 154, 155, 163, 168, 183, 222

Dahlan, Muhammed: 305, 355, 420
Dava Partisi: 163, 348
David Projesi: 321, 323, 422
Dayan, Moşe: 290
Duri, İzzet İbrahim el-: 181

Dürzi: 62, 218, 375

Eastern Cauldron: Islam, Afghanistan, Paletsine, and Iraq in a Marxist Mirror **(Achcar)**: 9, 395

Ebu Garib: 166

ElBaradey, Muhammed: 231, 369, 372

El-Kaide: 30, 32, 33, 37, 73, 74, 131, 134, 136, 137, 139, 177, 349

Emel hareketi: 62

Eşkenazi: 266, 299, 301

Etzioni, Moşe: 297

Fateful Triangle: The United States, Israel, and the Palestinians **(Chomsky)**: 8, 411

Faysal, Suud el-: 182, 254, 401

FBI: 25, 130, 135, 397

Federalizm: 291

Finkelstein, Norman: 324, 325, 366, 398, 419, 423, 426

Gazit, Şolomo: 290, 291, 418

Geçici Yönetim Yasası: 167

Golan Tepeleri: 19, 216, 270

Guş Emunim: 284, 295

Güvenlik yardımı: 206, 309, 405, 420

Haddam, Abdül Halim: 222

Hak, Abdül: 128, 131, 137, 138, 399

Halilzad, Zalmay: 42, 169, 184, 188, 197, 347, 352

Hamas: 229, 278, 303, 304, 354, 355, 356, 357, 358, 378, 379, 380, 383, 384, 387, 426, 429

Hameney, Ayetullah: 371, 427
Hariri, Refik: 94, 220, 221, 222, 370
Hatemi, Muhammed: 370
Hakim, Abdül-Aziz, el-: 164
Hekim, Ayetullah Muhammed Bekir el: 177
Horowitz, David: 323, 423
Humeyni, Ayetullah Ruhullah: 53, 80
Hüseyin, Saddam: 27, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 77, 138, 147, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 155, 158, 159, 164, 165, 167, 172, 173, 178, 179, 180, 183, 184, 189, 199, 200, 201, 202, 211, 214, 227, 346, 350, 379, 380, 392, 400, 404, 407
Hüseyni, Faysal el-: 254

International Security: 129, 399
Irak savaşı: 11, 50, 52, 53, 78, 119, 122, 158, 161, 172, 224, 242, 407
Irak Ulusal Diyalog Cephesi: 346
Irak Uyum Cephesi: 346
Israel: A Colonial-Settler State (Rodinson): 409

İkinci İntifada: 330, 436

Kahire Konferansı: 197
Karşı Karalama Birliği (ADL): 323, 333
Karzai, Hamid: 141, 143
Kasım, Abdül-kerim: 61
Kenan, Gazi: 222
Kibbutz hareketi: 268
Kitle İmha Silahları (KİS): 369, 427

Körfez Savaşı (1991): 46, 90, 117, 201, 120, 276, 407
Kuzey İttifakı: 84, 138, 140
Kürdistan: 173, 202, 204, 208, 209, 213, 214, 239
Kürdistan Demokrat Partisi (KDP): 202
Kürdistan İşçi Partisi (PKK): 208
Kürdistan Yurtseverler Birliği (KYB): 173

Landau Komisyonu: 309
Laricani, Ali: 372, 428
"Letter to a Slightly Depressed Antiwar Activist" (Achcar): 10
"Levantenleştirme": 301
Likud Partisi: 120, 218

Madrit Müzakereleri: 276
Maliki, Nuri el-: 349, 386
Mapam Partisi: 70
Matzpen: 292, 418
"Mehdi Ordusu": 350
Mısır-İsrail barış antlaşması: 218, 273
Monroe doktrini: 28
Mossad: 34, 329
Muhaberat: 151, 153
Musaddık, Muhammed: 59, 217
Mübarek, Hüsnü: 78
Müslüman Kardeşler: 86, 96, 182, 184, 346, 386
Müşerref, Pervez: 84

Nasır, Cemal Abdül-: 59, 60, 103
Nasrallah, Hasan: 362, 375, 376

National Endowment for Democracy: 82, 145, 166, 395
NATO: 24, 132, 133, 141, 142, 145, 162, 210, 225, 389, 406
Netanyahu, Benjamin: 278, 418, 423

Olmert, Ehud: 360, 381, 384
Oslo Antlaşmaları: 384
Osmanlı İmparatorluğu: 99, 211, 260

Ömer, Molla: 129

Peace in the Middle East? Reflections on Justice and Nationhood **(Chomsky)**: 8, 424
Pehlevi, Muhammed Rıza: 80
Peres, Şimon: 255, 264, 275, 279, 289, 376, 416
Peretz, Amir: 264, 299, 300, 301, 302, 322, 360
"peşmerge" birlikleri: 190
Rabin, İzak: 255, 328, 376, 424
Reagan Planı: 284
Reagan, Ronald: 17, 18, 21, 22, 46, 61, 82, 92, 187, 199, 200, 284, 313, 376, 414, 417
Real Anti-Semitism in America, The **(ADL)**: 323
Rice, Condoleeza: 379
Rumsfeld, Donald: 42, 150, 152, 154, 156, 189, 367, 372

Sedat, Enver: 63, 218, 271, 272, 273, 274, 291, 414
Sinyora, Fuad: 376, 430, 431
Siyonist Birleşik İşçi Partisi: 265
Straw, Jack: 200
Sullivan koşulları: 313
Suud, Muhammed bin: 71

Şamir, İzak: 275
Şaron Planı: 290, 300
Şaron, Ariel: 120, 271, 280, 297, 298, 300, 333, 339, 360, 381, 384

Taba Müzakereleri: 245, 249, 251, 281, 298
Talabani, Celal: 173, 198
Taliban: 61, 84, 128, 129, 131, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 144
Tecrit Duvarı: 263, 281, 282, 292, 319, 381, 412
Türk askeriyesi: 157, 204, 206, 209, 400
Türkmenler: 190

"Ulusal Travma Operasyonu, '82" (*Ha'aretz*): 274
Ulusal Güvenlik Stratejisi: 82
Ulusal İstihbarat Konseyi: 31, 101

Vahab, Muhammed bin Abdül: 71
Wolfowitz, Paul: 33, 42, 157, 372, 392, 400

Yahudi Savunma Birliği: 70
"Yeni Avrupa": 156, 162
"Yeni İşçi Partisi": 200
Yeşil Hat: 263, 270, 275, 412
Zerkavi, Ebu Musa el-: 177, 179, 180, 349, 350, 425

TEHLİKELİ GÜÇ | NOAM CHOMSKY GILBERT ACHCAR

ABD'NİN DIŞ SİYASETİ VE ORTADOĞU; TERÖR, DEMOKRASİ, SAVAŞ VE ADALET ÜZERİNE DİYALOGLAR

Noam Chomsky ve Gilbert Achcar "Tehlikeli Güç"te, 20. yüzyılın başlarından, 2006 yılı Temmuz ayında patlayan İsrail-Hamas-Hizbullah çatışmalarına dek geçen savaş ve nefret yüklü süreci soğukkanlılıkla çözümlüyor. ABD'nin Irak'ta ve tüm Ortadoğu'da nasıl bir demokrasi bozgunu yarattığını, ABD-Suudi Arap krallığı ittifakının bölgedeki istikrarı nasıl tehdit ettiğini, Arap-İsrail barışının gerçekleşmesini nelerin engellediğini ve bütün bu düğümlerin nerede bağlandığını görmek için okunabilecek en önemli metinlerden biri "Tehlikeli Güç". Chomsky ile Achcar, İslami hareketin güçlenişini, ABD siyasetinin nükleer silahlanmayı gizlice yaygınlaştırmasını ve dünyanın gizli yöneticisi gibi gösterilen İsrail lobisinin gerçek gücünü tartışırken, Türkiye'ye değinmeden edemiyorlar elbette. "Tehlikeli Güç", bölgenin yüzyıllık tarihini hiçbir önemli noktayı atlamadan önümüze seriyor. Noktaları birleştirdiğimizde ise, kanla ve acıyla yazılmış bir tarihin gerçek resmiyle yüz yüze kalıyoruz.

KİTAPTAN...

İran'ı neden cezalandırıyorlar? Çünkü İran 1979'da kuralları ihlal etti, bu yüzden sonsuza dek cezalandırılacak. Ve Irak da sonsuza dek cezalandırılacak. Sırbistan gibi. Emirlere uymayan her kimse, bunun bedelini öder. İyi düzenlenmiş bir sistemi yönetme yöntemi budur. Ancak emirlere az çok uydukları sürece onları ezmeniz için özel bir neden yoktur. İşte emperyal yönetim!

Noam Chomsky

ABD dış siyasetini denetlediği iddia edilen bir "Yahudi lobisi"nden söz etmek her şeyi tepetaklak eder. İsrail'in ABD siyasetini yönettiğine inanmak kuyruğun köpeği salladığına inanmaktır. Petrol lobisinin on yıllardır ABD dış siyasetinin yönlendirilmesi bakımından, akla gelen her türlü İsrail lobisine kıyasla çok daha güçlü olduğunu bilmek gerekir.

Gilbert Achcar

Tarih-Toplum-Kuram - 90 www.ithaki.com.tr

ISBN 978-975-273-345-9

İnternet Satış
www.ilknokta.com

9 789752 733459



ithaki